

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

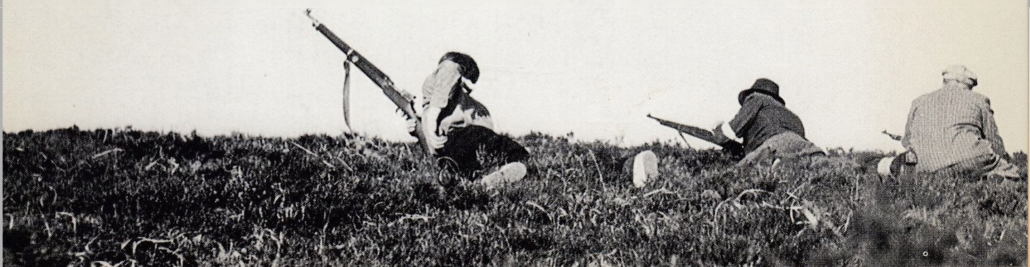
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Hardsyssels Årbog

1989

Historisk Samfund for Ringkøbing Amt

Hardsyssels Årbog

1989

ANDEN RÆKKE · BIND 23

UDGIVET AF

Historisk Samfund for Ringkøbing Amt

ROUNBORGS GRAFISKE HUS
HOLSTEBRO

OMSLAGSBILLEDE:

Billede fra foreningstiden med hjemmevernsfolk i civilt antræk under en øvelse i Nr. Felding. "Bombmaskinen", der havde kridtposer i bombelasten, var Holstebro's første privatejede fly - kendt under navnet "Andersine".

INDHOLD

<i>K. P. Thomsen</i> : Oprettelsen af Hjemmeværnsdistrikt Holstebro	5
<i>Jørgen Mejdahl</i> : Arbejdet har været mig kært - et portræt af en lokalhistoriker	23
<i>Henry Kjær</i> : Af Laust Glavinds meriter - 1840	45
<i>Ejner G. Pedersen</i> : Smedevadbro - amtets første stenbro	49
<i>Anton Rasmussen</i> : Han udgav Grundtvigs sangværk	69
<i>Vesta Kærsgaard Poulsen</i> : Hedebonden Peder Knudsen i Haderup og hans færden for 150 år siden	75
<i>Helga Bech Hald</i> : Anton M. Jensen - kendt som Harboørepræsten	89
Småstykker	97
Meddelelser fra Historisk Samfund for Ringkøbing Amt	99
Regnskab	103
Vedtægter	105
Udvalgt litteratur om Ringkøbing amt 1988-1989	107
Register	143

ISBN 87-87358-08-5

ISSN 0046 6840

Hardsyssels Årbog 1989, under redaktion af
Esben Graugaard, Knud Erik Nielsen, Rigmor Lillelund,
Jørgen Østergaard og Kr. Bjerregård

Gengivelse af årbogens artikler må kun ske med forfatterens tilladelse og med angivelse af,
at artiklen tidligere har været offentliggjort i Hardsyssels Årbog

De reproducerede kort publiceres med Geodætisk Instituts tilladelse nr. A 403/85

Oprettelsen af Hjemmeværnsdistrikt Holstebro

Af K. P. Thomsen

UNG KORPORAL I SLAGELSE

Dette er et forsøg på at skildre de begivenheder i mit liv, der førte til, at jeg blev udset som leder og opretter af Danmarks største hjemmeværnsdistrikt. Jeg stammer fra Dalby, en halv mil syd for Kolding, hvor jeg blev født den 27. juni 1895, men min barn- og ungdom tilbragte jeg i Vester Nebel mellem Kolding og Egtved. Som 18-årig kom jeg på session i Kolding, og blev udtaget til infanteriet, hvor jeg den 25. april 1914 mødte ved 14. batallion i Slagelse. I oktober blev jeg tvunget på korporalskole, en uddannelse der normalt varede et halvt år, men på grund af 1. verdenskrig og mangelen på officerer afkortedes den til 3 måneder. Derefter udnævntes jeg til underkorporal – daglønnen var 35 øre – og den 1. april 1915 blev jeg korporal og dermed underofficer – nu til en løn af hele 42 kr. om måneden.

I sommeren 1915 var mit kompagni blevet indkvarteret i sognene øst for Skelskør; selv var jeg sammen med 6 mand indkvarteret på en gård. En del af mandskabet var genindkaldte og derfor betydelig ældre end jeg selv.

Tjenestetiden var i regelen fra klokken 7 morgen til 14 om eftermiddagen, så når vi var kommet i kvarter og fået ordnet vore sager til næste dag, hjalp vi altid gårdejereren

med forefaldende arbejde i marken og på gården; det medførte, at vi fik lidt ekstra og bedre forplejning.

Middagsmæden fik vi ved kompagniet, der havde en kogeunderofficer og 4 mand til sin hjælp. Madlavningen foregik i ti 30-mands kogekasser og en køkkenvogn, der blev trukket af to heste. Tørkosten, som bestod af brød, fedt, margarine, leverpostej, pølse og ost, udleveredes til gårdejerens kone, der så sørgede for vor morgen- og aftensmad, ligesom hun også smurte en madpakke til hver af os.

Da delingsføreren for vor deling – en sergent – tillige var våbenmester, var han ofte i Slagelse for at i- eller aflæde mandskab, forestod jeg ofte delingen, der bestod af 45 mand, hvoraf nogle kunne sige »far« til mig, hvis det skulle gå efter alderen. Så det var en svær opgave for en så ung korporal, at skulle være delingsfører. Da kompagniet jo indkvarteringsmæssigt var spredt over et stort område, havde mange langt fra kvarteret til stillingspladsen, hvorfor det ofte hændte, at een eller flere kom for sent om morgenen. Det hændte da også for en af mine folk, og da kaptajnen – en rigtig »prøjsertype« – kom ridende til stillingspladsen – dengang var en kaptajn jo en »fin« mand, som var bereden – så råbte han: »Ham kor-

poralen, kom her hen!« Jeg gik hen til ham, og da bøjede han sig ned fra hesten og spurgte: »Var der nogen, som kom for sent idag?« »Javel, hr. kaptajn, der var een mand«, svarede jeg. »Det var dølen galeme godt, De sagde det, for jeg så ham sgu«. Sådan kunne tonen være.

Normalt var det premierløjtnanten, der ledede øvelserne, og kaptajnen viste sig gerne en gang dagligt, men det skete da også, at han selv tog kommandoen over kompagniet. Ved en sådan lejlighed lavede en af mine folk en fejl, hvorpå kaptajnen råbte: »Det er ham chokolademanden, det var Dem der kom for sent forleden, men nu bliver De forhåbentlig straffet, for De har vel indberettet ham korporal?« Dertil kunne jeg kun svare, at under de indkvarteringsforhold vi havde, ville jeg ikke melde en mand, fordi han kom to minutter for sent. Så fik kaptajnens hest en spore, og han råbte en række eder i hovedet på mig med en slutbemærkning om, at jeg var uduelig til al slags krigstjeneste! »Trød af«.

Siden den dag kunne han ikke tåle at se mig, og rart var det ikke for mig, da en underofficers brugbarhed tillige blev bedømt efter hvor mange indmeldinger han kom med.

MIN TID SOM SERGENT

På grund af krigen kunne jeg ikke blive hjemsendt, hvorfor jeg i efteråret søgte om, og blev antaget som elev på sergentskolens yngste klasse på Kronborg. For at blive fast ansat sergent skulle man gennemgå og bestå yngste og ældste klasse med en sommers geleddtjeneste imellem. Efter bestået eksamen på yngste klasse blev jeg – ligeledes på grund af mangelen på befalingsmænd – udnævnt til sergent af reserven. Næste vinter kom jeg så på ældste klasse i Århus, og efter

bestået eksamen ansat ved 17. batallion i Avedørelejren. Det var imidlertid slet ikke noget for mig; de fleste af mine kammerater gik lige over i messen, når de var trådt af fra tjenesten, og det skete ofte, at de sad der det meste af natten. Og når de fik deres løn den 1., afleverede de det hele til messeforstanderen for at få gammel gæld betalt.

Jeg havde en kammerat i Slagelse, som gerne ville til København. Derfor søgte jeg Krigsministeriet om tilladelse til at skifte tjenestested, hvilket bevilgedes, og således kom jeg atter tilbage til mit gamle kompagni. Da kaptajnen der og jeg som nævnt ikke var særlig glade for hinanden, var jeg næsten altid udkommanderet til tjeneste andre steder, og har forrettet tjeneste i alle garnisoner og øvelseslejre på hele Sjælland, undtagen i Vordingborg.

I 1920 forrettede jeg tjeneste ved et forøgskompani i Holbæk. Vi skulle prøve de erfaringer, man havde gjort under verdenskrigen. Samme år blev jeg gift – vi havde fået en treværelses lejlighed i Slagelse til 29 kr. 75 øre i månedlig husleje – lønnen for yngste sergent var dengang 85 kroner om måneden, et beløb som derpå hvert tredje år forhøjedes med 15 kroner.

FØRSTE MØDE MED JOHNSTAD-MØLLER

Ved hærordningen af 1922, blev jeg udnævnt til officiant, hvilket betød jeg blev ligestillet med sekondløjtnanter.

I efteråret samme år blev jeg lærer ved sønderjyske kommandos korporalskole i Tønder, og efter dennes afslutning tilknyttet 2. batallion i Tønder. Her traf jeg Johnstad-Møller, der var chef for batallionens 2. kompagni. I april 1924 blev jeg derpå beordret til at gøre tjeneste som lærer i Værløselejren, og da denne tjeneste var slut, blev

Hjemmeværnets første chef, generalmajor S.E. Jobustad-Møller.
Foto marts 1956.

jeg – efter ansøgning – optaget som elev på hærens gymnastikskole i København.

Efter afslutning af kursus og eksamen, som jeg bestod som nr. 1, var jeg gymnastik-, fægte-, svømme- og danselærer, samt instruktør i fri idræt og boldspil. Derefter blev jeg optaget på skolens fægtelærerkursus, der varede 1 år, og som jeg bestod som nr. 1 med ug i samtlige fag, og fik herefter titlen fægtemester. De følgende to år var jeg lærer på skolens kompagnilærerkursus, og i april 1929 kom jeg så tilbage til min batalion i Tønder.

BESÆTTELSESTID OG ARBEJDE I »POLYTEKNIKERAFDELINGEN«

Under besættelsen deltog jeg i uddannelsen af forskellige modstandsgrupper, indtil jeg i 1943 af modstandsbevægelsens ledelse opfordredes til at indtræde i Polyteknikerafdelingen, der bestod af 540 polyteknikerstuderende, som holdt til på skolen i Østervoldgade. Afdelingen var inddelt i 5 kompagnier, som hver havde een af eleverne

som chef, samt akademisk skyttekorps under ledelse af premierløjtnant Ulf Jessen – senere oberst og chef for Dronningens Livregiment i Aalborg. Jeg blev ansat som næstkommanderende ved afdelingens chef, oberstløjtnant J. P. Thomsen Stagaard.

KAPTAJN I KARUP 1946-49

Efter kapitulationen blev Stagaard udnævnt til oberst og chef for 1. Artilleriregiment. Dagen før han skulle overtage regimentet, sagde han til mig, at han regnede med, at jeg skulle overtage stillingen som chef for afdelingen. Det anså jeg ikke for muligt, for i så fald skulle to kaptajner og en kaptajnløjtnant stå under en overofficiant. Stagaard havde imidlertid talt med dem, og jeg overtog stillingen indtil afdelingen blev opløst, og jeg derpå vendte tilbage til flyvertropperne.

Dagen efter, jeg havde forladt afdelingen, kom Stagaard og sagde til mig, at nu skulle jeg søge om at blive oberstløjtnant; det ville jeg nu ikke, selv om de øvrige i modstandsbevægelsen søgte de stillinger, de faktisk havde bestridt med Frihedsrådets godkendelse. Var der nogle som mente min indsats burde belønnes, kendte de jo min adresse.

Den 1. januar 1946 kom oberst Tage Andersen og spurgte, hvornår jeg kunne være klar til at tage til Karup? Det kunne jeg, når jeg fik ordre til det, svarede jeg. Der var det problem, at ingen kunne overtage min fægteundervisning. Så den 6. januar blev staben for hærens flyvertropper forlagt til Karstrup, og da jeg hørte til staben, var jeg naturligvis med, og dermed ophørte de funktioner jeg hidtil havde udøvet i min fritid som lærer på Københavns største fægtesal, hvor jeg gennem 20 år havde været lærer;

samtidig stoppede jeg mine engagementer som svømme-, idræts- og gymnastiklærer.

Min tjeneste fortsatte jeg derpå i Karup, til jeg den 15. februar 1949 udnævntes til kaptajn og blev ansat som distriktsleder i Hjemmeværnet.

JOHNSTAD-MØLLER OVERTALTE MIG

Det begyndte med en opringning til officiantmessen i Karup, en aften vi holdt en lille middag for gode venner fra Herning, hvor jeg var gymnastiklærer og træner i fodboldklubben; en af messeændene kom og sagde, at der var en herre, der ville tale med stabsofficianten. Da jeg tog telefonen, var det Johnstad-Møller, som sagde: »Jeg har et distrikt til Dem«. Jeg spurgte, om det var Odsherred, men det havde han lovet til Opermand, som han havde været elev sammen med på officersskolen. Det var derimod Holstebro distrikt, han havde tiltænkt mig. Det var jeg umiddelbart ikke interesseret i – jeg kendte ingen i Holstebro – troede jeg, indtil det viste sig, at jeg her traf mange, som havde været soldater i Tønder, og som jeg kendte herfra. Men min øjeblikkelige reaktion var, at jeg hellere ville tilbringe de få år jeg havde tilbage i aktiv tjeneste i Karup. Men Johnstad-Møller sagde til mig: »Hør nu her Thomsen, jeg sidder på »Prinsen« i Fredericia, kom ned og drik morgenkaffe med mig«, og da jeg indvendte, at min kone var på besøg hos mig, var svaret: »Hvad faen, kan hun ikke drikke kaffe – jeg venter jer mellem klokken 8 og 9, god nat«.

Næste morgen kørte vi så til Fredericia for at møde chefen for Hjemmeværnet – vi var jo gamle bekendte fra Tønder, hvor jeg blandt andet havde været gymnastiklærer for hans kompagni. Vi drak kaffe sammen,

og derefter begyndte obersten igen at overtale mig til at tage til Holstebro, hvor jeg ville kunne komme til at bo sammen med familien. Johnstad-Møller sagde også: »De ved jo lige så godt som jeg, at hvis jeg sender den forkerte mand, og han uforvarende kommer til at træde vestjyderne over tæerne, så får vi aldrig bygget de 5 kompagnier, som er strengt nødvendige. Jeg ved, De kan gøre det, De kender sproget og vestjydernes mentalitet, og husk så på, at jeg giver Dem Danmarks bedste jagt«. Dette kunne jo være meget godt, men hvis det var så vanskeligt at samle de 5 kompagnier, kunne der ikke blive megen tid til at gå på jagt. »Tid«, sagde obersten, »Når De kommer til Holstebro, er der ingen der spørger om, hvad distriktschefer laver, De bliver konge i det område«. Og så faldt tiøren!

DE FØRSTE 6 KOMPAGNIER

Den første måned blev jeg boende i mit kvarter i Karup, mens jeg var til møde med Hjemmeværnets stab på Østerbros kaserne, samt ved regionen, for at formidle samarbejdet mellem denne og dets distrikter. Jeg var på farten hver dag, rundt i byerne, for at finde et sted at bo, og den 25. marts flyttede vi ind i en lejet villa på Lægårdvej. Min kone, der var lotte, påtog sig arbejdet på kontoret, mens jeg fortsatte sonderinger i distriktet.

Jeg skulle opbygge et kompagni i Lemvig, et i Struer, et i Skive, et i Holstebro og et i Aulum. Det gik forholdsvis nemt med de fire første, hvor grundstammen blev lagt af Hjemmeværnsforeningen, men en sådan fandtes ikke i Aulum. Derimod var der folk nok i Skave, så her oprettede jeg det femte kompagni. Med hensyn til distriktets og kompagniets talbetegnelser, betød 2-tallet

Medlemmer af "observatørgruppe Jobansen" - en særlig gruppe af ældre hjemmefølske, hjemmefølsdistriktet ønsker at holde på. Fra venstre den 69-årige Henrik C. Bach, som var med den 9. april 1940 i Haderslev, den 66-årige Arne S. Jensen, den 75-årige Anders Gadegaard, den 73-årige Alfred Bech Christensen og den 81-årige Henry Jobansen.

regionen, 1-tallet distriktet og de efterfølgende to tal kompagniet. Den 1. april blev efternævnte kompagnichefer udnævnt og deres kompagnier opstillet:

2101 Lemvig, chef: installatør Helge Balle, Lemvig.

2104 Struer, chef: kriminalbetjent H. V. Buhl, Struer.

2107 Holstebro, chef: trafikassistent Gug Kjeldsen, Holstebro.

2110 Skave, chef: skovfoged N. P. Jespersen, Skave.

2113 Skive, chef: hoteldirektør Villemoes Jørgensen, Skive.

(samt til rådighed: forstander A. T. A. Overbye, Klosterheden).

De to tomme pladser mellem kompagninummerne var sat af til kommende kompagnier.

Dette var så de fem kompagnier, jeg havde fået til opgave at opbygge, men på alle mine rekognosceringer i distriktet var jeg forlængst blevet klar over, at skulle jeg kunne klare de stillede opgaver, ville jeg få brug for adskilligt flere kompagnier. Derfor fortsatte jeg arbejdet med at finde emner til nye kompagnier, og den 1. maj kunne jeg så oprette det 6. kompagni: nr. 2108 Aulum, hvis chef blev pastor G. Chr. Petersen Bønding.

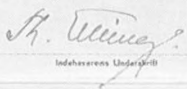

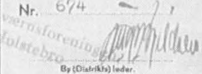
»DO SKA' LAV EN GUE KAFFEBUER – SÅ KOMMER DE«

I 1950 blev den villa, jeg havde lejet, solgt til sygehuset, hvorfor vi måtte flytte til en mindre i Sundevedsgade. Imidlertid var her for lidt plads, og vi købte en villa på Vester-vang, hvor der også var god plads til det nødvendige kontor. Her var arbejdet efterhånden vokset så meget, at min kone ikke mere kunne klare det sammen med lotte-tjenesten, så jeg fik en halvdagsansat dame til hjælp. Alt imens fortsatte arbejdet med at oprette nye kompagnier. Een af mine kompagnichefer sagde til mig: »Do ska lav en gue kaffebuer, så kommer de«. Det gjorde jeg så samtidig med at der arrangeredes oplysningsmøder i sognene, så jeg blev snart mester i at afholde 200 meter fælles kaffebord – men det gav bonus. Det kneb mest med at finde emner til kompagnichefer. Det skulle være kendte og agtede mænd, som folk kunne slutte sammen om, og nok var der en del af sådanne, men de fleste var allerede optaget af arbejde i bestyrerelser for mejerier, slagterier, sparekasser og foderstofforeninger.

STATIONSFORSTANDER GJØRUP I FAARE

En dag var jeg således ude vest for Vemb, hvor jeg traf en gårdmand ude i svinestalden. Vi kom i snak, og det viste sig, at vi begge havde været rekrutter ved 14. batalion i Slagelse tilbage i 1914. Jeg havde fået et tip om, at stationsforstanderen i Faare måske kunne være et emne som kompagnichef, og spurgte derfor gårdmanden, om han kendte Gjørup i Faare, hvortil han svarede: »Nej, vi kinner ham et rigtig, han hår kun boed hær i ølle oer«!

Den 1. april 1950 kunne jeg oprette følgende kompagnier:

HJEMMEVÆRNSFORENINGEN i Holstebro			
Navn	Thorhilda Elling		
Stilling	Assurander		
Adresse	Poul Andersensvej 7		
født d.	1/8 - 1916, Holstebro		
 Lederens Underskrift			
Komp.	Deling	Gruppe	Grad
			
VAABEN			
Type Mauser Gevær			
Nr. 674			
 By (Distrikts) leder			

Medlemskort udstedt af Holstebro Hjemmeværnsforening til en af byens første hjemmeværnsfolk, modstandsmanden Thorhilda Elling, der i dag bor i København.

2105 Kilen, chef: proprietær Mads Hiltersborg, Gimsing.

2116 Bøvling, chef: stationsforstander Gjørup, Faare.

2118 Husby, chef: kunstmaler Poul Rytter, Husby Klit.

2120 Holstebro, chef: postpakmester Kaj K. Nielsen, senere mangeårig borgmester i Holstebro.

MAGESKIFTE LØSTE GRÆNSEPROBLEMER

I forbindelse med oprettelsen af de sidste to kompagnier, knytter sig en historie til hver. Flere gange havde jeg forsøgt at få etableret et kompagni i Husby, men man ville kun, hvis man kunne komme sammen

Daværende trafikassistent Gug Kjeldsen var kompagni 2107's første chef – her fotograferet under en øvelse.

med folkene fra Vedersø, der hørte under Herning-distriktet. Samme slags problem havde jeg iøvrigt haft med dannelsen af kompagni 2108 Aulum, hvor Ørre-folkene kun ville med, hvis de kunne komme sammen med Sinding-folkene – men Sinding hørte under distrikt Herning. Problemet her løstes imidlertid en dag, jeg fik besøg af kompagnichefen fra Herning; han beklagede sig over, at han ikke kunne få etableret et kompagni i Sinding, fordi man her ønskede folkene fra Ørre med, da de havde været sammen i samme hjemmевærnsforening. Vi enedes om et »mageskifte«, hvor jeg afgav Ørre til Herning mod at få Vedersø

– på den måde fik vi hver et kompagni. Således ordnedes disse grænseproblemer internt.

KOMPAGNICHEF KAJ K. NIELSEN – SENERE BORGMESTER

Angående førnævnte Kaj K. Nielsen, så blev han af en udsendt konsulent fra Hjemmевærnet opfordret til at gennemgå et kompagnichefkursus på skolen i Nymindegab. Jeg går ud fra, de var bange for, at der var for få socialdemokrater, der ville være kompagnichefer. Da regionen fik at vide, at der var blevet udtaget en politisk bestemt mand til at tage på kompagnichefkursus, spurgte chefen mig, hvad jeg ville gøre med ham, når han kom hjem. Dertil kunne jeg kun svare, at jeg ikke kendte ham, men at jeg ville give ham en gruppe, og hvis han klarede det, skulle han få en deling – klarede han også dette, skulle han nok få en deling til sin tid. Men da han kom hjem efter 8 dages forløb med kompagnichef-distinktioner på skuldrene, kunne den fremgangsmåde ikke lade sig gøre. Han spurgte mig, om han måtte samle et kompagni af arbejdere, hvilket jeg afslog ud fra den begrundelse, at vi ikke skulle have politik blandet ind i Hjemmевærnet. Derfor skulle Kaj K. Nielsen foreløbig stå til rådighed for distriktet, og når der så meldte sig nye medlemmer skulle han få dem i den orden de kom. Sit eget kompagni fik han den 1. april 1950.

SOM CIRKLER I VANDET – FLERE KOMPAGNIER OG FELTSKYDEBANE I HUSBY

Den 1. oktober 1951 kunne jeg opstille følgende kompagnier:

2106 Vinderup, chef: lærer Oluf Thorn, Vinderup.

Tidligere borgmester Kaj K. Nielsen (t.v.), der omtales i K.P. Thomsens erindringer, var chef for kompagni 2120 fra 1950 til 1964, da han blev borgmester. Dyrlæge Vagn O. Godrim har i samtlige 40 år siden 1949 udfyldt en plads i det første Holstebro-kompagni 2107.

2109 Hestbjerg, chef: lærer B. Simonsen, Råsted.

2114 Vestsalling, chef: dyrlæge Pedersen, Balling.

2115 Nordsalling, chef: gårdejer Th. Møller, Tøndering.

Den 15. januar 1952 kunne jeg oprette følgende to kompagnier:

2103 Struer, Jernbanekompagniet, et kompagni som blev opløst den 1. august 1957, da stationen i Struer mandskabsmæssigt reduceredes, og 2119 Ulfborg, hvis chef var lærer Nielsen, Ulfborg.

Den 1. juli 1953 oprettedes derpå kompagni 2102 Bovbjerg med proprietær Chresten Hillersborg, Ferring, som kompagni-

chef. Den 1. oktober 1954 oprettedes kompagni 2121 hvis chef blev trafikassistent J. Rasmussen i Holstebro.

Den 1. februar 1957 fulgte kompagni 2130 kaldet politikompagniet i Holstebro, og endelig oprettedes den 1. juli 1958 et politikompagni i Skive.

Dertil havde distriktet lottekompanier i Struer, Skive, Holstebro og en deling i Lemvig.

Da jeg havde oprettet de første 15 kompagnier lejede jeg terræn til en feltskydebane mellem Husby klitplantage og havet. Det drejede sig om 2-300 tønder land, som jeg lejede i 25 år for 25 kroner årligt. Der var tale om et dejligt område, hvor der var

Hjemmeværnsfolk var et alsidigt folkefærd – her ti medlemmer af Holstebro Hjemmeværnsforening på lugearbejde i gårdejer Martinus Maarbjergs roemarker i Raasted en sommerdag omkring 1947.

plads til et almindeligt skiveanlæg, en felt-skydebane, håndgranatkastebane – i det hele taget et ideelt område, der blot skulle kastes til inden kompagnierne forlod det efter øvelse. Man var da også meget begejstrede for stedet.

HJEMMEVÆRNSGÅRD

En af de sidste, men ikke mindst vigtige ting, det lykkedes mig at give distriktet, inden min afgang, var at skaffe det en hjemmевærnsgård.

Da jernbanen – Holstebro-Ørnhøj-Ringkøbing – blev nedlagt, søgte jeg ministeriet om at måtte få bevilget et beløb på kr. 100.000 til køb af stationen på Sydbanen, til hjemmевærnsgård, samt kr. 15.000 til indretning af samme. Når dette køb kom i

stand, skyldtes det ikke mindst, at det blev anbefalet af borgmestrene i alle tre byer, – de var alle hjemmевærnsmænd – ligesom formanden for distriktsudvalget – Poul Nilsson – gik ind for sagen.

EN MINDETALE I 1949 SKABTE RØRE

Til sidst enkelte af alle de oplevelser jeg mindes, i forbindelse med mit arbejde for at få opstillet de befalede kompagnier.

Min debut i Holstebro var så som så. 4-årsdagen for befrielsen skulle fejres af 4. maj-komiteen, og i den anledning spurgte formanden mig, om jeg ville holde tale ved festen.

Jeg sagde ja, da jeg mente, at der her var en god lejlighed til at fortælle byens befolkning, hvordan jeg så på sagen med at op-

AMTS-BLADET

Sydbanegården i Holstebro byggedes i 1925 til ekspedition af tog og rejseude — fortsætter nu sin tilværelse som centrum for byens og egnens hjemmевærnsdistrikt.

Sydbanegården sælges til hjemmевærn og kommune

Industriel virksomhed i Lervang stationsbygning og pakhuis

Likvidationsudvalget for Ørnøj-banen holdt i går møde i Holstebro med en temmelig omfangsrig dagsorden, der omfattede salg af grunde og bygninger og udbydelse af spor-materiel og rullende materiel m. v.

Mejeribestyrer Holger Madsen og

gårdejer Ewald Krøgh, Ølstруп, havde fremsendt tilbud på køb af Lervang stationsbygning og pakhuis, som de ønsker at indrette til industrielt formål. Likvidationsudvalget vedtog at sælge til de to mænd for en sum af 42.000 kr.

Forsvarets bygningstjeneste fremsendte tilbud på køb af Sydbanegården i Holstebro, som ønskes indrettet til hjemmевærns-gård. Likvidationsudvalget indgik på at sælge bygningen plus 1000 kvadrat-

meter af stationsarealet til det nævnte formål for en samlet pris af 100.000 kr. Desuden har udvalget gjort opmærksom på, at forsvarets bygningstjeneste, om det ønskes, kan købe et mindre areal ud over det nævnte.

Fra Holstebro kommune forelå tilbud på køb af resterende bygninger ved Sydbanen, pakhuset etc., samt resten af stationsarealet, som kommunen ønsker at få rådighed over for planlægning af industri-grunde. Udvalget vedtog at udtale, at man er villig til at sælge det ønskede på betingelse af, at samtlige tidligere lejere på arealerne får forkøbsret, om de måtte ønske det.

Likvidationsudvalget holder sit næste møde lørdag den 13. maj, hvor andre købstilbud skal behandles.

bygge et Hjemmевærn. Mødet blev holdt på kirkepladsen, hvor jeg holdt min tale fra Odd Fellowbygningens trappe. Der var mødt 2-3000 mennesker, og da jeg sluttede, klappede forsamlingen begejstret, og for-

manden — tandlæge Agger — sagde: »Hvor var det forfriskende for en gangs skyld at høre en djærv mands tale«, så jeg mente, at jeg havde klaret det hæderligt, hvorfor jeg dagen efter blev noget overrasket over at

Tre Lynskud fra Frihedsfesten i Holstebro i Aftes: Øverst til venstre det forenede Sangkor, der synger paa Odd Fellow-Logens Trappe, til højre nogle FDF'er i Fakkeltøget og nederst et Udsnit af den tusindtallige Tilhørerskare.

2500 Holstebrogensere til Frihedsfest i Aftes

Den Hvad kan det nytte-Politik, der førtes den 9. April, maa aldrig genoptages

Man siger, Danskerne glemmer hurtigt, men den store Tilslutning, som 4. Maj-Komiteen i Aftes havde samlet til sin enkle Frihedsfest paa Kirkepladsen i Holstebro, kan kun tages som et Bevis paa, at Erindringen om Befrielsen stadig er levende i Befolkningen. Allerede længe før Festen officielt skulde begynde, tog Folk Opstilling foran Administrationsbygningen og Odd Fellow-Logen, og da Sangkoret Apollon indledede Højtideligheden med at synges en Række danske Fædrelandssange, var hele Pladsen sort af Mennesker. Man ansløg i Aftes Antallet til ca. 2500.

Paa 4. Maj-Komiteens Vegne bad Tandlæge Agger den store Forsamling velkommen, idet han

mindedes den Spænding, der prægede Stemningen i Dagene for den tyske Kapatulation, og som først udløstes af Befrielsesbudskabet, fra BBC den 4. Maj.

Paa en virkningsfuld Maade, som genskabte noget af Befrielsesstemningen, hørte man Gengivelsen af Redaktøren af London Radio, G. Sorensens Stemme fra den historiske Udsendelse i London Radio, og den ny Chef for Hjemmeværnet i Holstebro-Distriktet, Distriktsleder K. P. Thomsen.

Distriktsleder K. P. Thomsen, holdt derefter Hovedtalen.

Han indledede med at understrege, hvorledes Erfaringerne fra de 5 forbandede Aars har belært os om, at vi ikke kan sidde med

Hænderne i Skødet, hvis vort Land skal bevares frit. Derfor maa den selvopgivende Hvad kan det nytte-Politik, som førte os ind i Kaptroelen, aldrig genoptages. Vi har Pligt til at holde vort Land frit, og vi maa være parat til at kæmpe for det, sagde Distriktslederen, idet han henviste til Danmarks Tilslutning til Atlantik-Pagten og Oprettelsen af Stasjensmævnene. I denne Forbindelse skildrede han Hjemmeværnets Betydning og Opgaver, som kun kan løses, hvis hele Befolkningen slutter op bag det. Hvis det kan bidrage til, at vi undgår Krig, er Maalet naaet, sluttede han.

Mens Forsamlingen blottede Hovederne, sang man Nationalsangen og Frihedsangen, og med FDF's Orkester og de mange Ungdomsorganisationers Faner i Spidsen drog et Fakkeltog derefter gennem Byen til Anlægget, hvor Faklerne blev kastet i Baal. Den enkle, men sømfulde Højtidelighed sluttede med, at man sang Kongernes Konge.

Endnu adskillige år efter krigens afslutning kunne forhold under de fem besættelsesår sætte sindene i kog. Dette afspejledes i aviserne som ber i anledning af kaptajn K.P. Thomsens tale i maj 1949.

RABLER DET?

Paa usagligt og forældet Grundlag angriber Socialen Frihedsfesten

Holstebro Social-Demokrat var følt sig meget fornærmet over Frihedsfesten i Holstebro. For det første, fordi Udvalget, om arrangerede Festen, ikke var faaet Taleren godkendt af Socialen, og for det andet, fordi Hjemmeværnets Distriktschef, K. P. Thomsen, stærkt understrejede at Danmark nu har for-adt sin gamle Neutralitets- og »Hvad kan det nytte«-Politik.

Her er et lille Uddrag af Socialens Forargelse:

»Taleren er udpeget udenom Lokalkomiteens øvrige Medlemmer. «Talen var den skrappest tænkelige Udfordring mod anderledes tænkende». «Den da-liddende Regering (1940) blev længet til med de værste Betydninger og Skældsord». «Nulokal Mindet om Frihedskampen maa besudles med denne Plom af Agitationsfraser». «Betræknigheder mod Hjemmeværnet (indenfor Arbejderklassen) var der og er det». Thomsen har »smædet Personligheder, som baade menneskeligt og samfundsmæssigt har betydet saa meget for vort Land, at Hr. Thomsen kun er for en Per Nit-tengryn at regne».

Spørgsmaalet om Arrangementet af Mødet er jo for saa vidt underordnet, men lad os alligevel, til Offentlighedens Orientering, oplyse at Frihedsfesterne i de første Aar blev arrangerede af en Lokalkomite, der stort set bestod af Frihedsfondens Repræsentanter, d. v. s. Frihedskæmpernes Komité, for-igtet med enkelte andre, bl. a. Repræsentanter for Pressen. — Denne Komité nedsatte senere et Forretningsudvalg, der i de

sidste Par Aar har arrangeret Festen. Formanden for den store Komité er Tandlæge Agger, som ogsaa i Aar opfordrede Udvalget til at arrangere Festen. Udvalget søgte forgæves at skaffe en udenbys Taler, og da man uden Resultat havde henvendt sig til 4—5 forskellige, fandt man det naturligt, naar man skulde have en lokal Taler, ia at tilbyde den ny Leder af Statshjemmeværnet at tale. Udvalget maa indrømme, at det aldrig er faldet det ind at spørge Socialen om Tilladelse hertil eller drømme om at foreskrive Taleren, hvad han maatte sige og hvad ikke! Udvalget har været af den Mening, som aabenbart ikke er Socialens, at en Taler maa sige, hvad han har paa Hjerte, og at han selv staar inde for det, han siger.

Med Hensyn til Talens Indhold og Socialens Angreb — ja, da faar man nærmest Indtrykket af, at Socialens Redaktør ikke har været til Stede, da den blev holdt. Vi saa ham ikke paa Kirkepladsen, og hans Angreb bygger da ogsaa paa den fundamentale Misforstaaelse, at Thomsen kritiserede de enkelte Politikere. Det gjorde han ikke — og det kunde Socialens Redaktør have set, hvis han vilde læse sit eget Blads Referat hvori der udtrykkeligt staar: »Ingen skal tro, at de (den daværende Politikals Fortalere) ikke gjorde det efter bedste Overbevisning». — Nej, Thomsen kritiserede de store Partiers daværende Politik, der førte til 9. April, og som nu er opgivet.

Og her glipper det igen for Socialen. For det er jo rigtigt,

at Danmark nu har opgivet den gamle Neutralitetspolitik. Ved Tilslutningen til Atlantpagten er der brudt med den gamle Tro paa, at vi kan bære Kappen paa begge Skuldre og være Venner med alle. Der er ogsaa brudt med Afrustningsmentaliteten og Lysten til at rakke ned paa Hær og alt Forsvar. Og dette Brud er sket under socialdemokratisk Ledelse. Paa samme Maade har vi faaet et Statshjemmeværn, hvis Leder er den socialdemokratiske Forsvarsminister Rasmus Hansen. Mon Socialen ikke skulde spørge ham, om det er rimeligt at skabe Strid om dette Hjemmeværn, fordi dets Distriktsleder i Holstebro siger sin Mening? Vi tror, at han vil faa et Svar, som vil faa ham til at stikke Fingren i Jorden og opdage, at Signalerne paa den socialdemokratiske Partimast er »kiftede Det har han aabenbart ikke bemærket endnu men kører videre i den gamle Skure og tror, at det, der i sin Tid var god Latin, ogsaa er det i Dag. Men det er det ikke, og jo før han bliver klar herover, des bedre for ham selv. Vi ved nok, at det er svært at lære gamle Hunde ny Kunst, men det er forhaabentlig alligevel muligt, selv om de er nok saa fornærmede.

Socialen kalder sin Artikel: Brast det? og tænker aabenbart paa Samarbejdet i Holstebro med Hjemmeværnet. Vi er tilbøjelig til at sende Spørgsmaalet til: »Rabler det?», naar man tænker paa det ganske forføjede Grundlag. Bladets Angreb, baale sigligt og politisk, bygger paa.

Arbejdssamariternes kredsmøde i Holstebro:

Hjemmeværnets distriktsformand tager skarpt afstand fra hjemmeværnschefens befrielsestale

Poul Nilsson: For mig at se, var det en ond tale i en ond tid, og jeg har intet imod at give ham de aandelige ørefigner, jeg mener, han fortjener.

Arbejdernes Samaritter Forbunds midtjyllandakreds holdt i week-end'en kredsmøde i Holstebro.

Ved en velkomstfest paa Knudsøns Hotel lørdag aften bød formanden for Holstebro-afdelingen, cigarsortierer V. Schmidt, velkommen til repræsentanter for de 28 afdelinger, der er tilsluttet kredsen.

Borgmesterens velkomst.

Borgmester D. P. Jensen bød derefter velkommen til Holstebro, idet han udtalte sin glæde over at se saa mange fremmede ansigter i byen. Glæden var dobbelt stor, naar man vidste, hvad alle de fremmede kom efter, for arbejds-samariternes opgaver var store og samfundnyttige. Borgmesteren takkede sluttelig, fordi man havde lagt kredsmødet i Holstebro, og udtalte haabet om, at mødedagen maatte blive indholdrig.

Efter at have drukket kaffe fik formanden for Arbejdernes Fællesorganisation i Holstebro, Poul Nilsson, ordet. Paa arbejdernes centralorganisations vegne bød han gæsterne velkommen til byen og omtalte til orientering for de udenbys repræsentanter, hvorledes man i Holstebro havde grebet til støtteaktioner for arbejds-samaritterne ud fra erkendelsen af disses store betydning.

Ikke lige gyldigt, hvem der hjælper.

Hele den industrielle udvikling har nødvendiggjort et stortillet samaritær-arbejde paa arbejdspladsen, og det er ikke os i organisationerne lige gyldigt, hvem der hjælper, naarulykken er indtruffet eller hvem, der eventuelt skal overbringe et sorgens budskab, naar det gaar saa galt, sagde Poul Nilsson og fortsatte: Fra arbejdsdagviserne har man været inde for filantropiske foranstaltninger, men jeg ville faa kvalme, hvis den arbejdsjeger, der har nægтет at indføre sikkerhedsforanstaltninger, skulle være den, der kom med forbindningskassen, naar det var gaaet galt. Indtil det lykkes os gennem lovgivningsmagten at faa indført fuldkommen sikkerhed paa arbejdspladsen, er jert arbejde strengt nødvendigt, og med den nævrende taabelige politiske konstellation paa rigsdagen kan noget saadant ikke opnaas.

Vi glemmer ikke jert arbejde under krigen.

Vi skal aldrig glemme jert arbejde under krigen. I gjorde det gratis og dygtigt, men blev ikke takket, da freden kom. Heller ikke glemmer vi jert arbejde forud for krigen og efter den. Vi siger jer blandt andet tak for jert arbejde for at forhindre, at folk kommer til skade paa vore badestrande ved, at I renser disse og for jeres vagter paa de steder, hvor mange samles. Vi lever i en urolig og egoistisk verden, og der er noget forjættende i, at der er nogen, der arbejder for andre. Arbejderbevægelsen er ikke blot mætteløse. Foruden arbejdet for gode

Poul Nilsson.

ksaar, har vi ogsaa en kulturbevægelse. Arbejds-samariternes har skabt sig et godt navn. Situationen er nu saadan, at der sker store ting i øst og vest, og døpningerne deraf kan hurtigt naa til danske strande. Da kender vi vore fjender. Der er de gamle reaktionære og de marodsrer, der sprang frem af arbejderbevægelsen.

Vi har lige oplevet en befrielsestale her i byen. Alle faner var velkomne, blot de ikke var røde, og der blev holdt tale af hjemmeværnets distriktschef. Talen havde brod til to sider. Han talte om 9. april, om meningsløse mord paa soldater som en følge af den daværende regerings fuskepolitik. Talen var spækket med de gamle overnationalisti-

ske fraser, f. eks. den om det lille land, der var gennemvædet af vore forfædres blod, og der blev ogsaa i talen rettet et andet spark. Denne mand fandt nemlig ikke, at civilbeskyttelse var arbejde for mandfolk. Det var kvindearbejde.

Forvarsministeren har udnevnt mig til formand for hjemmeværnets hævrende distriktsraad, og jeg forsukrer, at jeg ikke deler distriktschefens opfattelse. For mig at se var det ikke mandlig tale. Det var en ond tale i en ond tid. Skulle jeg, for at blive i det militære sprogbrug, som han benyttede sig af, komme til at ride fronten af sammen med den herre, saa skal jeg give ham de aandelige ørefigner, som jeg mener, han fortjener. Det bliver ikke krigsgale personer, der bestemmer udviklingen her i landet. Arbejderbevægelsen staar pletfri fra krigen. Det var ikke de tusinder af tillidsmænd, der var unationale.

Vi maa have et folkeværn.

I hjemmeværnsordningen staar intet om, at civilbeskyttelsen er overflødig, og jeg beder jer fortsat ruste jer til dette arbejde. Men hvis I derudover har tid til overs saa henstiller jeg alvorligt, at I melder jer, saa vi kan faa skabt et rigtig folkeværn med ligelig repræsentation af befolkningsgrupperne. Vi maa være beredt, hvis ulykken kommer. Gud forbyde det.

Poul Nilsson sluttede med at ønske, at der paa kredsmødet ville blive taget beslutning til gavn for den store arbejdende befolkning og til søre for arbejds-samaritterne.

Afdelingsformanden takkede for borgmesterens velkomst og Poul Nilssons tale, som havde gjort samaritterne godt at høre. Han ville indbringe distriktschefens tale for forbundet gennem kredsen, og han vidste, at Røde Kors samaritterne havde gjort det samme.

Derefter tog forbundsformand Ejner Bock ordet. Han takkede AFO og Socialdemokratisk Forening i Holstebro for deres positive stilling overfor arbejds-samaritterne. Arbejds-samaritterne har overfor indenrigsministeriet lovet at gaa ind i et arbejde for civilforsvaret.

læse, hvad aviserne skrev. Holstebro Avis, og Holstebro Dagblad var venligt stemt, men Socialdemokraten var alt andet end glad, det skrev: »Elefanten i Tulipanbedet. Nu havde man fået en distriktsleder, der så ud til at have sin fysik i orden, men det kunne jo ikke nytte, når han manglede de små celler, der hedder hjernen —, og formanden for distriktsudvalget, cigarsorterer Poul Nilsson skrev: »Ministeren har udnævnt mig til formand for distriktsudvalget, og hvis jeg — for at blive i militærsproget — skal ride fronten af med den herre, så skal jeg meddele ham de åndelige ørefigener jeg mener, han trænger til.«

Nå, det gik nu ikke så slemt, men næste formiddag blev jeg ringet op af den kommitterede ved Hjemmeværnet, der sagde: »hvad er det dog, du har lavet, du har jo slået alt i stykker, og får måske aldrig kontakt med befolkningen, du må komme herud i morgen, vi må tale om det.« »Det kan jeg ikke«, svarede jeg »thi da har jeg indbudt til et møde, så de to første dage er jeg optaget«, hvorpå han sagde, at jeg skulle komme, så snart jeg kunne, men du må sende mig kopien af din tale straks. »Det kan jeg heller ikke, for jeg har ingen.« Jeg tog så til København, da jeg havde overstået de to møder, jeg havde arrangeret, og hvorved jeg fik en del nye medlemmer — det viste sig nemlig, at folk ude i distriktet bedre forstod mig, end redaktøren af Holstebro Socialdemokrat — der forøvrigt slet ikke havde hørt min tale, da han ikke deltog i mødet.

Da jeg mødte Frode Jakobsen i København, var han meget bekymret. »Jeg er bange for, at du har slået alt i stykker, og aldrig får folk i byen i tale«, sagde han. »Det er jeg slet ikke bange for«, sagde jeg, »jeg har allerede et godt kompagni i byen, og flere

nye melder sig«. »Ja, men du må give redaktøren en undskyldning«. »For hvad?« sagde jeg. »For at oprette et godt forhold«, svarede han. »Det kan aldrig falde mig ind«, svarede jeg. »Ja, så ved jeg ikke bedre, end du kommer til at tale med forsvarsministeren«, sagde han. »Sig mig, tror du, jeg er en lille dreng, du kan kyse med forsvarsministeren. Jeg kender godt Rasmus Hansen. Han var journalist i Slagelse, hvor jeg var sergent, men hvis I ikke mener, at kunne bruge mig, så er der andre, der kan. Jeg kan sagtens få arbejde nok i det civile liv, så det skal I ikke bekymre jer om i Hjemmeværnet«.

Da jeg kom ud fra Frodes kontor, mødte jeg chefen for Hjemmeværnet, der spurgte: »Hvad sagde Frode?« Jeg fortalte ham, at Frode havde krævet, at jeg skulle give en undskyldning. »Det skal De sku' ikke«, sagde han, »det var jo rigtigt, alt hvad De sagde«. Så var det møde forbi, og jeg hørte aldrig mere om det.

ET MØDE I VEDERSØ FORSAMLINGSBUS

Der var andre, der havde til hensigt at forhindre Hjemmeværnets opbygning. Jeg havde indkaldt til et møde i Vedersø forsamlingshus, og der var mødt en hel del folk. Da jeg havde fortalt dem, hvad Hjemmeværnet skulle bruges til, var der en mand, der bad om ordet. Han sagde, at de måtte endelig gøre, som jeg havde sagt, de skulle; det var af det onde, at der stod i skriften, at hvis man fik én på den ene kind, skulle man vende den anden til, man måtte aldrig slå igen... Så var der en lille mand, der rejste sig og sagde: »Tror De selv på disse påstande, for det gør jeg ikke. Jeg mener nemlig, som distriktslederen siger, at et stærkt hjemmeværn er et nødvendigt onde, for at forsvare os«. »Vil De da slå manden

Fra en øvelse i Østre Plantage ved Holstebro i foreningstidens sidste del, da hjemmевærnsfolkene var forsynet med sort uniform. Stats-hjemmевærnets første uniform var af australsk oprindelse.

ihjel?» «Ja, hvis det er nødvendigt, så vil jeg». «Tør De sige det offentligt?» «Ja, hvis De har været i kirke i søndags, så havde De hørt det, for da sagde jeg det fra prædikestolen». «Er De præst?» sagde manden. «Ja, det er jeg». «Og så vil De slå folk ihjel?» «Ja, hvis det bliver nødvendigt, så vil jeg».

Nu ville manden gerne hjem — han kom nemlig fra Ringkøbing, og var sendt herop for at ødelægge mødet. Men nu var udgangen blokeret, og folk råbte: »Nu er det din tur, lad os nu høre, hvad du har at sige«. Men han havde ikke mere at skulle have sagt, så han fik lov at gå, og jeg fik 27 nye hjemmевærnsfolk.

I BERTEL DAHLGAARDS KONGERIGE

Jeg havde jo Salling i mit distrikt, det var Bertel Dahlgaards kongerige, og det kneb lidt med at få folk i tale her. Jeg ville gerne have et møde i Oddense-Otting, og da jeg havde fået at vide, at der boede en folketingsmand i Balling, opsøgte jeg ham, og spurgte, om han ville hjælpe mig med at indbyde til et møde.

»Nej, det skal a love dig, at a et vil«.

Nå, et møde ville jeg altså have, så distriktet sendte så indbydelse pr. brev til samtlige indbyggere i området, om at komme til møde med taler og film i Oddense skole. Der mødte 1. læreren og en lærer mere samt en tjenestekarl.

Jeg havde pastor Bønding fra Aulum med som taler, og filmsoperatør N. Chr. Pedersen, men der blev ikke brug for ham. Bønding spurgte, om jeg ville sige noget til de tre, men jeg sagde: »Nej, det må du klare«. Han havde ikke sagt mange ord, før han blev afbrudt af 1. læreren, der sagde, at det var vanvittigt at ofre så mange penge på hæren, i stedet skulle pengene bruges til et kulturhus.

»Ja, men det tager du helt feél på«, sagde præsten, »det er ikke hæren, vi taler om, det er et hjemmевærn, og det koster jo ingenting i forhold til hæren«. Men læreren vedblev at hævde, at det var uden interesse, hvorpå præsten sagde: »Jeg troede dog på, at I som lærere forstod, at man ikke kan dividere myrer med æg«, hvorpå de to lærere forlod salen, og tjenestekarlen sagde, at han godt ville have en optagelsesbegæring. Vi hørte aldrig fra ham.

Nå, senere fik vi møder, bl. a. i Nordsalling, hvor vi hurtigt fik et godt kompagni.

Hver gang jeg i begyndelsen holdt møder i Salling, skrev redaktøren for Skive Fol-

keblad:« Det lykkedes heller ikke denne gang for kaptajn Thomsen at erobre Salling».

Jeg havde så meget jysk stædighed i mig, at jeg ville have et kompagni, både på nord- og vestsiden. Derfor irriterede det mig, at Elin Hansen vedblev med sine skriverier. Jeg opsøgte ham derfor og sagde: »Jeg synes De skulle holde op med disse skriverier, for hvis Vorherre vil lade Dem leve 5 år endnu, så vil De opleve, at kaptajn Thomsen erobrer Salling. Det vil hverken De eller Deres skriverier kunne forhindre«. Jeg fik også ret hurtigt herefter et kompagni i Vestsalling.

Jeg havde indkaldt til et møde i et lille sogn på vestkysten. Der var mødt en hel del mennesker, og de kiggede jo lidt skeptisk på den officer, der stod og prædikede. Da talen var slut, sad folk helt stille, men så rejste én af de største gårdejere sig og sagde: »A kinner æ mand, a hå håt' ham som befalingsmand i Tønder. Han æ stræng, men I ka' stuel o ham«. Det gav 24 nye medlemmer.

KONFRONTATION MED BERTEL DAHLGAARD

Skydebaneforholdene var et stort problem. De fleste steder lavede kompagnierne selv banerne, og sommetider også skivemateriale, men efterhånden fik vi mere hjælp fra hjemmeværnet. I Skive var der en dejlig skydebane, men der var ingen skytter, så anlægget var ved at forfalde. Det var et ret stort anlæg med ti skiveopstillinger. Jeg bad derfor kompagnichefen om at formidle et møde med de, der ejede anlægget for at købe det til hjemmeværnet.

Vi holdt så et møde på det hotel, hvor kompagnichefen var inspektør, og aftalte, at anlægget skulle købes for kr. 10.000. Da

mødet var slut, sad kompagnichefen og min kone og fik os en kop kaffe. Ved et bord lidt fra os sad 4 mand og fik en øl. Kompagnichefen sagde: »Det er mærkeligt, at Poul Hansen sidder der. Han er ellers én af vore radikaler, det er sært, han ikke er i salen ovenpå, hvor Bertel Dahlgaard holder møde«. Lidt efter rejste de 4 mænd sig, og den omtalte radikaler kom over til vores bord og sagde: »Må jeg have lov at give en øl?« »Ja«, sagde jeg, »hvis De vil fortælle os, hvad det radikale program går ud på?« »Ja, det går ud på, at vi skal have en stærk flåde og et stærkt luftvåben, som kan tage til England og derfra hjælpe med til at befri os hvis vi atter bliver besat...«.

Lotterne sørgede for den nødvendige varme mad under nielse ved Oddesundbroen lige efter krigen.

Tidligere bogbolder Henry Johansen, Poul Andersenvej 8, Holstebro, der har stillet artiklens fotografier til rådighed, har været aktiv hjemmevernsmand siden foreningstiden. Han ses her på Hjemmevernsmuseet i Holstebro, demonstrerende at han ikke har glemt at betjene hjemmevernets første radio S M 38.

»Så er vi ikke på samme bølgelængde«, sagde jeg, »det er ikke derfor jeg bygger et hjemmevern. Det er for at blive her og forsvare os, selvom det vil koste os livet. Jeg var i Værløse den 9. april og så to af mine elever blive skudt ned, kort efter de var startet. Da vi fik forbud mod at sætte os til modværge, kom flere af mine soldater og sagde: »hvad skal det betyde? De har altid sagt, at hvis vi skal dø sammen i en skyttegrav, må vi også kunne leve sammen i fredstid, og nu må vi slet ikke gøre noget. Se det er dét, vi vil prøve at ændre i Hjemmevernet«.

Nå, vi drak vores øl og beredte os på at køre hjem. Da jeg kom ud i foyeren, stod

Bertel Dahlgaard der og sagde: »Må jeg tale med Dem? Mit navn er Bertel Dahlgaard«. »Ja, det ved jeg«, »og De har siddet inde i et offentligt lokale og sagt, at den gamle regering arbejdede sammen med tyskerne«. »Nej, det har jeg ikke!« »Jo, De har!« »Hvem har fortalt Dem dette?« spurgte jeg. »Det har Poul Hansen«. »Nå, så må det bero på en misforståelse, men jeg kan godt fortælle Dem, hvad jeg sagde. For os gamle soldater så det ud som om det hele var tilrettelagt«. »Ja, men det har De ingen ret til at sige. Det vil jeg ikke finde mig i, for jeg sad i den gamle regering«. »Ja, det ved jeg, men hvis jeg var Dem, ville jeg ikke råbe højt om det, så ville jeg finde et sted og gemme mig, hvor

ingen kunne se mig«. Da blev han så vild, som jeg aldrig har set nogen mand. Han blev ligbleg, og håret stod ret op i luften, og hænderne rystede, da han råbte: »De er afskediget, De er afskediget, fra i morgen er De ikke mere distriktsleder«. »Ja, De må undskylde mig, men jeg har fået min undskyldelse af Hans Majestæt Kongen, og hvis De ikke har noget imod det, vil jeg gerne have min afsked af ham«. Så fór han op ad trapperne, og vi tog hjem. Næste morgen ringede jeg til hjemmeværnsledelsen og traf stabschefen, til hvem jeg sagde: »Nu må I finde en ny chef til distrikt Holstebro!« »Hvad skal det sige?« spurgte han. »Det skal sige, at jeg er blevet afskediget«. »Hvad er det for noget sludder, hvem har gjort det?« »Det har Bertel Dahlgaard«. »Åh,

hold kæft, ham er der ingen, der regner med her...«

Jeg søgte så om at få 10.000 til køb af skydebanen, og de blev bevilget, så var den sag ude af verden.

EFTERORD

Af ovenstående skulle være fremgået, at det for en stor del er mine hjælpere, der skal have æren for, at distrikt Holstebro blev så godt og talstærkt, som det faktisk blev; derfor skal her rettes en hjertelig tak til alle mine medarbejdere – såvel i som udenfor distriktet, der de sidste år kunne ledes uden nævneværdigt arbejde fra min side.

Tak til Henry Johansen, Holstebro, for lån af fotos.

K. P. Thomsen
Pens. kaptajn
Rørvig på Sjælland
Født 1895 i Dalby pr. Kolding

Arbejdet har været mig kært

- et portræt af en lokalhistoriker

Af Jørgen Mejdahl

Han hed Jens Ingvar til fornavn, men det var der garanteret ikke andre end hans kone Emilie, der kaldte ham. For eleverne i Mellem- og Realskolen i Danmarksvej i Holstebro var han »Hr. Overlærer«, og folk i byen både omtalte og tiltalte ham som »Overlærer Aldal«. Det samme gjorde hans omgangskreds og bestyrelseskolleger i Historisk Samfund, hvor man selvsagt var De's og underskrev sig med »Deres ærbødige«.

For en historisk interesseret eftertid er han slet og ret – men med ikke mindre respekt – Aldal. Som Trap er Trap. For Aldals navn er nært knyttet til værket »Holstebros historie gennem tiderne«, der udkom den 3. november 1939, i år for 50 år siden.

Bogen var tyk som en mursten, omfattede 720 sider og kostede 10 kroner. Ville man have den indbundet, dybfalset og med skindryg og hjørner, måtte man af med 19,50 kroner, men det var der kun få, der ville. Hilmer Thomsens boghandel i Nørregade, som havde bogen i kommission, gjorde sig store anstrengelser for, at den skulle blive årets bestseller ved julehandelen i 1939. Den blev opreklameret i de lokale blade: Den er god, den er billig, Aldals Holstebros historie. Brug den til julegave! hed det i annoncerne. Selv havde Aldal i marts 1938, endnu før bogen var trykt, ud-

sendt en subscriptionsindbydelse til medlemmerne af Historisk Samfund, som kunne få bogen til en favørpris på 8 kroner; de kunne tilmed betale i rater á 1 krone om måneden.

Alligevel blev de 1000 eksemplarer, bogen er trykt i, ikke solgt. Så sent som i slutningen af 1950'erne solgte Hilmer Thomsen restoplaget ud for 5 kroner stykket, nu ville han ikke have den liggende længere. Når bogen i dag, 50 år efter udgivelsen, en sjælden gang dukker op i de københavnske antikvarboghandlers kataloger, er prisen 350 kroner. Hvad den koster indbundet, er slet ikke til at tænke på. Hvem der dog bare havde købt den i tide!

OMVEJ TIL VESTJYLLAND

Aldal var ikke født i Holstebro, han var end ikke vestjyde. Han stammede fra Himmerland, født i Ersted vest for Rold skov. En landsby er vist for meget at kalde det, men en bebyggelse da, i Aarestrup sogn. Her ejede hans far, Jens Jørgen Aldal, en middelstor gård efter himmerlandske forhold, og her blev han født den 12. juli 1867. Jens Ingvar blev han kaldt efter sin morfar, men hans bror, der kom til verden fem år senere, blev kaldt Jørgen efter farfaderen. Navnet Aldal antog faderen i 1897 som familienavn

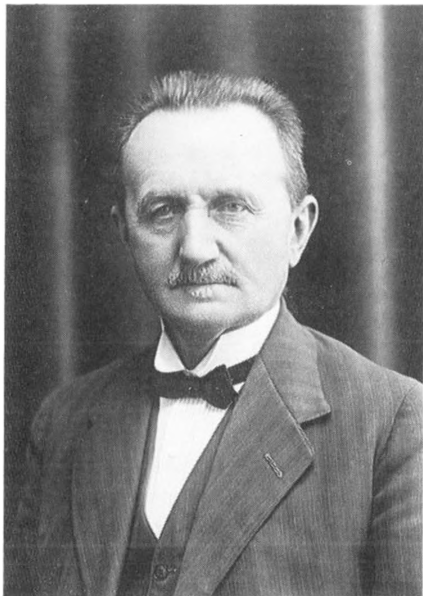
i stedet for Jørgensen, fordi han var født i Aldalhus i Rold sogn.

Jens Ingvar Aldals hu stod ikke til landbruget, men til bøgerne. Han blev optaget på Aalborg katedralskole, hvorfra han blev student i 1887, 19 år gammel. Så rejste han til København, boede på Valkendorfs kollegium, læste historie, dansk og latin på universitetet og tog eksamen som cand. mag. i 1893. Sin værnepligt aftjente han ved forplejningskorpset, hvorfra han hjemsendtes som korporal. Herefter var han en tid vikar ved Efterslægtsselskabets skole, men udsigterne til en fast stilling i gymnasieskolen var ikke gode, navnlig ikke i København.

I Løgstør blev der opslået en stilling ved byens realskole. Aldal søgte og fik den. Her fandt han sin lykke. Hun hed Emilie, var netop gået ud af skolen, men fortrød, at hun ikke havde taget præliminæreksamen med. Da hun vendte tilbage til skolen, var den nye unge lærer Aldal netop blevet ansat. Brylluppet stod i 1898, og det blev indledningen til et meget lykkeligt, men alt for kort ægteskab. Emilie Lykke Aldal var kun 51 år, da hun døde i 1928.

Men i 1898, da hun stod brud, var hun 21 og fulgte gerne sin mand til den anden ende af landet, til Saksøbing på Lolland, hvor parrets to døtre blev født, Lilly i 1889 og Agnete i 1902. I Saksøbing var den private realskole nemlig til salg, og den købte Aldal i 1897, formentlig med økonomisk hjælp fra sin kones familie i Løgstør.

De ti år i Saksøbing var et slid, for vel var skolen ikke stor, men som ejer og leder af skolen måtte familien have både lærere og enkelte godsejersønner blandt eleverne på kost. Alligevel havde Aldal overskud til at gøre sig gældende i lokalsamfundet, hvor han blev formand for Saksøbing foredragsforening og for Lolland-Falsters realskole-

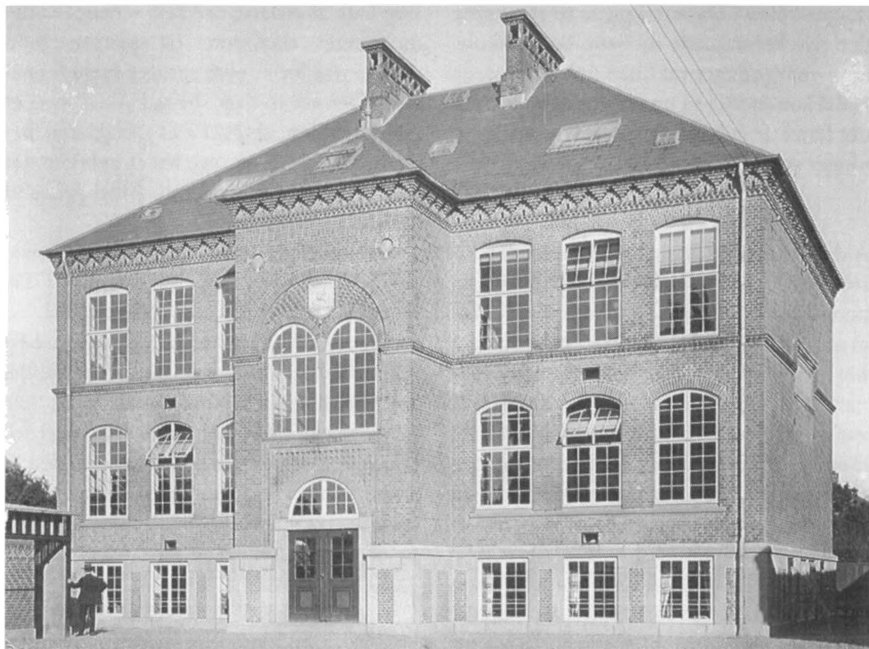

Hele sit liv gik Aldal med vest og stiv slip. Hans ydre var lige så velplejet og ordentligt som hans indre. (Lokalhistorisk Arkiv for Holstebro Kommune).

forening. Fra 1898 var han desuden fast anmelder af lærebøger i historie og engelsk i bladet Den danske Realskole, som var medlemsblad for Danmarks Realskoleforening.

KOMMUNAL MELLEM- OG REALSKOLE

Hvad der fik Aldal til i 1907 at søge stillingen som leder af den nyoprettede kommunale mellem- og realskole i Holstebro og dermed på ny rejse til den anden ende af landet med kone og to børn, var uden tvivl en forventning om, at skolevæsenet i Holstebro ad åre ville blive udbygget med et kommunalt gymnasium. Her ville han med sin cand. mag.-uddannelse og sine klart do-

127 år var overlærer Aldal leder af den kommunale mellem- og realskole i Holstebro. Bygningerne i Danmarksgade var knap nok færdige, da Aldal kom hertil i 1907. (Lokalhistorisk Arkiv for Holstebro Kommune).

kumenterede lederevner være vanskelig at komme udenom som rektor-ømne.

Som bekendt gik det ikke sådan. Aldal var forlængst pensioneret, da staten i 1938 oprettede et gymnasium i området. Ikke i Holstebro, men i Struer, fordi staten dér stod med nogle overflødiggjorte bygninger efter nedlæggelsen af statsbanernes 3. distrikt i 1932.

Men i 1905-06, da skolevæsenet i Holstebro var i støbeskeen, talte man i byrådet og i pressen åbent om det kommunale gymnasium i Holstebro som en kommende overbygning på den kommunale mellem- og realskole i Danmarksgade. Den opslåede overlærerstilling var derfor skræddersyet til

en leder med akademisk uddannelse, og den stilling fik Aldal.

Indtil 1907 var der i Holstebro Morten Larsens friskole, borgerskolen i Danmarksgade, opført 1886, samt en privat realskole. Den lå på Lægårdvej ved Nørreport og ejedes af C. C. Lillelund, der i 1874 var kommet hertil fra Struer. Nu var han en ældre mand, og helbredet ikke alt for godt, så han overvejede at sælge. Byrådet nedsatte et udvalg, der skulle se på skoleforholdenes fremtidige ordning i lyset af Almenskoleloven af 1903, som havde indført mellemskolen. På udvalgets indstilling købte kommunen Lillelunds skole og opførte to nye skolebygninger og en stor gymnastiksal ved

borgerskolen i Danmarksgade til at rumme den nye kommunale mellem- og realskole. Men de bygninger var knap nok færdige, da Aldal kom hertil, så undervisningen foregik det første år delvis i de gamle realskolebygninger ved Nørreport.

NATIONAL BEVIDST

Aldals kongelige udnævnelse forelå den 10. september, og han virkede som leder og underviser ved Mellem- og Realskolen i Danmarksgade indtil den 1. januar 1934, da han tog sin afsked og ved den lejlighed blev udnævnt til ridder af Dannebrog. Overlærer var i Aldals tid ikke en anciennitetsgrad, men betegnelsen for en skoleleder, og den titel passede ham udmærket. Overlærer var et godt dansk ord, hvorimod »inspektør« var et fransk fremmedord. Aldal var nemlig sprogrøtter. Hans nationale sindelag førte ham ikke blot ind i Holstebros sønderjyske forening, men også til formandskabet for Holstebroafdelingen af foreningen »Danmarks Værn«. Den sidste oplysning stammer fra Aldal selv, men hvad det var for en forening, har det ikke været muligt at opklare. Formentlig en forening til bevarelse af danske ord mod fremmedords indtrængen i sproget. Stor og betydningsfuld kan Holstebroafdelingen ikke have været, men en kendsgerning er det, at Aldal tog det meget højtideligt, at man tog danske ord i sin mund og ikke fremmedord. Hans nærmeste kunne godt finde på at gøre sig lystige over denne mani hos ham, men den slags drillerier kunne han godt tage.

En gang kom han dog galt afsted. Det var, da han sad som redaktør af Hardsyssels Årbog. Et medlem i Grønbjerg havde på opfordring fremsendt en artikel til årbogen. Den gav Aldal sig til at rette i, ikke i indholdet, men i forfatterens ordvalg. Aldal fore-

slog ham at erstatte ord som »chance«, »demonstrere«, »kollidere« og »plateau« med danske ord for at gøre sproget mere forståeligt. Der gik to dage. Så sad Aldal med et svar i hånden, skrevet i et sprog, som bestemt ikke var til at tage fejl af, selv om det nok ikke var den slags ord, Aldal gerne så bevaret i sproget.

Det pudsige er, at Aldal i sin nationale holdning på ingen måde var nationalist. De moderne fremmedsprog tysk, engelsk og fransk elskede og dyrkede han, og med familien besøgte han de pågældende lande, hvad der ikke var almindeligt dengang. Selv italiensk vides Aldal at have forsøgt sig i, for han vidste, at sprogkundskaber er nøglen til andre landes kulturer. Han mente blot ikke, at sprogene skulle blandes sammen, og det kan han såmænd have ret i.

MINDER FRA HOLSTEBRO

Hverken i sin korte tid i Løgstør eller i de ti år, han var i Saksøbing, gav Aldal sig af med lokalhistoriske studier, selv om det ikke var lysten, der manglede. Det gjorde han til gengæld næsten fra det øjeblik, han kom til Holstebro. Han fik snart rede på byens fortid, i grove træk naturligvis. Kordegn Frølund's bog om Holstebro fra 1871 læste han, men den skuffede ham. Som historiker var det ham meget imod, at Frølund ikke anførte sine kilder.

Snart hørte han folk sige: — Det véd guldsmed Lind nok, så Aldal blev klar over, at den mand måtte han træffe. Første gang de mødtes og talte sammen om Holstebro, var ved slagtermester Boyhus' begravelse i 1911, og det førte til mange samtaler mellem den over 80 år gamle guldsmed, som var en rigtig hjemmefødning i Holstebro, og den 36 år yngre tilflyttede overlærer, der var så videbegærlig. Lind kunne fortælle, og Aldal

kunne skrive. Resultatet kan læses i to artikler i Hardsyssels Årbog 1916 og 1917.

Ikke at Aldal ukritisk tog alt for gode varer, hvad Mathias Lind fortalte. Som historiker vidste han alt for godt, hvor forsigtig man skal omgås den kilde, der hedder mands minde. I en indledende manchete til den første artikel i årbogen 1916 fortæller han, at selve teksten i det store og hele er det, som Lind har fortalt. Blot har han, Aldal, i fodnoter og i indledninger til enkelte afsnit uddybet, suppleret og retledt den mundtlige beretning med oplysninger fra skriftlige kilder.

At han således vil reducere sin egen rolle, svarer ganske godt til Aldals beskedne væsen, men ret beset er de to artikler mere Aldal end Lind. Det er, som om Aldal ikke har kunnet nænne at lade guldsmedens erindringer stå ukorrigerede på punkter, hvor der notorisk er tale om erindringsforyskydninger. Som skolelæreren, der ikke kan tale at se en fejl i en stil, uden at den skal rettes. Naturligvis er titlen »Minder fra Holstebro« en ærbødighed over for guldsmeden, men artiklerne er mere end minder. De indeholder adskillige kildebegrundede facts, og det er Aldals fortjeneste.

JYSKE BYER OG DERES MÆND

Som byhistoriker var Aldal snart så kendt, at han blev opfordret til at skrive om Holstebro i et værk, der udkom under første verdenskrig med titlen »Jyske byer og deres mænd«. Det var ikke en dybtgående historisk skildring, forlaget ønskede, men en samtidsbeskrivelse. Aldal skrev om Holstebro, H. P. Hansen om Herning, Hans Lilholt om Lemvig; folk, som senere fandt sammen i styrelsen for Historisk Samfund. Aldals bidrag blev bragt i værkets 9. bind

sammen med beskrivelserne af Struer, Vinderup, Hjerme, Vemb og Lemvig. Bidragerne har formentlig fra forlaget fået det samme oplæg for at skabe en vis ensartethed. Efter en kort indledning om byens navn og topografi fortæller Aldal om Holstebros styrelse fra 1869 til 1917, om handel og håndværk og industriel virksomhed samt om åndslivet i byen, og det hele slutter med en opremsning af, hvem Aldal regnede for byens mænd. Det afsnit blev læst med stor interesse. Både af dem, der var nævnt, og navnlig af dem, der ikke var.

Hvem omgikkes overlærer Aldal selv her i byen? Det er påfaldende så ofte han berømmes for sit usnobbede væsen. Men det betød ikke, at han gik i folk med træsko på. Han kunne godt virke lidt reserveret, indtil man lærte ham at kende. Og han var aldrig den, der ikklædte sig kammerat'eriets grå kappe. Hele livet igennem gik han med vest og stiv flip. Hans ydre var lige så velplejet og ordentligt som hans indre.

Han talte helst med mennesker, som »sagde« ham noget. Folk han kunne føre udbytterige samtaler med. Den berømte bølgelængde, om man vil. Guldsmed Lind er nævnt, men der var mange andre, han gerne udfrittede om gamle dage: Proprietær og avlsbruger Cornelius Lauritsen, overretssagfører Falbe-Hansen, den 93-årige forhenværende sygehushøkonom Møller, cigarhandler Damgaard, købmand Fjeldsted, opkræver Vistesen, sparekassedirektør Henriksen, restauratør N. C. Nielsen, slagtermester Boyhus, maler Vistesen, snedkermester Christiansen, sparekassedirektør og tidligere manufakturhandler Simonsen. — Jo, titlerne skal med, for sådan står det omhyggeligt anført i Aldals notater ved siden af datoerne for de førte samtaler. Der var skam orden i tingene.

STRUERS HISTORIE

Første gang Aldal holdt foredrag i Historisk Samfund var ved årsmødet i Holstebro i 1921; emnet var »De ældste landsbyformer«.

To år senere, i september 1923, skulle årsmødet afholdes i Struer, og Aldal blev bedt om at tale om Struer bys historie indtil 1865.

Den anden foredragsholder var dr. phil. Gudmund Schütte, der fortalte om »Hjemligt hedenskab«. Begge fik opfordringen til at lade deres foredrag trykke som artikler i årbogen. Kun Aldal sagde ja.

Det skulle han ikke have gjort. Et manuskript til et foredrag bliver ikke automatisk til en artikel, bare fordi det kommer på tryk. Dertil kom, at det blev udgivet som særtryk og i en årrække gik for at være historien om Struer. Det er hverken Struer eller Aldal tjent med. Den senere Struer-historiker, lektor Gunnar Sandfeld, har ikke uret, når han betegner Aldals Struer-historie som »noget rodet«.

Ikke fordi Aldal havde sjuaket. Tværtimod. Hans flid og pertentlighed røber sig her som i alt, hvad han beskæftigede sig med, og hans optegnelser viser, at han har stået på hovedet i arkivet i Viborg for at finde kilder frem. Et egentligt noteapparat er hans fremstilling ikke forsynet med, men indeholdt i teksten og i spredte fodnoter kan vi se, hvad der har været hans kilder: Ved hjælp af kancelliets brevbøger og Hardsyssels diplomatorium påviser han, at Struer er opstået på den jord, der hørte under Struergård og Marskjærgård, som var to fæstegårde under Kvistrup gods. Og så gør Aldal ellers rede for disse gårdes historie indtil mindste detalje. Her er alenlange bo-opgørelser, hartkornsangivelser, købssummer og lånesummer, rub og stub har han fået med. Det er gårdhistorie, langt mere

end det er byhistorie. Og overskueligheden er gået tabt.

ILDEBRAND OG KRIGE

Så havde Aldal langt mere succes med sit arbejde om ildebrandene i Holstebro. Til dette søgte han om støtte fra den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse til arkivundersøgelser i Rigsarkivet i København. Støtte fik han, og resultatet blev en glimrende artikel i 1926-årbogen om Holstebros ildebrande 1697-1794 med undertitlen: Et billede af vestjysk købstadsliv i det 18. århundrede.

Ikke blot er det en fyldig artikel, der med sine godt 100 sider optager over halvdelen af årbogen 1926. Det var også Aldals mest velskrevne og helstøbte lokalhistoriske arbejde indtil da. Da Holstebro museum i 1983-84 arrangerede udstillingen »Holstebro i brand« i anledning af 250-året for branden i 1733, var det ud fra Aldals grundige arbejde fra 1926, museet opbyggede det diorama, der meget virkningsfuldt illustrerede brandens opståen og udvikling fra hus til hus. Den del af Aldals artikel, der handler om ildebranden i 1733, blev ved den lejlighed genoptrykt og udgivet af museet.

I 1927 afholdtes årsmødet i Historisk Samfund på ny i Holstebro, og igen var talerne Gudmund Schütte og Aldal. Schütte talte om »Ejendommeligheder ved befolkningen og bebyggelsen i Hardsyssel«, og Aldal om »Kejserkrigen og dens følger her i Hardsyssel«. Igen blev begge opfordret til at lade foredragene offentliggøre i årbogen, men nu var Aldal blevet så klog, at han i stedet for skrev en rigtig artikel om emnet, som i årbogen 1928 omhandler både Kejserkrigen og Torstensonskrigen, og som er særdeles læseværdig.

GLÆDER OG SORGER

Hvordan fik han dog tid til alt dette? Ja, egentlig mærkedes det ikke, hvor meget han havde at se til. Hans nærmeste husker ham som en flittig mand, men aldrig for travlet. Hver eftermiddag efter skoletid tog han sig tid til en spadseretur med sin hustru ned gennem byen eller ud til plantagen. Senere, da han blev enkemand, gik turen oftest til kirkegården. Når han havde besøgt sin hustrus grav, vandrede han videre op og ned ad gangene og studerede gravsten. Også de kunne fortælle ham om Holstebros historie.

Familien boede først i Østergade 29 på første sal, siden i villa Solbakken i Nellike-

stræde. Derfra til Poul Andersensvej for endelig at flytte ind i ejendommen Brejdablik på Enghavevej. Her i en dejlig lejlighed på 2. sal med altan både til gaden og ud til anlægget bagved var Aldals arbejdsværelse hans mest benyttede rum, men selskabelighed havde familien skam også. Bridge eller en l'hombre spillede Aldal meget gerne, og det var han heller ikke dårlig til.

FORMAND FOR
MUSEUMSFORENINGEN

I Herning og i Ringkøbing var der allerede oprettet museer, da man midt under første verdenskrig kom i tanke om, at sådan ét

Familien Aldal boede først i Østergade nr. 29 på første sal i en lejlighed. Senere flyttede de til villa Solbakken i Nellikestræde. (Lokalhistorisk Arkiv for Holstebro Kommune).

Lidt længere oppe ad Østergade i nr. 19 lå Schous købmandsgård, her fotograferet i 1918 kort før Jeppe Schou solgte den til Christian Bendtsen. (Lokalhistorisk Arkiv for Holstebro Kommune).

burde vi også have i Holstebro. Initiativtageren var ikke Aldal, men derimod overlærer P. W. Agger, der var skoleleder på Borgerskolen i Danmarksgade. Han havde ikke svært ved at få sin kollega på Mellem- og Realskolen med på ideen, og Aldal indtrådte sammen med blandt andre bogtrykker Niels P. Thomsen i et udvalg, der skulle arbejde for oprettelsen af et museum i Holstebro.

Efter de første års begejstring for tanken kølnedes interessen noget, og vi når helt frem til slutningen af 1920'erne, før der for alvor skete noget i sagen. Nu var det bogtrykker Thomsen, der som medlem af byrådet var primus motor i dannelsen af en mu-

seumsforening, der skulle virke for oprettelsen af et museum i byen.

Da museumsforeningen blev stiftet den 30. juni 1930, ønskede imidlertid hverken overlærer Agger eller bogtrykker Thomsen, som begge havde trukket så store læs under forarbejdet, at gå ind i bestyrelsen, selv om det ikke skortede på opfordringer. Bestyrelsen skulle sammensættes af 6 medlemmer valgt af museumsforeningen og 3 valgt af byrådet.

Aldal var blandt de seks første, og ved konstitueringen efter generalforsamlingen blev han udpeget til museumsforeningens første formand, en post han beklædte frem til sin død i 1940.

SCHOUS KØBMANDSGÅRD

I 1925 blev en af Holstebros gamle ærværdige købmandsgårde solgt. Det var Schous gård i Østergade, som Jeppe Schou i 1919 havde afhændet til sin tidligere medarbejder, Christian Bendtsen, og som nu videre-solgte den til A/S Eriksen & Christensen i Esbjerg. Sønnen af førstnævnte, Knud Eriksen, drev købmandsgården, og han bad Aldal skrive teksten til et lille hefte om Schous gård, som blev udsendt som privattryk på Niels P. Thomsens trykkeri i 1927.

Bogen er med sine 66 sider ikke blot en beretning om Schous gård, men også om andre handelsmænd i og omkring Holstebro. Dertil kommer, at det er en meget smuk tryksag, som snart blev efterspurgt blandt bibliofiler. Otte år efter udgivelsen fik Aldal et brev fra en sådan bogelsker i København, der forgæves havde søgt at opdrive bogen på bogauktioner og hos antikvarboghandlere i København. Han var villig til at betale op til 10 kroner for et velholdt eksemplar, bare Aldal kunne skaffe ham det.

AF HOLSTEBROS SAGA

Som jule- og nytårshilsen til venner og bekendte udsendte Aldal og bogtrykker Niels P. Thomsen sidst på året 1930 et lille hefte, som blev kaldt »Af Holstebros saga«. Det indeholdt fire fortællinger eller tidbilleder, om man vil, fra Holstebros historie: »Gælds-sag efter en borgmester« handler om Gert Meyer, som var borgmester i byen på Christian den Fjerdes tid. »Også en hekseproces« fortæller om anklagerne mod Else Ofersdatter, som i 1618 med nød og næppe slap for bålet. »Fra paryktiden« handler om den skat, enevælden lagde på parykker og fontager i 1700-tallet, og de personer denne afgift ramte i Holstebro. Den fjerde fortæl-

ling hedder »Mester Peiter von Ahlen«, en fremtrædende Holstebro-borger, som var indviklet i en opsigtstvækkende retssag.

Det er fire glimrende og velafrundede tidbilleder, der viser, at Aldal ikke blot var den samvittighedsfulde historiske samler, men også en udmærket fortæller af en god historie. Han fik megen ros for disse fortællinger, som naturligvis havde udspring i de utallige kilder, Aldal studerede til den samlede Holstebro-historie, alle ventede på. Lidet anende, at den skulle gå hen og blive det mammutværk, den blev, skrev kontorchef Erlang fra Ringkøbing i sit takkebrev for »Af Holstebros saga« til Aldal:

– Slige små skildringer er i reglen fornøjelige at læse, hvorimod en samlet skildring af en købstads historie næsten altid bliver kedelig, hvilket måske egentlig er ganske naturligt, eftersom det i første tilfælde drejer sig om udsøgt eller i hvert fald udvalgt stof, men i sidste tilfælde om stof, som man mere eller mindre nødtvunget *skal* have med.

Ikke blot indholdet var udsøgt, heftets udstyr var det også. Bogtrykker Thomsen kælede for disse privattryk, som han selv var den første bogtrykker her i landet, der lancerede så tidligt som i 1911.

Papiret skulle passe til de typer, teksten skulle sættes med, og typerne igen til fortællingens indhold. Den blev sat med det, vi andre kalder for krøllede bogstaver, men som i bogtrykkersproget hedder fraktur. Den skrifttype passede Aldal særdeles godt. Den havde noget værdigt og konservativt over sig.

Aldal fulgte successen op med yderligere to hefter. I »Af Holstebros saga II.«, der udkom omkring årsskiftet 1933/34, findes en fortælling om to uheldige byfogeder i Holstebro, der begge begik underslæb, samt en

beretning om de engelske krigsfangers flugt fra arresten i Holstebro. En tredje fortælling om tjenestepigen Maren Pedersdatter Uhre, der blev halshugget i 1776, fordi hun havde født og ombragt et barn i dølgsmål, var også tiltænkt »Af Holstebros saga II.«, men den trak Aldal tilbage. Muligvis har han ment, at han ikke vidste nok om den sag til, at den kunne bære en god historie. Fire år senere offentliggjorde han alligevel fortællingen i en dobbeltkronik i Holstebro Avis, og heraf ses, at Aldal aldrig fandt ud af, hvor Maren Pedersdatter stammede fra, og hvor hun blev henrettet og begravet. Det gjorde derimod – mange år senere – forlægger Benny Boysen i Struer, der i 1982 udgav »Den sørgelige beretning om Maren Pedersdatter«. Hun stammede fra Uhregård i Tvis sogn, og hun blev halshugget i Fellding Sande.

Tilbage til Aldal og »Af Holstebros saga«. De venlige breve, han fik fra modtagerne af denne specielle jule- og nytårshilsen, vidner om, at hefterne blev læst med mere end blot høflig interesse. En af dem, som ikke fik dem som julehilsen, men som tiggede sig til dem, var den førnævnte bogelsker og samler af topografisk litteratur C. Neergaard på Nørrebrogade i København. Han blev så ovenud begejstret, at han bad Aldal selv forlange sin pris. Aldal – beskeden som han var – foreslog da 1 krone, men det mente københavneren var alt for lidt. Han sendte Aldal 2 kroner for hvert hefte, altså 6 kroner i alt, og var dertil yderst taknemmelig.

SEKRETÆR I HISTORISK SAMFUND

I september 1931 døde lærer P. Storgaard Pedersen i Hee. Han havde siden starten i 1906 været Historisk Samfunds sekretær, kasserer og redaktør af Hardsyssels Årbog.

Historisk Samfund for Ringkøbing Amt

Secretær: J. Aldal

De krullede bogstaver på brevet valgte Aldal, fordi han fandt, at det var meget konservativt og i overensstemmelse med den skrifttype.

Dertil en flittig skribent i samme og ofte brugt som taler ved samfundets arrangementer. Storgaard Pedersen blev kun 70 år gammel, men på det sidste var han meget syg. I oktober 1930, knap et år før sin død, skrev han i et brev til Aldal, som han stod på særdeles god fod med, at han, næste gang styrelsen trådte sammen, ville trække sig tilbage fra sekretærposten. Den sukker-syge, jeg lider af, svækker mig mere, end man skulle tro, skrev han.

Sandheden var, at den svækkede ham mere, end han selv troede. Men hans hjerte hang naturligvis ved den forening, han selv havde været med til at stifte i 1906, og intet tyder på, at han selv fornemmede, at Historisk Samfund nu godt 20 år efter var inde i en krise. Men det var det. Mange af dem, der var med fra starten, var faldet fra, og det var ikke udelukkende dødsfald, der var grunden. Medlemstallet raslede ned fra 875 i 1926 til 675 i 1930, og Hardsyssels Årbog blev nu kun trykt i 900 eksemplarer mod tidligere 1200. Med det faldende medlems-tal reduceredes også statstilskuddet, som blev ydet i forhold til medlemstallet.

Noget måtte der gøres. Til det møde hos amtmand Karberg i marts 1931, hvor styrel-

sen skulle behandle Storgaard Pedersens ønske om at fratræde som sekretær, stillede museumsforstander H. P. Hansen fra Herning forslag om, at sekretærens løn blev nedsat fra 600 kroner til 300, svarende til 10 procent af medlemskontingenten, og han lagde ikke skjul på, at den aflønning på 600 kroner, som Storgaard Pedersen havde modtaget siden 1916, efter hans mening var urimelig høj i forhold til arbejdet og foreningens medlemstal.

Det var synd at sige, at styrelsesmedlemmerne stod på nakken af hinanden for at overtage sekretærjobbet. To af dem undslog sig, hvorefter Aldal som nyt styrelsesmedlem – han blev indvalgt så sent som i 1930 efter lærer J. P. Haahr, der var flyttet til København – blev udpeget til sekretær, en post han bestred fra april 1931 til august 1940. Til halv løn.

Selv om han naturligvis må have set i øjnene, at det var et genopretningsarbejde, han gik ind til, ses det intetsteds, at Aldal besværer sig over sin forgænger. Tværtimod. Den nekrolog, han skrev over Storgaard Pedersen i 1931-årbogen, er et værdigt og smukt minde, som han modtog hjertelige takkebreve for fra enken og sønnerne. Samtidig sendte de ham fire store kasser med faderens efterladte sekretærkorrespondance, så Aldal fik sit at se til.

I stedet for Storgaard Pedersen og et andet styrelsesmedlem, Kristen Larsen Vestergaard, der døde et halvt år forinden, indvalgte tømmerhandler K. K. Jensen fra Vemb og redaktøren af Lemvig Folkeblad, Hans Lilholt, ved årsmødet i september 1931. Herefter fulgte en række år med stabilitet i styrelsesarbejdet. Styrelsesmedlemmerne blev troligt genvalgt for en ny treårig periode, så længe de selv ønskede det, eller Vorherre lod dem leve.

Og det gjorde han op igennem 1930'erne: Amtmand Andreas Karberg var formand og kontorchef F. K. Erlang i Ringkøbing var næstformand. Aldal sekretær som sagt, og H. P. Hansen, der kom ind i styrelsen i 1922, blev nu indvalgt i redaktionsudvalget for Hardsyssels Årbog sammen med næstformanden og sekretæren. Det var de fire, der kørte foreningen i et snævert samarbejde. Ikke at de øvrige styrelsesmedlemmer blev holdt uden for indflydelse. Ganske vist holdt styrelsen ikke ofte møder på grund af den geografiske afstand i Ringkøbing amt, men Aldal rundsendte gerne forslag og ideer til hele styrelsen og bad om skriftlige kommentarer.

Af sådanne rundskrivelser ses, at det var Erlang, H. P. Hansen og amtmand Karberg i den nævnte rækkefølge, der engagerede sig i sagerne og bidrog med ideer, meninger og forslag. De øvrige styrelsesmedlemmer, gårdejer Stephan Vestergaard Christensen i Borbjerg, maler Th. Kr. Hansen i Hoven, købmand og tømmerhandler K. K. Jensen i Vemb, skolebestyrer J. Jørgensen Borup i Bøvling og redaktør Hans Lilholt i Lemvig sagde for det meste kun ja og amen, utvivlsomt fordi de følte sig trygge ved Aldals faktiske ledelse af foreningen.

FORNYELSE AF ÅRBOGEN

De tre medlemmer af redaktionsudvalget var enige om, at årbogen trængte til fornyelse. Under Storgaard Pedersen havde der også siddet et redaktionsudvalg, hvor Erlang var medlem, og hvor Aldal havde efterfulgt J. P. Haahr. Storgaard Pedersen var villig til at optage så godt som alt, hvad der blev tilbudt. Hans faste kommentar til de manuskripter, han rundsendte, var: »Forekommer mig brugbart til årbogen«. Som ny skrev Aldal blot: »Tiltrædes«, men på et vist

tidspunkt fik han nok af disse skolelærerfortællinger, og en dag skrev han: »Ret fornuftelig, men årbogen *har* jo snart haft mange degnehistorier«.

Nu var han selv redaktør og indstillet på, at årbogen skulle redigeres, ikke blot fyldes. Tilbudt stof skulle vurderes efter lødighed og historisk værdi samt formodet læserinteresse. Årbogen skulle fremover rumme flere og kortere artikler. Det skulle være slut med de alenlange, tunge artikler, der fyldte urimeligt meget og begrænsede mangfoldigheden af emner i bogen.

Ulykkeligvis arvede Aldal to sådanne kæmpeartikler, som Storgaard Pedersen aldrig skulle have sagt ja til, men som burde være henvist til udgivelse som selvstændige publikationer, hvad de også sidenhen blev. Den ene var Borbjerg sogns historie. Den anden var Hardsyssels degnehistorie.

BORBJERG SOGNS HISTORIE

I årbøgerne 1928 og 1929 havde Christian Møller, som i 43 år havde været førstelærer ved Borbjerg skole, fået optaget to artikler om Borbjerg sogns historie. Den ene fyldte 102 sider, den anden 95, altså langt over halvdelen af den plads, der var til rådighed. Det kunne endda gå. Værre var, at mange med kendskab til sognet fandt førstelærer Møllers sognebeskrivelse stærkt farvet af hans egne sym- og antipatier. Ingen historieskrivning er objektiv, sandt nok. Men Møllers fortællinger og udeladelser var så grelle, at mange beskyldte ham for at være ude i et andet ærinde end egentlig historieskrivning.

På årsmødet i september 1929 i Ringkøbing blev Møllers artikel kritiseret, og styrelsen lovede »i næste årbog at optage sådanne rettelser, som angik faktiske urigtig-

heder i fremstillingen«. Det skete imidlertid ikke, og på årsmødet året efter i Herning, da Møllers anden artikel var offentliggjort, blev kritikken forstærket, og generalforsamlingen vedtog, at Borbjerg sogns historie »skulle gennemgås af styrelsens medlemmer og derefter rettes i årbogen«. Det skete heller ikke.

Så skrev styrelsesmedlem Stephan Vestergaard Christensen, der selv boede i Borbjerg og kendte de lokale forhold, en meget skarp artikel og forlangte den optaget i årbogen på linie med Møllers to artikler. Det var Storgaard Pedersen ikke meget for. Polemik i årbogen var aldrig set før, så han var nærmest rystet. I et af sine sidste breve til Aldal — det samme, hvori han bebuder sin forestående fratræden — skriver han, hvor uheldig han er over Borbjergaffæren, men at der vel ikke er andet for end at optage Stephan Vestergaard Christensens kritiske artikel i årbogen for 1930. Det skete imidlertid heller ikke. Den kom først året efter, og da var Aldal redaktør.

Aldal ønskede af få lagt låg på denne sag. Vel havde Storgaard Pedersen kvajet sig ved at optage Møllers to artikler, så det så ud, som om Historisk Samfund gav denne fremstilling af Borbjergs historie sit blå stempel. Men sket var sket. Og Stephan Vestergaard Christensens korrektiv ville kun gøre ondt værre. Han var så hård i sin kritik; det var dét, der stødte Aldal, så han tog Stephan Christensens artikel med til styrelsesmødet den 4. marts 1931 og fik styrelsens tilslutning til at bede Stephan Christensen dæmpe tonen og moderere sine udtryk, kort sagt: skrive den om.

Det skete. Men ikke til Aldals fulde tilfredshed. Ser man årbogen fra 1931, sporer man tydeligt redaktørens modvilje mod at optage Stephan Christensens berigtigelser.

De står sidst i årbogen med en fodnote, der lyder: — Ovenstående Imødegaaelse maa staa for Hr. St. V. Christensens egen Regning, idet vi ikke kan godkende alle de gjorte Indvendinger og flere Steder finder Tonen unødvendig skarp. — Red.

Men da lærer Møller så kom og forlangte et gensvar til Christensen optaget i 1932-årbogen, sagde Aldal nej. Nu kunne det være nok.

HARDSYSSELS DEGNEHISTORIE

Belært af denne affære foreslog H. P. Hansen, at styrelsen fremover blev orienteret om, hvad redaktionsudvalget agtede at optage i årbogen. Det var ikke rimeligt, at Stephan Christensen som styrelsesmedlem først erfarede om lærer Møllers Borbjerg-artikler, da årbogen var både trykt og udsendt.

Selv ville han desuden gerne brokke sig over, at man i 1930-årbogen havde optaget endnu en mammut-artikel, nemlig første afsnit af lærer Ejnar Poulsens »Hardsyssels degnehistorie«. Det fyldte 60 sider og omhandlede kun Ginding herred. En fortsat offentliggørelse af degnehistorien ville kræve mindst lige så mange sider i de kommende årbøger 4-5 år frem i tiden, forudså H. P. Hansen.

Det var ikke helt forkert. Det manuskript, som Ejnar Poulsen fremsendte i marts 1931, var på 100 sider og omhandlede kun Hjerm og Skodborg herreder. En tredje artikel om Vandfuld og Ulfborg herreder ville fylde cirka 80 sider, skrev han. Og så manglede han yderligere Hammerum, Hind, Bølling og Nr. Horne herreder samt amtets købstæder, så det ville nok komme op på yderligere 80-100 sider. Hele hans degnehistorie ville være afsluttet med årbogen 1935.

Både Aldal og H. P. Hansen slog kors for sig, men Ejnar Poulsen kunne henvise til, at hans artikler ikke fyldte mere end Møllers Borbjerg-historier, så der var jo tradition for lange artikler om ét og samme emne. Jamen, det var netop den tradition, den nye redaktion ville bryde med. Men Storgaard Pedersen havde jo lovet...

Aldal og med ham redaktionsudvalget og styrelsen stod fast: Ejnar Poulsen fik den besked, at årbogen ikke kunne påtage sig den fortsatte udgivelse af Hardsyssels degnehistorie. Han måtte selv udgive den på eget forlag, eller hvad han ville. Historisk Samfund ville godt støtte udgivelsen med 200 kroner til hvert af de kommende tre hefter, altså ialt 600 kroner, mod at medlemmerne kunne erhverve hefterne til halv pris. Af den allerede offentliggjorte artikel i 1931-årbogen blev der fremstillet et antal særtryk, og Ejnar Poulsen fik for denne artikel normalt forfatterhonorar, 3 kroner pr. side. Jamen Storgaard Pedersen havde lovet 4 kroner...

Ialt blev 10 manuskripter bestemt for årbogen returneret med høflige nej tak. Også et bidrag af Aldal, som heller ikke var alt for god til at fatte sig i korthed, når han skrev i årbogen. Det var en artikel om Bøvling lens regnskaber. Til gengæld fik han optaget en artikel om vestjyske trolddomssager, som Erlang og Storgaard Pedersen tidligere havde godkendt, og som H. P. Hansen ikke ubetinget ville afvise, selv om han nok syntes, den var lovlig lang.

Et indsendt bidrag fra pastor emeritus Erhard Qvistgaard i København havde ligget fem år hos Storgaard Pedersen, og nu kunne man ikke finde det. Det følte redaktionsudvalget var så flovt, at man optog en anden artikel af samme Qvistgaard om de gamle ligsten på Holstebro kirkegård i 1767.

At den ikke opfyldte de kvalitetskrav, som redaktionen ellers stillede, ses af det utal af fodnoter, som Aldal har forsynet artiklen med.

Men sigtet var ellers klart nok: Årbogen skulle indeholde flere og kortere indlæg, så der blev større spredning i emnerne, og kvaliteten skulle højnes. Det var den eneste måde, man kunne fastholde medlemsinteressen på, mente Aldal. Den nye linie ses allerede i 1931-årbogen, der indeholdt 10 artikler, og den slog rigtig igennem i 1932, da man kom op på 17 bidrag. Og stadig med samme sidetal som tidligere. Til afveksling med det historiske stof begyndte årbogen at bringe afhandlinger om litterære og sproglige emner. Dr. phil. Kjeld Galster skrev om H. C. Andersen og Jylland, arkivar Grüner Nielsen om folkeviser fra Hardsyssel og professor Peter Skautrup om højnavne i Hardsyssel og hardsysselske folkemål.

H. P. Hansen ville gerne gå et skridt videre end Aldal. Han forslø, at man overlod ham nogle sider i årbogen til redigering af folkemindestof og småstykker fra museer og arkiver, men det forslag kom han ikke igennem med i styrelsen. Aldal mente, at der skulle være én og kun én redaktør, det andet ville blive noget rod. Desuden foretrak han »de længere på grundige arkivundersøgelser byggede afhandlinger«.

Aldal fortrød imidlertid sin afvisning af H. P. Hansen. På mødet i februar året efter »optog sekretæren delvis H. P. Hansens forslag fra forrige møde om folkeminder o.lign. som måske kunne bringe mere liv«, men nu var H. P. Hansen kostbar. Han erklærede, at han ikke kunne påtage sig en sådan indsamling af folkeminder, da han var kommet med i udgivelsen af tidsskriftet »Sprog og kultur«. Dermed faldt det til jorden.

For den, der kunne læse indenad, er det

tydeligt, at Aldal udsender signaler om, hvad han gerne ser behandlet i årbogen. I beretningen fra Historisk Samfunds virksomhed i 1937 gør han opmærksom på, at der stadig ligger meget stof gemt i arkiverne, som »kan fortjene lærerige og fængslende skildringer«. Som eksempel nævner han »udredninger om forekomster af vore egne skove, hvorom talrige stednavne bærer vidne, og om de store hedestrækninger, om Vesterhavs- og fjordfiskeriet, om laksefangst og ålegårde o.s.v.«.

NYT LAY-OUT

En ting var indholdet, noget andet opsætningen. I 25 år havde Rasmussens bogtrykkeri i Ringkøbing trykt årbogen, så det var blevet lovlige megen rutine. Oprindelig udkom den i september, men efterhånden blev den færdig senere og senere. Helt grotesk blev det i 1931, da netop den årbog, som den nye redaktion havde sat så mange kræfter ind på, først blev afleveret fra bogtrykkeren den 12. december. Aldal var ærgerlig, fordi bogen og opkrævningen af medlemsbidraget kom medlemmerne i hænde lige op under jul eller umiddelbart derefter. Han var også utilfreds med, at trykkeriet syntes, det var noget pjat, at han ville have både første og anden korrektur. Det havde Storgaard Pedersen aldrig forlangt.

Aldal fik styrelsen med på at indhente tilbud på trykning af bogen fra andre trykkerier. Eksprestrykkeriet i Herning var ganske vist det billigste, men det blev Thomssens bogtrykkeri i Holstebro, der fik ordren, både fordi det var billigere end Rasmussen, og fordi styrelsen godt kunne indse, at det var praktisk, at redaktør og trykkeri boede nær hinanden.

Hvad der også spillede ind, var, at bogtrykker Thomsen var med på at give årbogen et nyt lay-out og et mere spændende titelblad. Hvem der kom på ideen med de ni herredssegel, er ikke klarlagt, men Aldal skrev til Gads forlag og spurgte, om man måtte bruge seglene fra Trap. Da han fik nej, henvendte han sig til tegneren Aage Jørgensen på Frederiksberg. Ham kendte bogtrykker Thomsen, idet han var lærer i fagtegnning for typografer på fagskolen for boghåndværk. Aage Jørgensen indvilligede i at tegne en forside til årbogen, hvori seglene for de ni herreder i Ringkøbing amt indgik. Resultatet blev overordentligt vellykket, så vellykket, at tegningen endnu smykker bagsiden af denne årbog som ramme om indholdsfortegnelsen. Se selv! De 75 kroner, Aage Jørgensen fik for sin umage, er givet godt ud.

FREMGANG PÅ NY

At vende udviklingen tager tid. I de første år af Aldals sekretærperiode dalede medlemstallet fortsat; i 1932 var det nede på 630. Først fra 1935 begyndte det igen at stige, men det nåede aldrig i Aldals tid igen op over de 800. Han gjorde ellers, hvad han kunne. Foruden en højnelse af kvaliteten i årbogens artikler og i foredragene ved møderne mente han, at der måtte en aktiv medlemshvervning til, og at styrelsesmedlemmerne burde gå i spidsen ved at agitere i de lokale cirkler, hvori de færdedes.

Selv benyttede han enhver lejlighed til at hverve medlemmer. Fik han brev fra tidligere elever i Mellem- og Realskolen i Danmarksgade i Holstebro, svarede han med en opfordring til at melde sig ind. Folk, der tilbød artikler til årbogen, fik måske et høfligt nej, men samtidig en hjertelig tak for interessen for historie plus et indmeldelseskort.

De skribenter, hvis artikler redaktionen antog til offentliggørelse, blev nærmest tvangsindmeldt, for Aldal spurgte dem, om det var i orden, at han fratrak kontingentet til Historisk Samfund i honoraret for artiklen.

Men gik det end langsomt med medlemstilgangen, så voksede til gengæld slutningen til samfundets møder stærkt. Især blev de sommermøder, man i 1932 vedtog at afholde »på et historisk sted i amtet«, en stor publikumssucces. Mellem 200 og 300 mennesker deltog i mødet ved Gudum kirke og kloster i juni 1933, og da mødet to år senere blev henlagt til Nr. Voseborg, kom der næsten 400.

Det smittede af på årsmøderne, som ifølge vedtægterne dengang skulle afholdes inden udgangen af februar. I 1926 havde der kun været 20 mennesker til stede, men i løbet af 30'erne steg det til 60-70 i snit. Til årsmødet i Ulfborg i februar 1940 – det sidste Aldal skulle opleve – var der mødt 200 mennesker, og det til trods for, at næsten al trafik i landet var lammet som følge af is- og snevanskeligheder.

ØKONOMISKE PROBLEMER

I sin tid, da foreningen blev grundlagt, fik den 300 kroner i årligt tilskud fra staten. Det steg i 1920'erne til 400 kroner, men så faldt det i takt med det dalende medlemstal til 270 kroner i 1927. I 1933 blev den statslige bevilling til sådanne formål skåret ned fra 40.000 til 32.000 kroner, hvilket betød, at foreningen det år kun fik 155 kroner fra staten. Krisen kradsede.

Det var ikke Aldal, der kom på ideen med en henvendelse til pengeinstitutterne, men det var ham, der skulle føre den ud i livet. 53 ansøgninger med amtmandens underskrift blev afsendt, og 7 pengeinstitutter

i amtet gav tilsagn om støtte, de fleste med 25 kroner, Ringkøbing Landbobank og Holstebro Sparekasse dog med 50 kroner.

Bogtrykker Rasmussen i Ringkøbing havde i et nydeligt takkebrev som afslutning på 25 års trykning af årbogen stillet et tilskud på 500 kroner til Historisk Samfund i udsigt. Et halvt års tid senere vedtog styrelsen at skrive til ham og minde ham om det, »da vi netop nu trænger hårdt til det beløb«. Men det viste sig at være en misforståelse: Rasmussen ville give 500 kroner i rabat, hvis man påny ville lade årbogen trykke hos ham. Det ville man ikke.

Det mest ubehagelige ved at være sekretær var arbejdet med at få penge fra smølerne. Hvis bare medlemmerne ville betale, når de fik opkrævningen, men mange, alt for mange, lod opkrævningen gå tilbage. Aldal foreslog, at man holdt op med at sende bogen ud med opkrævning. I stedet blev medlemmerne opfordret til at indbetale medlemsbidraget i september. Så ville de få årbogen tilsendt uden opkrævningsgebyr senere på året. De, der ikke betalte forud, fik bogen tilsendt med et girokort vedlagt. Men betalte de ikke, så havde sekretæren bøvlet med at skulle rykke. I december 1937 måtte Aldal således rykke 168 medlemmer, som endnu to måneder efter at de havde modtaget årbogen ikke havde betalt medlemskontingentet, som i 1937 var 3 kroner. »Et kedeligt arbejde, som altid giver tab«, skrev Aldal i et brev til styrelsen.

HJEMSTAVNSBOGEN

På et styrelsesmøde i 1935 luftede H. P. Hansen under punktet eventuelt »en for ham fremført tanke« om en hjemstavnsbog for Ringkøbing amt. Det skulle være en let læselig fremstilling af udviklingen og til-

standene i Ringkøbing amt før og nu. Bogen skulle benyttes i skolernes undervisning i dansk, historie og geografi og desuden »være en bog for de mange hjem, således at kærligheden til hjemstavnen kan vækkes og udvikles«.

Den, der havde fremført tanken for H. P. Hansen, var overbibliotekar Arne V. Frandsen i Holstebro, der havde ideen fra Vejle amt, hvor man netop havde udsendt en sådan bog. Til mødet i juni 1936 fremsendte han den officielle opfordring til Historisk Samfund om at være med i udgivelsen sammen med Ringkøbing amts skolebiblioteksforening og amtssammenslutningen for lærerkredsene i amtet.

Styrelsen blev opfordret til at udpege et medlem af arbejdsgruppen. På mødet blev både Aldal og H. P. Hansen foreslået, og ved afstemningen blev Aldal valgt med H. P. Hansen som stedfortræder. Derved blev arbejdsgruppen stærkt domineret af lærere: Foruden Aldal bestod den af Esbern Jespersen i Vind, H. C. Hansen i Trabjerg og Magnus J. Kirk i Hammerum. Eneste ikke-lærer var Arne V. Frandsen, der som initiativtager blev arbejdsgruppens formand.

Hjemstavnsbogen blev ved sin fremkomst i 1937 behørigt rost, og det kan heller ikke afvises, at den som supplerende læsning i skoleundervisning kan have tjent sit formål. Men som lokalhistorisk værk betragtet er hjemstavnsbogen et underligt misfoster. Den ville rumme det hele, og alligevel er det begrænset, hvad der kunne komme med. Artikelforfatterne er såmænd kyndige nok, men når der sættes så snævre grænser for, hvor meget bidragene må fylde, så lurer overfladiskheden. Aldal blev bedt om at skrive »Træk af Hardsyssels historie« på ikke over 30 sider á 300 ord og om

J. ALDAL

HOLSTEBROS

HISTORIE

GENNEM TIDERNE

1274-1939

HOLSTEBRO
HILMER THOMSENS BOGHANDEL
1939

Holstebro by på 10 sider. Det kneb ham gevaldigt at overholde den begrænsning, og som det ses, lykkedes det heller ikke.

Hjemstavnsbogen satte sig ingen varige spor. Den eneste artikel, der vakte en vis opmærksomhed, var Arne V. Frandsens opregning af kendte mænd og kvinder i Ringkøbing amt. Han fik på hattepullen for alle dem, han ikke havde taget med, som Aldal 20 år tidligere fik det for Holstebro by og dens mænd. Ak ja!

HOLSTEBROS HISTORIE GENNEM TIDERNE

Et værk på 700 sider skriver man ikke i en håndvending. I forordet fortæller Aldal, at han har været mere end 20 år undervejs med denne bog, og det er ikke overdrevet. Han begyndte at samle stoffet kort efter, at han kom til byen i 1907, men det kan godt tænkes, at ideen om at skrive en samlet fremstilling af byens historie først har taget form i begyndelsen af 1920'erne.

Da heftet om Schous købmandsgård udkom i 1927, er det i hvert fald en kendt sag i byen, at Aldal arbejder på »den store bog om Holstebro«. I et interview i Holstebro Dagblad spørger redaktør Mortensen meget underdanigt: – Hvornår tror overlæreren, De bliver færdig med bogen? – Om tre år, svarer Aldal, og den bliver på 400 sider.

Men det varede betydeligt længere og blev til meget mere, for Aldal samlede og samlede. Sine ferier tilbragte han på Landsarkivet i Viborg eller på Rigsarkivet og Matrikelarkivet i København. Han gennemgik arkivalier i læssevis og nedskrev møjsommeligt hver eneste indførelse, som har blot den svageste relation til Holstebro og omegn. Han sendte breve til generaldirektoratet for Statsbanerne og Post- & telegraf-

væsenet og udbad sig oplysninger fra deres arkiver. Han gik så vidt, at han ansøgte Undervisningsministeriet om at få lov til at studere arkivalierne hjemme, for det vidste han, at postmester Klitgaard i Hjørring havde fået lov til. Det fik Aldal ikke. Når Klitgaard havde en såkaldt licens til at få arkivalier hjem, hang det sammen med hans embede som postmester. Arkivalierne blev ikke hjemlånt til ham personligt, men til embedet og skulle opbevares i posthusets bokse.

Når Aldal var i København, boede han på missionshotellet i Løngangsstræde eller det i Helgolandsgade. Hver morgen spadserede han med madpakke og sine papirer hen til Rigsarkivet, hvor han stod på trappen, når de åbnede, og han gik ikke igen, før han blev hældt ud ved lukketid; det var han nu ikke ene om. Men hvor har han nydt at sidde der og forske! Arbejdet har været mig kært, skriver han i forordet til bogen.

Sin tid spildte han ikke, papiret heller ikke. Ofte skrev han på bagsiden af modtagne breve eller papirer, der kun var trykt på den ene side. Alligevel er hans optegnelser forholdsvis nemme at arbejde sig ind i, for han sjuskede aldrig. Aldrig en hastigt nedkradset lap, som koster hovedbrud at tyde. Hans sirlighed og let læselige skrift er en kolossal hjælp for den, der 50 år senere prøver at kigge dette ordensmenneske over skulderen.

Men hvordan fik han råd, for vel var adgangen til arkiverne gratis, men rejser og ophold kostede dog penge? Han fik støtte til sine arkivundersøgelser fra den fond, som alle datidens lokalhistorikere søgte, og som hedder noget så svært som »Den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse«. Også fra Holstebro byråd fik han noget, hvor meget ved jeg ikke. Derimod ved jeg,

**BRUG
SOM JULEGAVE**

Aldal:

Holstebros Historie

Et flot udstyret og interessant Værk om Holstebro.

**720 Sider • 150 Illustrationer
8 Kort**

PRIS 10 KRONER

**Hilmer Thomsens
BOGHANDEL**

Holstebro

Nogen bestseller blev Aldals bog ikke i 1939. Folk i Holstebro købte hellere bøger af Morten Korch og Johannes Buchholz som julegaver.

at han fik 5000 kroner fra kommunen til selve udgivelsen af bogen, og det var et imponerende stort beløb i 1939, da den samlede skatteudskrivning i Holstebro var godt 500.000 kroner.

Da han søgte kommunen om støtte til

udgivelsen i september 1937, var manuskriptet klar til trykning. Det var da på 900 håndskrevne kvartsider, og Aldal har nok selv følt, at det var vel rigeligt, for han oplyser til kommunen, at han har tænkt at forkorte i det. Men alle ved, at det er meget vanskeligt at forkorte i eget manuskript, når det først ligger der. Af det bevarede manuskript og optegnelserne til samme ses, at Aldal har udeladt et kapitel på omkring 20 manuskriptsider, der handler om nogle retssager i middelalderens Holstebro. Ellers er der så godt som ikke foretaget udstregninger i manuskriptet. Aldal har simpelt hen ikke nænnet det. Resultatet blev, at manuskriptet i stedet voksede for ham, for han var en uforbederlig samler.

I sommeren 1938 har Dagbladet igen et interview med Aldal, som erkender, at værket er blevet for stort: — Men selv om jeg har udeladt meget, er stoffet alligevel svulmet op, udtaler Aldal. Sandt nok. Manuskriptet er nu oppe på over 1000 kvartsider, alt skrevet i hånden, en skrivemaskine ejede Aldal ikke, men så nydeligt, at sætteren hos Thomsen i Nørregade ikke har skullet gætte sig frem i det vanskelige stof.

Trods denne bekymring for omfanget er der ingen tvivl om, at bogen blev, som Aldal ønskede. Alt har han selv anordnet: Kapitelinddelingen, kapiteloverskrifterne, afsnitoverskrifterne, billedernes placering i bogen. Det hele fremgår af hans manuskript. Ingen turde vel i dag udgive et så omfangsrigt værk uden at lade manuskriptet gennemlæse af fagfæller og lytte til deres kritiske råd. Det faldt næppe Aldal ind. Bogen er hans værk. Som han har siddet de utallige dage og nætter på arkivet og derhjemme, ene med sig selv og sine spændende kilder, så er også offentliggørelsen hans og hans alene.

Nå ja, glem nu ikke bogtrykkeren, som også har sin andel i resultatet. Niels P. Thomsen kendte Aldal, det var ikke første gang de arbejdede sammen. De var lige samvittighedsfulde med det, de havde med at gøre, så de gik normalt godt i hak sammen. Alligevel sporer man en anelse utålmodighed hos Aldal. Nu har han lagt sidste hånd på værket. Nu kunne han godt tænke sig at se resultatet trykt. Den følelse kender man. Men Aldal har ikke forestillet sig, hvor lang tid det tog at sætte, trykke og indbinde et sådant mammutværk.

I juli 1938 sad Aldal i sin stue i Brejdblik med de første korrekturark foran sig og udtalte til Dagbladet, at bogen egentlig skulle komme til efteråret, men at bogtrykker Thomsen ikke har set sig i stand til at få den færdig før efter jul, altså julen 1938. Den udkom 3. november 1939, altså et år senere end Aldals beregninger.

KRITIKKEN

Alle tre lokalaviser bragte oplysningen om, at nu var Aldals værk udkommet. Socialdemokraten ofrede 3 linier på sagen. Holstebro Dagblad lidt mere samt en anmeldelse. Holstebro Avis skrev en halv snes linier og bebudede, at bladet senere ville bringe en anmeldelse af bogen. Den kom aldrig. »Ved julelampens skær« samt Lohses og De Unge Forlags mange opbyggelige bøger blev flittigt anmeldt, men ikke Aldals Holstebrohistorie. Der kom kun et delvis referat efter jul af en anmeldelse i tidsskriftet Sund Sans.

Det sårede Aldal. Lige netop byens konservative avis, som han selv holdt og undertiden skrev i, den avis, som han havde aktier i, og hvis politiske og navnlig nationale synspunkter han delte. Derimod bragte bla-

det i begyndelsen af januar en samtale om bogsalget i Holstebro op til jul med Hilmer Thomsen, der oplyste, at Holstebros historie sælges rigtigt pænt, han nævner 600-700 eksemplarer. Imidlertid lyder det mere som en besværgelse end som en sandhed – præcis som når ejendomsmæglerne i vore dage gang på gang udtaler til aviserne, at *nu* er der vældig gang i hushandelen. I samtalen røber Hilmer Thomsen nemlig, hvad det var for bøger Holstebro-borgerne købte i den første krigsvinter 1939-40. Det var Johanne og Morten Koch samt Johannes Buchholz. Af udenlandske værker var det Hans Falladas store roman fra 1937 »Ulv blandt ulve«, som afslører nazismens sande væsen, og som derfor omgående var blevet forbudt i Tyskland. Det gav salg i Nørregade i Holstebro. Ikke lokalhistorie.

Ret skal være ret: De, der havde set frem til en bred folkelig fremstilling af byens historie, blev slemt skuffet. De fik et historisk værk, spækket med dokumentation og med en rigdom af oplysninger, møjsommeligt fravristet de trykte og utrykte kilder. Kildenhvisningerne fylder 40 sider i bogen, navneeregistrene 28. Fortælleren Aldal træder i denne bog tilbage for samleren, dokumentaristen, forskeren, videnskabsmanden Aldal. Som forfatteren Søren Vasegård skrev i tidsskriftet Sund Sans: – Som den skolede historiker overlærer Aldal er, vil det ikke undre nogen, at han har stillet sig på den nøgterne forskningsgrund og først og fremmest – for ikke at sige udelukkendé – har bygget sin fremstilling på dokumenterede kendsgerninger. Og postmester Klitgaard i Hjørring, der anmeldte bogen i Jyllands-Posten, den 5. januar 1940, skrev, at når Aldal i forordet til bogen siger, at hans bestræbelser er gået ud på at udgive en håndbog, som kan give svar på alle rimelige spørgsmål om

tilstande og begivenheder i Holstebro i svundne dage, så må man erkende, at denne opgave fuldt ud er lykkedes ham. Bogen står i så henseende ganske på linie med Chr. Petresch-Christensens »Nørresundbys historie«, der udkom for nogle år siden, skrev Klitgaard.

Der er ingen tvivl om, at Aldal med sin Holstebros historie fik skabt netop det værk, han ønskede at skabe. Hans forbillede var den lærde Ribe-historiker J. Kinch, der tilbage i 1869 havde udgivet Ribe bys historie og beskrivelse i to bind: Første bind indtil reformationen, og andet bind frem til enevældens indførelse.

Aldal burde nok have fulgt sit forbillede på det punkt også. Hvis han havde sluttet sin Holstebro-historie for eksempel ved år 1870, så var han ganske vist brændt inde med noget stof, men værket var blevet smukkere afrundet. Ikke at bogen var blevet ret meget tyndere, 100 sider måske. Men de ældste og ældre perioder var kommet bedre til deres ret, for det var på det felt, Aldal var den kyndige, og dér hans interesse lå.

Nu heftede kritikerne sig ved, at han kaldte sin bog Holstebros historie gennem tiderne og tilføjede årstallene 1274 til 1939, samt at de sidste 70 års udvikling i byen blev behandlet yderst sporadisk på knap 100 sider. Overbibliotekar Arne V. Frandsen, der anmeldte bogen i en kronik i Dagbladet den 10. november 1939, pegede på en lang række emner, personer og begivenheder inden for de sidste 70 år, som ikke var omtalt, mens forfatteren Søren Vasegaard i sin anmeldelse skrev, at Aldals værk mere måtte bedømmes og vurderes i forhold til, hvad det indeholdt, end efter de enkelte områder, hvor der kunne påvises mangler.

Uden for de »lærde« anmelderes kreds

tog nu barbermester Jens Vium Gade i Nørregade, Holstebro, til orde. Han var meget glad og taknemmelig for Aldals bog, skrev han i et læserbrev, som han fik optaget både i Holstebro Avis og i Dagbladet. Om de påpegede mangler og udeladelser skrev han fortrøstningsfuldt: – Skal alt, hvad der har lokalhistorisk interesse, og som ikke står i denne bog, behandles, da kan Aldal sikkert let skrive en bog til på 700 sider, hvis han får lov til at leve så længe.

Aldals grav er stadig at finde på Holstebros kirkegård; vurderet ud fra Aldals betydning for byen vil graven fremover blive vedligeholdt af denne. (Lokalhistorisk Arkiv for Holstebro Kommune).

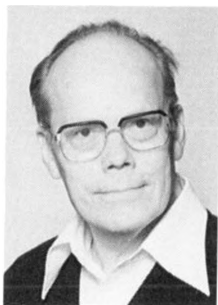
LAMPEN SLUKKES

Det fik han ikke.

Den 10. august 1940 var der styrelsesmøde i Historisk Samfund hos H. P. Hansen i Herning. Fra Aldal var der afbud. Det var aldrig sket før i de sidste 10 år, så stemningen omkring bordet var trykket. Alle vidste, at Aldal siden årsmødet i februar på Christoffersens hotel i Ulfborg havde været syg, et par gange tilmed indlagt, uden at det medførte bedring. Nu var han hjemme igen, men havde det så skidt, at han gerne ville frasige sig hvervet som sekretær.

Lærer H. C. Hansen, Trabjerg, blev udpeget til midlertidig sekretær. I protokollen hedder det, at han skulle hjælpe Aldal indtil årsmødet næste februar, hvor Aldal var på valg, og hvor han så ville udtræde af styrelsen.

Så vidt kom det ikke. Den 7. september 1940 tidligt om morgenen døde Aldal i sit hjem i Brejdablik på Enghavevej. Efter længere tids sygdom, som man skriver, når det er kræft. Lampen på skrivebordet i arbejdsværelset var slukket for sidste gang. Der lå ingenting og flød. Aldal havde lagt pennen fra sig. Lagt den på plads.

Jørgen Mejdahl
Lektor
Nibsbjergvej 10
Holstebro

KILDER

- Aldal: Jyske byer og deres mænd, 1927.
Aldal: Struers historie.
Aldal: Schous gård, 1927.
Aldal: Af Holstebros saga I-III, 1930-1934.
Aldal: Holstebros historie gennem tiderne 1274-1939, 1939.
Aldals manuskript til Holstebros historie.
Aldals optegnelser til Holstebros historie.
Aldals sekretærkorrespondance for Historisk Samfund 1930-1940.
Danmarksgade skoles jubilæumsskrift 1986.
Den danske Realskole 1916-1923.
Frølund: Holstebro, 1871.
Hardsyssels Årbog.
Hjemstavnsbogen for Ringkøbing amt, 1937.
Holstebro Avis.
Holstebro Dagblad.
Holstebro Socialdemokrat.
Holstebro Museum: Holstebro i brand, 1983.
Holstebro Museums årsskrift 1979.
Leksikon over danske familier, 1. række, hefte 2.
Magisterstaten 1927.
Protokol for Historisk Samfund for Ringkøbing amt 1906-1957.
Endvidere mundtlig beretning fra fru Agnete Steffensen, Rønde, og fru Yrsa Rosttrup, Humlebæk.

Af Laust Glavinds meriter – i 1840

Af Henry Kjær

I sit tobindsværk »Kloge folk«, bind I (1960) – har H.P. Hansen med grundighed beskrevet den gamle troldmand Laust Glavinds liv og levned på godt og ondt. Men selvfølgelig har han ikke fået alle hans kanaljestreger med. Det ville også være urimeligt at forlange når det drejer sig om en så farverig person som Glavind.

På jagt efter noget helt andet i Viborg Landsrets domprotokol stødte jeg på en dom, der var afsagt over Laust Glavind i foråret 1840. Hans brøde bestod i gadeuorden og opsætsighed mod politiet. Ved eftersyn i Holstebro politiprotokol viste det sig, at sagen havde sit udspring i en batalje i Holstebro natten mellem 14 og 15 januar 1840.

Laust Glavind var født 1808 som søn af Christen Olsen og hustru Margrete, kaldet »Gro Grete«, som det meste af deres liv boede i Vind fattighus.

Laust Christensen Glavind, som hans fulde navn var, boede sine sidste år i Holstebro, men døde i Esbjerg, nylig hjemkommen fra en tur til Amerika, hvor han havde to sønner.

I 1840 boede Glavind og hans første kone Christine med deres et-årige søn til leje hos gårdmand Knud Christensen i Klejnstrup i Vinding sogn. Den 14. januar var Glavind gået til Holstebro for, som han

fortalte i retten, at betale købmand Frølund nogle penge han skyldte. Han blev i byen temmelig længe, da han var inde flere steder »for at fortære noget.« Da han omsider kl. 10-11 om aftenen ville gå hjem og stod udenfor madam Møllers bopæl ved Storebro kom flere personer ud derfra, hvoraf nogle var kendelig berusede. En af disse, en person fra Idum, stødte Glavind på armen og gav ham et slag i ansigtet, så han fik huden revet af. Glavind slog efter eget udsagn ikke igen, men udstrakte kun armen for at afbøde slaget. Imidlertid kom vægter Jens Brunsholm til og skilte dem ad.

Glavind fortsatte derpå ad Sønderland til, men opdagede så, at han havde tabt sit pibehoved, hvorfor han gik tilbage for at se efter det. Da han stod og søgte efter det uden for madam Hjelm's hus, kom nogle folk ud derfra og gav sig til at gøre nar af ham. Vægteren kom igen til og befalede Glavind at gå ud af byen, hvad han også gjorde. Men da han var kommet et stykke udenfor, faldt det ham ind, at en bekendt fra Vind var inde hos Madame Møller, hvorfor han gik tilbage for at få følgeskab hjem. Hos madam Møller befandt sig også politibetjent Rømer, og i hans påhør fortalte han nu, hvordan manden fra Idum havde behandlet ham. Desuagtet greb Rømer fat i

ham og ville anholde ham, hvilket Glavind ikke kunne se nogen grund til, hvorfor han rev sig løs. Forfulgt af Rømer, løb han over på Sønderland, hvor han blev grebet af en ung person, som Rømer havde råbt »Grib ham« til. Da Rømer igen havde fået tag i Glavind rev denne ham med ned på jorden, hvorved han rev betjentens tøj itu - påstodes der bagefter. Vægteren kom nu til assistance og Glavind fulgte godvilligt med på rådstuen, hvor arrestforvarer Rasmus Femhøj blev kaldt op af sin søvn for at tage sig af arrestanten. På forespørgsel benægtede Glavind, at han stod eller havde stået under specielt politiopsyn, men vedgik dog at han een gang er straffet efter krigsrettsdom for desertion og ulovlig handel m.m. og en anden gang for absention - men aldrig for tyveri. Det sidste afveg dog meget fra sandheden!

Af de forhør, der afholdtes de følgende dage fremgår tydeligt, at anholdelsen af Glavind havde udviklet sig til et vældigt til-løbsstykke. Håndværksmestre, svende og andet godtfolk, der havde været på vej hjem fra aftenens selskaber og værtshusbesøg, havde straks, de hørte nyhederne, begivet sig til rådstuen, hvortil der skønt det var over midnat, tilsyneladende har været fri adgang for publikum. Det skinner også igennem, at folk ingenlunde var kommet for at hovere over Glavinds anholdelse, snarere tværtimod.

Peder Thomsen i Vind, den mand som Glavind ville have haft følgeskab med, forklarede, at han havde siddet inde hos madam Møller, »uden at han ved hvor længe«. Da han hørte, at Glavind var ført til rådstuen, gik han derind »sammen med nogle flere« og tilbød at gå i kaution for ham, men det blev ikke antaget.

Daglejer Peder Stald havde også siddet

inde hos madam Møller. Da han gik derfra, så han, at Glavind stod og brødes med politibetjenten og garversvend N.C. Knudsen. »Han kan vel ikke nægte, at hans assistance blev forlangt af Rømer, men da han antog, at denne nok kunne klare sig selv, gik han sin vej videre«.

Vi ser heraf, at Laust Glavind ikke har været nogen svækling, eftersom der skulle 2-3 mand til for at holde ham. Og det har ikke været i størrelsen, han havde sin styrke, for han målte kun 63 danske tommere (= 165 cm)

Garversvend Knudsen forklarede, at han kl. 11 var gået fra madam Hjelm, og så da vægteren føre Laust Glavind ud af byen. Han gik derpå en tur i måneskinnet, og da han kom tilbage, så han Glavind komme løbende, forfulgt af politibetjent Niels Rømer, som råbte: »grib ham«, hvad han også gjorde. I det samme kom fhv. møllersvend Jens Bromand løbende og spurgte hvorfor

Laust Glavinds meriter satte også kunstners fantasi igang - her tegning af Louis Moe. (Original på Hermitage Museum).

Sådan så -troldmanden- Laust Glavind ud i sine velmagtsdage; med sine mange og prangende finger- og ørenringe bar han vakt opsig på sin vej.

han ikke ville lade Glavind gå på gaden og slog til hans arm og trak ham væk fra Glavind. Imidlertid kom vægter Jens Brunsholm til, hvorpå de to ordenshåndhævere trak af med Glavind. Garveren fulgte med ind på rådstuen sammen med bl. a. sadelmagermester Fischer, snedkermester Fürst og tømrermester Jens Hedegaard Wang.

Det ser ud som om disse borgere har haft en vis sympati for Laust Glavind. I hvert fald optrådte de temmelig uærbødige over for de to øvrighedspersoner. Snedker Fürst sagde således til vægteren, at han hellere skulle begive sig ud på gaden, hvor han havde sin post, hvorpå politibetjenten greb ind og sagde, at vægteren bare skulle blive inde. Så slyngede sadelmager Fischer i hovedet på Rømer: »Du lønner ham ikke«. Sadelmageren har vel hermed villet gøre opmærksom på, at han var en bedre skatteyder end politibetjenten.

Forhørene strakte sig over flere dage. Den 17. januar blev retten som sædvanlig betjent af overauditør, by- og herredsfoged G. J. Petersen og by- og herredsskriver M. Schou.

Nu afhørtes fhv. møllersvend Jens Christensen Bromand, som havde taget parti for Glavind ved anholdelsen. Men hans vidneudsagn var af visse årsager ikke meget bevendt. Han forklarede, at han den pågældende aften »sad med nogle flere hos madam Møller, hvor han drak nogle snapse, hvoraf han blev noget svirende, og han husker da nok, at han var tilstede ved et opløb, men om han ved den lejlighed skulle have foretaget sig noget, hvorved han hindrede politiet i en persons anholdelse, er det ham umuligt at erindre, da det hele står så forvirret for ham«!

Til alt held for ham kunne Rømer heller ikke huske, om møllersvenden havde forsøgt at rive Glavind fra ham, selv om han nok havde set, at han var iblandt den flok, »hvoraf flere ytrede sig imod Glavinds anholdelse«.

Husmand Christen Laursen Nepsbjerg af Idum, som havde været i klammeri med Glavind, berettede at han havde tilbragt aftenen hos madam Møller, og da han gik derfra og just stod udenfor i et naturligt ærinde, kom en ham ubekendt person (Glavind) og løb ham på armen. (Altså omvendt af Glavinds fremstilling). Da han spurgte ham, hvor han var fra svarede Glavind, at han var derfra »hvor giessene går barføddede«. Herover følte han sig fornærmet og gav Glavind et slag i ansigtet, hvorpå denne slog igen. Men så kom vægteren og skilte dem ad.

I ekstraretten 31. januar 1840 gjorde Glavind en hel del krumspring for at forbedre sin stilling med hensyn til anklagerne for

vold mod politiet. Han foregav således, at han ikke vidste, det var en politibetjent, der anholdte ham. Rømer var ikke i uniform, og sit politiskilt havde han først vist, da de kom ind på rådstuen. Da var det forøvrigt overflødig, for når de kom ind, hvor der var lys, kunne Glavind godt kende betjenten, hvad han ikke havde kunne ude i mørket, påstod han. Han synes helt at have overset, at det var måneskin den pågældende aften – hvad garversvendens netop havde oplyst.

Det har ikke været muligt at finde byrettens dom over Laust Glavind. Men sagen kom – sin ringhed til trods – også for Viborg landsret, som 6. april 1840 afsagde følgende dom: »Thi kendes for ret: Byttingsdommen bør ved magt at stande, dog således, at mulkten fastsættes til 5 rigsdaler sølv. I salær til actor (anklageren) betales 5 rigsdaler sølv«. Foruden en bøde har byrettens dom højst sandsynlig også lydt på et ophold arresten.

Men sagen fik en udløber, idet det gennem de mange afhøringer af værtshusgæster afslørede, at værtshusholderske Ane Marie Møller ikke havde fået gæsterne kostet ud til den befalede lukketid. Derfor måtte hun og fem gæster bøde hver en rigsdaler sølv til byens politikasse.

Kilder:

Holstebro politiprokol 1838-44. LAN B78-71

Holstebro justitsprotokol 1831-47. LAN B78-8

Viborg landsoverrets dombog 1839-40. LAN B24A-97

Oplysninger om nogle af de personer, der optræder i artiklen, fra folketællingen 1840:

Ramus Pedersen Femhøj, 53 år, politibetjent og rådstuetjener. Han havde i sin varetægt i arresten seks mænd.

Niels Rømer, 44 år, politibetjent, boede Store Torv.

Jens Nielsen Brunsholm, 53 år, vægter, boede Skolegade

Ane Marie Møller, 40 år, enke med to børn. Lever af værtshushold, boede Store Torv

Henry Kjær
Fhv. husmand
Oslovej 5
Gødvad
8600 Silkeborg
Født 1913 i Ramten Hede, Djursland

Smedevadbro – amtets første stenbro

Af Ejner G. Pedersen

BROENS SØRGELIGE ENDELIGT

På den ca. 2 km. lange Lægårdvej mellem Nørreport i Holstebro og Ny Agerbæk ved Viborgvej stod indtil en uvejrnat i vinteren 1958 vel nok landsdelens smukkeste stenbro over Lægård bæk i Hornshøj. Smedevadbro hed den, hvilket navn indicerer, at en bro i sin tid har afløst et ældgammelt vadedsted. Stedets alder understreges yderligere af, at det dannede et trebundet skel mellem Holstebro, Mejrup og Måbjerg.

Broen var af nogenlunde samme type som den berømte Immervadbro på den jyske hærvej i Sønderjylland, men var mere enkel og elegant i form. Som den bestod Smedevadbro af to fag »kløvne kamp« og indgik i sin vase som et usædvanlig smukt og markant træk i det vestjyske landskab.

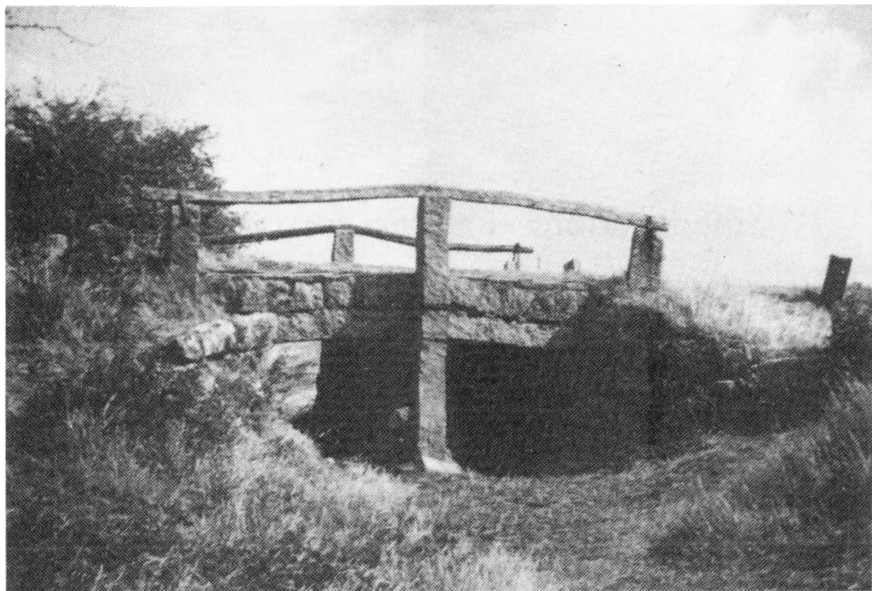
Den måtte have været dyr at bygge, men var til gengæld uforgængelig til datidens trafik, når den ellers blev holdt vedlige. Ifølge bevarede vejrappporter fik den sine årlige eftersyn ligesom vejene, og desuden blev sognefogederne jævnligt erindret om personlig at efterse broerne, især efter ondt vejrlig, for af smertelige erfaringer kendte man farligheden af at passere en miserabel bro. Navnlig måtte strømmen ved en stenbro under ingen omstændigheder – som i marskegnens diger – kunne bane sig den

mindste lille adgang gennem den stenfæstede vase ved broenderne. I så fald ville vandet hurtigt skylle stensbjælkernes befæstelser bort, og broen ville styrte sammen.

Udviklingen af bilismen gjorde efterhånden denne type broer utidssvarende. De var absolut ikke anlagt til nutidens landevejstransport og blev derfor ikke vedligeholdt. I stedet for overvejede man opførelsen af en ny.

Disse omstændigheder betød, at der under ekstrem ondt vejrlig kunne opstå alvorlig fare for broen.

En sådan situation indtraf i begyndelsen af februar 1958, og uvejret fulgte det klassiske mønster, som så ofte har sat alarmringssystemet ved og bag den jyske vestkyst i funktion. Først rasede en tredages snestorm, som lukkede alle veje i et par døgn. Derpå fulgte et pludseligt tøbrud, der slog over i et flere dages skybrud, hvorved Holstebro i første halvdel af februar fik 84 mm nedbør mod normalt 41 mm for hele måneden. Da tillige en stiv kuling drejede om i sydvest, dæmmedes Storåens vande op helt ude fra dens udløb i Nissum Fjord, så hele ådalen blev oversvømmet. I byen steg vandet til 2 m over normal vandstand, og de lavest liggende kvarterer blev sat under vand. I Lystanlægget gik Mølledammen over sine

Immervad bro sydvest for Haderslev, opført 1786, og af samme type som Smedevadbro. Broen ved Immervad er bevaret uændret, men har mistet sit vandløb.

bredder, så ænderne svømmede på stierne, og Anlægspavillonen var helt omgivet af vand.

Samme billede om end i mindre format tegnede sig ved Storåens større tilløb. Lægård bæk omdannedes til en rivende fos, hvis vandmasser Smedevadbro slet ikke kunne tage. Oven for den skabtes derfor en forfabel sø på en halv snes meters bredde. Under den styrkeprøve, som nu opstod, lykkedes det vandet at bane sig vej ved siden af broen – på dens mest sårbare sted, og da en vognmand ved midnatstid den 14. februar passerede den, skred broen sammen, idet han kørte af den. Endnu før vejen blev afspærret, styrtede en efterfølgende bilist ned i det ca. 3 m brede strømfulde hul, som vandmasserne havde dannet i vasen.

Heldigvis kom ingen mennesker til skade, men den højt yndede bro var forvandlet til en bunke stenbjælker, kastet hulter til bulter af naturkræfterne. 1)

DEN LETTESTE LØSNING

Der skulle naturligvis hurtigst muligt bygges en ny bro ved Smedevad. Arbejdet dermed blev overladt til entreprenørfirmaet Kaj Bech, som i løbet af sommeren 1958 opførte en dengang tidssvarende cementbro. Både denne bro og dens vej – Rødevej – er nu ude af brug, da den stærke udvikling i satellitbyen Hornshøj har krævet en omfattende udbygning af Lægårdvej.

Men hvad skulle der stilles op med den sammenstyrtede Smedevadbro? Derom herskede stor uenighed, men alle var dog

Ødelæggelsesens vederstyggelighed - i februar 1958. (Lokalhistorisk Arkiv for Holstebro Kommune).

enige om, at den ikke som de fleste andre gamle stenbroer skulle indgå som restaureringsmateriale i nye broer eller ende sine dage i en stenknuser. Alle dens bygningselementer var jo stadig intakte, så broen kunne stilles op hvor som helst.

Det første forslag til dens bevaring i byen kom fra bestyrelsesmedlem i museumsforeningen, maleren Henry Bailum, som allerede 4 dage efter broens sammenstyrtning i et læserbrev påpegede broens historiske og æstetiske værdier og konkret foreslog den opstillet over Lægård bæk i Lystanlægget.

Foranlediget af dette læserbrev kom der forespørgsel fra Nationalmuseet om, hvilke muligheder de dengang tre kommuner Holstebro, Mejrup og Måbjerg overvejede for at sikre dens bevaring, her under blev de tillige bedt tage stilling til en overflytning af

den til Nationalmuseets 7. afdeling, Frilandsmuseet i Lyngby, hvor man længe havde været på udkig efter netop en bro af denne type. Også frilandsmuseet på Hjerl hede kom på et tidspunkt ind i billedet som interesseret, og diskussionen om broens fremtidige skæbne bølgede frem og tilbage.

Nu fandt disse begivenheder imidlertid sted, før Holstebro havde markeret sig som »en anderledes by« med et bredt udbud af kulturelle aktiviteter. Bailums forslag blev ikke bakket op. Museumsforeningen kunne ikke fremvise nogen ideel løsning, mente man, og kunne iøvrigt intet magte i økonomisk henseende.

Det afgørende indlæg i den standende debat blev et brev til byrådet fra den højt anerkendte museumsmand Kaj Uldall, overinspektør ved Frilandsmuseet i Lyngby.

Essensen af brevet var, at museet stod foran en omfattende udvidelse, hvor der kunne skabes en række typiske danske landskabsmiljøer fra tidligere tid, og som et jysk islæt ville Smedevadbro kunne indgå som et naturligt led, idet man var i stand til at opføre den over et nyetableret vandløb.

Den store interesse for broen udefra forøgede naturligvis værdien af den og stimulerede den tilsvarende interesse for at bevare den på hjemlig grund, men i byrådssalen var det kun E. Ruby og Normann Andersen, der helhjertet talte dens sag. Det gennemgående træk i deres indlæg var en konstatering af det bemærkelsesværdige i, at skønt Holstebro var en af landets gamle købstæder, fandtes der kun såre lidet tilbage af gammelt og smukt i byen. Det ville derfor være en skændsel at skille sig af med et så værdifuldt kulturminde. Iøvrigt kunne byen selv uden store omkostninger skabe det rigtige miljø til den i Folkeparken ved Vandkraftsøen, og de økonomiske midler til dens bevarelse kunne let hentes hjem fra overskuddet af den kommunalt ejede Kino – Biograf.

Smukke ord vejede dog kun lidt. Ved den efterfølgende afstemning besegledes broens skæbne ved vedtagelsen af at lade den overflytte til Frilandsmuseet i Lyngby. Nøjagtig en uge senere blev de mange stenbjælker fra broen med en anlæt vægt på ca. 15 ton afhentet, men ved optagningen og transporten til banegården måtte man søge assistance hos Falck.2)

I sin ny tilværelse i Lyngby vækker broen fortjent beundring blandt interesserede inden for gammel bro – og vejbygningskunst, men eftersom den er sat i niveau med fladt terræn over et stillestående vandløb, markerer den sig ikke med samme styrke, som da den iøjnefaldende i sin vase førte de vej-

farende over den ilsomt rindende Lægård bæk.

EN FORNEM FORTID

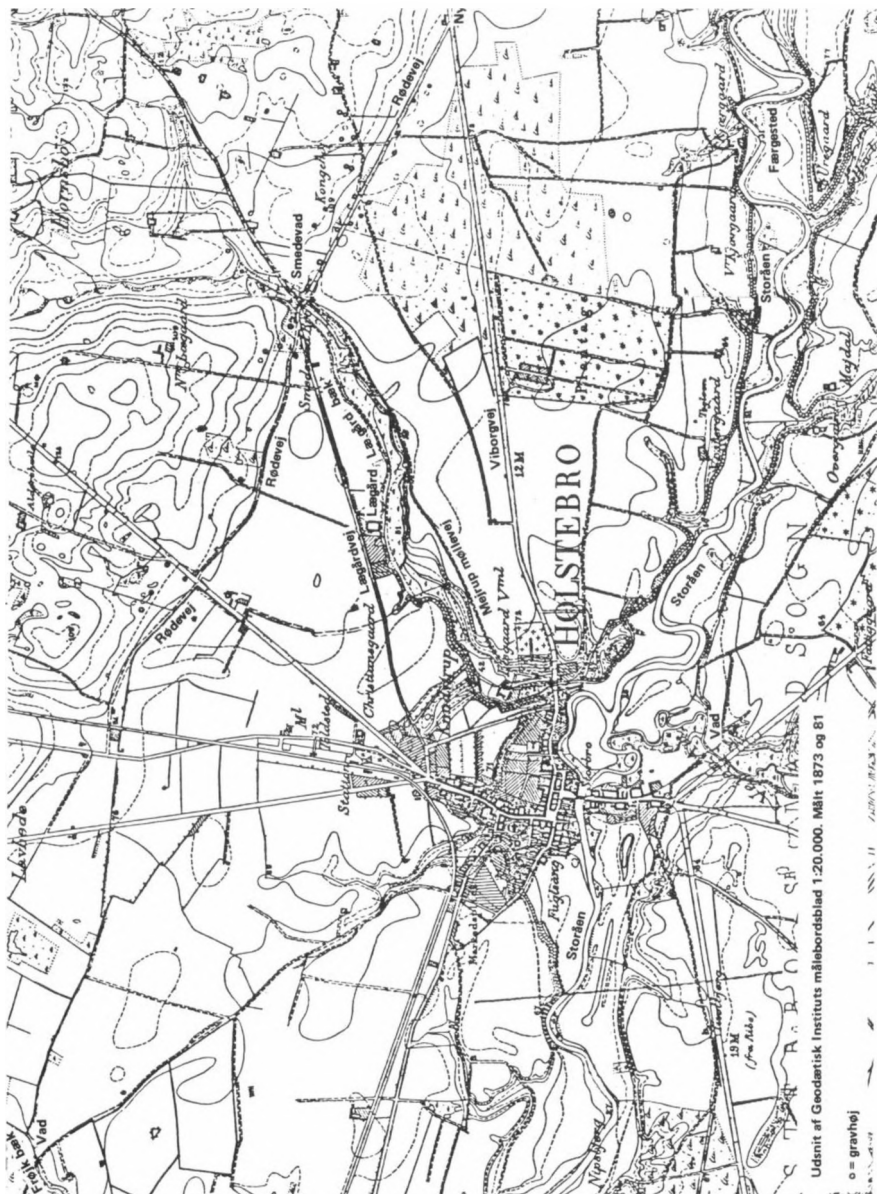
Holstebroegnen havde altså for stedse mistet en af sine bedste herlighedsværdier. Tilbage stod spørgsmålet om, hvorfor en så betydelig og i sin tid anselig bro var blevet anlagt på en i nyere tid meget almindelig bivej, der kun adskilte sig fra andre ved at tjene som genvej fra den nordøstlige del af byen til Viborg landevej.

Dens størrelse talte for, at den næppe kunne være opført af de tilstedende sogne, men af mere magtfulde myndigheder, enten herredet eller amtet, idet Jyske Lov fra 1241 fastslog, at alle større veje og broer skulle anlægges af alle beboerne i herredet.

Et fingerpeg om Smedevads store betydning i en fjern fortid er, at der omkring vadedstedet endnu er bevaret et stort antal markante gravhøje, hvoraf tre bærer så historisk klingende navne som Smedevadhøj, Kongehøj og Bavnehøj. Et par beboelser med navnene Smedevadgård og Smedevadhus er af nyere dato.

I samme retning peger, at indtil de sidste 20-30 års byudvikling slettede alle spor, gik der en bivej fra Lavhede over Gammel Struervej og jernbanelinien, Skivevej, Lægård mark og videre ad en hulvej ned til Smedevad, hvorfra den fortsatte nogenlunde ad den nuværende Lægårdvej til Viborgvej.

Beboerne påstod, at vejen var ældgammel, og iøvrigt hed den Rødevej, hvilket udtalelsers rigtighed bekræftes flere steder i bevarede vejsynsrapporter. Dog fik den først sit gamle navn officielt konfirmeret i nyere tid under den store navngivning af et stort antal gader i byen i 1944. 3) Et sidste minde om dens eksistens er en lille blindgade ved Gl. Struervej samt et lille vej-

Rødevej – identisk med del af Oldtidsvejen – bar tydeligvis indrettes sit forløb med henblik på at undgå den sumpede Storådal. (Copyright Geodætisk Institut, tilladelse nr. A.403/85).

stykke med dens navneskilt ved 1958-broen.

Navnet Lægårdvej slog længe ikke rigtig an i daglig tale; især lidt ældre beboere i Mejrup kalder den stadig kategorisk »Den gamle landevej« eller »æ bette landevej«.

Ved at sammenholde stedets arkæologiske forhold med arkivalier vedrørende bro – og vejvæsenet kan det fastslås, at den korte bivej fuldt ud har kunnet leve op til beboernes tilsyneladende prætentiose benævnelser, idet den med sit vadested og senere bro har haft to meget betydningsfulde perioder: Først – og længst – som en del af den nordvestjyske oldtidsvej, lokalt identisk med Rødevej, og senere i kort tid en lille bid af hovedlandevejen mellem Holstebro og Viborg.

Der var derfor god grund til at bygge en solid bro i vadestedet.

SOM OLDTIDSVEJ

Ekstistensen af en lang og betydningsfuld oldtidsvej i Nordvestjylland blev første gang påvist af arkæologen Sophus Müller, som efter omfattende undersøgelser i årene 1899-1902 fastslog, at der fra oldtiden gik en meget betydelig trafikåre nogenlunde i vandskellet ved den sidste istids hovedopholdslinie fra Dybås udmunding i Vesterhavet syd for Bovbjerg over Rom, Fabjerg, Kjærgård mølle, St. Døes og Smedevad ved Holstebro og derfra videre østpå omtrent ad den nuværende landevej over Hagebro til Viborg, hvor den sluttede sig til den jyske hærvej. 4)

Der har naturligvis ikke været tale om noget udbygget vejanlæg i nutidig forstand. Når det er muligt at bestemme dens omtrentlige forløb, begrundes det i, at den, lige som vejenes dronning Via Appia i Syditalien var flankeret af imponerende mauso-

læer, var markeret af vor form for mausolæer: lange, ofte lige rækker gravhøje, dateret fra yngre stenalder og bronzealder, dvs. fra ca. år 3500 til 500 f. Kr. – Iøvrigt er vejen for så vidt stadig i brug, idet dens forløb over store strækninger er nogenlunde identisk med nutidige biveje eller landeveje.

Langs den ca. 75 km. lange strækning af oldtidsvejen i Ringkøbing amt har der ligget ca. 2000 gravhøje, hvoraf hovedparten dog nu er sløjfet, men de vejfarende har i hvert fald ikke savnet vejledning. I nærheden af højene har bygderne eller bopladserne ligget, af dem er der fundet spor af ca. 550, større og mindre mellem hverandre. Vejen var den tråd, der i hverdagen knyttede disse bygder sammen i samfund, og det var ad den folk rejste og kom, venner og fjender mellem hinanden. Livet pulserede stærkere her end andre steder. Derfor var det naturligt, at de døde, som jo levede videre på en eller anden måde, blev højsat i nærheden af vejen.

Oldtidsvejen var en typisk vandskelsvej. For at undgå søer, vandløb, moser og sumpe har den bugtet sig ud og ind, men det er bemærkelsesværdigt, at højrækkerne synes at vise fra det ene overfartssted til det næste. 5)

Et sådant typisk overfartssted var Smedevad. Flankeret af ca. 25 nu forsvundne gravhøje på hver side af Lægård bæk har Rødevej som en del af oldtidsvejen ført de vejfarende gennem vadet.

Naturforholdene her var ideelle. Tilkørslerne fra begge sider kunne ikke volde store problemer, bunden i vadet var stenet og fast og kunne let forsynes med trædesten til de gående og udbygges som kørevej, da vognkørsel fra 1600-tallet blev almindelig.

Lægård bæk, som strømmede fra morænelandskabet i nord, havde tilpas stærk

strøm til at sikre god og rigelige vandforsyning til mennesker og dyr.

Vadestedet var følgelig et naturligt stoppested, og de endnu bevarede 15 gravhøje vidner om, at der her har ligget en betydningsfuld bygd. Smeden eller smedene, der har givet navn til vadet, kan for den sags skyld udmærket være fra jernalderen, for de rejsendes våben, hestenes sko og vognene skulle, selv om deres hjul måske ikke var forsynet med jernringe, til enhver tid holdes i brugbar stand.

Almindeligvis tog bebyggelserne navn efter vadestedet, men ved Smedevad blev naturnavnet Hornshøj det foretrukne. Forleddet »horn« betyder »et fremspringende bakkeparti« og henviser sikkert til de nordøst for vadestedet beliggende frugtbare morænebakker, der i hverdagen har været mere værdsat end vadet.

Ordet »horn« i denne betydning kendes fra tidlig middelalder 6), og navnet Hornshøj som betegnelse for bebyggelsen nævnes første gang i 1547, da det stavedes Hornshyf. Ved folketællingen i 1787 boede der, som i så mange andre vestjyske gårde, to familier på gården. I 1802 blev den udstykket, og hovedparten af bebyggelserne i området ligger på dens tidligere jorder. 7)

Men i trafikal henseende forblev navnet Smedevad at være det dominerende, fremgår det af vejvæsenets arkivalier. Vadestedet var i brug til omkring 1790, da der første gang blev slået bro over det, fordi dets vej blev ophøjet til hovedlandevej.

Årsagen til denne storhed var Storåens temperament.

STORÅEN – BYENS SMERTENSBARN
På et tidspunkt efter at Holstebro havde konsolideret sig som købstad har det været naturligt for trafikken at vælge den direkte

linie mod Viborg ved at fortsætte ud af Østerport over Lægård bæk og op over bakkerne til oldtidsvejen i nærheden af Ny Agerbæk.

Selv om der endnu i 1762 ikke var slået bro over Lægård bæk det pågældende sted, fik vejen officielt status af landevej. De kørende og de ridende satte gennem vandløbet, og de flest vejfarende, fodgængerne, kunne ved normal vandstand slippe nogenlunde tørskoet over på en række trædesten. 8)

Men det er bemærkelsesværdigt, at medens der i 1780'erne blev anlagt solide og bekostelige broer over Vegen å ved Røde mølle og ligeledes over bækkene ved Frøjk og Ellebæk, veg man stadigvæk uden om bygning af en bro uden for Østerport. 9)

Dette misforhold havde ikke sin årsag i vejenes betydning og vandløbenes størrelser, men i naturforholdene omkring overfartsstederne. Medens de sidstnævnte havde rimelig faste tilkørselsforhold og lå i tilpas respektfuld afstand af Storåen, lå vadestedet ved Lægård bæk alt for tæt på åen, da stedet ikke var højere beliggende i niveau, end at det konsekvent delte skæbne med den, hvad de hyppige oversvømmelser angår.

Selv om Storåen trods udretning, uddybning og regulering af tilstrømmende vand ved Vandkraftsøen stadig kan ængste beboerne i de lavest beliggende kvarterer af byen, er den ravage, den nu kan forøve, intet at regne imod de gener, skader og ulykker, den i tidligere tid forårsagede, da alene dens egne lunefulde og omskiftelige kræfter bestemte dens forløb. Følgelig ændrede den over kortere eller længere strækninger jævnligt sit løb, eftersom alt rindende vand som bekendt altid søger at bane sig vej, hvor det møder den svageste modstand.

I første halvdel af forrige århundrede løb åen efter en serie perfekte mæandersving, hvor nu Vandkraftsøen er beliggende, ind i byen lidt sydligere for Lunden end nu og delte sig i to, lidt før den nåede Lægård bæks udmunding. Den nordligste af disse to arme bugtede sig ret tæt op imod Østerport og haverne til ejendommene i Østergade. Sammen med Vegen å dannede de to åløb flere holme og halvøer, hvis attraktive græsning og høslæt hvert forår blev udlejet ved licitation – iøvrigt sammen med bortleje af græsset på kirkegården, som fra 1822 dog kun måtte bruges til høslæt. 10)

Med disse naturforhold i Storådalen in mente er det forståeligt, at oversvømmelser af det omfang og den styrke, som hin februar i 1958 forvoldte Smedevadbroens endeligt, snarere var reglen end undtagelsen. Da afstrømningen desuden foregik langsommere end nu, kunne ådalen især ved tøbrud være oversvømmet i hele sin bredde, så al landværts trafik kunne være afbrudt i længere tid. Af målebordsbladet fra omkring 1870 fremgår, at der endnu på denne tid var en form for færgefart over Storåen fra Uhre i Mejdal til Ø. Kjærgård i Mejrup sogn, og ligeledes var der indtil midten af forrige århundrede færgested med tilhørende færgehuse ved Gedsted Kær ved Skærum. 11)

Satte det ind med vedvarende frost, kunne de oversvømmede engdrag forvandles til skøjte- og glidebaner til glæde for ungdommen, men til bekymring hos lodsejerne for den skade, isen kunne forårsage på den kommende sæsons græsning.

For broerne og især træbroerne kunne langvarig frost og derpå pludselig indtrædende tøbrud med isgang blive katastrofal. Var vandet bundfrossent, kunne isen bogstavelig talt løse eller trække bropælene op af bunden, og ved efterfølgende isgang

kunne dannes isskruninger under og ved broerne, hvorved deres skæbne var afgjort. Det blev derfor efterhånden almindeligt at fæstne solide »isbrækkere« eller »isbrydere« i form af træstolper eller tilhugne stensøjler i bunden foran broen, hvorved isbarriererne blev dannet ved dem, eller isstykkerne blev fordelt, så de uhindret kunne passere under broen.

Således sørgeligt belært om naturkræfternes magt opgav man indtil videre at bygge bro ved byens Østerport. De rejssende måtte fortsat tage turen gennem vadet i Lægård bæk, men når der var stor »vandgang« i dens dal, fordi Storåen løb grassat, måtte de lægge turen nord ud af byen til Rødevej, for Smedevad var under alle omstændigheder mere passabel.

SOM HOVEDLANDEVEJ MED TRÆBRO

Foranlediget af en skrivelse fra amtmand C. F. Hansen i 1787, hvori han bad by- og herredsfoged Elias Jacobi, Holstebro, fremsætte forslag til forbedring af bro- og vejforholdene over Lægård bæk i dalen ved Østerport, svarede Jacobi, at på grund af »bestandig vand- og isgang, der ruinerer broen, vil det være håbløst at bygge en bro bemeldte sted«. I stedet for ville han tillade sig at foreslå landevejen til Viborg ført om ad Nørreport og en ny vej anlagt derfra over Lægård mark til Smedevad, hvor der så skulle bygges en bro.

Amtmanden synes dog ikke at have været særlig lydhør over for forslaget, hvilket sikkert bundede i den ringe tillid han havde til herredsfogeden på grund af dennes slette embedsførelse – som iøvrigt senere førte til hans afskedigelse. Først da amtmanden samme år konstituerede sin unge assi-

stent Jørgen Tranberg som fuldmægtig hos Jacobi, kom der gang i projektet.

I juni 1788 bad Tranberg amtmændene være »så gunstig at lægge vejen, som kommer fra Mejrup, om ad Lægård, thi det vil blive næsten umuligt at slå en bro og vase ved Østerport, da vandet fra den store å og fornemmelig isdrift dér ruinerer alting«.

Hans ord havde større værdi. Tilladelsen kom prompte. Sognefogederne Christen Torp fra Naur og Laus Jensen fra Måbjerg afstak som syns- og taksationsmænd vejens forløb og udpegede stedet, hvor broen skulle slås.

Efter denne »lovlige synsforretning« blev herredsretten sat på rådstuen, hvor de to

»udtagne mænd« redegjorde for vej- og broprojektet.

Til broen, som skulle have to fag, hver $4\frac{1}{2}$ alen, 5 alen bred og $2\frac{1}{2}$ alen høj, ville medgå:

Til 12 pæle, 4 bjælker og 3 hamre:

10 gode 18-alen(s)

Til vingpæle og række træer:

8 stk dobbelte 12 alen (s)

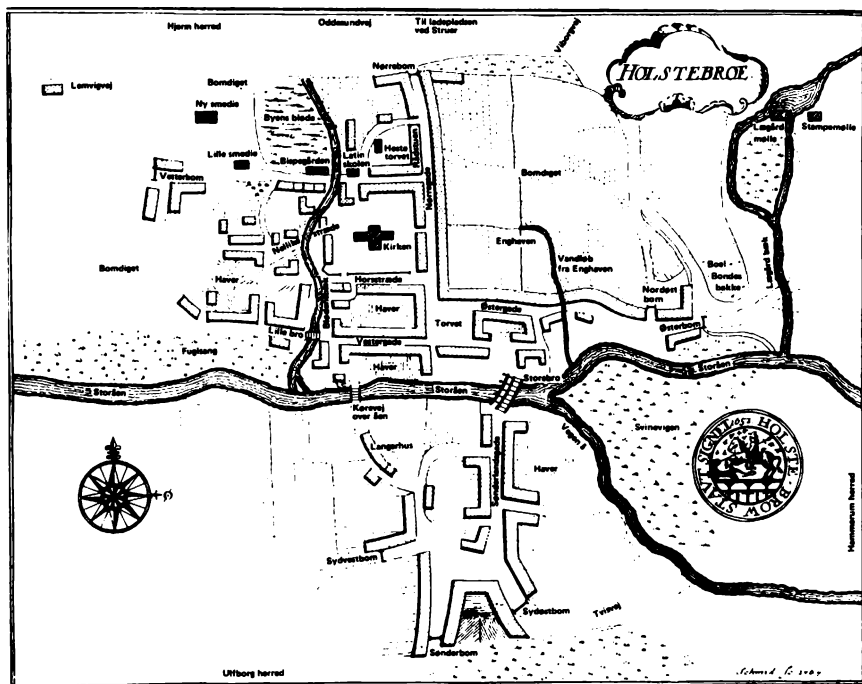
Til broens beklædning:

$2\frac{1}{2}$ tylt planker af fyr, $2\frac{1}{2}$ tom. tyk.

Til beklædning ved enderne af broen samt vingfæl ved siderne og beklædning oven på plankerne $4\frac{1}{2}$ tylt fæl.

Søm, spigre og egenagler, maling, Arbejdstøn.

Ialt 42 rdl, 3 mark, 8 skil.

Præst Ebbe Kynæs kort over Holstebro 1769, hvorfra fremgår, at vejen mod Viborg gik nordøst ud af byen mod Smedevad. Desuden er vade-stedet igennem Lægård bæk tæt ved den nuværende Viborgvej tydeligt markeret.

Ved den efterfølgene licitation om efteråret kom der imidlertid ingen tilbud til den pris. Først efter pression indvilgede tømrer og broslager Niels Holm, Ringkøbing, i at give et tilbud på 80 rdl., som var det beløb, vurderingsmændene havde anslået arbejdet til. Herredsfogeden turde ikke modtage tilbuddet, men lod amtmanden træffe afgørelsen. Han må have godkendt Holms tilbud, for i 1789 blev fyrretræsbroen over Smedevad opført.

I konditionerne til byggeriet hed det, at »tømmeret frit skulle leveres fra nærmeste skov til arbejdsstedet, være af bedste sort, tørt og frisk, og gode købmansvarer. Arbejdet skal gøres godt, pælene nedrammes tilstrækkelig dybt, sammenføjningerne være tæt, gode spigre og søm. Rækværket skal være med afrundede hoveder på enderne, hvilke males hvide, det øvrige rækværk rødt, alt overstrøgen tvende gange med oliefarver.

Grunden under broen og for enderne skal beklædes tilstrækkelig dybt, så vandet ej kan underløbe beklædningen. Ligesom også siderne af vasen skal forsynes med beklædning i 3-4 alens distance fra broen«. 13)

Det blev broer bygget efter disse retningslinier, nogle dog forstærket med stenpiller, der op til omkring år 1900 blev anlagt over de store, sumpede vestjyske engdrag med landsdelens største vandløb. I 1870 havde således Skjern — Tarm — engdraget 6 broer med en samlet længde på ca. 180 m., Holtumbro ca. 78 m. Hagebro 53 m. osv. 14)

At en syns- og taksationsforretning var lovlig, betød ikke alene, at proceduren i sagen var i overensstemmelse med loven, men også at embedsmanden handlede på lovgiverens, dvs. på kongens vegne og kunne derfor sætte de nødvendige lovparagraffer med relation til sagen i kraft, f.eks.

udskrive bønderne til pligtarbejde ved bro- og vejræsnet. Dette var iøvrigt bøndernes mest forhadte hoveri og førte til mangfoldige tvistigheder mellem dem og myndighederne.

Denne gang var det bønderne i Bøgild, Perregård, Brødbæk og et par stykker fra Nr. Hvam, alle fra Borbjerg sogn, der blev »bojet« til vejarbejde ved anlæggelsen af den ny Lægårdvej. Deres vejpart strakte sig fra Holstebro bymark og 1600 alen (ca. 1000 m.) over Smedevad mod Viborgvej.

Vejen skulle bestå af en 12 alen bred vase, som skulle dannes af den opkastede jord fra 3 alen brede og 2¼ alen dybe vejgrøfter ved siderne. Der var altså ikke tale om tilførsel af grus og langt mindre skærver til forstærkning af kørebanen.

Veje af den beskaffenhed kunne nok gå an til den ridende trafik, og til stude-, svine- og gåsedrifter var de velegnede, men for de kørende kunne de især ved efterårsregn og vinterpløje være u fremkommelige eller direkte livsfarlige. En enkelt »fremragende« sten i et vandfyldt vejspor kunne i et nu sende hele læsset ud i pløret.

Iøvrigt undergik amtets vejnet på initiativ af amtmand C.F. Hansen i hans embedsperiode (1773-1805) en så grundig forbedring ved indgrøftning, grundforbedring og pilotering, hvor det var påkrævet, at det absolut ikke stod tilbage for naboamternes.

Borbjergboernes vejarbejde bar tydelige præg af at være udført af pligt og ikke af lyst og blev naturligvis kasseret. Vasen var bred nok, men grøfterne var hverken brede eller dybe nok. Hvad de manglede, blev nøje regnet ud og svarede tilsammen til 166¼ alen ny vase, som de så måtte i gang med. Bl.a. skulle en nyopført vase i dalen tilføres udgravede materialer fra bakkerne for at komme i niveau med broen. Desuden

skulle siderne omkring broen forstærkes med »sodder« eller jysk »soj, søj«, dvs. hede – eller græstørv, som ganske vist ikke kunne modstå vandets kraft under en »vandgang«, men holdt i orden til et sammenvokset tæppe kunne de modvirke det evigt tilbagevendende dilemma, at vejene under sandknog føg ned i vejgrøfterne.

Holstebroerne slap lettere om ved anlæggelsen af deres vejpart end Borbjergboerne. Først i 1809 blev byens borgere pålagt en særlig vejskat eller kropsligt arbejde inden for bygrænsen.

Deres vejlod, der strakte sig fra Nørrebom til Lægård mark og udgjorde 1.000 alen, blev efter behørig bekendtgørelse ved trommeslagning overalt i byen udliciteret på Rådstuen i 1789. For ledelsen af retshandlingen stod fuldmægtig Jørgen Tranberg, medens de fire eligerede borgere købmændene Peder Grøn og Niels Jacobsen samt guldsmed Joakim Weller og gørtler Peder Felde overvågede sagsforløbet og bagefter »med tre oprakte fingre aflagde deres corporlige ed på, at alt var foregået efter loven«.

Strækningen var inddelt i tre vejlodder. Den første fra Nørrebom til Spidesdal (nu den lille gade fra Lægårdvej til Centralsygehusets indgang B) var 300 alen og blev tillige med et lige så langt stykke mod Lægård tilslået købmand Niels Jacobsen for ialt 12 rdl. og 8 sk., medens købmand Jens Kjærby overtog de sidste 400 alen for 7 rdl. og 4 mk.

Ud fra en almindelig opfattelse af en købmand som en forretningsdrivende med et bestemt varesortiment kan det forekomme ejendommeligt, at de to købmænd påtog sig entrepriser med udførelse af vejarbejde. Benævnelsen købmand var imidlertid om muligt endnu mere vidtspændende dengang end nu. Den kunne strække fra

småhandlende som høkere til storkøbmænd, der foruden at drive detail – og en gros handel i stor stil var særdeles aktive inden for liberale erhverv som udlån af penge, køb og salg af kreaturer og heste, gårde og jorder samt ved at påtage sig vej- og broarbejde ved licitation. Nogle akkorderede straks arbejdet videre til underentreprenører, andre havde selv folk og de nødvendige arbejdsredskaber til udførelse af det.

Arbejdet ved vejræsnet bestod hovedsageligt i specialopgaver som bygning af broer, hvortil krævedes fagfolk, men de vejpligtige bønder fik i reglen pålagt håndlangerarbejde, evt. jordarbejde samt ofte kørsel af byggematerialer.

Tømmermester Niels Holm var en anden type entreprenør, idet han som håndværker aktivt stod for arbejdet. Som fagmand nød han stor anseelse både hos amtmanden og herredsfogeden, der ofte rådførte sig med ham angående broernes konstruktioner. En overgang synes han at have været næsten enerådende som broslager og opførte sne-sevis af broer i amtet. Omkring samme tid, som Smedevadbro blev bygget, stod han således for opførelsen af de store broer ved Hagebro, Skærum og ved Brogård i Hodsager samt Vegen Mølle i Nr. Felding.

Tømmeret, især alt egetræ, forlangte Holm altid fremskaffet fra Ringkøbing, for, hævdede han, »intet godt og billigt kan fås i Struer«, hvormed han måske henviser til det gode og billige strandingstømmer, som ofte kunne leveres fra vestkystbyen Ringkøbing. 15)

Efter at Lægårdvej således var blevet anlagt og Smedevad udbygget med vase og bro, fik vejen status »af den rigtige hovedlandevej mod Viborg«, men den direkte vej fra Østerport måtte finde sig i at blive degraderet til »Genvej til Viborg«.

EN NY BRO AF STEN

Den nyanlagte Lægårdvej betød en stor forbedring for trafikken til og fra Viborg. Den fik i den følgende tid sine ordinære vejsyn og fik som de fleste andre af datidens veje de ordinære skavanker som sammenfaldne grøfter, der skulle opkastes og jorden derfra jævnes i de »lauge steder og midt på vasen«. Desuden skulle lægges nye »sodder« i vasen ved broenderne, da disse et par steder var »nedsunken«, men bortset fra at der var taget gulvsand i siden af vasen, hvorved der var efterladt et hul, var vejen »skikkelig og i kørebar stand«. 16)

Vedligeholdelsen af træbroerne var et stedse tilbagevendende problem, som nok udgjorde amtets største udgift til vejevæsenet. Hvad tidens tand i form af råd og svamp forberedte, fuldendte »stor vandflod« eller isgang, så at broerne blev »ganske brøstfældige« eller simpelt hen »borttagne af isen«. Helt op i vor egen tid var derfor nogle af de mindre broer forsynet med jernlænker, således at selve broen kunne hæve sig med højvandet og nok komme noget ud af sit leje, men ikke flyde bort.

De fleste broer var opført af fyr. Det var lettere at skaffe og ca. tre gange billigere end egetræ, der skulle hentes på Silkeborg-egnen. Store broer som Hagebro over Karup å og Storebro i Holstebro, som skulle føre trafikken over virkelig farlige vandløb, blev nødvendigvis opført af meget kraftigt egetømmer.

Var fyrretræ således billigst, var det naturligvis ikke så holdbart som eg. Træbroen over Smedevad holdt ikke engang i 10 år; ved et vejsyn i 1797 fik den prædikatet »rådden og brøstfældig«. Man gik nu bort fra de sædvanlige lappeløsninger: der skulle opføres en ny bro.

Imidlertid var i 1793 udstedt den uden

tvivl mest betydningsfulde lov om vejevæsenet i Danmark. Den skal ses i sammenhæng med de store landbolove fra samme tid og var skelsættende ved at fastslå trafiknettets hovedformål som at fremme og udvikle erhvervslivet, dengang først og fremmest landbruget. I sine 97 paragraffer behandlede den alle forhold vedrørende vejevæsenet. Om broer hed det, at hovedveje og amtsveje skulle forsynes med broer af kløvne eller sprængte kampesten. Hvor den nødvendige ekspertise dertil ikke forefandt, ville myndighederne henvise til eller skaffe fagfolk.

Træbroer kunne kun accepteres, hvor naturforholdene nødvendiggjorde anvendelsen af træ.

Eftersom Lægårdvej var hovedvej, skulle der altså bygges en stenbro i Smedevad, og den 6. maj 1797 mødtes ved den gamle træbro den året før udnævnte herredsfoged Jørgen Tranberg, som synsmand sognefoged Laus Jensen, Måbjerg og som kyndig i stenbroers bygning Bertel Bundgård fra Aas ved Thisted.

Efter denne ordentlige syns- og overslagsforretning udarbejdede Bertel Bundgård et overslag over en ny stenbro med 2 fag eller 4 alen lang, 3 alen høj og 6 alen bred. Dertil ville medgå:

9 pæle 3 1/2 al lange, de seks 9 og de tre 12 tommer tykke i firkant = 31 1/2 alen sten

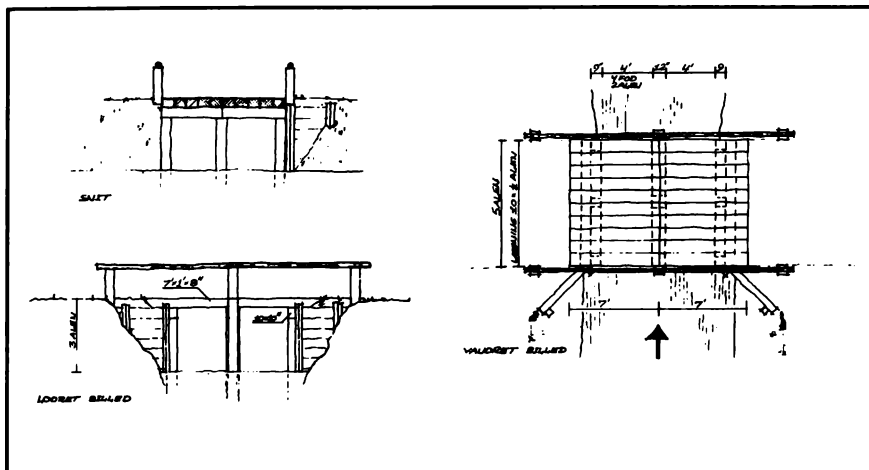
24 sten til 6 lag ved hver ende af broen for dæmningen a 2 1/2 alen lange = 60 alen sten

6 sten til ramme, 10 tommer i firkant, 2 1/2 al lange = 15 alen sten

20 sten til lægning på broen, 3 1/2 al lange, 1/2 al bred, 8 tommer tykke = 70 alen sten

4 sten til stolper, hvorpå rækketræerne fæstnes, 8 tommer i firkant, a 3 alen lange = 12 alen sten

2 sten til midtpæle i rækkværket a 1 1/2 al = 2 1/2 alen sten

Smedevadbroens formentlige oprindelige udseende 1797. Tegning udført af bygningskonstruktør Christian Odgaard, Struer.

Efter den foreliggende materialeforregnelser kan broen have haft denne konstruktion, idet de opgivne mål betragtes som udvendige mål. De 9 pæle går således $\frac{1}{2}$ alen ned i bunden og de 2×10 sten a $3\frac{1}{2}$ alen til brodækket ligeledes $\frac{1}{2}$ alen ud over hver broende over den opbyggede stenmur. Iøvrigt viser opgivelser fra andre stenbroer, at målene undertiden blev opfattet som vejledende, da de forhåndenværende stens størrelser kunne blive bestemmende for de endelige mål. Foruden de opgivne materialer blev broen i såvel bunden som bag broenderne og fløjmurene solidt befæstet med leessevis af større og mindre paksten.

Af de 6 pund jern skulle laves tapper, der i borede huller fastlodet med bly skulle holde de bærende konstruktioner sammenspændte, medens stenbjælkerne på kørebanen ikke synes at have været sammenholdt indbyrdes. Det var dog et stadigt tilbagevendende problem, at disse køre- eller dæksten ville glide fra hinanden. Den andersteds omtalte vejledning i bygning af stenbroer fra 1839 fastslog derfor, at disse sten skulle sammenspændes med bolte eller jernkræmper.

De 6 læs vider, nu stavet vidjer, dækker forskellige pilearter, hvis slanke, bøjelige grene blev anvendt til kurvefletning og undertiden til fletbegn, men her flettet til at holde et lag bedetør eller taglagte revlengeris fast på kørebanen.

4 sten til pæle for dæmningen på siden imod strømmen
a $3\frac{1}{2}$ al, 4 tommer i firkant = 14 alen sten
12 sten til beklædning ved sammes sider a $2\frac{1}{2}$ al lange
= 30 alen sten
4 gelænderpæle a $2\frac{1}{2}$ al lange = 10 alen sten
Ialt 245 alen sten
a alen 32 mark = 81 rdl. 64 skl.

3 pund bly til tappernes hæftning = 4 rdl.
3 lispund til rækkeværket a 8 mark = 4 rdl.
6 læs vider til at lægge på kørestenene a 24
skilling = 1 rdl. 48 skl.
Arbejdsløn, vedkommendes rejse samt
rækkeværkets maling 50 rdl.
Ialt 190 rdl. 16 skilling.

Da stenene skal fås fra Thy og desårsag skal ind- og udskibes, så vil samme anføres for = 12 rdl.

Fragten fra bemeldte sted til Struer = 32 rdl.

6 pund jern til tapper i rækkepælene, remmene og pælene = 5 rdl.

Broslageren Bertel Bundgård fra Aas var en særdeles kendt og højt agtet skikkelse i Thy. Ikke blot var han velbegavet til både åndens og håndens arbejde, men havde tillige stor forståelse for de svage og oversete i samfundet. Mange søgte derfor råd og hjælp hos den lovkloge bonde, hvis de mente sig uret-

færdigt behandlet af myndighederne. Lykkedes det ham ikke at skaffe sine klienter ret hos dem, skrev han til Danske Kancelli i København og fremstillede sagen i et klart og fyndigt sprog. Hvis svaret på hans henvendelse ikke indløb inden for, hvad han mente var en rimelig tid, sendte han en rykerskrivelse til den enevældige majestæts kancelli, hvis indledning kunne lyde sådan: »Det undrer mig meget, at Cancelliet endnu ikke har svaret på min skrivelse af...dato«. Embedsmændene, som havde stor respekt for den skarpsindige og uimponerede Bertel, behandlede derpå sagen – i reglen til klienternes fulde tilfredshed.

Der gik frasagn om Bertels vid og spøgefuldheder, men han havde også forstand på penge. Som ung begyndte han som selvejer af et mindre landbrug i Aas, men drev desuden entreprenørvirksomhed med speciale i bygning af stenbroer, og han kunne sit kram. Smedevadbros var langt smukkere og elegantere udført, end de få andre bevarede stenbroer i Vestjylland.

Skiftet efter hans død i Stagstrup viser, at han efterhånden var blevet en holden mand, idet han foruden en pæn sum penge efterlod sig tre mindre jordbrug samt tre ret værdifulde stenbroer, som han selv havde bygget. 17)

Det virker overraskende, at stenene skulle skaffes fra Thy og således blev fordyrede med betydelige transportudgifter ved sejladsen til Struer, hvorfra de mange tons stenbjælker skulle slædes eller køres – sikkert som pligtarbejde af bønderne – ad den dengang berygtede landevej gennem Hjørn til Smedevad.

Årsagen dertil kan ikke alene bero på Bertel Bundgårds handelstalant. Om stenene – med den livlige handelsforbindelse mellem Thy og Norge in mente er importe-

ret fra Norge, kan der kun gisnes; der forefindes intet skriftligt belæg derfor.

Derimod er det en kendt sag, at størstedelen af Vestjylland er fattigere på moræneaflejninger fra den sidste istid end det øvrige Danmark, eftersom området syd og vest for dens sidste hovedopholdslinie, som løber omtrent fra Dybås udmunding i Vesterhavet syd for Bovbjerg over Holstebro til Viborgsøerne og derfra videre sydpå ad den jyske højderyg, var isfrit under den sidste istid. Dette område fik følgelig ingen moræneaflejninger, men kun de kolossale mængder sand, grus og marksten, som førtes med smeltevandet syd- og vestpå, hvor det aflejredes i de bestående dale og lavninger og således opbyggede de sandede vestjyske hedesletter.

På grund af disse omstændigheder blev store dele af Vestjylland fattigere på sten end andre steder i landet. Det betragtelige antal marksten til landsdelens mange kvaderstenskirkker har sikkert undertiden måttet slæbes sammen fra et større område, men da byggeriet af den enkelte kirke antages at have strakt sig over 10-20 år, har man haft rimelig tid til indsamlingen. Værre har det været at skaffe sten af en størrelsesorden, hvoraf der kunne hugges stenbjælker på over 2 m's længde til broerne.

De har været lettest tilgængelige på det vestjyske geologiske fænomen, bakkeøerne. De var dannet under en tidligere istid og ragede op som øer i istidslandskabet, medens smeltevandet fra isranden strømmede om dem. På og i dem har de eftertragtede store vandre- og ledeblokke været lettest at skaffe, men fragten af dem til arbejdsstedet har været besværlig. Formentlig er den foregået på slæder om vinteren på sne eller frossen jord. De mange stenafslag på arbejdsstedet, ofte brugt som understøt-

ning for stenene, røber, at tilhugningen først har fundet sted der.

Vejlovens krav om udbygning af hovedlandevejene til chausseer og opførelsen af stenbroer i 1793 medførte stor efterspørgsel af sten. Dette havde samme lov dog taget højde for ved at bestemme, at såvel sand som grus og sten måtte tages uden betaling uanset, hvor disse materialer måtte findes.

Denne rigoristiske bestemmelse blev katastrofal for mangfoldige fortidsminder som runesten, stendysser og jættestuer. Ødelæggelserne af dem vakte forfærdelse hos forskere og kunstnere og gav således stødet til, at der efter lang tids debat endelig kom gang i bestræbelserne for oprettelsen af et museum for oldsager samt foretaget visse fredninger. Museet blev oprettet i 1807 og svarer til det nuværende Nationalmuseum.

Efter at stenbroen i Smedevad var bygget, fortsatte broarbejdet samme år ad Viborgvej, hvor der i Albæk og ved Skave blev bygget to 1-fagsbroer, og desuden erstattede 8 stenkister det tilsvarende antal af de såkaldte hestebroer, dvs. primitive overgange, hvor vandet fra grøfter eller mindre bække skulle ledes over vejen. Alle de nævnte broer har været i brug til 1967 – Smedevadbro som nævnt dog kun til 1958 – da vejen skulle udvides med 1 m ved hver side.

Vejlovens bestemmelse om, at sten frit måtte hentes overalt, blev opfattet i bogstaveligste forstand – ikke mindst i Vestjylland, hvor manglen på dem var særlig følelig. Ved licitationerne kalkulerede man således undertiden med, at stenene frit kunne tages fra kirkegårde. Da Peder Felde i 1805 påtog sig opførelsen af en bro ved Krogsdal, skulle stenene dertil tages fra Nr. Felding kirkegård, og i 1812, da en gangbro over Vegen å i Holstebro var »bortfløet«, skulle en ny

forsynes med jernlænker og til dens vinger ved broenderne anvendes »4 store kampsten, som skulle udlånes fra kirkegården«.

Det var dog næppe henstillede gamle gravsten, der fandt anvendelse til et så profant brug som brobyggeri, eftersom mindesten i nutidig forstand endnu ikke var blevet almindelige på denne tid. Stenene stammede derimod fra kirkegårdsdiget, som bestod af et stengærde opbygget af marksten, indsamlede på marken om foråret og ved nyopdyrkning. Stengærderne blev yderligere udbygget, da kreaturer i begyndelsen af 1800-tallet blev forment adgang til græsning på kirkegårdene; kun høslættet, som sædvanligvis tilhørte præsten, kunne bibeholdes.

»GENVEJEN« FAR EN BRO OG BLIVER HOVEDVEJ

Selv om vejen mod Viborg fra Østergade gennem eller over Lægård bæk havde mistet sin status som hovedvej, blev den dog stadig benyttet af beboerne i midtbyen, for hvem den førte direkte imod sit mål. Vejen sorterede nu under byen, og kort tid efter amtets afvisning af broprojektet må man have givet sig i kast med et brobyggeri.

Byen har dog ikke turdet investere større beløb i et broanlæg i dalen ved Østerport, hvor faren for oversvømmelse fra både Storåen og Lægård bæk truede. Nogen udbygget vase, som kunne sikre trafikken nogenlunde under alle forhold har der ikke været tale om, og efter de foreliggende rapporter at dømme var broen bygget af ikke særlig kraftigt fyrretræ og trængte derfor ustandselig til reparationer.

I 1812 var den »atter igen bleven så brøstfældig af de mange fragtvogne, som i den senere tid har passeret den«, at et nyt og solidt broanlæg ville blive den billigste løsning.

Denne gang var der enighed om at opføre et anlæg af en konstruktion, der kunne stå sig i kampen mod naturkræfterne. Hovedelementet i dette skulle være en holdbar vase opbygget af sten og »soj«. Til held for byens økonomi var der, som allerede nævnt, tre år tidligere efter amtets henstilling indført pligtarbejde ved gade- og vejvæsenet for byens borgere. Hver vejpligtig fik nu pålagt levering af et læs sten til vassen; kunne disse ikke skaffes, skulle i stedet for leveres soj. Ikke-hartkornsejere fik normalt tildelt gangdage, dvs. udføre håndlangerarbejde, jævne vejmateriale o.lign.

På mere fast grund anvendtes soj – tørvener kun til beklædning af siderne i en vase, men på eng- og marskbund har det forholdt sig anderledes. Da der ikke omtales kørsel af sand og jord, må hele vejdamningen ved Østerport være opbygget af græs- og lyngtørv og kørebanen til sidst befæstet med sten og grus. Nogen pilotering har der altså ikke været tale om.

I tidligere tid fandt soj iøvrigt anvendelse til flere formål i træ- og stenfattige egne, således til opbygning af brønde. Til dette retræk man dog klægtørv, der afgav mindre farvestof i vandet end hedetørv. Til anlæg af vaser under givne naturforhold har soj sikkert været det bedst tænkelige materiale. Under forudsætning af, at kørebanen til stadhed holdtes intakt, så vognhjulene ikke skar sig ned i underlaget, har tørvener omhyggeligt lagt i forbandt udgjort en ganske solid vejdamning. Sådanne synes at have været almindelige i udprægede vådområder, og blev der lagt fyrreplanker over en åbning i vassen, var en billig bro etableret. Alene på landevejen fra Lemvig mod Harboøre var der i 1842 tre af denne type. 20)

I vassen skulle der over Lægård bæk opføres en bro af bedre beskaffenhed end de tid-

ligere. I størrelse blev den 3 alen lang i vandgang, 2 alen høj og 5 alen bred. Til længdebjælker krævedes 5 stk 7-8 tommer tykke egeplanker, hvorpå brodækket bestående enten af 3 tommer tykke fyrplanker eller helst af 2 tommer tykke egeplanker skulle fæstnes. Dertil kom solidt rækværk.

Mest interessant ved brobyggeriet var siderne ind i vassen, idet de skulle opføres af 36 store kampesten, som »enten kunne købes eller bekommes fra kirkegården«. Som bindemiddel eller stabilisatorer i stenmurene blev anvendt lyng eller »blå ler«, og til forstærkning af »vingerne«, dvs. vassen ved broenderne skulle på tilsvarende vis bruges et stort antal sten.

Broanlægget blev ialt budgetteret til 214 rdl. og 8 mark. Ved licitationen den 23. maj 1812 blev arbejdet tilslået entreprenør Anders Fourby fra Ringkøbing for 200 rdl. I dette beløb indgik levering af manglende sten, ledelse og ansvar for arbejdet, som skulle være færdigt inden udgangen af august måned, samt fuldstændig nedtagning af den gamle bro. Materialerne fra den forblev dog i byens eje og skulle ved auktion sælges »til byens bedste og afdrag i den nye bro.«

Formentlig umiddelbart efter at trafikforholdene over den lille besværlige ådal ved Østerport således var blevet bragt i orden ved opførelsen af Lægårdbro, fik »genvejen« sin gamle status af hovedlandevej tilbage, for i en synsrapport fra 1815 benævnes Lægårdvej som »landevejen over Smedevad« og altså ikke som ellers hovedlandevejen.

For Smedevadbro var dette en lykke. Dens vej undgik derved i tidens løb udvidelser og udbygninger i takt med trafikmidlernes udvikling, men blev en bivej, til hvis trafik den gamle stenbro var tilstrækkelig,

Smedevadbro genrejst på Frilandsmuseet i Kgs. Lyngby. (Foto J. Herbert Nielsen).

og den undgik således at dele skæbne med snesevis af andre stenbroer ved at ende under stenslagerens hammer.

ET GAMMELT HÅNDVÆRK FÅR EN RENÆSSANCE

Den tidligere udbredte myte om, at Smedevadbro og de mere berømte sønderjyske hærvæjsbroer Immervad, Pouls og Gejlåbroerne skulle stamme fra middelalderen holder altså ikke stik, men med opførelsesåret 1797 kan Smedevad smykke sig med titlen af amtets ældste stenbro.

Efter denne tid og op i begyndelsen af vort eget århundrede blev alle mindre broer i landsdelen opført som stenbroer. Enkelte af dem er i funktion endnu og bevidner, at de har holdt langt bedre end forventet, medens deres afløser, cementbroerne, forvitrer. De fleste har mødt deres skæbne ved vejudvidelser, men alle af en alder på

mindst 100 år er nu automatisk fredet ifølge fredningslovens paragraf 26.

I byggeteknisk henseende kunne der være tale om to principper. Enten kunne brospændet etableres over en eller flere fag hvælvinger, eller broen kunne – som Smedevadbro – anlægges som en stenplankebro, som følger den gamle tømmerkonstruktion meget tæt, hvor træet er udskiftet med stendragere, oftest benævnt stembjælker. En plankebro kunne også – som Lægårdbro – bygges med kørebanen af solide træplanker, medens de mere udsatte brosider opførtes af mindre, tilhugne kampsten, enten sat i tørmur eller i forbandt med mørtel som bindemiddel.

Hertil kom de mangfoldige ydmyge stenkister, der som navnet siger, var en kasse, i reglen 1 alen høj og lidt smallere, bygget op af store tilhugne kampsten og dernæst dækket med et tykt lag håndstore marksten.

– Det var iøvrigt gennem den slags broer, mangen 7-8 års purk skulle kravle for at bestå en af drengetidens manddomsprøver.

Bygning af stenbroer krævede større fagkundskab end etableringen af en almindelig træbro. Med den nye byggeskik fremstod et nyt håndværk eller måske rettere: et højt anset middelalderligt håndværk, stenhuggerfaget, som havde haft en lang stilstandsperiode siden middelalderens kirkebyggeri, fik en renæssance. Stenkløvere eller stenklyvere kaldtes de mange, der havde skaffet sig et vist kendskab til faget. Foruden at beherske færdighed i at kløve stenene med den yderste nøjagtighed måtte de som broslagere besidde evnen til at vurdere grundens stabilitet, konstruktionens bæreevne og vandføringsmængdens kraft under de mest ugunstige vejrforhold.

Konstruktionstegninger fandtes normalt ikke, højst materialefortegnelse. Ud derfra byggede man »på klamp«, hvilket udtryk i denne forbindelse ikke må opfattes i den negative betydning af en sjusket håndværkers, en fuskers, arbejdsmetode, men at man lige som inden for visse sider af tidligere tiders skibsbygningskunst tildannede materialerne på stedet i den ønskede form og størrelse, efterhånden som arbejdsgangen krævede det.

Bygningen af en 2-fagsbro som Smedevadbro må henregnes til de større projekter. Et cirkulære fra 1839 fastslog, at 30 gang-

dage til håndlangerne ville være passende ved en bro af denne størrelse. Samtidig henstilledes, at gangdagene skulle ydes af »jordløse husmænd og inderster«, var der ikke nok af dem, skulle det resterende arbejde udføres af hartkornsbesidderne. 20)

Som nævnt blev de første stenbroer i Vestjylland opført yderst slidstærke, men de få, der er tilbage, og resterne af andre tyder ikke på, at de lokale broslagere formåede at skabe elegance og lethed over dem; de virker faktisk noget tunge. – Undertagelsen derfra er den kyndige Bertel Bundgårds Smedevadbro.

Først et godt stykke op i 1800-tallet, da vejmyndighederne udarbejdede konstruktionstegninger og gav nøje anvisninger for alle forhold vedrørende brobyggeri, opnåede de lokale stenhuggere det nødvendige håndlag for at kunne tilhugge stenene med så stor omhu, at de mange nye broer, som udbygningen af det vestjyske vejnet krævede, kunne opføres som hvælvede granitstensbroer, de mindre med tøndehvælving og de større med fladere buer. Facader og sider blev opført af omhyggeligt tilhugne kvadere.

Det blev smukke, hvælvede broer af denne type, der kom til at præge de vestjyske landeveje til op imod vor egen tid. Men på bivejene overlevede adskillige plankebroer af Smedevadtypen, indtil bilismen for alvor slog igennem.

FAGUDTRYK:

bjælker eller remme – langsgående bjælker oven på hamrene

hamre – tværgående bjælker oven på de nedrammede pæle

rækketræer – rækværk

vase – opr. en vej over blød bund forstærket med risknipper. Senere brugt om alle vejdæmninger over en lav og ustabil jordbund.

vinger eller fløje – udbygninger af træ eller sten, der ragede skråt ud fra broenderne for at lede vandet under broen

LÆNGDEMÅL OG VÆGT

1 alen = 2 fod = 4 kvarter = 24 tommer = 63 cm

1 pund = 500 g

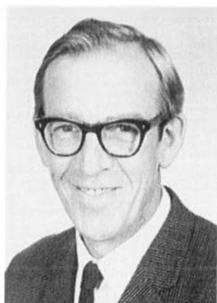
1 lispund = 8 kg

Smedevad bro med Hornshøj mejeri i baggrunden. (Lokalhist. arkiv, Holstebro kommune)

KILDER

- 1) Holstebro Dagblad for den relevante periode
- 2) Holstebro Dagblad og Amtsbladet
- 3) Ejner G. Pedersen: Gade op og gade ned, Om gadenavnene i Holstebro, 1982
- 4) K. Pichard, T. Skov og K. Bjerregaard: Oldtidsvejen fra Dybå til Hagebro, 1978
- 5) Sophus Müller: Vei og Bygd i Sten – og Bronzealderen, Aarbog for Nordisk Oldkyndighed, 1904, bd. 19, s. 1-64
- 6) Aage Houken: Håndbog i danske stednavne, 1976
- 7) Trap Danmark bd. 9 Ringkøbing og Ribe amter, 1965
- 8) J. Aldal: Holstebros historie gennem Tiderne, 1939, s. 428-29
- 9) B 8-515, Hjern – Ginding herreder 1690, Indkomne Dokumenter vedr. Vej- og Brovæsenet, 1784-1862, Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg
- 10) Ebbe Kyndes kort over Holstebro, 1769; Målebordsblad, 1873 og 1881
- 11) Målebordsblad som 10) og B 8- 1058, LA
- 12) B 8-333 -334, Ringkøbing Amt, Indkomne Breve angående brovæsenet 1780-91, LA
- 13) B 8-334, LA
- 14) Militærets registrering af broer 1868-71, Ringkøbing Amtskommune
- 15) samme som 13)
- 16) samme som 9)
- 17) Aug. F. Schmidt: Folkemindefortælleren, lærer L. N. Bertelsen, i Thisted Amts Årbog 1944, s. 144 flg. samt oplysninger fra fru Vibeke Hansen, Thisted
- 18) samme som 9)
- 19) Palle Eriksen: En sojbrønd fra Ringkøbings middelalder? FRAM 1988, 67 flg
- 20) samme som 9)

Ejner G. Pedersen
 Fhv. overlærer
 Særkærparken 76
 Holstebro
 Født 1920 i Kvols

Han udgav Grundtvigs Sangværk

Seminarieforstander Jens Chr. Madsen fra Sahl

Af Anton Rasmussen

Tre år af min ungdom tilbragte jeg i Jelling som elev på seminariet der, og siden har alt, hvad der vedrørte Jelling og Jelling Seminarium, helt naturligt kaldt på min interesse. Da jeg så opdagede, at en af de gamle seminarieforstandere var født her i Sahl sogn — det sogn, hvor jeg i 44 år var lærer — tænkte jeg: ham må du se at finde mere om. Det har jeg så prøvet på, og jeg opdagede da, at han ikke blot har været præst og seminarieforstander i Jelling, men at han også på andre områder har udrettet betydningsfulde ting. Ham, hans liv og gerning vil jeg gerne her fortælle lidt om.

SLÆGT OG BARNDOM

Hans navn var Jens Christian Madsen, og han kom til verden den 22. oktober 1839 på gården »Billesgård« i landsbyen Bjert i Sahl sogn ved Vinderup. Hans forældre var gårdmand Mads Christensen og hustru Mariane Madsdatter, som forøvrigt begge stammede fra Trabjerg i Borbjerg sogn.

Her fødtes Mads Christensen i 1778 som søn af gårdmand Christen Wistisen Nørgaard og hustru Edel Madsdatter, og Mariane Madsdatter kom til verden på Trabjerggård otte år senere. Hendes forældre var gårdmand Mads Laursen og hustru Marianne Nicolajsdatter, og hun havde en broder,

Nicolaj Madsen, som blev en af de betydeligste mænd i Borbjerg på den tid. Han var i sognerådet og skolekommissionen, han var kirkeværge og meget andet. Jo, »Laj i Borbjerg« var en kendt mand. 1). Han var også en af fadderne, da den lille Jens Christian Madsen var i kirke i Sahl den 22. december 1839. I Sahl Kirkebog kaldes han »ungkarl Lau Madsen fra Borbjerg«.

Allerede i 1840 døde Jens Christians fader, og moderen giftede sig samme år med en ung mand fra en nabogård. I dette ægteskab var der ingen børn, så lille Jens Christian forblev — som kong David — »derhjemme yngst af år«. 2).

Hjemmet var, som de fleste bondehjem på den tid, præget af strengt arbejde, nøjsomhed og gammeldags guds frygt, og Jens Christian har sikkert, som andre bondebørn, efter evne måttet tage del i arbejdet på gården, men det har han nok ikke været særlig velegnet til. Måske har han også været svagelig som dreng, han var i hvert fald senere i livet slet ikke nogen stærk mand, så man har vel indset, at han egnede sig bedre til boglige sysler end til det dengang meget krævende landbrugsarbejde. Og når han skulle til bogen, var uddannelsen til lærer det, der lå nærmest for. Det var også den uddannelse, der var lettest at komme i gang

Billegård i Bjert, hvor Jens Chr. Madsen blev født i 1839. (Maleri i privat eje).

med, for dengang skulle man jo ikke have studentereksamen eller nogen anden eksamen for at komme ind på et seminarium, men skulle kun bestå en optagelsesprøve.

LÆRERUDDANNELSE

Nu var det sådan, at der i Borbjerg – hans forældres hjemsgn – var en dygtig lærer, som allerede havde forberedt flere til optagelse på et seminarium, og denne lærer – Holger Jensen Schou hed han – kunne adskilligt mere end det: han kunne kurere mennesker og dyr, når sygdom plagede, han kunne snedkerere, male, binde bøger ind og digte, foruden at han som hjemmeproskurator kunne hjælpe sognefolkene juridisk, når det faldt for. Og så var han en meget dygtig og initiativrig lærer – skønt han ikke havde anden »læreruddannelse« end den, at han havde været tjener hos greven på Rydhave. 3).

Til denne mand kom nu den unge Jens

Christian Madsen for at blive forberedt til optagelse på Jelling Statsseminarium, og han kom til at befinde sig såre godt i Borbjerg. Så godt, at han senere, når han havde ferie, tilbragte denne, ikke i Bjert men i Borbjerg. Var det fordi han havde familie der? Måske. I hvert fald boede han i denne forberedelsestid hverken hos lærer Schou eller hos familien, men i Borbjerg præstegård hos pastor C. F. E. Møller og hustru. De åbnede deres hjem for unge mennesker, ganske vist mest unge piger, der lærte husholdning hos den dygtige præstefrue. 4).

Her kom Madsen altså til at bo, og mødte her et hjem, der var helt forskellig fra hans eget. Her var et hjem, der var præget af Grundtvigs folkelige og kristelige livssyn. Pastor Møller var den første grundtvigske præst i Borbjerg, og han kom i høj grad til at sætte sit præg på sognet – og på den unge Jens Christian Madsen. Et præg, der aldrig udslettedes.

Dette præg fæstnedes yderligere, da han efter forberedelsen i Borbjerg kom på Jelling Seminarium. Det var i den berømte H. J. M. Svendsens forstandertid. Han var en af Grundtvigs tro disciple, og det kendtes både på seminariet og i byen, for han var jo også præst for Jelling og Hover menigheder. Pastor Svendsen var en stor personlighed og en gudbenådet prædikant. Hans kirker var fyldt, når han prædikede, og »når han holdt bibellæsning, myldrede det på vejene i Jelling af glade mennesker, for han kunne udlægge skriften, så hjerterne brændte«. 5).

Seminariet styrede Svendsen med fast hånd, men ikke uden humor. Det var dengang skik, at eleverne i sidste seminarietklasse, delt i to hold, skiftevis hver anden søndag skulle møde i kirken for at være med til at lede kirkesangen. Denne tvungne kirkegang var eleverne imod, og de mente at kunne finde genklang hos Svendsen, der jo som andre grundtvigianere altid talte om frihed i åndelige spørgsmål. En deputation gik op til forstanderen for at få den tvungne kirkegang afskaffet, og ordføreren, den senere forstander på Vinding Højskole Hans Rosendal, sluttede sin tale med at antyde, at de jo kunne løse sognebånd til sognepræsten i Nørup, Hans Svejstrup. Da smilede Svendsen og sagde— »Ja, det skulle I gøre, kære venner, så fik I ikke alene en god prædikant, men også en sund spadseretur«. — Så blev der ikke talt mere om den sag. 6).

Det er klart, at en sådan personlighed måtte virke ildnende på en ung, begavet mand som Jens Chr. Madsen. I Jellingtiden groede det hos ham, som var spiret frem i hans tid i Borbjerg, og da han i 1861 forlod Jelling med lærereksamen og karakteren »udmærket duelig«, var han godt rustet til den fremtidsgerning, der ventede ham.

Jens Chr. Madsen. 1839-83.

PRÆST

Efter lærereksamen var Madsen et årstid lærer ved Århus skolevæsen, men så begyndte han at læse videre. Han rejste til København, tog studentereksamen i 1864 og teologisk embedseksamen i 1868. Også i København underviste han i studietiden, bl. a. på Zahles Institut, men efter ordinationen i 1869 blev han kateket ved Vor Frelsers Kirke på Christianshavn, hvor den bekendte grundtvigianer P. A. Fenger var sognepræst. Også Grundtvig selv kom Madsen i forbindelse med. Han var i det hele taget ved at blive en kendt person i grundtvigske kredse i hovedstaden.

I disse kredse havde man længe syslet med den tanke, at Grundtvigs salmer og åndelige sange burde samles og udgives, og da Grundtvig i 1861 fejrede sit 50-års præstebilæum, fik han overrakt en pengegave, der var »øremærket« til dette formål. Nogle år senere begyndte så arbejdet under Grundtvigs ledelse. Nogle af hans præstevener hjalp til, bl. a. hans meget dygtige kapellan,

pastor P. K. Ø. Køster, og det var meningen, at denne skulle overtage værkets færdiggørelse, hvis Grundtvig faldt fra. Det gik imidlertid helt anderledes, for pastor Køster døde året før Grundtvig, og vennerne rettede da en enstemmig opfordring til Jens Chr. Madsen om at påtage sig opgaven, og det gik han ind på.

Da Grundtvig døde i 1872, var de to første bind af hans »Sangværk til den danske Kirke« udkommet, og tredje bind kom året efter, men det havde Grundtvig været med til at ordne. De to sidste bind udkom i 1875 og 1881, samlet og ordnet af Jens Chr. Madsen, der forøvrigt også udgav en lille bog, hvori han udførligt skildrede Grundtvigs begravelse den 11. september 1872 og venemødet dagen efter. 8).

SEMINARIEFORSTANDER

Kort efter, i 1873, blev Madsen så udnævnt til sognepræst for Jelling og Hover menigheder samt forstander for Jelling Statsseminarium. Dette var nu ikke sket uden en vis dramatik, for både lærere og elever på seminariet havde gennem en deputation til myndighederne i København udtalt ønsket om, at en anden ansøger, nemlig Thomas Skat Rørdam, senere Sjællands biskop, måtte blive kaldet. Rørdam var vist egentlig gået ind på at tage imod kaldet, men han sprang alligevel fra »af økonomiske grunde«, men nok mest fordi biskop Martensen var imod, at Rørdam flyttede, og især fordi fru Rørdam, der var en datter af digteren Carsten Hauch, nødig ville flytte til Jylland. 9)

Da Rørdam ikke selv kunne modtage embedet i Jelling, anbefalede han Madsen, og det blev så ham, der efterfulgte den før-omtalte pastor Svendsen som præst og seminarieforsøger i Jelling. Man kan nok sige, at han »kom til at stå i Svendsens

Skygge«, og så dog — Madsen var så stor en personlighed, at han ikke »gik i Svendsens træske«, han trådte sine egne spor.

Der var stor forskel på de to præsters forkyndelse, selv om de begge var disciple af Grundtvig. Svendsens prædikener var pågående, ofte højstemte, mens Madsen »talte sandt om småt og stort og jævnt om alt det høje«.

Hvordan menigheden i Jelling så på Madsen som menneske og præst, får man et indtryk af ved at læse en sang, der var skrevet til og blev sunget ved hans begravelse i Jelling den 6. december 1883. Heri hedder det bl. a.:

Tak du få, som her på båren
kold og bleg nu hviler ud
fra den gerning, du udkåren
var til hver at bringe hud
om den ven og trøstermand,
som går over al forstand
som kan hæve os fra dale
op til himlens frydesale.

Sikkert vandt du mangt et hjerte
ved dit blide hyrdeord,
når du klared' op den kærte,
der skal sprede lys på jord,
når så jævn du trådte frem,
peged' på det nye hjem,
når du med en egen varme
bød os ty til frelsens arme.

Vi vil bære frisk i minde
tanken om din vandring her,
thi vi altid måtte finde,
du stod alle lige nær,
drog os til dit hus og bord,
var så rig på glade ord,
og så venlig alle kaldte,
ingen særlig dig udvalgte. 10)

En seminarieelev har også tegnet et billede af forstanderen. Denne elev var fra Borbjerg, søn af lærer Schous efterfølger, C. M. Christensen, der tog efternavnet Møller. Han blev faderens efterfølger og var lærer i Borbjerg fra 1883 til 1925. Møller skrev »Borbjerg sogns Historie«. Heri fortæller han, at han gerne ville læse til lærer, men han havde mange søskende, så hjemmets økonomi var ret anstrengt, »men«, fortsætter han, »seminarieforstander Madsen i Jelling lovede at hjælpe mig på flere måder som tak for uvist gæstfrihed, da han læste til præst og i ferierne boede hos mine forældre, da præstegården så tit var optaget af andre gæster, at han ikke kunne bo der«. (11)

Dette er også et bevis på, at pastor Madsen ikke glemte Borbjerg og vennerne der. »Han glemte aldrig, hvorfra han kom«.

Den unge C. Møller boede og spiste så i Jelling præstegård alle de tre seminarieår. Da lærte han Madsen at kende på nærmeste hold, og forstanderens personlighed gjorde et stærkt indtryk på ham. Han skriver i sin bog bl. a.:

»De tre års ophold der blev af største betydning for mig. Mange betydelige mænd kom til denne præstegård, og tit var de der i flere dage. – Ved måltiderne var der både alvor og skæmt. Ingen glædede jeg mig mere ved, der kom, end pastor Vilhelm Birkedal, hvis datter Nanna var gift med kapellanen Sofus Balslev... Han var meget morsom og vittig, og da pastor Madsen også var i besiddelse af megen humor, tog det ofte lang tid ved middagsbordet. Også alvorlige og dybe samtaler blev ført... Præstegården var et samlingssted for de grundtvigske folk i en vid omkreds. Mange møder blev holdt på seminariet, og der lød åndsbaeren tale både af fremmede talere og af seminariets egne folk, særlig af seminarieforstanderen

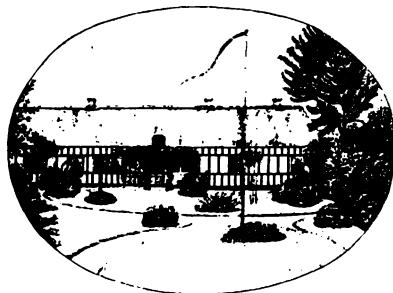
og R. J. Holm. 12). Det er også de lærere, jeg mindes bedst.« (13)

Og lærer Møller var ikke den eneste, der så op til forstanderen. Han var højt respekteret af alle på skolen på grund af sine mange kundskaber og vidtspændende viden. Det imponerede eleverne, at han kunne lægge fire rækker talcifre sammen på samme tid og ikke – som andre – tog en række ad gangen. Og han kunne forklare selv de mest indviklede regneopgaver, så det blev en virkelig hjælp for eleverne. (14).

Intet under, at en sådan mand var afholdt af eleverne, og selv om hans tid på seminariet ikke blev lang, er han en af de forstandere, der bør huskes.

SIDSTE ÅR

Da Jens Chr. Madsen i 1873 flyttede til Jelling med hustru og barn, stod han på sit livs højdepunkt. (15). Han var veludrustet til den gerning, han gik ind til, og det blev nogle travle arbejdsår, han fik i Jelling. Foruden arbejdet som seminarieforstander og præst i to sogne brugte han i disse år megen tid og mange kræfter på at samle, ordne og udgive Grundtvigs Sangværk. Dette arbejde gav anledning til mange rejser til Kø-

Jelling præstegård som den så ud i Jens Chr. Madsens tid. Efter tegning af Matthias Jørgensen 1867.

benhavn og sysselsatte ham i mange aften- og nattetimer.

Madsens tid i Jelling blev kort – kun ti år. Hans helbred kunne ikke holde til den store arbejdsbyrde, han havde påtaget sig. I flere år måtte han holde kapellan, og i 1883 tvang sygdom (en hjernesvulst) ham til at søge sin afsked. Han rejste med sin familie til København, og der døde han få måneder efter, på Jelling seminariums stiftelsesdag den 29. november. Dagen fejredes som sædvanlig også dette år på festlig vis, men meddelelsen om forstanderens død netop denne dag dæmpede festglæden og gjorde dagen til en dag, ingen glemte.

Han blev begravet i Jelling, og Jellingborgerne satte en smuk mindesten på hans grav.

Året efter udgav en af hans tidligere kapellaner en lille bog med ti af Madsens prædikener og en smuk levnedstegning af den afholdte præst og seminarieforstander.

NOTER

1. C. Møller: Borbjerg sogns Historie, 1929, side 106 ff.
2. Kirkebøger og folketællingslister for Sahl og Borbjerg sogne.

3. Møller C., side 124 ff.

4. Ibid., side 87 ff.

5. Jens Heltoft: Jelling, side 179

6. Ibid.: Jelling, side 178

7. Ibid.: Jelling, side 180

8. Th. Balslev m. fl.: Forord til Grundtvigs Sangværk, 1. bind. 1944.

Steen Johansen og Henning Højrup: Grundtvigs Erindringer og Erindringer om Grundtvig, side 299 og 267

9. P.G. Lindhardt: Holmens Provst Thomas Skat Rørdam, side 42

10. Sangen findes endnu på »Billesgård« i Bjert

11. Møller C., side 135

12. R. J. Holm blev senere den første forstander for Forskoleseminariet i Vejle.

13. Møller C., side 136 f

14. Jens Heltoft: Jelling, side 180.

15. Madsen var gift to gange. Første gang i 1868 med Margrethe komtesse Platen-Haltermund, der døde i 1870. Anden gang i 1872 med Karoline Vilhelmine Gravesen. I første ægteskab fødtes datteren Astrid Platen Madsen, f. 1869. (Sofus Elvius: Danmarks Præstehistorie 1869-1884, side 244 og folketællingslisten for Jelling sogn 1880).

Anton Rasmussen

Pens. lærer

Ålykkevej 2

7830 Vinderup

Født 1898 i Urlev sogn, Vejle amt

Hedebonden Peder Knudsen i Haderup og hans færden for 150 år siden

Af Vesta Kærgaard Pedersen

Min oldefar gårdejer Peder Knudsen (1798-1857) i gården Staulund i Haderup sogn, førte i perioden 1829-57 dagbog; heri beskrives det daglige arbejde på hedegården, men også hans færden uden for hjemmet til markeder, kirke og familiebesejlinger får eftertiden indblik i. Sidstnævnte emne er det, denne artikel omhandler. Min far J.P. Gelsbjerg, Faarbæk opbevarede dagbogen, der på hans opfordring i 1945 blev afskrevet af søskendeparret Martin og Karen Jensen, Halkjærhuse i Hodsager, som også var børnebørn af Peder Knudsen. Det er denne afskrift som er benyttet her. En kopi af oldefars dagbog befinder sig nu på Institut for Europæisk Folkelivsforskning i Brede, og den har været anvendt blandt andet som baggrund for nyopstillingen af udstillingen i Haderup Museum i 1982. I »Folk og Kultur« 1982 publicerede museumsinspektør Gudrun Gormsen sine studier i dagbogen, der også har været omtalt i »Skalk« 1978 nr. 6.

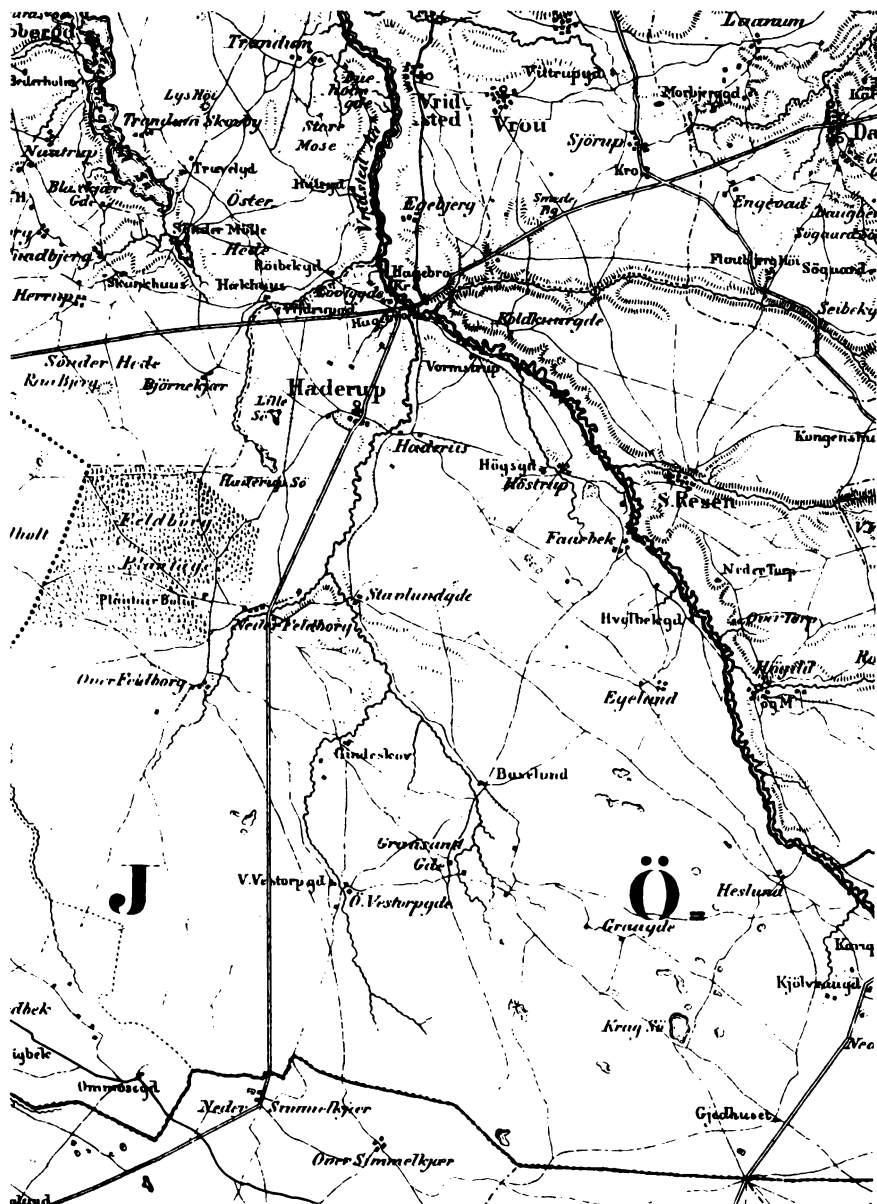
EN AF DE VÆRSTE EGNENE »UDI« JYLLAND

Oldefar blev født den 18. juli 1798, og overtog efter faderens død i 1827 gården Staulund, der ligger øst for Staulund å tæt ved Gindeskov krat. Til gården hørte omtrent 500 tønder land, hvoraf dog kun en mindre del ved gården var opdyrket, hovedparten

lå hen i hede. I 1833 blev Peder Knudsen gift med Karen Espersdatter fra Laanum; hjemmet blev udgangspunkt for et virksomt liv med engagement i sognets anliggender, således blev han som ung mand skolepatron og ved sogneforstanderskabets indførelse i 1841, bliver han dets første formand. Så måske er han kommet mere hjemmefra end de fleste hedebønder?

Det sogn Peder Knudsen havde sit virke i, var før Grove i 1893 udskiltet, Danmarks næststørste med et areal på 32.267 tønder land. Her boede i 1840 kun 698 indbyggere. De boede spredt på gårde beliggende langs åer og bække, hvor engarealerne var det som skulle holde liv i gårdene. Ikke så sært, at det hed sig: »En ska ta en nap og nyw, om en ska i Haderup blyw«, folkelige ord der understreges af sognepræst Peder Frederiksen Kragelunds karakteristik i en indberetning fra 1708 til Danske Kancelli: »Egneren er een af de værste udi Jylland«. Han må dog trods alt være faldet godt til i Haderup, idet han var præst her fra 1704-32. Een af hans efterfølgere, pastor Hans Jacob Bøtcher, der havde embedet fra 1815-18, fandt naturligvis også egnen øde, men trøstede sig med, at sognet havde de tre vigtigste fornødenheder for et sundt liv i form af frisk luft, godt brød og klart kildevand.

I 1884 var folkemindesamleren Evald

Således så Haderup sogn ud på Peder Knudsens tid. Del af Mansas kort over Nørrejylland fra 1844. Copyright Geodænske Institut tilladelse nr. A. 403/85.

Tang Kristensen på Haderupegnen, og skrev herom i sine erindringer: »Vi kom op gennem Feldborg Plantage, forbi Skovridergaarden og igennem Haderup By, der kun bestod af nogle enlige Huse...«.

Da han senere var kommet til Kølvrå, skrev Tang Kristensen i et brev til sin kone: »...saa gik jeg den Dag til Hessellund og saa over den vilde Hede til Grove, hvor jeg paa en Mils Vej kun kom forbi et enligt Hus. ...det var haardt at vade igennem Lyngen den Dag, endelig naaede jeg da til Vistorp. Dagen efter gik jeg ud paa Feldborg Hede for at opsøge Graa Erik, men da jeg skulde til at tænke paa hvor jeg skulde tilbringe Natten, saa var jeg straks klar over at det var umulig at finde derfra og hen til beboede Steder«.

Sådan betragtede udefra kommende mennesker det sogn Peder Knudsen levede i; de der var født og opvokset i Haderup sogn fandt vel ikke egnen så bar og øde — de kendte jo ikke til andet. Og den for udenforstående tilsyneladende værdiløse hede gav bønderne sommergræsning til færene, lyng til vinterfoder, strøelse, brændsel, ligesom lyngen fandt utallige andre anvendelsesmuligheder.

FORÅRET 1830 — PROBLEMER MED ÅEN OG EN TUR TIL HOLSTEBRO

Haderupbønderne færdedes naturligvis mest indensogns, til fods eller måske med vogn forspændt stude — heste var sjældne i hedeegnene. Om dagen kunne de sagtens finde vej, da de har kunnet se milevidt omkring, men når mørket faldt på, i tåge eller om vinteren, når sneen dækkede jorden, da har det ikke været nemt at finde vej. Og mange »veje« har kun været spor i heden, der af og til krydsedes af åer og bække, som hindrede færdselen. Vest for Staulund var

en bro til Neder Feldborg, formodentlig kun en gangbro, og ved lav vandsstand har man nok her kunnet køre gennem åen visse steder. For at komme til Haderup kørtes over Haderis å lige øst for Haderup by.

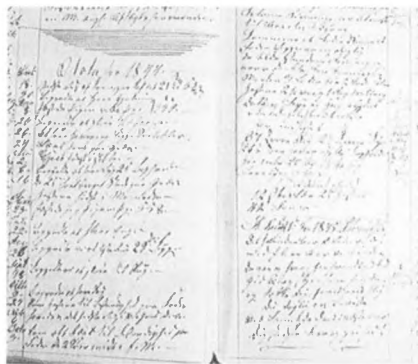
At det ved tøbrud kunne være vanskeligt at passere åen, ses af Peder Knudsens notat fra den 17. februar 1830: »Aaen er saa stor at Vandet gaar over venstre Ende af Broen, vi bandt et stykke Reb om den og Hammertræet, da det har slagen den løs«. Ti dage senere gik det alligevel galt idet dagbogen den 27. februar anfører, at »Vandet eller rettere Isen slog Broen ned...«, og den følgende dag som var en søndag »Var ingen til Kirke, da vi ej mente at kunne komme over Aaen ved Haderis«. På samme tid skabte åen også problemer for Peder Knudsens bror Anders. Herom skrev han i dagbogen den 1. marts 1830: »Anders kom hjem,, som i Nat har logeret hos Simons (Nygård i Ne-

Peder Knudsens signet på dagbogside fra 1829.

der Feldborg, forf. anm.) da han ej i Aftes kunne komme over Aaen, da han kom fra Bjørnkjær. I dag vadede han over, da ingen blev vær at han stod der, eller hørte han raabte. Det har frosset lidt i Nat.

Omkring 1828 anlagdes Feldborg Plantage på statens foranledning med baggrund i, at man havde besluttet at forsøge at omskabe de store hedearealer til skov. Dette arbejde kom også til at påvirke Peder Knudsens færden. Den 18. marts 1830 kom L. Østerager således på vegne af plantør F.C. Nerendst til Staulund »-at vi i Morgen skulde hente et Læs Havre i Holstebro«. Den tur fik udførlig omtale i dagbogen den 19. marts: »Kjørte jeg til Holstebro. Kjørte paa Vejen hjem igen, men da nogle af Feldborgboerne væltede og da nogle havde forlæst sig, saa Hestene ej kunde drage det, maatte vi holde saa længe efter dem i Mejrurp at det blev Aften. Nu kjørte vi, mig og Planteurens Karl og Knud Pedersen, men nogle blev tilbage, og da den nykastede Vej var saa stræng at kjøre paa, kjørte vi tidlig nok fra den, dog ikke for tidlig. Nu blev Knud hans ene Hest træt og han spændte fra og red foran mine og vi kom igennem et lidet Vand, hvor Vejen ikke var lidet morad-sig. Jeg kjørte Gud ske Lov igennem, men Planteurens Heste kunde ej drage Vognen derfra. Nu forlangte de om jeg vilde spænde mine Heste foran deres, hvilket jeg nødigt vilde, men dog formaaede de mig til af denne Grund at kjøre derud i Vandet. Men nu prøberede vi først 3 Karle at lette Vognen, men da hans Heste slet ikke formaaede at rykke paa den, syntes Ole ej det kunde hjælpe at spænde mine foran. Nu spændte de deres fra og red en paa hver af dem. Jeg kjørte endnu omtrent en Fjerdingvej, nu tænkte nogle af os at vi var paa urigtig Vej og af den Aarsag og for ikke at

Dagbogside med vers - 1844.

komme i mere Omstændighed eller flere Moradser spændte vi og mine Heste fra og red til den nykastede Vej og tagende en bestemt beliggende Vej derfra og hjem om Aftenen«.

Den følgende dag måtte Peder Knudsen så afsted igen for at hente den efterladte vogn med dens læs: »Red jeg til Feldborg og ud at hente Vognen som dog stod paa den rigtige Vej. Nu kom vi til Planteur Nerendst med de 2 12/30 Traver Havretvillinger. Hestene kom udi Vognporten og blev fodret godt, vi fik Havren ind og blev der, til det blev mørkt og var som til Gilde hos ham efter hans Forlangende«.

1838 — TIL MØLLE MED TVUNGEN OVERNATNING SOM FØLGE

I februar-marts 1838 var Peder Knudsen flere gange hjemmefra. Den 14. februar agtede han sig således til Egelund og red derfor på sin brune hest østpå i heden til Riishøj, for at forsøge om han på trods af store mængder sne kunne komme igennem.

Og var det end dårligt vejr, så var der fundamentale krav der skulle tilfredsstilles i husholdningen, som at få malet korn. Den

22. februar 1838 beskrev Peder Knudsen de besværligheder det kunne føre med sig: »...vi sendte 6 Skp. Rug med Naboen til Trødvad Mølle. Jeg fulgte med ham til Vristed og gik derfra til Laanum, paa Retour tøvede jeg i Hagebro og ventede paa Nabo, men da han ej kom, gik jeg derfra, men da det var meget tæt Taage,, turde jeg ikke prøve paa at gaa hjem, men bad V. Pedersen Løvig vejlede mig til hans Nabo min Svoger, hvor jeg logerede om Natten«.

Måske for at undgå noget lignende vendte Peder Knudsen den 7. marts samme år om på en tur til Sjørup: »Gik jeg til Haderis med noget Vævegarn, jeg agtede mig til Laanum og til Sjørup til Østerboerne, men da Vandet gik højt ved begge Ender af Kørebanen, lagde jeg Garnet i Haderis og gik hjem igen«. Tydeligvis havde hedebonden

respekt for det at færdes udenfor hjemmets trygge rammer. Det kommer også frem senere i dagbogen i et eksempel fra den 4. januar 1843, hvor Peder Knudsens sønner Knud og Esper var gået til Egelund for at søge efter et tabt hestedækken: »Da der faldt noget Sne, red jeg paa brune Hest, da Vinden tillige rørte sig, saavel af Frygt for Børnenes Befindende, som for at søge efter Dækkenet. Børnene fandt jeg i Egelund. Dækkenet fandt jeg ikke«.

1852 OG 1856 — VILD I TÅGEN

»Om Aftenen mellem 10. og 11. (April 1852, forf. amn.) vækkedes vi, og jeg og Knud kjørte til Haderup, hvorfra Gjordemoderen kjørte med til Haderuplunds hus, men som følge af det taagede Vejrligt m. m. traf vi ej den rigtige Vej, men kjørte med en vestli-

Her fra Staulundgård i Haderup sogn udgik Peder Knudsens færd. I hans tid bar salsbuset ikke set væsentlig anderledes ud end på dette senere foto.

Peder Knudsens dagbogoptegnelser findes i disse fire bind.

gere Vej, som fik Ende, men nu traf vi nok en mere vestlig, som førte til den saakaldte Prinsvej ved Plantagen; nu kjørte vi tilbage til Haderup Bakke og traf derfra Vejen til Huset. Til Lykke blev den spildte Tid ej til videre Skade, end for Heste og Vogn, samt lidt Bekymring, da Genstanden for det hele var P. Chr. Nielsens unge Hustru der boende, som reder til Barsel, men Tiden til Fødslen syntes endnu ikke saa nær, da denne sad oppe i Stuen nogenlunde rolig«. Her havde Peder Knudsen kørt rundt og vild i tågen i timevis uden at det havde væ-

ret strengt nødvendigt, og dog udtrykker han kun glæde over, at den spildte tid ikke blev til skade — det siger en del om mennesket bag dagbogen.

Et andet eksempel, ligeledes fra 1850'erne, giver eftertiden indtryk af det besvær tågen kunne medføre for de rejssende. Den 13. august 1856 skriver Peder Knudsen: »Paa Retouren var jeg mindre heldig, thi da jeg kjørte fra Vejen ved Stingsdal (lavt område mellem Staulund og Haderup, forf. amn.) paa Grund af Vejens Dybde for Karmens Skyld, traf jeg ikke Vejen men

vedblev mere i vestlig Retning og traf omsider Engvejen nordlig ved Kielvejen. Denne kendte jeg endelig, da jeg først bandt Hestene og undersøgte Terainet, det var tæt Taage, men ikke videre mørkt. Jeg blev da Vandgrøften vaer og i Retning derfra en Vej som ved nøje Betragtning med Føje, af mig blev anset for Kielvejen, jeg kørte ned til og med denne eller maaske først Nederskiftevejen og kørte maaske omtrent 20 Favne med denne, løb forreste Hjul paa højre Side ud af Akselen, da Enden med Lundstikken var gaaet af denne. Jeg spændte nu Hestene fra og vilde kjøre disse hjem, men oven Lergrav traf jeg Knud paa Retouren fra Løvig. Vi kjørte tilbage og spændte Hestene for, satte Hjulet paa den afbrudte Aksel og fik den med Besværlighed hjem til Gaarden«.

LOKALT VEJARBEJDE

I Peder Knudsens dagbog nævnes ofte vejarbejde. Sognets beboere havde hver deres stykke af de lokale veje og broer, som de var pligtige til at holde i orden. Vejarbejdet har været en stor byrde for hedebonden, ikke blot tidsmæssigt, men også fordi han selv skulle fremskaffe den lyng og de sten som skulle køres i nedslidte veje og hjulspor, eller som den 16. august 1830 hvor Peder Knudsen med sin karl Christen kørte sand til broen over Karup å »-at der kan blive Kjørsel over Broen«.

Populært var dette pligtarbejde ikke blandt bønderne, og rart har det ikke været for Peder Knudsen der den 9. maj 1836 sammen med Jørgen Vestergaard skulle »forkynde en Stævning for nogle af Feldborg, Vestorp og Gindeskovs Beboere for forsømt Vejarbejde ved Haderup Dal«. Den 27. maj to år senere var Peder Knudsen igen ude som tilsynsførende med de lokale veje:

»Jeg var ved Baaslund og Vestorp Skolebroer, fandt Broen ved Baaslund af mindre Nødvendighed, derimod lovede J. Povlsen at holde Broen i Stand ved hans Gaard, at Børnene kan der gaa over Bækken«. Der har her været tale om en af de mange gangbroer over vandløbene, som skulle spare børnene for alt for lange omveje når de skulle i skole.

ARBEJDE PÅ LANDEVEJENE

Oldtidsvejen fra Holstebro til Viborg passerede dengang som nu Karup å ved Hagebro, ikke langt fra Staulund, og arbejde på vejen ved netop Hagebro er da også nævnt flere gange i Peder Knudsens dagbog; det samme gør sig gældende for den gamle landevej der gik fra Hammerum herred til Skive og som på sit forløb passerede gennem Haderup sogn.

I juni 1840 »Kjørte jeg og Drengen til vor Vejlod ved Hagebro, for i Forening med Naboer at kjøre Grene paa denne, efter Ordre« og i september samme år »Kjørte jeg til Broen ved Løvig med et Læs smaa Sten, Karlen blev der hele Dagen«. Således kunne dette arbejde være byrdefuldt for de lokale bønder, og derfor var det en stor sejr for bondestanden da dette ulønnede pligtarbejde i 1841 afskaffedes på foranledning af stænderforsamlingerne. Vejarbejdet hørte ganske vist ikke op, men nu kunne bønderne kræve betaling herfor. Derfor var det nok knap så »surt« for Peder Knudsen, at hans pige Ane Johanne den 18. juni 1841 måtte tilbringe en halv arbejdsdag i heden for at plukke lyng til landevejen, hvorpå: »Jeg kørte til Landevejen ved Hagebro med 2 Traver Lyng, som blev lagt, samt 2 Traver af Naboens, i det Lave hvor paa vi kjørte Grus, som vi tog bag Brohuset«. I det hele taget havde Peder Knudsen meget arbejde

ud af Holstebro-Viborg landevejen og dens passage ved Hagebro; den 25. maj 1845 var han således »i Forening med Sogneforstander J. Knudsen og Sognefogeden paa Landevejen for at se om Mangler befandtes egnet til Reperation, som vi bragte i Forslag til hel Omsætning, hvilken Bekostning vi efter vor simple Indsigt anslog til en Sum 104 Rbd 4 Mark 12 Skil, Kjørsel og Haandlangerarbejde iberegnet«.

Som nævnt fik Haderupbønderne også adskilligt at gøre med landevejen fra Hammerum til Skive; den 10. juni 1843: »Jeg kjørte et Læs smaa Sten til Feldborg til at dæmme nedens nye Bro paa Landevejen« og den 8. september 1847: »Jeg var efter Ordre, med Amtsvejbetjenten at undersøge og bestemme Retningen af den fra Hammerum Herred til Skive anlagte Vej, nemlig fra Hagebro, hvilken ikke er opkastet, men kuns blev paabegyndt forbi Kirken og en anden maaske mere hensigtsvarende, vestlig forbi Haderup og Løvig Mark eller Agergaard«. Det var vel denne samme vej om hvilken Peder Knudsen den 14. april 1854 anfører i sin dagbog: »Vi kjørte mig og Knud til vor Vejlod sydøstlig ved Gjeedhuset og kjørte 20 Læs Grus i det Lave«.

PÅ HANDELSFÆRD TIL HOLSTEBRO
Handelen gav anledning til en hel del trafik; der var ikke langt til den lokale købmand i Høstrup, hvor bonden kunne sælge smør, uld og skind og indkøbe varer til den daglige husholdning som træsko, søm og andre småting. Men ved handel med kreaturer og korn måtte man ud over det nærmeste nabolag, og der foretoges længere ture til omegnens markeder og købstæder, hvor der også var lejlighed til indkøb. Det kunne være en lang vej at gå for både dyr og mennesker, men var også lyspunkter i hverda-

gen idet markedsdage betragtedes som festdage.

Helt tilbage i 1829, den 3. november finder vi den første notits i Peder Knudsens dagbog om en markedstur: »Jeg trak til Holstebro til Marked med den rødbrogede Stud og fik Logie hos L. Lund. Jeg gav Værten 8 Skill for Logie og for Foder til Studen 2 Gjev Byghalm og 1 Gjev Havrerivning. Trak paa Marked med ham og holdt der til Solens Nedgang, men blev ej buden en Skilling for ham. Jeg satte mit Uhr ind til Uhrmager Boyhus, jeg kjøbte 1 Skp Humle a 1 Mark 8 Skill courant og trak til Mejrup, hvor jeg solgte Studen til en Mand, Hans fra Trabjerg, men fik kun 5 Rigsbdl. 1 Mark courant for ham. Jeg gik der fra til Skave og fik Logie hos A. Hessel.«

Som Peder Knudsen nævner, havde han indleveret sit ur hos Boyhus, så 14 dage senere måtte hedebonden endnu engang tage den lange tur ind til Holstebro: »Jeg red til Holstebro paa sorte Hest, jeg fik mit Uhr hos Uhrmager Boyhus, som havde gjort den ren for 2 Mark courant. Jeg fik mit Messing Signet hos Gjørtleren A. Møller, som har stukket mit Navn i den, det kostede 4 Skill. Jeg betalte min Skat for det sidste halve Aar, 11 Rigsbdl 2 Mark 15 Skill Sølv. Jeg satte 5 lispund Tøj ind til Farveren til ægte mørke blaa, jeg kjøbte et par Karter for 3 Mark og red hjem ved Aftenstide«.

De følgende år gik turene ofte til Holstebro; således også den 22. april 1840: »Kjørte jeg og Karen til Holstebro. Ane Johanne som logerede med bemeldte Ko i Mejrup, trak denne til Holstebro. Jeg var paa Markedet fra 10-2 slet, men var ikke gjort noget antageligt Bud, hvorfor jeg lod Pigen trække med hende paa Hjemvejen. Paa Retouren kjørte Feldborg Østergaards Kone med, og J. Lund. Jeg solgte ham den om-

Som alt andet på den tid udhlyttedes også papiret til det yderste – intet måtte gå til spilde.

meldte Ko i Skave Kro«. Peder Knudsen handlede også en smule med stude om end Haderupegnen i den forbindelse var temmelig ugunstig; derfor var han også den 8. november 1845 i Holstebro »med Studene, solgte disse til een som hed Snedbjerg 10 Rdl courant i Specie for den brogede, 7 Rdl courant for den sorte, havde Logie hos L. Lund Østergade«. Studene som Peder Knudsen her havde solgt til en meget lav pris, leverede han den følgende dag ved Sønderport. Samme dag købte han en ko af N. Smed på Lægård mark for 8 rigsdaler og 72 skilling. Han tog turen hjem samme aften.

REJSENDE FOLK

Lige så vel som Peder Knudsen fulgte de snoede hedevejes spor ud i den store verden, lige så vel kom den store verden ad de

samme veje til Staulund. Så kom en af de omvandrende glarmestre forbi, reparerede et par ruder, overnattede og drog så videre – så faldt skovlovringers vej forbi på vej til marked i Holstebro, og Peder Knudsen købte en »kjæpstok« af dem for et par mark. Og mon ikke den blikkenslager fra Sahl som den 11. januar 1850 kom til Staulund og solgte en lygte af blik og glas til Peder Knudsen, har tilhørt den store taterslægt på de kanter? Det følgende år, den 7. februar »En Person fra Hjern logerede her, vi solgte Svineborster 12 Skill courant, 8 Skill for Logie«. Således fungerede lokalsamfundet i kraft af blandt andet vejnettets spor gennem sognet.

TIL MARKED I VIBORG OG SKIVE
Da Haderup sogn ligger ved Ringkøbing amts østgrænse, gik Peder Knudsens ture

lige så ofte til Skive og Viborg som til Holstebro, ligesom markederne i Sjørup og Knudstrup hørte til hans mål. Den 5. april 1844 var han således sammen med Karen en tur i Viborg: »vi kjørte ad Baaslund, hvor vi efter Anmodning skulde modtage noget, 16 a 17 pund Smør hos A. Chr. Sand. Vi kom til Viborg ved Solens Nedgang, gav 16 Skill i Consumption af 2 Lispund Smør 3 Skill af 12 pund Brød. Vi fik Logie hos P. Hjerminde Enke, et godt Kvarter«. Den følgende dag solgte Karen og Peder smørret, 17 pund af deres eget samt A. Sands for mellem 16-17 skilling pundet. Også 30 æg lykkedes det at få solgt for 14 skilling snesen.

Som eksempel på en af turene til Skive kan læses i dagbogen den 3. marts 1856: »Jeg og Knud kjørte til Skive med de 4 Tdr. Rug som vi leverede Hr. Kjøbmand Dige. Jeg købte i Diges Butik 1/4 pund Indigo 3 Mark 8 Skill, Potaske 4 Skill, Messingtraad 10 Skill, Stoltraad 3 Skill, Allun 2 Skill, Blæk 4 Skill, 1 Bog Papir 1 Mark 2 Skill, Kaffe 1 Mark 12 Skill, Sukker 3 Mark 8 Skill, Cikorie 8 Skill, 15 pund Jern a 9 Skill, Harvetænderjern, 1 Flsk gl Vin 2 Mark 4 Skill, 1 pund lyseblaa Tvist 2 Mark 2 Skill, 4 pund hvid Tvist 1 Rd 4 Mark, 2 Kamme, 1 Skygge 1 Mark 4 Skill, til Karlen 1 Mark, Bropenge 4 Skill.« Indkøbene på denne markedstur afspejler, at også hedebonden dengang havde råd til andet og mere end det mest nødvendige — ikke blot kunne Peder Knudsen således servere kaffe for sine gæster, men tilmed også »gammel vin«, et udtryk der formentlig dækker over portvin.

Sjørup var det nærmeste på Peder Knudsens hjemstavn, hvor der afholdtes markeder; her var han naturligvis en hyppig gæst, således også den 4. juni 1850: »Jeg og Esper trak til Marked (Sjørup) med en hvid Stud, denne var 5 Aar gl. Jeg solgte Studen til P.

Chr. Pedersen fra Vridsted for 35 Rbd. Sølv imod contant Betaling og de Vilkaar, at dersom bemeldte Stud til 1ste Bartolomæi Marked i Skive kan koste 38 Rdb skal han betale mig endnu 1 Rbd«.

PLIGT- OG ÆGTKØRSEL

Foruden den private færdsel på vejene, var der en hel del pligtkørsel — fra gammel tid kaldet ægt. Der skulle køres med øvrighedspersoner, afleveres tiende, hentes brotømmer med mere. Her følger nogle eksempler fra dagbogen:

1829, den 25. juni: »Kjorte jeg Tørv for Præsten. Jeg solgte 5 Potter Brendevin til Præsten a 15 Skill Potten, hans dreng fulgte med og hentede dette«.

1829, den 22. oktober: »Jeg maatte kjøre i Kongeægt til Serup Skov efter Brotømmer, som jeg skulde kjøre til Haderis. Jeg var i Følge med A. Gindskov og vi gav Hestene Foder i Ravnholt og lagde Foder der, til næste Dag. Vi kom ej længere om Aftenen end til Vinderslev, hvor vi logerede hos S. Madsen og kjørte til Skoven om Morgenen og fik Læs, 8 Stk. 8 Alen lange Egtræer«.

1830, den 20. august: »Jeg kjørte til Feldborg for at kjøre med 2 Sysselmænd, med de kom ej før Midnat, dog var jeg ordret til at møde Kl. 7 Aften«.

1834, den 3. maj: »Jeg red til Hagebro med mine Heste, og disse var spændte for Hr. Oberst Castonier hans Vogn, jeg kjørte derfra og til Skive i 1/4 Time«.

1835, den 14. maj: »Kjorte jeg Kongekørsel med Distriktslægen fra Præstegaarden til Egelund, til Baaslund og til Feldborg Planteurens«.

1840, den 24. juli: »Red jeg til Hagebro paa den brune Hest for tilligemed Naboens Brune Hoppe og et Par af P. Mølgaards at udgjøre et Spand til Befordring af Majestæ-

tens Følge, vi blev hver tilsagt at befordre No. 12, men maatte tøve i 7 Timer, da denne Vogn kom allersidst, nemlig Kl 1 Eftermiddag og var den 2den næst Hs Majestæt Kongen. Til Vanheld brast en Sele Træ af Naboens da vi begyndte at kjøre, hvorved vi maatte tøve, men kom dog »Gud være Lovet« lykkeligt til Skave dermed, Hestene uskadte. Jeg kom hjem ved Aftenstid«.

Denne tur har for Peder Knudsen vel været højdepunktet blandt de ofte trivielle pligtkørsler, som fortsatte de følgende år. Han kørte efter vin og brød til kirken hos købmænd i Skive, han hentede 100 tagsten hos købmand Kragelund i Holstebro til kirken i Haderup, han fragtede sognefogeden med sognets skatter ind til herredskontoret i Holstebro, og til degnen leverede han tørv til brændsel, ligesom der skulle køres hør for denne. Sådan var der hele tiden noget der skulle fragtes, livet var alt andet en stillestående i det store hedesogn.

TIL FODS

Peder Knudsens færd på vejene foregik langt fra altid til hest eller i vogn med studeforspand; de store afstande afskrækkede ham ikke fra at gå vejen frem. Som nu i 1829, en kold vinterdag, den 29. december, hvor Peder Knudsen vandrede til Holstebro efter at have været omme ad præstegården for at tage et brev med ind til købstaden; her afhentedes noget tøj som Peder Knudsen havde fået farvet mørkeblåt hos farver Allerup. Inden han gik hjem samme dag købtes karduskrå, en elfenbens- og en hornkam samt noget shellak.

I forbindelse med at Peder Knudsen udstykkede en del af Staulund til sin bror, blev der en del forretninger som skulle ordnes på herredskontoret i Holstebro. En enkelt

gang tog han den brune hest, men ellers vandrede han som nu den 18. januar 1831. Peder Knudsen mødte op på herredskontoret for blot at måtte konstatere, at fuldmægtig Repsdorph var på rådstuen. Sagen kunne derfor ikke ordnes den dag, og han overnattede hos gæstgiver Hillers. Den følgende dag »Gik jeg tidlig paa Kontoret for at kunne faa min Sag for. Det var ang. Udstykningen af min Gaard til Broder Niels. Gik hjem om Aftenen«. Den 3. september samme år måtte Peder Knudsen tage turen endnu engang — nu sammen med broderen Niels — for at få udfærdiget det endelige skøde på den udstykkede parcel.

FÆRDSEL I FORBINDELSE MED SKOLEVÆSENET

Peder Knudsen var som nævnt engageret i sognets offentlige anliggender, hvilket i forrige århundredes første halvdel især betød skolevæsenet. At dette medførte mange ture for Peder Knudsen fremgår af dagbogen. Allerede i 1831, den 1. december har han en notits i den anledning; den dag deltog han i præstegården i et skolekommissionsmøde fordi nogle husmænd på Feldborg hede ønskede deres børn flyttet til enten Ørre eller Hodsager skole, da de »foregav at de havde mere belejligt dertil, end til Feldborg Skole«. De forsamlede skulle også tage stilling til erhvervelse af en 3 alen lang skammel til Gråsand skole.

Ellers var det mest i forbindelse med citationer og eksaminer Peder Knudsen måtte hjemmefra i skoleanliggender. Den 17. januar 1832 var han således på besøg i Neder Feldborg skole, hvor alt fandtes i god orden, ligesom han skønnede at børnene »havde gjort god Fremskridt« i indenadslæsning. Den 15. november samme år tog

«Den blå due» kaldte man kirken i Haderup – vel fordi dens blytag med den mørke bøde som baggrund lyste op i landskabet som en flyvende due. Her begravedes Peder Knudsen i 1837.

Peder Knudsen turen til Kølvrå »-for at bi-vaane Amtsprøstens Vicitation over østre og nedre Sognets skolepligtige Ungdom, saavel som sidste Aars Confirmantere. Jeg havde Befordring hele Vejen med Amtsprøsten».

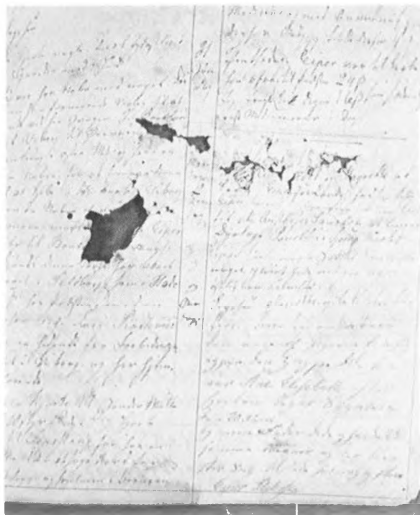
Skolerne var oftest det sted i landsog- nene de første offentlige biblioteker etable- redes; Peder Knudsen fortæller i sin dagbog den 16. marts 1848 om et spændende møde i den sammenhæng: »Jeg var i Skolestuen hvor der var Møde for en i Sognet paatænkt Læseforening eller Sognebiblioteks Opret- telse, til hvilken allerede har meldt sig 50 Deltagere«. Dette må være det første spæde

spor af Haderup sogns første biblioteksvæ- sen.

Det offentlige engagement betød også i Peder Knudsens tilfælde en del ture såvel i som udenfor sognet i forbindelse med de første amtsrådsvalg og valgene til folketin- get; så gik turen igen til Holstebro.

TIL SMED OG MØLLE

Den vigtigste håndværker i landbosamfun- det var smeden – her fik bonden hestene skoet, og her fik han sine redskaber repare- ret. For Peder Knudsens vedkommende var der ikke særlig lang vej til de smede han be- nyttede i Hømosarhus, Haderishus, Hvol-

Dagbogens sidste side - nederst signeret af Peder Knudsens søn Esper Pedersen.

bæk eller Jeppe i Høstrup. I 1830, den 9. marts var Peder Knudsen således »til Smedie« uden at det anføres hvor, men han fik da fremstillet en ny greb, et nyt akseljern samt skoet hestene. Toogtyve søm skulle han også have til en bro som var under reparation. Andre gange var det et plovjern som smeden skulle skærpe eller en hundelænke som skulle repareres. Det bemærkes, at Peder Knudsen selv medbragte jern og kul til smeden, ligesom han som regel også havde mad og drikke med til ham.

Kun mølleren kunne vel i betydning måle sig med smeden, for hvad var mere nødvendigt for bonden end at få malet sit korn. Omtrent en gang om måneden måtte Peder Knudsens heste spændes for vognen for at køre til mølle, når husholdningen manglede mel og gryn. Den mest benyttede var Sønder Mølle i Sevel sogn, men Peder Knudsen brugte også møllerne i Trævad og

Høgild; sidstnævnte sted var der åbenbart også stampemølle, for den 15 februar 1833 skriver Peder Knudsen: »Kjørte jeg til Høgild Mølle med 1 Td Rug 4 Skp til Grutning, 1 Skp Malt samt et stykke Tøj til Stampning«.

Hvis høsten ikke havde været god, kunne rugen ikke række til næste høst og der måtte købes for at få til det daglige brød; det var åbenbart tilfældet i 1836 hvor Peder Knudsen den 7. juli havde begivet sig på vej til Skive for at købe rug. På vejen derpå mødte han imidlertid en mand der kunne fortælle, at der intet rug var til salg i byen; »-da vendte jeg og kjørte paa Vejen til Dømerby hvor jeg af en Mand David Nielsen købte 1 Td Rug til Broder Anders, 2 3/4 Td selv, a 4 Rbd 5 Mark Td«.

TIL OG FRA KIRKE

Disse glimt fra Peder Knudsens dagbog og hans alt andet end snævre verden, kan passende afsluttes med et par eksempler på hans færd til kirken, der for ham som for de øvrige af sognets beboere dengang var det mest centrale sted i sognets liv. Her deltog familien i gudstjenesterne, hvis den da ikke som den 17. juni 1849 blev aflyst da kirken var blevet beskadiget ved ildebrand »-som efter Rygtet skal være foranlediget ved at lade indlægge i Kirken noget Kalk og paa-gyde samme ubetydelig Del Vand«.

Vel nok den tungeste tur Peder Knudsen måtte drage ud på fandt sted den 16. februar 1840; med hans egne ord: »Kjørte jeg til Haderup med Liget af vor ældste og eneste Datter Edel, hvor det i Kirkegaarden blev nedsat i Jorden. Præsten holdt efter Jordpaakastelsen en kort Tale derover, Folkene som var til Ligfølge dækkede Kisten med Jord«.

Selv døde Peder Knudsen den 20. juni

1857 59 år gammel. Om de gamle Hardsysselfolk fortælles, at et fællestræk for dem var tålmodig flid, en udpræget evne til at sætte tæring efter næring, et medfødt handelstalent, traditionsbundethed, samt at de var vanskelige at imponere og at der i deres sind lå noget dybt religiøst, som fik dem til at vise stor tålsomhed overfor livets tilskikkelser og en fattet ro overfor døden. Ved at læse i Peder Knudsens dagbog synes jeg at fornemme, at en hel del af denne karakteristik passer på ham. Måske har han også haft en poetisk åre, han skrev ofte et vers ved årets slutning, som her i 1844:

Det svundne Aar O Fader god
med flere Aar vi mindes
de een og hver hensvandt med Fred,
gid vi og skjønksom findes
og takke dig for Naade slig
du daglig os bevise
ved Fremtids Dag i næste Aar
dig stedse love og prise«

På dagbogens sidste side har Peder Knudsens søn Esper Pedersen i juni 1857 skrevet: »Og min Fader døde ogsaa den 23 samme Maaned og der blev stor Sorg til Stede for mig og flere«.

Vesta Kærgaard Pedersen
Hedegårdvej 17
Borbjerg
Født 1921 i Faarbæk pr. Karup

Anton M. Jensen – kendt som Harboørepræsten

Af Helga Bech Hald

Du har ikke levet forgæves,
har du blot gjort een eneste glad
bøjet en torn strid og spids
bort fra et bævende blad.

Harboørepræsten

Disse verselinier fortæller om et følsomt sind – fortæller om hvor uendelig lidt i gerning, der skal til for at få prædikaten: »Du har ikke levet forgæves...«

Det bævende blad var vel ham selv, torren var en streng og sorgfuld tid.

Under pseudonymet Harboørepræsten skjuler sig navnet Anton Marius Jensen. Det var ikke, som man skulle tro, et navn tilegnet ved i en lang årrække at have været præst samme sted. Tværtimod – Anton M. Jensens embedsperiode blev meget kort – fra 15. april 1889 til 28. januar 1901.

I min gamle poesibog kan jeg læse verset. Han skrev det en af de gange, vi mødtes, når jeg som skolepige besøgte min mors søster i Mejlgade i Aarhus. Hun og Anton havde gået i skole sammen og blev konfirmeret samme dag af hans far.

Min mor, som var 5 år yngre end Anton, lærte ham at kende ved sine besøg i præstegården, hvor hun bl.a. kom for at låne bøger. Hun har beskrevet præstehjemmet i gode vendinger som et dybt religiøst hjem,

hvor der herskede strenge sæder og skikke. Min mor glemte aldrig den tilrettevisning, præsten gav hende, da hun brugte ordet »sandelig«, så hun aldrig senere anvendte det.

Anton M. Jensen blev født den 16. april 1871 på Sejerø, hvor faderen Jens Severin Jensen var præst. Senere fik faderen embede i Gjesing ved Randers, kom derefter til Borum ved Aarhus. I 1906 fratrådte han embedet efter at have fejret sit 25 års jubilæum der.

I Paul Nedergaards »Dansk Præste og Sognehistorie« skrives der om Anton Jensens far: »Pastor Jens Severin Jensen var en alvorlig, kultiveret, belæst mand og en begavet taler, hans forkyndelse var alvorlig og greb folk. I forskellige erindringskrivelser kan man læse om hans uforglemmelige konfirmandundervisning.«

I Borum havde Anton sine opvækstaar i trygge og gode forhold, stedet han ofte længtes tilbage til og som forblev barndomshjemmet til 1906, altså også efter Harboeretiden.

TEOLOG OG SEKONDLØJTANT

I fjortenårsalderen kom Anton til »Horsens lærde skole«, hvor han skulle forberede sig til en senere uddannelse på universitetet. I

1890 blev han student med meget fine karakterer. Nu lå vejen åben til universitetet for den unge Anton; men hvilket studium skulle han vælge? – Faderen var ikke i tvivl. I sønnen så han nogle af sine egne karakteregenskaber, og med de gode evner og lyst til bogen sønnen havde, rådede faderen ham til det teologiske studium. Anton, med sine 19-20 år, var nok en smule vaklende, men valgte alligevel at følge faderens råd. Han faldt godt til på universitetet, og den 18. januar 1896 fik han sin teologiske embedseksamen med meget fine karakterer.

Der var ikke ledige embeder på dette tidspunkt; men Anton Jensen, som altid havde haft lyst til at gå militærvejen, kunne nu benytte den ledige tid. Han aftjente sin værnepligt og meldte sig derefter til sekondløjtnantsskolen i 1896.

Med sin gode fysik, ranke holdning og med en god baggrund i det teoretiske viste han sig at være særdeles velegnet og sluttede skolen som nummer 1 ud af 61 elever.

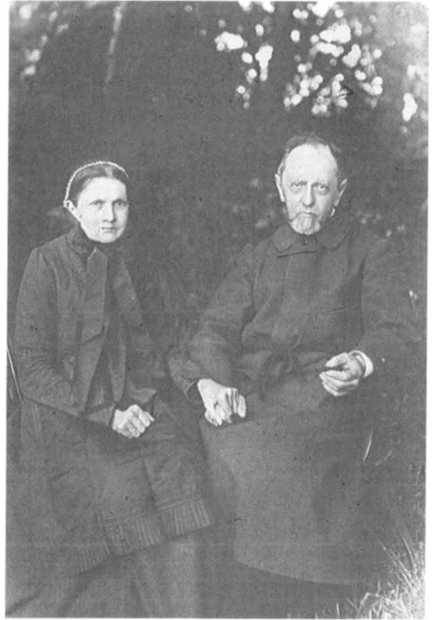
HARBOØRE EFTER PASTOR MOE

I foråret 1899 blev præsteembedet i Harboøre opslået ledig.

I en samtale, Anton Jensen havde med biskop Johannes Clausen, fortalte han denne, at han agtede at søge til Harboøre. Biskoppen var betænkelig ved at høre dette, thi Anton Jensens far var en af biskoppens præster, og han forudså, at der kunne blive vanskeligheder for sønnen.

Anton Jensen søgte embedet. Der var to kandidater foruden ham: men som han selv skriver et sted: »Jeg blev den heldige«.

Når man kender Harboøre i dag, er det svært at forestille sig, hvordan det var i tiden før og efter århundredskiftet, selv om man har læst forfatteren Erik Bertelsens bøger, hvori han skildrer de store skel mellem

Anton M. Jensen i løjtnantsuniform, fotograferet af Cbr. E. Jørgensen i Viborg.

befolkningens kristne livssyn. Det var sikkert det vanskeligste sted, der tænkes kunne, for en ung præst at begynde sin gerning. Den yderliggående indremissionske vækkelse, som pastor Carl Moe her havde rejst, havde i den overvejende del af befolkningen skabt en tung og mørk religiøsitet, hvor tanken om evig fortabelse for alle uomvendte var hovedindholdet. Skillelinien mellem »vantro« og »hellige« var i Harboøre så skarp som sikkert ingen andre steder i missionskredse, og selv indremissionske præster, der fulgte efter Moe, havde ikke fundet sig tilrette i sognet og var søgt derfra.

Pastor Carl Moe havde embedet i Harboøre fra 1877 til 1885. Han efterfulgte af pa-

Ungdomsbillede af «Harboøre-præsten», fotograferet af P. Hadrup på Store Torv i Aarhus.

stor Poulsen fra 1885 til 1886. I 1887 kom pastor O. Olesen den senere biskop i Ribe, som allerede søgte bort i 1889. Muligvis faldt hans velkendte humor og gemyt i dårlig jord. Den næste af de skiftende præster var pastor Kau fra 1890 til 1891. Han lagde ikke skjul på grunden til at søge bort og udtalte i sin afskedsprædiken: »Der er et gammelt ord, at man skal skik følge eller land fly, og jeg vælger det sidste«.

Den næste præst i rækkefølgen var pastor Madsen fra 1891 til 1899. Hans talegaver var ikke de bedste. Han stod tit og knykede på prædikestolen; men de ord, han fik frem, var af den rigtige slags, og man regnede ham for en god mand. Man var da også sådan sindet mod ham, at han skulle have sin part af havets gaver, dels gennem et ordentligt højtidsoffer, og dels ved at man nu og da bragte fisk til præstegården.

1899 – ANTON M. JENSEN BLIVER SOGNEPRÆST I HARBOØRE

Den 22. maj 1899 blev pastor Anton Jensen indsat i Harboøre kirke af provst S.A. Olsen, Ulfborg.

Kort tid efter blev pastor Anton Jensen viet til Andrea With, datter af læge With, Lemvig.

Deres unge lykkelige dækkede over de mørke skyer, der lå forude. De glædede sig over, at Anton havde fået embede, og de glædede sig over at have hinanden.

Fra den tid findes på Lemvig Museum et billede af de to unge, Anton og Andrea hver med sin cykel. Det har sikkert vakt stor opsigt i Harboøre, for dengang var det et usædvanligt syn.

Pastor Moe's tilhængere søgte straks den nye præst, som de ville »omvende«, fortælle ham, hvorledes han skulle lade og gøre, prædike og arbejde o.s.v. Pastor Jensen afviste dem venligt, men bestemt. Det var ham, der var præst, og han ville ikke prædike efter andres recept, men efter sin egen overbevisning og samvittighed. Denne fasthed og selvstændighed bragte ham de første modstandere.

SPÆNDINGER I FORHOLD TIL MISSIONSFOLKENE

Der er ingen tvivl om, at Anton Jensen med sit lyse sind, sin store begavelse, kom til Harboøre med et ønske om at blive menigheden en god præst. I et forsøg på at mildne og vel også for at bibringe Harboøreboerne en form for oplysning, fik han ved hjælp mange steder fra indrettet et bibliotek. Han havde derhjemme i præstegården i Borum set, hvilken betydning det fik ikke mindst for de unge i sognet. Det var pastor Jensens oprigtige ønske, at det kunne blive til

glæde, gavn og oplysning. Desværre blev det ikke godt modtaget, og da lynet nogle måneder senere slog ned i præstegården, som brændte sammen med biblioteket, betragtede Indre Mission det som et jærtegn. Kristelig Dagblad forkyndte, at det var Guds dom, og gav dermed slagordet frit spillerum langt ud over Harboøre sogn.

Efter præstegårdsbranden og den opmærksomhed som den vakte om forholdene i Harboøre, øgedes spændingen yderligere mellem missionsfolkene og pastor Jensen. Han blev mere og mere fjendtlig stemt mod dem, og de ville ikke have mere end højst nødvendigt med ham at gøre. Hans bitterhed mod dem kom til at præge hans forkyndelse, i hvilken han efterhånden på fundamentale punkter kom i så åbenlys modsætning til kirkens lære, at der blev klaget over ham til de kirkelige myndigheder.

1901 - AFSKED

Biskop Gøtzsche Ribe forsøgte at tale ham til rette, men uden nytte. Så måtte kulturminister Styhr give pastor Jensen en alvorlig irettesættelse. Da det heller ikke hjalp, blev der den 30. januar 1901 meddelt han afsked, samt at han ikke mere kunne søge embede i folkekirken.

»I denne særprægede, tunge fiskerbefolkning blev Anton M. Jensen fra først til sidst en misforståelse«, skriver kirkehistorikeren Paul Nedergaard i sit bind om Viborg stift, og han tilføjer: »Det er tragisk, at denne begavede mand som under andre forhold kunne være blevet en anset mand, fik så skæv en skæbne«.

Der var enkelte præster, som gik i breschen for ham. Den 29. januar, aftenen før pastor Jensens afsked blev officiel, talte han ved et møde i Aalborg. Ved dette møde var

stiftsprovst Jacobi og den grundtvigske pastor Schiøler efter indbydelse kommet til stede. Begge gik mod pastor Jensens anskuelser; men pastor Schiøler udtalte på mødet: »Jeg ønsker dog at sige, skønt jeg er uenig med pastor Jensen, at jeg meget ville beklage, om det skulle være således, som rygtet vil vide, at han nu skal afskediges som præst i den danske folkekirke. For der må være fuld ytringsfrihed i folkekirken, hvor en præst bør have lærefrihed«.

Da pastor Jensen næste dags eftermiddag kom hjem til Harboøre, ventede der ham to nyheder. Hans hustru havde skænket ham en søn, deres førstefødte, og på hans skrivebord lå brevet fra Kirkeministe-

I 1904 var Anton og Marie Jensen på tur til Samsø, hvor de boede på Flincks Hotel i Tranebjerg. Foto af Th. Hansen i Tranebjerg.

riet, hvor der meddeltes ham afsked som præst.

Den 3. februar 1901, altså få dage efter afskedigelsen, samledes 400 mennesker af menigheden i Harboøre til et møde, hvor man enedes om at indsende et andragende til folketinget med bøn om at støtte menigheden i bestræbelserne for at beholde pastor Jensen eventuelt som valgmenighedspræst. Der vedtoges også en tillidsadresse til ham, »Hvori vi undertegnede beboere i Harboøre og Engbjerg sogne, hvis fulde tilslutning De har haft i stigende grad, i den tid De har været vor sognepræst, må meget beklage der skridt, som kirkens øverste myndighed har taget overfor Dem ved at give Dem Deres afsked«. Endvidere valgtes også på mødet en deputation, som skulle forhandle med kirkeministeren.

(Den kom tilbage med en række smukke talemåder — men uden resultat.)

Da Anton Jensen kort tid efter fik meddelelse om, at der var bevilget ham en årlig understøttelse på 600 kr., forstod han, at han aldrig mere ville opnå embede i den danske folkekirke.

Jeg har under denne artikels tilbliven, mellem mine bedsteforældres papirer, fundet et referat af pastor Jensens afskeds-gudstjeneste. Min farfar, som åbenbart har fulgt Harboøresagen gennem avisen, har gerne villet se og høre den mand, som var omtalt i alle landets blade. Med dagvogn fra Struer til Lemvig og videre til fods kom han til Harboøre kirke.

Han skriver: »Pastor Jensens afskeds-gudstjeneste i Harboøre kirke den 11. februar 1901«:

»Til trods for at det først blev fastslaaet i sidste Øjeblik, at Pastor Jensen skulde holde sin Afskedsprædiken i Søndags, så var dog den store Kirke helt fuld af en Men-

neskemængde, der dybt bevægede overværede Gudstjenesten. Pastor Anton Jensen holdt Altergang baade for sin Menighed og sig selv, der var ca. 100 Altergjester. Tillige var der Barnedaab, og der blev døbt to Børn, hvoraf den ene var Pastor Jensens egen Søn.

Skriftetalen

»Jeg vil sige det samme til min Menighed, som Paulus sagde, da han tog Afsked fra sin Menighed, at der vil komme svære Tider, saa det gjælder om at staa fast og holde sammen i Tro, Haab og Kjærlighed, Der vil blive prøvet paa, at røve det fra Eder, som I nu have faaet — Troen paa Gud Fader. Jeg har fremsat min Bekjendelse og Tro ud af et ærligt og oprigtigt Hjerte, og har altid søgt at lære Jer, at I skulde stole fast paa Gud som eders Fader. Det maa nu ikke høres i Danmark. Men jeg beder Jer staa fast.

Da Peder og Johannes stod for Retten blev der sagt til dem: »Hvorfor kan I da ikke lade være at tale«? Og de svarede: »Vi kan det ikke, vi kan ikke andet end tale om det, der staar for os som Sandhed. Og saaledes maa ogsaa vi sige, hvad der staar for os som Sandhed, som en Hjertesag, det kan vi ikke andet end tale om, og jeg beder Jer atter, staa fast Skulder mod Skulder og svigt ikke. Vi kan ikke andet end vidne, at Gud elsker enhver, og Han elsker ogsaa os. Den sidste Aften sagde Jesus til sine Disciple, at de skulde huske Ham, og de havde kun det eneste Evangelium. — Gaa til Herrens Bord for at gjøre hvad Han har befalet. Vi kan sige det, der staar som Sandhed for os. Siger vi andet, da er vi Løgnere og Hyklere.

Der er flere her i Kirken i Dag, — det ved jeg godt, — som nu i de sidste Tider, da det gjaldt om at staa fast, ikke turde aabent og

ærligt bekjende det, som i Grunden laa dem mest paa Hjerte, men gaar nu med et blakket Hjerte. Jeg vil sige til dem – Lad der være Sorg iblandt Eder. Lad angre Jer og gør anderledes for Fremtiden. Jeg siger til Jer – Kom til Herrens Bord i Dag med Anger og med freidig Beslutning om for Fremtiden at leve Eders Liv i Sandhed og Oprigtighed. Og jeg vil bede Eder om, at I maa kunde sige – Vi har lært at Gud den almægtige er vor Fader, og vi hans Børn – husk at du er et Kjærlighedens Barn og lad det aldrig gaa dig af Minde.“

Efter Altgangen prædikede pastor Jensen over dagens evangelium om sædemanden, der gik ud at saa. Efter den egentlige prædiken holdt pastor Jensen afskedsprædikenen:

»Jeg har ansøgt om Lov til at udsætte min Afskedsprædiken, ikke for min egen Skyld, men for de Børns Skyld, som jeg forberedte til Konfirmation. Jeg vilde arbejde for, at disse Børn kunde blive konfirmeret af mig, der nu har arbejdet med dem. Vi ved alle, at det ikke er saa rart, naar Børnene skal fra en Lærer til en anden og særlig ikke under de nuværende Omstændigheder. Men efter biskoppelig Anmodning skulde jeg lade dem gaa, og jeg skulde snarest holde min Afskedsprædiken. Jeg gjør det i Dag, og jeg kan gjøre det kort; thi jeg siger Eder ikke Farvel. Det er min Plan at blive hos Eder, om det saa maa være. Jeg kan forme min Afskedsprædiken som en Tak.«

En trist og skæbnesvanger epoke i dansk kirkehistorie var sluttet; dermed også slut med de sensationsprægede aviser fra det ganske land omhandlende Harboøresagen. Der var sat et punktum for Anton M. Jensens præstegerning i den danske folkekirke.

En sådan tragedie skærer dybt og rammer bredt.

EN OMTUMLET TID – 1901-20

Hans forældre derhjemme i præstegården i Borum måtte bære på den tunge sorg, at deres søn, som de havde ventet sig så meget af, med årene blev mere og mere nedbrudt både fysisk og psykisk. For Anton Jensen gjaldt »nådensåret«, men hvor meget han benyttede sig af det vides ikke bestemt. Hans unge kone og børnene – hvad med dem? Drengen, som blev døbt ved faderens afskedsgudstjeneste og fik navnet Johan Vilhelm With-Jensen, kom til bedsteforældrene i Borum og havde hele sin opvækst hos dem. Pigen Ingeborg kom til morforældrene, der fik hun sit hjem i den første tid sammen med moderen.

Adskillelsen var svær at bære. Ind imellem kunne ægtefællerne være sammen, men meget ahang af de muligheder Anton Jensen havde for at ernære sig og familien. De 600 kr., han var bevilget, rakte ikke langt.

I 1907 begyndte Anton Jensens helbred at svigte. Det var nerverne, det var galt med, og en tid var han indlagt på Skodsborg sanatorium. Senere blev han ansat ved artilleriets arkiv i København, og her var han indtil 1910, da han ramtes af lammelse i benene, som en tid slog ham ud.

Han tog derefter ophold på landet, mens hans kone blev vågekone ved Kommune-hospitalet i København. I 1915 gjorde han tjeneste som løjtnant ved 22. batallion. Senere rejste han en del rundt og solgte sine bøger særlig i præstegårde; men omkring 1920 slog han sig ned i Århus.

ÅRHUS-TIDEN

Tyve år efter tragedien i Harboøre. Tyve år i afmagt, fornedrelse og sorg over at være adskilt fra familien gjorde Anton Jensen til en nedbrudt mand.

Således huskes »Harboørepræsten« endnu af mange ældre fra hans tid i Århus.

Måske er følelsen af ensomhed nu rykket ham nærmere ind på livet, og måske er det den, som har inspireret ham til efterfølgende digt:

O, Herre hør min klage
som trækfugl ladt tilbage
af flokken er min sjæl.
Som blad på vintergrene
jeg skælver her alene.
O, Herre ved min side dvæl.

Anton Jensen boede i den første tid hos en broder og svigerinde, som på mange måder hjalp ham. Senere fristede han tilværelsen, hvor han kunne få et værelse i kvarteret

omkring Mejlgade. Han fik hjælp fra forskellige side, ikke blot af familien, men også af Officersforeningen og andre.

Da der i 1954, altså længe efter Anton Jensens død, fremkom en artikel i Nationaltidende, hvori hans forhold i Århus skildredes som så elendige, at han måtte betle på gaden for at få penge til et måltid mad, protesterede hans søn, kasserer i Statsradiofonien, Johan V. With-Jensen: »Far behøvede ikke samle penge sammen til hvert måltid – men fik i mange år sin fulde kost i restaurant Mejlhal på Store Torv.«

I anledning af diskussionen i Nationaltidende skrev daværende ministersekretær Jørgen Beyer til J. With-Jensen: »Jeg har flygtigt kendt Deres fader, idet jeg traf ham på Statsbiblioteket, hvor han tilbragte meget af sin tid. Deres far var en kendt og agtet skikkelse i Århus, hvor vi var mange, – også blandt de unge – der så op til ham som den, der måtte lide for sin overbevisning«. Det var nok sådan, de fleste betragtede ham, han havde lidt for sin overbevisning; og han selv var forlængst kommet ud over al strid og kamp og faldet til ro i det enkle gudsforhold, som han udtrykte i dette vers:

Jeg vidne vil for Gud, som han mig bød,
hans navn jeg priser tro i liv og død.
Hans fadernavn er al mit hjertes trøst,
hans kærlighed er slaget i mit bryst.

Anton Jensen blev en kendt skikkelse i den bydel i Århus, hvor han boede. En af mine bedste »kilder« Peter Littrup havde et særdeles godt kendskab til Harboørepræsten. Han fortæller: »Ved flere lejligheder vekslede jeg hilsener og håndtryk med ham på gaden, det lyste ligesom op i hans eller formørkede sind«. Sådan husker jeg også Harboørepræsten. Derimod er det svært at gen-

kende ham i Larsen-Ledet's beskrivelse i bogen »Mit Livs Karrusel«.

Langt bedre kender man ham i Emanuel Sejr's bog »Århusprofiler«: »Anton Jensen huskes endnu af ældre århusianere. I reglen spadserede han på gaden med en lille taske i hånden. Ofte kunne man træffe ham i Ris-skov, siddende på en bænk i dybe tanker altid med nogle blomster, kviste eller noget efterårsløv i hånden. En sådan lille fattig buket fandt ofte vej til en god ven, undertiden fulgt af et lille digt, der indeholdt en lovprisning til naturen og naturens skaber.

Den 19. oktober 1941 døde Anton Marius Jensen på Kommunehospitalet i Århus. Han blev begravet i sine forældres gravsted på Nordre Kirkegård i Århus. På hans gravsten står skrevet dette vers:

Vidt jeg søgte og langt jeg gik
før Livet mig det lod lære:
Ene Kærlighedsblomsten fik
Paradisglansen at bære.

EFTERSKRIFT

Andrea og Anton Jensen fik fire børn, hvoraf de to ældste blev født i Harboøre. De to yngste er fra henholdsvis 1912 og 1914. Som tidligere omtalt voksede den ældste af børnene Johan op hos bedsteforældrene i Borum.

Anton Jensens forældre havde stadig forbindelse til Harboøre, selv efter at deres søn var fraflyttet sognet. Deres yngste datter var blevet gift med købmand Røns søn i Harboøre. Marie blev altså bindeledet til Harboøre. Forældrene kom jævnligt og deltog også i gudstjenesterne sammen med datteren og svigersønnen. Det må sikkert have været svært for familien at tænke på, at her kunne deres søn og broder have haft sin gerning; men med storsind og værdighed kom de til kirken. Den yngste af købmand Røns 8 børn er Marie Trelborg, Lemvig. Hun har været en god kilde at øse af. Gennem en tidligere lærer i Harboøre skiftede jeg bekendtskab med Marie, som smukt og godt har fortalt om sin onkel Anton Jensen.

Helga Bech Hald
f. Graakjær
gymnasielærer
Nørgaardsvej 45
7600 Struer

Småstykker

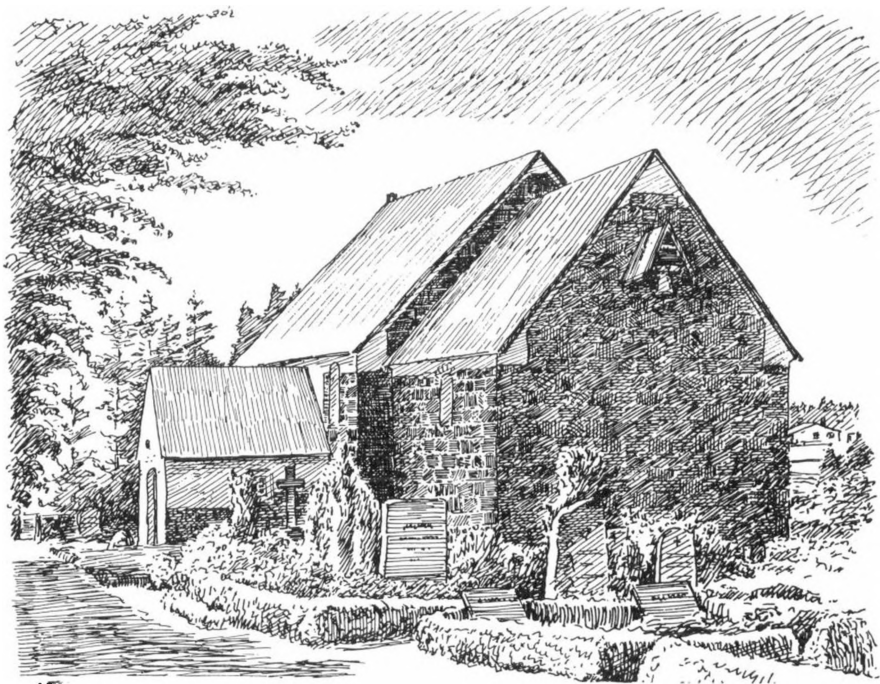
(Under »Småstykker« publiceres ud over meget små artikler tillige debatindlæg fra årbogens læsere samt eventuelt supplerende oplysninger til tidligere trykte artikler).

Når blymesteren kom

I 1647 trængte blytaget på Høver kirke til en større reparation – måske det havde lidt overlast i de forudgående krigsår?. Kirkeværgerne Niels Lassen og Hans Nielsen købte derfor 2½ skippund (1 skipund = 160 kilo) bly af Morten Pedersen, borgmester i Ringkøbing, til en pris af 16 rigsdaler skip-pundet. Det blev altså 40 rigsdaler – næsten et halvt års indtægt for en håndværker.

Dertil kom 1½ mark i leje for en vogn til at hente blyet – med vognleje kostede det 3 rigsdaler. Endvidere skulle bruges 1000 bly-søm til en pris af 10 mark og 200 lægtesøm for 6 mark og 4 skilling.

Så kom blytækker Christen Pedersen fra »Snee« (vel Snede?). Han skulle nedtage, omstøbe og igen oplægge 10 skippund bly på kirkens søndre side og den østre ende af

Høver kirke, tegning af Alfred Kaae (fra bogen »Høver«, 1967).

lavkirken. Ligeledes skulle Christen Peder-
sen nedtage, omstøbe og igen oplægge 7
skippund bly på kirkens søndre side og den
østre ende af højkirken. Endelig skulle han
på lavkirkens nordre side og østre ende om-
støbe og oplægge 1½ skippund bly. Til for-
bedring af det gamle bly skulle der tillægges
2½ skippund ny bly.

Blymesteren skulle så lægge lægter un-
der blyet, og 8 skippund af det bedste bly,
som blev taget ned, skulle han »omklappe
og forbedre« og igen oplægge på kirkens
søndre side sammen med det nye bly. Ar-
bejdsløen herfor var 3 rigsdaler. Dermed var
udgifterne imidlertid ikke til ende for me-
nigheden i Hover. 2 rigsdaler kostede det at
hente brænde til at smelte blyet med, og et
læs sand til at støbe blyet på kostede 4 skil-
ling. Endelig skulle der bruges for 6 skilling
ister, det vil sige fedt, til at smøre blymeste-
rens jern med.

Blytækkeren havde selv en mand med til

hjælp, og i de 14 dage arbejdet varede, fik
de kosten, der var sat til en mark dagligt –
det blev ialt til 7 rigsdaler. En daglejer, som
hjælp dem i 12 dage, fik 1 mark om dagen til
både kost og løn – det blev 3 rigsdaler. Der-
til kom 2 mark som det kostede at hente
blytækkeren i Ringkøbing og køre ham til-
bage dertil igen.

I forbindelse med arbejdet fik man også
fat i en tømmemand, der skulle »skarpe« to
stykker egetræ i bjælke og spær. Det har
nok været en lokal håndværker, for hans ar-
bejdsløen og kost blev kun sat til ialt 2 mark.
Endelig skulle kirken og kirkegården gøres
ren efter håndværksfolkene – det tog en
karl en halv dag og blev betalt med ½ mark
til løn og kost.

Alt i alt et ret omfattende foretagende at
få sat igang og holde regnskab med for de to
kirkeværger i Hover på Christian den Fjer-
des tid.

Svend Christoffersen, Spjald

Historisk Samfund for Ringkøbing Amt

Foreningsmeddelelser 1989

Årsmødet den 12. marts 1989 blev afholdt på Nørrelandsskolen i Holstebro, hvor omkring 200 var mødt frem for at overvære foredrag og den efterfølgende generalforsamling.

Rigsantikvaren, dr. phil. Olaf Olsen fortalte om den igangværende ombygning og nyindretning af Nationalmuseet, som forventes tilendebragt i 1990'erne. Foredraget, der var ledsaget af lysbilleder, redegjorde for de meget spændende perspektiver, som bliver resultatet af ombygningen. Indførelsen af edb-teknik bevirker, at hele landet kan få glæde af Nationalmuseets samlinger. Det er ikke alene de besøgende, der kan kalde en masse oplysninger frem både ad elektronisk vej og i form af videofilm, men også undervisningen i landets skoler skal kunne trække på Nationalmuseets samlinger – f.eks. skulle børn i en skole i Vestjylland kunne trække på Nationalmuseets inddateringer om vestjyske oldtidsfund ved hjælp af dataskærme.

På den efterfølgende generalforsamling omtalte beretningen, som blev aflagt af formanden, statsamtmand Thomas Opstrup, sidste års aktiviteter. Årsmødet i Ørnhøj med ca. 250 deltagere (Lektor Bent Jørgensen, Institut for Navneforskning, fortalte om »Stednavne med specielt henblik på Ringkøbing amt«). Sommermødet på Borris

Landbrugsskole med ca. 125 deltagere var helliget 200 året for stavnsbåndet (Museumsinspektør Søren Toftgaard Poulsen, Herning Museum, fortalte om »Stavnsbåndet set fra en vestjysk vinkel« og forstander Poul Agergaard fortalte om Borris Landbrugsskole). I forbindelse med sommermødet blev der afholdt ekstraordinær generalforsamling, hvor vore vedtægter blev ændret. Ændringen bevirker, at bidrag til Historisk Samfund i henhold til ligningslovens § 8A kan fratrækkes i den skattepligtige indkomst.

»Hardsyssels årbog 1988« udkom omkring den 15. oktober og bragte som sædvanlig nye bidrag til Ringkøbing amts historie. Sammen med årbogen modtog vore medlemmer også »Register til Hardsyssels årbog 1967-1986«, som er udarbejdet af bibliotekar Kr. Bjerregård. Registeret er en fortsættelse af det store register til årbogens første 60 årgange, som blev udsendt i 1977. Årgang 1988 er sidste årgang med redaktør Knud Erik Nielsen som redaktør. Fra 1989 overtages redaktørposten af museumsinspektør Esben Graugaard, men redaktør Knud Erik Nielsen forbliver i redaktionsudvalget.

Sammen med årbogen modtog vore medlemmer også en indbydelse til at deltage i en prisopgave om »Handel og hånd-

værk i Ringkøbing amt«. Vi lever jo i en tid, hvor meget gammelt forgår og nyt opstår, hvorfor det er på høje tid at få indsamlet erindringsstof om de handelsformer og det håndværkerliv, som nye forretningsformer og fabriksdrift gør urentabelt. De tre bedste bevarelser vil blive præmieret med 3.000 kr., 2.000 kr. og 1.000 kr. Alle besvarelser, som skal være os i hænde senest 1. januar 1990, vil blive gennemgået af årbogens redaktionsudvalg med henblik på optagelse i årbogen.

Beretningen omtalte også det underskud på 12.314 kr., som regnskabet udviste. Det skyldes dels trykning og indbinding af registeret som en selvstændig bog, og dels at det normale tilskud fra tipsmidlerne ikke er indgået, men det blev heller ikke mindre af, at 125 af vore medlemmer først indbetalte årskontingentet efter 1. januar 1989.

Medlemshvervningen var i 1988 rettet mod personer tilknyttet museums- og arkivkredse. 139 blev kontaktet, og vi fik tilbagemelding fra 8,6%. I 1988 fik vi i alt 53 nye medlemmer, men der var også nogle, der forlod os, så medlemstallet pr. 31.12.1988 var på 1.831 medlemmer (1987: 1.821). Der er altså endnu et godt stykke vej til det forjættede mål: 2.000 medlemmer.

Beretningen sluttede med en tak til alle, der har ydet tilskud eller på anden måde ydet en indsats til fordel for Historisk Samfund.

Regnskabet, som findes aftrykt på side 103, blev aflagt af kassereren, regnskabschef Børge Nielsen.

Både beretning og regnskab blev godkendt af de fremmødt.

Under det efterfølgende valg til styrelsen skete der en ændring, idet museumsdirektør Torben Skov, som har været medlem af styrelsen siden 1975, frabad sig genvalg, da

arbejdet med Holstebros nye museum krævede hans fulde indsats. I hans sted indvalgte museumsinspektør Esben Graugaard. Statsamtmand Thomas Opstrup rettede en stor tak til Torben Skov for en god indsats gennem 14 år.

Sommermødet den 4. juni 1989 blev afholdt i Kibæk Skole, hvor ca. 150 var mødt frem for at høre museumsinspektør Thomas Bloch Ravn, Struer Museum, fortælle om »Købstadshåndværk og landhåndværk«. Foredraget, der tog sit udgangspunkt i den prisopgave, som Historisk Samfund har udskrevet, gav en fortrinlig oversigt over håndværkets kår i Danmark fra flintsmeden frem til vore dage.

Efter fælleskaffebordet orienterede inspektør Leif Nielsen, Skarrildhus, om Skarrildhus (Clasonsborg). Orienteringen blev givet som indledning til et besøg på Skarrildhus, og mange af vore medlemmer lagde turen omkring dette interessante sted, inden de vendte hjemad.

Næste årsmøde søndag den 25. marts 1990 vil blive afholdt i Struer, hvor overarkivar Finn H. Lauridsen, Erhvervsarkivet i Århus, vil fortælle om »Byttehandel på Thyholm – om en landkøbmand fra Odby i begyndelsen af 1800-tallet«.

»Hardsyssels årbog 1989« – det 83. bind i årbogsrækken – foreligger hermed som 2. række bind 23. Årbogens redaktion er stadig på jagt efter godt stof om lokaliteter og tildragelser i Ringkøbing amt – gerne aktuelt historisk stof fra vort århundrede. Har De kendskab til noget, som kan interessere vore medlemmer, så kontakt årbogens redaktion, hvis adresse er: Museumsinspektør Esben Graugaard, Mølleparken 25, 7500 Holstebro. Forfatterhonorar er 25,00 kr. pr. side + 25 særtryk af artiklen.

Ældre årgange af »Hardsyssels årbog« kan, så

længe lager haves, købes ved henvendelse til sekretæren: Bibliotekar Kr. Bjerregård, Døesvej 69, 7500 Holstebro. Medlemmer kan erhverve disse til favoritpris + forsendelsesomkostninger.

1. række: 15,00 kr. pr. årgang (ikke medlemmer: 25,00 kr.) – heraf kan endnu leveres: 1928, 1929, 1930.

2. række: 60,00 kr. pr. årgang (ikke-medlemmer: 125,00 kr.) – heraf kan endnu leveres: 1972, 1973, 1974, 1975, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986.

2. række 1987: 75,00 kr. (ikke-medlemmer: 125,00 kr.), 1988 og 1989: 90 kr. pr. årgang (ikke medlemmer: 140,00 kr.).

Andre udgivelser:

J. C. Hald: »Ringkøbing amt«. 1833. 289 sider. Oprindelig udgivet som et bind i Det danske Landhusholdningsselskabs amtsbeskrivelser. Bogen indeholder en mængde historiske oplysninger af såvel lokal som almindelig interesse. Reprografisk genudgivelse 1985. Pris: 75,00 kr. (ikke-medlemmer: 100,00 kr.).

Alfred Kaae: »Fæster og busbonde i Hammerum herred«. 1971. 107 sider, ill. Belyser mange sider af fæsteforholdene på denne egn på grundlag af tingbøgerne fra 1689-1751. Pris: 12,00 kr. (ikke-medlemmer: 25,00 kr.).

Arne Vagn Nielsen: »Ringkøbing amt – geologi og landskab«. 1982. 151 sider, ill. (Hardsyssels håndbog, 1). En fyldig beskrivelse af de geologiske kræfter, der gennem årtusinder har bearbejdet og udformet det vestjyske landskab. Udgivet i anledning af Historisk Samfunds 75 års jubilæum. Pris: 50,00 kr. (ikke-medlemmer: 80,00 kr.).

Ejner G. Pedersen: »Hærvej og bedevej i Hardsyssel«. 1986. 174 sider, ill. (Hardsyssel-håndbog, 2). Træk af de vestjyske landevejes historie og topografi. Bogen, der kommer godt rundt i amtet, fortæller både om de

mennesker, hvis livsskæbne var knyttet til landevejene, og om de enkelte vejstrækninger. Bogen belyser også tidligere tiders rejseforhold. Pris: 87,00 kr. (ikke-medlemmer: 125,00 kr.)

Knud Prange: »Herredsegl og kommunale våbener i Ringkøbing amt«. 1979. 21 sider, ill. Med farvetavler af samtlige kommunale våbener. Pris: 12,00 kr. (ikke-medlemmer 25,00 kr.)

»Register til Hardsyssels årbog 1907-1966«. Udarbejdet af Kr. Bjerregård. 1977. 87 sider. Nøgle til ca. 1.830 artikler (eller artikeludsnit) som har været optaget i årbogens første 60 årgange. Pris: 48,00 kr. (ikke-medlemmer: 80,00 kr.).

»Register til Hardsyssels årbog 1967-1986«. Udarbejdet af Kr. Bjerregård. 1988. 61 sider. Nøgle til ca. 1.160 artikler (eller artikeludsnit), som har været optaget i de første 20 årgange af 2. række. Pris: 50 kr. (ikke-medlemmer: 80,00 kr.).

Peter Skaurup: »Hardsyssel stednavne«. 1979. 23 sider. Supplerende bemærkninger til »Stednavne i Ringkøbing amts nordlige del«. Pris: 12,00 (ikke-medlemmer: 25,00 kr.).

Lokalhistorisk Byttecentral for Ringkøbing Amt. Adresse: Holstebro Museum, Museumsvej 3, 7500 Holstebro. Byttecentralen er den bedste mulighed for at købe, sælge eller bytte ældre »Hardsyssels årbøger«. Hvis en årgang ikke er på lager, kan man blive skrevet op. Husk at vedlægge svarporto, hvis De kontakter Byttecentralen.

Historisk Samfund for Ringkøbing Amt optager alle interesserede som medlem. Det årlige kontingent er 90,00 kr., som opkræves ved årbogens udsendelse. Et vedlagt giroindbetalingskort, som også bærer Deres medlemsnummer, bedes venligst betalt straks efter årbogens modtagelse, da vi skal have betalt bogtrykkerregningen. Hvis betalingen først finder sted efter 31. december, for-

højes kontingentet med 10,00 kr. til 100,00 kr. »Hardsyssels årbog 1989« tilhører først Dem, når medlemskontingentet er betalt.

Indmeldelse i Historisk Samfund kan ske hos alle styrelsesmedlemmer eller ved skriftlig henvendelse til sekretæren, bibliotekar Kr. Bjerregård, Døesvej 69, 7500 Holstebro. Alle nye medlemmer kan få sidst udkomne »Hardsyssels årbog« tilsendt til normal medlemspris, hvis det ønskes.

Alle vore medlemmer må gerne deltage aktivt i hvervningen af nye medlemmer til Historisk Samfund. Det sker nemmest ved, at De indsender en liste over venner og bekendte, som De mener burde være interesserede i et medlemskab, til Historisk Samfunds sekretær, så vil disse personer blive kontaktet under vor næste medlemshverve-kampagne. Vi har hårdt brug for mange nye medlemmer.

Udmeldelse sker ved skriftlig henvendelse til sekretæren. Hvis årbogens udsendelse og Deres udmeldelse krydser hinanden, skal årbogen enten betales eller returneres.

Historisk Samfunds møder arrangeres i samarbejde med Holstebro Folkeuniversitet.

Historisk Samfund for Ringkøbing Amts styrelse:
Bibliotekar Kr. Bjerregård,
Døesvej 69, 7500 Holstebro. Tlf.
97 42 25 32. Indvalgt 1963, sekretær fra
1966.

Museumsinspektør Esben Graugaard,
Mølleparken 25, 7500 Holstebro. Tlf.
97 42 63 96. Indvalgt 1989, redaktør af
»Hardsyssels årbog« fra 1989.

Advokat Rudolf Knudsen,
Bredgade 2, 6920 Videbæk. Tlf.
97 17 14 66. Indvalgt 1987.

Slægtsforsker Rigmor Lillelund,
»Nygård«, Alstrupvej 1, Navr, 7500 Hol-
stebro. Tlf. 97 43 20 44. Indvalgt 1967,
medlem af årbogsredaktionen fra 1967.

Sognepræst G.N. Mundbjerg,
Enghavevej 23, 7790 Thyholm. Tlf.
97 87 11 15. Indvalgt 1982, næstformand
fra 1987.

Regnskabschef Børge Nielsen,
Struervej 111 B, 7500 Holstebro. Tlf.
97 42 22 06. Indvalgt 1982, kasserer fra
1982.

Redaktør Knud Erik Nielsen,
Mølleparken 15, 7500 Holstebro. Tlf.
97 42 00 67. Indvalgt 1979, medlem af år-
bogsredaktionen fra 1979.

Statsamtmand Thomas Opstrup,
»Rindumgård«, Holstebrovej 31, 6950
Ringkøbing. Tlf. 97 32 00 59. Indvalgt
1983, formand fra 1983.

Konsulent Kr. Ravn,
Langagervej 32, 6900 Skjern. Tlf.
97 35 32 87. Indvalgt 1983, turlleder fra
1989.

Redaktør Jørgen Østergaard,
Rugvænget 41, 7400 Herning. Tlf.
97 12 33 28. Indvalgt 1975, medlem af år-
bogsredaktionen fra 1975.

Regnskab for 1988

Indtægter

Medlemskontingent	164.405,00
Salg af årbøger og registre	5.413,00
Salg af geologi	100,00
Salg af J. C. Hald 1833	240,00
Salg af Hærvej og Hedevej i Hardsyssel	1.187,00
Tilskud fra tipsmidlerne	0,00
Tilskud fra kommuner og amtskommuner (spec.)	14.000,00
Tilskud fra pengeinstitutter (spec.)	8.000,00
Tilskud fra DHF til register	4.000,00
Renteindtægter	4.379,38
	<u>201.724,38</u>

Udgifter

Årbogens trykning	88.422,20
Ekspedition og porto vedr. årbogen	34.552,60
Honorarer vedr. årbogen	7.450,00
Trykning af register 1967-1986	56.276,15
Diverse særtryk og brochurer	4.958,10
Indbinding af årbøger	1.775,10
Prisopgave 1990	5.330,15
Kontorudgifter m. v.	11.020,81
Porto	11.493,66
Annoncer, møder og foredrag	13.346,36
Gaver og opmærksomheder	536,25
Kontingent andre foreninger	3.000,00
	<u>238.161,38</u>

Resultatopgørelse

Indtægter	201.724,38
+ overført fra publikationsfond	24.123,00
	<u>225.847,38</u>
Udgifter	<u>238.161,38</u>
Underskud	<u>12.314,00</u>

Status pr. 1. januar 1989

<i>Aktiver:</i>		
Beholdning Vestjysk Bank konto 142876-0		9.205,53
Beholdning Vestjysk Bank konto 754721-1		24.730,30
Beholdning Sparekassen SDS		1.514,87
Beholdning girokonto		6.431,67
		<u>41.882,37</u>
<i>Passiver:</i>		
<i>Kreditører:</i>		
Skyldig moms m. v.	<u>125,00</u>	125,00
<i>Publikationsfond:</i>		
Saldo pr. 1/1 1988	24.123,00	
+ overført til resultatopgørelse	<u>24.123,00</u>	0,00
<i>Egenkapital:</i>		
Saldo pr. 1/1 1988	54.071,37	
+ årets underskud	<u>12.314,00</u>	41.757,37
		<u>41.882,37</u>

Holstebro, den 6. marts 1989

*Børge Nielsen**Kassebogen kontrolleret med bilagene.**Beholdning (bank + giro) ved årets slutning afstemt.**Intet fundet at bemærke.*

Holstebro, den 9. marts 1989

*Niels Aasum Else Madsen**Specifikationer**Tilskud fra kommuner og amtskommune:*

Aulum-Haderup	200,00
Aaskov	250,00
Brande	300,00
Egvad	300,00
Herning	1.000,00
Holmsland	200,00
Holstebro	1.000,00
Ikast	500,00
Lemvig	300,00
Skjern	200,00
Struer	1.000,00
Thyborøn-Harboøre	200,00
Thyholm	200,00
Trehøje	350,00
Amtskommunen	8.000,00
	<u>14.000,00</u>

Tilskud fra pengeinstitutter

Midtbank, Herning	1.000,00
Nordvestbank, Lemvig	500,00
Ringkjøbing Bank	2.000,00
Ringkjøbing Landbobank	1.000,00
Sparekassen SDS	1.000,00
Skjern Bank	500,00
Ulfborg Sparekasse	500,00
Vestjysk Bank, Holstebro	500,00
Kreditforeningen Danmark	1.000,00
	<u>8.000,00</u>

Historisk Samfund for Ringkøbing Amt

Vedtægter

§ 1 Historisk Samfunds formål er at vække og udvikle den historiske sans hos befolkningen i amtet, blandt andet

- a) ved udgivelse af »Hardsyssels Årbog«, indeholdende historiske artikler og meddelelser m. v.,
- b) ved at foranledige afholdt historiske foredrag, fortrinsvis over lokalhistoriske emner,
- c) ved at samle optegnelser til brug for fremtidig historisk granskning, især vedrørende begivenheder og personer, der har haft tilknytning til denne del af landet,
- d) ved samarbejde i rimeligt omfang med større eller sideordnede organisationer med tilsvarende eller beslægtede formål.
- e) For så vidt Historisk Samfunds midler tillader det, kan der gives bidrag til udgivelse af særlige fremstillinger og undersøgelser, hovedsaglig sådanne, der er af interesse for egens historie.

§ 2 Indmeldelse som medlem af Historisk Samfund kan ske ved henvendelse til et medlem af styrelsen.

Medlemsbidraget fastsættes på generalforsamlingen. Medlemmerne modtager Historisk Samfunds årbog uden særskilt betaling.

Medlemsbidraget opkræves ved kassererens foranstaltning.

§ 3 Udmeldelse som medlem må ske skriftligt til et styrelsesmedlem inden et kalenderårs udgang med virkning fra det nærmest påfølgende regnskabsårs begyndelse.

§ 4 Historisk Samfund ledes af en styrelse (bestyrelse) på 10 medlemmer, så vidt muligt jævnt fordelt over amtets område, og som vælges ved stemmeflerhed på årsmøderne (generalforsamlingen) for 3 år ad gangen således, at der et år afgår 4 medlemmer og de følgende to år 3 medlemmer. Genvalg kan finde sted. Ved stemmelighed tæller formandens stemme dobbelt.

Afgår et styrelsesmedlem uden for tur, vælges på førstkommande årsmøde et nyt medlem i vedkommendes sted for resten af 3-årsperioden.

Styrelsen konstituerer sig selv med formand, næstformand, sekretær, kasserer samt udvalg og kan selv vedtage sin forretningsorden.

Styrelsen er ulønnet, men kan antage lønnet medhjælp i fornødent omfang inden- eller udenfor sin egen kreds.

§ 5 Regnskabsåret går fra 1. januar til 31. december, og regnskabet skal af kassereren

være afgivet til revision i første halvdel af marts. Et uddrag af det reviderede regnskab meddeles i den først udkommende årbog.

§ 6 Hvert år i sidste halvdel af marts afholdes ordinært årsmøde (generalforsamling) for medlemmerne, skiftevis i de forskellige større byer i amtet. Indkaldelse til mødet sker ved offentlig bekendtgørelse i et passende dagblad med mindst en uges varsel og kan tillige efter styrelsens bestemmelse foretages på anden måde.

På årsmødet aflægges beretning om Historisk Samfunds virksomhed i det forløbne år, og regnskabet forelægges til godkendelse. Tillige foretages valg af styrelsesmedlemmer samt to revisorer og behandling af de sager, som i øvrigt forlægges styrelsen eller er anmeldt til denne af medlemmer senest 5 dage før mødet.

Revisorerne vælges skiftevis for 2 år ad gangen. Genvalg kan finde sted.

§ 7 Ekstraordinære generalforsamlinger kan sammenkaldes af styrelsen og skal afholdes, når mindst 25 medlemmer indgiver skriftlig forlangende derom til styrelsens formand eller sekretær. Indkaldelse sker efter de i § 6 indeholdte regler.

§ 8 Sagerne afgøres på generalforsamlingen ved simpel stemmeflerhed; dog kræves til ændring af vedtægterne $\frac{3}{4}$ af de afgivne stemmer. Opnår forslaget over halvdelen, men ikke $\frac{3}{4}$ af de afgivne stemmer, kan det genfremsættes på den følgende generalforsamling (ordinær eller ekstraordinær) og vedtages med simpel stemmeflerhed.

Generalforsamlingen ledes af en af forsamlingen valgt dirigent.

§ 9 Så vidt muligt afholdes foruden det ordinære årsmøde et sommermøde hvert år i juni måned, fortrinsvis inden for amtets område.

På dette møde kan styrelsen forelægge sager, som ikke kræver generalforsamlingsbeslutning.

§ 10 Forhold, der ikke er omtalt i disse vedtægter, afgøres af styrelsen.

§ 11 Beslutning om Historisk Samfunds opløsning kan kun ske efter vedtagelse på to efter hinanden følgende ordinære årsmøder (generalforsamlinger) med $\frac{3}{4}$ af de afgivne stemmer på hver af disse.

Afstemningen skal ske skriftligt.

Ved opløsning skal Historisk Samfunds arkiv deponeres i et offentligt arkiv eller samling, helst inden for amtets grænser.

Historisk Samfunds aktiver i øvrigt overgår efter den afsluttende generalforsamlings bestemmelse til historisk arbejde, fortrinsvis i Ringkøbing amt.

§ 12 Med ikrafttrædelsen af denne vedtægt er tidligere vedtægter ophævet.

Således vedtaget på generalforsamlingen i 1988.

Udvalg af litteratur om Ringkøbing amt 1987-1988

Udvalget bringer også supplement til tidligere lister, som siden 1969 hvert andet år har været optaget i »Hardsys-sels årbog«. Avisartikler og årsskrifter fra skoler og institutioner er ikke medtaget.

Listen, der er opstillet efter decimalklassedelingen, er udarbejdet af Kr. Bjerregård, som er interesseret i at høre om eventuelle mangler, der så vil blive optaget på næste liste.

Oversigt over den systematiske inddelings hovedgrupper

00-07 Skrifter af blandet indhold 00 Bogvæsen og boghåndværk 01 Bibliografi 02 Biblioteks- og arkivvæsen 04 Skrifter af blandet indhold 05 Periodica 06 Museumsvæsen 10-19 Filosofi. Psykologi. Videnskab og forskning 19 Datalogi 20-29 Religion 24 Salmer 27 Kirkehistorie 30-39 Samfundsvidenskab. Pædagogik. Folkelliv 30 Samfundsvidenskaberne i alm. 31 Demografi 33 Økonomi 34 Lov og ret 35 Militær- og politivæsen 36 Lokalforvaltning 37 Opdragelse og undervisning 38 Forsorg. Omsorg 39 Folketradition og folkeliv 40-49 Geografi og rejser 40 Kort og foreninger 46 Ringkøbing amt 50-59 Naturvidenskab og matematik 50 Naturen og mennesket 55 Geologi og geofysik 56 Biologi 57 Botanik 58 Zoologi	60-69 Praktiske fag 60 Teknik i alm. 61 Medicin. Hygiejne 62 Maskinlære. Varmeteknik. Elektroteknik. 63 Landbrug. Skovbrug. Havebrug. Fiskeri 64 Husholdning 65 Handel og samfærdsel. Søfart 66 Kemisk industri 67 Mekaniske industrier 68 Håndværk 69 Byggeteknik 70-79 Kunst. Teater. Film. Musik. Spil. Idræt 70 Kunstmuseer 71 Arkitektur og byplanlægning 73 Skulptur 74 Malerkunst 76 Kunsthåndværk 77 Teaterhistorie 78 Musik 79 Idræt 80-89 Litteratur. Sprog 81 Litteratur 82 Sprogvidenskab 90-99 Historie 90 Historiske hjælpevidenskaber 91 Enkelte historiske perioder 96 Historie 99 Personalhistorie

00-07 SKRIFTER AF ALMINDELIGT OG BLANDET INDHOLD

00.4 Bogmarkedet

L. P.: Forlaget på heden. Interview med Poul Henrik Mikkelsen. [Skolebogforlaget System]. (i: Lærforum. Årg. 1, 1985, nr. 2, side 7).

– pr.: En boghandel i provinsen. [Vestjysk Boghandel i Holstebro]. (i: Bogmarkedet. Årg. 134, 1988, nr. 1-2-3, side 7-9, ill.).

00.9 Exlibris

Jespersen, Bent: Om exlibris. [Holstebro exlibris]. (i: NET. Nordisk exlibris tidsskrift. Årg. 38-39, 1986-87, side 88-94, ill.).

01.7 Lokalbibliografi

Hardsyssels årbog. Register til Hardsyssels årbog 1967-1986. Udarbejdet af Kr. Bjerregård. 1988. 61 sider.

Mennesker i Ringkøbing amt. Et udvalg af erindringer og biografier i Holstebro Bibliotek. [Udarbejdet af Gunvor Trolldvad]. 1988. 12 upag. sider, ill.

Udvalg af litteratur om Ringkøbing amt 1985-1986. Ved Kr. Bjerregård. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 129-160).

02.15 Bogbusbetjening

Ronnie: Danmarks største bogbus. [Herning]. (i: Danske kommuner. Årg. 19, 1988, nr. 8, side 17, ill.).

02.16 Informationstjeneste

Laursen, Jesper: Ny teknik skal udvikles lokalt. Interview med Egon Hansen. [Danmarks første udviklingschef på Herning Centralbibliotek med arbejdsområde: Udvikling af informationsformidling med de nye elektroniske værktøjer]. (i: Bibliotek 70. 1988, nr. 4, side 122-124).

Niegaard, Hellen: På forkant med erhvervslivet. Interview med Ilse Christensen. [Brande Erhvervs-service, forsøg med målrettet informationsbetjening af erhvervslivet på Brande Bibliotek]. (i: Bibliotek 70. 1988, nr. 8, side 328-331).

Smidt Hansen, Torben: Herning bibliotek fordobler sin erhvervs-service. Gulerødder og vækst skal kvæle virksomhedernes skepsis. (i: Bibliotek 70. 1987, nr. 1, side 40-43).

Ting t'ar tid. Planlægning af 16 danske forsøg med informationsteknologi. Af Lise Busk Kofoed og Gitte Marling. 1988. 308 sider, ill. (Serien om teknologi og samfund, nr. 4). (Heri: Forsøg med lokalsamfund (Egvad telematikforsøg. Teleprojektet i Lemvig). Forsøg med offentlig service (HELOS, Ringkøbing amt). Forsøg med erhverv (Struer bredbånd. ERA, Ringkøbing amt).

02.17 Bibliotekssamarbejde

Gimpel, Herning: HELOS – library development experiments in Western Jutland, Denmark. (i: Scandinavian public library quarterly. Vol. 20, 1987, nr. 3, side 4-8).

02.91 Arkiver

Fortegnelse over folketællinger, kirkebøger m.v. i lokalhistoriske arkiver i Ringkøbing amt. [Redigeret af Thorkild Munk og Fie Olesen]. 1988. 18 sider, kort.

Pedersen, Ejner G.: Byens arkiv i 25 år. [Lokalhistorisk Arkiv for Holstebro Kommune]. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 17, 1987, side 107-144, ill.).

Rasmussen, Anna Lise: Arkivnyt. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 13, 1987, side 48, årg. 14, 1988, side 56 og årg. 15, 1988/2, side 48).

04.6 Skrifter af blandet indhold

Buchholtz, Johannes: Udvalgte skrifter. 1988. 42 sider. [Tiden, vi lever i. Venø. Ild og morid. Mødet med den store verden].

05.6 Periodica

FRAM. Fra Ringkøbing amts museer. Udg. af Museumsrådet i Ringkøbing Amt. Årg. 6-7, 1987-88, ill.

Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16-17. 1986-87, ill.

Årsskrift. Udgiver: Egnshistorisk Studiecenter, Ulfborg-Vemb. Museum og arkiv. 1987-88. Årg. 1-2, ill.

06.6 Museer

Alsted, Gert: Abelines Hof. Ein Strandvogthof auf Holmsland Klit. Übersetzung: Uwe Zeutschel. 1987. 36 sider, ill.

Glimt fra museernes arbejdsmark. [Herning Museum. Hjerl Hedes Frilandsmuseum. Holstebro Museum. Lemvig Museum. Ringkøbing Museum. Skjern-Egvad Museum. Struer Museum]. (i: FRAM. 1987, side 168-189, ill.).

Glimt fra museernes arbejdsmark. [Herning Museum. Hjerl Hedes Frilandsmuseum. Holstebro Museum. Konservningscentret i Ølgod. Lemvig Museum. Ringkøbing Museum. Skjern-Egvad Museum. Struer Museum]. (i: FRAM. 1988, side 114-122, 124-144, ill.).

Johansen, Keld: Hun bestyrer fortiden i hedens hovedstad. [Ulla Thyrring, Herning Museum]. (i: Inspiration/IN. 1987, nr. 7, side 70-71, 104-105, ill.).

Årsberetning. [Holstebro Museum]. Af Orla Nautrup m.fl. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 107-134, ill.).

Arsberetning. [Holstebro Museum]. Af Rigmor Lillelund m.fl. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 17, 1987, side 145-170, ill.).

06.9 Udstillingsbygninger

Ebdrup, Mette: Textilindustrien pressede på. Hallernes historie går tilbage til 1954, da pengene til den første hal blev samlet ind. [Herning Hallerne]. (i: Ingeniøren. Årg. 13, 1987, nr. 36, tillæg side 2-3, ill.).

jb: Messecenter Herning skal nu moderniseres (i: Computerworld. Årg. 7, 1987, nr. 31, side 38, ill.).

Jørgensen, Kurt H.: Herning er centrum for erhvervs- turismen. (i: Civiløkonomen. Årg. 34, 1987, nr. 9, side 13-14, ill.).

10-19 FILOSOFI. PSYKOLOGI. VIDENSKAB OG FORSKNING

19.5 Kommunikation

Rützou, Hanne: Småbyernes vigtige oaser. [Telehuset i Fjaltring]. (i: Danmarks amtsråd. Årg. 18, 1987, nr. 10, side 39-41, ill.).

Ting tar tid. Planlægning af 16 danske forsøg med informationsteknologi. Af Lise Busk Kofoed og Gitte Marling. 1988. 308 sider, ill. (Serien om teknologi og samfund, nr. 4). (Heri: Forsøg med lokalsamfund (Egvad telematikforsøg. Teleprojektet i Lemvig). Forsøg med offentlig service (HELOS, Ringkøbing amt). Forsøg med erhverv (Struer bredbånd, ERA, Ringkøbing amt).

19.6 Data

Damm, Jens Michael: Medarbejderne er sikre på at få en gevinst. [BFC Data, Herning – (Bogføringscentret)]. (i: Computerworld. Årg. 7, 1987, nr. 11, side 10, ill.).

Damm, Jens Michael: Mine PC'er skal ikke samle støv. Interview med Henning Jacobsen. [En af landets største PC-kæder, BFC Data i Herning]. (i: Computerworld. Årg. 6, 1986, nr. 39, side 20).

Nygaard, Erik: Tre hvide huse i Herning. [EDB-Gruppen i Herning]. (i: Arkitektur. Årg. 31, 1987, nr. 8, side 338-352, ill.).

20-29 RELIGION

24.43 Salmer

Gundelach, Vibeke: Vestjyske salmer. 1983-87. Bind 1-3.
1. Som morgenfugl af reden.
2. Som solen over jord.
3. For livets alt.

27.67 Kirkehistorie

Ringkøbing amt. Østergaard, Bent: En vestjysk præste- og degneslægt. [Ølgaard – Lind]. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 19-38, ill.).

Enkelte områder

Harboøre. Langer, Anders Vrist: Fiskerdagbøger fra Harboøre. Skib, fisk, sjæl. 1988-. Bind 1-, ill. 1: Tradition og fornyelse.

Herning. Bendixsen, Mogens: Skabt i glæde og tak. 1988. 78 sider, ill. [Udgivet af Fredens Sogns Menighedsråd i anledning af Fredens kirkes 25 års jubilæum 15.8. 1988].

Herning. Bützow-Rohde, G.: Herning gamle kirke. Med supplerende bemærkninger ved C. E. Bundesen. 1988. 63 sider, ill. [Tidligere offentliggjort i Hardsyssels årbog 1951-].

Humlum. Boisen, Benny: Herremand og menighed i Humlum kirke. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 5-15, ill.).

30-39 SAMFUNDSVIDENSKAB. PÆDAGOGIK. FOLKELIV

30.1645 Flygtninge

Heiberg, Anne: Flygtningebørn har særlige behov. Interview med Peer Bak. [Integrationen af tamilske flygtningebørn i Herning]. (i: Børn & unge. Årg. 19, 1988, nr. 1, side 18-19).

Medgang og modgang. Overgangen fra Dansk Flygtningehjælp til kommunerne. Af Eszter Körmendi og Marianne Melchior. 1987. [Side 145-166: Overgangen for tamilske flygtninge i Herning].

Tolbøll, Carsten: Da troperne kom til Nr. Nissum. Historien om, hvordan krigsplagede tamilske flygtningebørn blev modtaget i en dansk landsbyskole. Interview med Vinni Mejer, Karsten Vinther. (i: Skole og samfund. Årg. 53, 1986, nr. 8, side 15-17).

31.2 Befolkningslære

Holstebro vandring 1964-1965. Udg. af Institut for Centerplanlægning. 1988. 25 blade, ill.

33.12 Fagforeninger

Berg, Flemming: Satellit på hovedgaden. [HK's satellitkontor i Skjern]. (i: HK bladet. Årg. 87, 1987, nr. 4, side 10-11, ill.).

Christensen, Jacob: FO-Herning 1897-1987. 1987. 144 sider, ill. [På omslaget: – af enighed vi øste kraft].

33.194 Enkelte egne økonomiske forhold

Herning. Hernings kommunaldirektør: Jotak, her går det rigtig godt. [Interview med Jørgen Norup]. (i: Computerworld. Årg. 8, 1988, nr. 30, side 20-21, ill.).

33.22 Banker

Graugaard, Esben: Holstebro Landmandsbank, Vestjysk Bank 1887-1987. 1987. 224 sider, ill.

Hvidbjerg Bank, Aktieselskab – 75 år. 1987. 35 sider, ill. (Omstøtning: Hvidbjerg Bank A/S 75 år).

Mølleparken. Holstebro Bank. Ved Holstebro Arkitektkontor A/S. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 52-54, ill.).

33.43 Brugsforeninger

Ringgaard Lauridsen, Henning: Brugsfolk i bevægelse. [Fjaltring Brugsforening]. (i: Samvirke. Årg. 60, 1987, nr. 1, side 62-63, ill.).

Sjald Brugsforening 75 år. 1911-1987. Af Hans Lillelund og Herlev Kongsgaard. 1987. 18 sider, ill.

Toftgaard Poulsen, Søren: Brugsforeningens hestebane. [Linde Brugsforening]. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 51-58, ill.).

34.23 Kommunalret

Opstrup, Thomas: Om misbrug af Trehøje-sagen. (i: Juristen. Årg. 69, 1987, nr. 5, side 176-179).

Schaumburg-Müller, Per: Den kommunale styrelseslov § 61 C – og dens anvendelse. [Om Trehøjesejagen]. (i: Juristen. Årg. 69, 1987, nr. 2, side 63-67).

34.31 Forbrydelser

Hansen, Keld: Korea-Svend fra Holstebro stikker guldet skråt op i Hong Kong. (i: Levende billeder. Årg. 3, 1987, nr. 6, side 32-34).

34.535 Erstatningsret

Faarup, Hans: For dyre å-brømmer. [Om arealerstatning for landbrugsjord langs Idum å]. (i: Vand & miljø. Årg. 4, 1987, nr. 6, side 296-298, ill.).

34.7 Herredsting

Kaae, Alfred: Ulfborg herredsting. Hvor holdtes Ulfborg herredsting i 1600-tallet. [Optryk af artikel i »Hardsyssels årbog 1970«]. (i: Årskrift. Udgiver: Egnshistorisk Studieceter, Ulfborg-Vemb. Museum og arkiv. Årg. 2, 1988, side 58-62, ill.).

34.72 Skifteret

Knudsen, Erik: Da magistraten i Ringkøbing blev sor-teper. [Dødsboet efter skipper Hendrich Clausen Sthested]. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 103-120, ill.).

34.796 Retssager

Alstrøm, Anna Louise: En hestehandel. [Retssag om hestehandel mellem Jens Clemmensen, Barslev, og Lars Jensen Kræmmer, Ringkøbing]. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 13, 1987, side 44-45).

Alstrøm, Anna Louise: Slående argumenter. [Sag om slagsmål fra Hassing-Refs herreds justitsprotokol: Chresten Andersen Hebsgård, Lyngs, bliver slået ned af Anders Bak, Lyngs]. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 13, 1987, side 43).

Christoffersen, Cora: Mordbrand i Sønderbjerg 1821. (fortsat fra 1985). [Retssag ved Gammelby ting mod Poul Hansen Kappel for ildspåsættelse på Vester Ballegård]. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 13, 1987, side 29-37).

35.506 Soldaterforeninger

Gardereforeningen for Holstebro og Omegn. 75 års jubilæum. 1912 – 6. maj – 1987. 1987. 23 sider, ill.

35.52 Hærvæsen

Maarup, E.: Holstebro. [Jydske Dragonregiment]. (i: De jysk-fynske styrkers domiciler). Udg. af Vestre Landsdelskommando. 1976. Bind 3, [8 sider, ill.].

35.6 Polit

Astrup, Jens: Landbetjent i Hjerm distrikt. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 5-18, ill.).

36.2 Enkelte kommuners forvaltning

Herning Meldgaard, Kristian: I Herning er K-90 allerede dagligdag. Interview med Gert Jensen, Jørgen Rasmussen, Jørgen Norup, Hanne Ellgaard. [Herning kommunes serviceprogram]. (i: Danske kommuner. Årg. 18, 1987, nr. 7, tillæg side 24-25).

Holstebro. Køster, Lisbeth: Ikke en kvinde vil være kommunaldirektør i Holstebro. (i: Danske kommuner. Årg. 19, 1988, nr. 5, side 12-13, ill.).

Ringkøbing. Kurrid-Klitgaard, Peter: Ringkøbings borgmester: Her betaler vi kontant. Ringkøbing kommune har som resten af Vestjylland oplevet en kraftig erhvervsudvikling i de senere år. (i: Amt og kommune bladet. Årg. 21, 1988, nr. 1, side 6, ill.).

Struer. Lokalnet i anden generation hos Struer kommune. (i: Erhvervslinien. Erhvervs magasin fra Jydsk Telefon. Årg. 3, 1988, nr. 1, side 10-11, ill.).

Struer. Rådhus i Struer. Arkitekter: Anna Maria Indrio og Poul Jensen. Kommenteret af Olaf Lind. (i: Arkitektur DK. Årg. 32, 1988, nr. 4, side 180-187, ill.).

Struer. Tornbjerg, Jesper: Struer satser på sindighed. Borgmester Niels Bergholt ser projektet K-90 som et slags græsrodssupplement til frikommuneforsøget. (i: Danske kommuner. Årg. 18, 1987, nr. 30, side 24, ill.).

37.086 Ungdomsforeninger

FDF/PFF 50 år i Sunds. Redaktion: Børge Riis, Bent Bæhr, Børge Schmidt. 1988. 40 sider, ill.

Lemvig FDF 75. 1911-1986. Jubilæumsskrift. 1986. 20 sider, ill.

Thyborøn Ungdomsgaard 25 år. 1987. 20 sider, ill.

37.135 Naturskoler

Lauritsen, Helle: Naturskolen er en del af lokalsamfundet. [Herning Naturskole]. (i: Folkeskolen. Årg. 105, 1988, nr. 21, side 940-941).

Leick, Claus: Her er miljølære obligatorisk. Herning har som den første kommune i landet gjort miljølære obligatorisk i folkeskolerne. (i: Danske kommuner. Årg. 18, 1987, nr. 28, side 20-21, ill.).

Årbog. Udg. af Foreningen Marilyn Anne's Venner. 1987-88. Bind 1-2, ill. [Skonnerten »Marilyn Anne« – en skole til søs].

37.14658 Færdelsesundervisning

Vangkilde, Gregers: »Alle tiders færdelsesundervisning«. [Holstebro]. (i: Færdelsorientering. 1987, nr. 2, side 39-43, ill.).

37.14796 Idrætsundervisning

Møller, Kristen: Sporten på Tvind. (i: Focus idræt. Årg. 10, 1986, nr. 8, side 310-312).

37.2 Børnekultur

Jørgensen, Mette: The committee for children's culture i Holstebro. (i: Scandinavian public library quarterly. Vol. 21, 1988, nr. 4, side 26-27, ill.).

37.37 Friskoler

la Cour Jensen, Margrethe: De første hundrede år omkring Bøvling Friskole. 1988. 151 sider, ill.

37.4 Voksenundervisning

Daghøjskole rapporten AOF Brande. 1988. 27 sider.

Juul Clausen, Erik: Nyt lys fra gammel mølle. Folkeuniversitetet (FU) får center i Skærum Mølle. (i: Samvirke. Årg. 61, 1988, nr. 9, side 25-27, ill.).

Kristensen, Thorkild: Tanken bag. [Folkeuniversitetets-centret i Skærum Mølle]. (i: Samvirke. Årg. 61, 1988, nr. 9, side 26).

37.41 Ungdomsskoler

Segeffjord, Iben: Et er et søkort... [Kritik af Tvindskolernes opdragelsesmetoder]. (i: Børn i tiden. Årg. 83, 1988, nr. 1, side 12-14).

37.414 Enkelte højskoler

Herning Nielsen, Jørgen Sten: I skyggen af en interesseorganisation. [Herning Højskoles ændring af fag-

tilbudet og det hermed forbundne ønske om at afskedige næsten halvdelen af lærergruppen]. (i: Højskolebladet. Årg. 112, 1987, nr. 24, side 380-383 + DEBAT: nr. 27, side 422, 434, nr. 30, side 470, nr. 31, side 486, 497 og nr. 32, side 502).

Nørre Nissum. Nørre Nissum Højskole. Indre Missions første højskole. 1887 – 3. november – 1987. [Redigeret af Niels Braad]. 1987. 247 sider, ill.

37.5 Skolehistorie. Enkelte skoler

Borbjerg. Traberog. Laust: Borbjerg sogns skoler fra ca. 1588-1962, da Borbjerg Centralskole blev åbnet. 1987. 54 blade, ill.

Bøvling la Cour Jensen, Margrethe: De første hundrede år omkring Bøvling Friskole. 1988. 151 sider, ill.

Herning. Meldgaard, Kristian: Skole for hele livet – og alle aldre. Interview med Kaj Johansen. [Ny pædagogisk målsætning i Herning kommune]. (i: Danske kommuner. Årg. 18, 1987, nr. 1, side 22-23).

Holstebro. Holstebro Gymnasium og HF-kursus 1963-1988. Jubilæumsskrift. Redaktion: Benedikt Gul-lach, Sigurd Nielsen, Henry Smidt. 1988. 59 sider, ill.

Holstebro. Holstebro kommunale skolevæsen. Oplæg til strukturplan for 1988. Udg. af Undervisnings- og kulturforvaltningen. 1987. 11 blade + bilag 1-18, ill.

Neder Feldborg. Neder Feldborg Skole – hedeskole på museum. Af Esben Graugaard og Fie Olesen. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 61-74, ill.).

Staby. Brøndbjerg, K. F.: Erindringer fra min skoletid i Staby søndre Skole. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 73-86, ill.).

Struer. Pichard, Knud: Billed nummer to fra Struer Statsgymnasium. En personlig tilståelse. Af Knud H. Thomsen. [Optryk af artikel i »Hardsyssels årbog 1975«]. (i: Struer Gymnasium, 1938-88. En skole og dens by. 1988, side 94-103, ill.).

Struer. Struer Gymnasium 1938-88. En skole og dens by. Redaktion: Erling Høiberg. 1988. 136 sider, ill.

Thyholm. Beskrivelse af folkeskolen i de udvalgte kommuner 1981/82-85/86. (i: Hvidbog om folkeskolen. 1987, side 105-110).

Timring. Timring Skole 1962-1987. Jubilæumsskrift. 1987. 69 sider, ill.

Tvis. Halgård skole 1888-1988. 1988. 31 sider, ill.

Vinding. Vinding Centralskole. 11. august. 1962-1987. Redigeret af Knud Erik Bach, Poul Brøgger og John Astrup. 1987. 32 sider, ill.

37.7 Handicappedes undervisning

Specialundervisningscentret i Herning. [1961 – 25 år – 1986]. 1986. 42 sider, ill.

37.8 Kulturpolitik

Kristiansen, Ove: Kultur er en investering i fremtiden. Interview med Birgit Vinge. [Kulturpolitik, Brande]. (i: Danske kommuner. Årg. 19, 1988, nr. 3, side 14-15, ill.).

Lillevand Nielsen, Anita: Et levende fortidsminde fylder 75. [Midtjysk hovedkreds, amtsforening under DDGU]. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 91, 1988, nr. 40, side 6-7, ill.).

37.83 Radio

Christensen, Jacob: 60 år i Herning. Med et historisk tilbageblik. [Arbejdernes Radio- og Fjernsynsklub]. 1987. 34 sider, ill.

37.84 Fjernsyn

Hansen, Tharben: Rønnebærrerne er dyre. TV Midt-Vest scorede kassen ved at spille kommuner og amter ud mod hinanden. Skatteyderne betaler dyrt for regionalt TV fra Midt- og Vestjylland. (i: Journalisten. 1989. Nr. 4, side 8-9, ill.).

37.86 Kulturcentre

Herning Kongrescenter. Arkitekter: Friis og Moltke. Kommenteret af Knud Friis og Poul Nyholm. (i: Arkitektur DK. Årg. 31, 1987, nr. 2, side 82-87, ill.).

Nyt liv i gammel biograf. Truslen om at omdanne byens eneste kulturcenter til lager for campingvogne fik befolkningen til at vågne i Lemvig. (i: Danmarks amtsråd. Årg. 18, 1987, nr. 10, side 36-37, ill.).

38.2 Privat forsorg

Møltrup Optagelseshjem 1912-1987. Fra tanke til virkelighed. 1987. 108 sider, ill.

38.409 Fattiggvæsen

Christoffersen, Cora: Samfundets stedbørn. [Kommentar til artiklen »Vester Ballegaards ejere og fæstere i 300 år« af Cora Christoffersen]. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 13, 1987, side 41-42).

38.41 Distriktpsykiatri

Nørgaard, Jens: »Distriktpsykiatri i Ringkøbing amt. Signalement af en psykiatrisk nyskabelse. 1986. 85 sider. (Social- og sundhedspolitisk studie. Grøn serie, nr. 21).

38.5 Børneforsorg

25 år. 1962 – 1. oktober – 1987. [Børne- og Ungdomsinstitutionen Porshøj, Herning]. Redaktion: Henning Bruun, Leo Skaaning, Arne Bøgh Winther. 1987. 20 sider, ill.

Backe, Lis: Børnehaven er redningsplanken. Fra døgn-til daginstitution. Interview med Ruth Hald Nielsen, Arne Juhl. [»Projekt børn og unge 1990« skal stoppe væksten i antallet af børn og unge, der anbringes i familiepleje eller på døgninstitution i Ringkøbing amt]. (i: Børn & unge. Årg. 19, 1988, nr. 43, side 12-13).

Bendixsen, Mogens: Historien om et børnehjem. Hammerum Herreds Børnehjem, Børnehjemmet Toften 1887-1987. 1987. 59 sider, ill.

Det skal være godt at være barn! Undersøgelse af børns og unges vilkår i Ulfborg-Vemb kommune. 1988. 1. del (51 blade).

Heiberg, Anni: Flygtningebørn har særlige behov. Interview med Peer Bak. [Integrationen af tamilske flygtningebørn i Herning]. (i: Børn & unge. Årg. 19, 1988, nr. 1, side 18-19).

Jørgen: Holstebro: Ingen ikke-uddannede. [Skolefritidsordningen i Holstebro]. (i: Medhjælperen. Udg. af PMF Ringkøbing amt. Årg. 3, 1988, nr. 2, side 11, ill.).

Kærlighed og konsekvens. Interview med Leif Rønne. [Struer skolehjem]. (i: Danmarks amtsråd. Årg. 19, 1988, nr. 13, side 10-11).

Pihl-Andersen, Axel: Gavlhøje priser i Brande. [Daginstitutionstakster]. (i: Børn & unge. Årg. 18, 1987, nr. 5, side 9-10, ill.).

Undersøgelse af virkningen af ansættelse af socialrådgivere på Ringkøbing amtskommunes døgninstitutioner for børn og unge. 1987. 44 sider.

38.6 Ældreforsorg

Marcussen, Vibeke: Håndbog for ældre. Om bolig, fællesskab, indflydelse og omsorg. [Holstebro Aktivitetscenter]. 1988, side 141-151, ill.

38.7 Særforsorg

Boserup, Esther: Et stærkt hold. Syv sideordnede HMC-ledere i Ringkøbing amt. [Hjælpe-middelcentraler]. (i: Ergoterapeuten. Årg. 48, 1987, nr. 9 side 372-376).

Til lykke Ringkøbing amtskreds. I anledning af, at Evnesvages Vel i Ringkøbing amtskreds i februar fylder 10 år. (Sv. O. Nielsen: 10 år. Ove Urth: Revalidering til erhvervslivet eller nærmiljøet? [Holstebro Montageværksted]. J. Kjær: »Tre Birke« [Herning]. Pensionatet Blomstervænget – Ringkøbing. Aktivitetscenter [Sysselting, Holstebro]. H. Simonsen: Hvad er det, der foregår på værkstedet ME-TRI [Skjern]. Tjørninghus. Daghemmet »Virkelyst« [Herning]. Nørholm Kollegiet [Herning]. (i: LEV. Årg. 36, 1987, nr. 2, side 23-40, ill.).

Urth, Ove: Forventninger til fremtidens beskæftigelsestilbud på Holstebro Montageværksted. Udg. af Ringkøbing amtskommune. 1987. 36 sider, ill.

38.8 Stofmisbrug

Projekt 87. Et forsøg på en dialog med unge misbrugere i Skjern, Egvad og Ringkøbing kommuner. 1987. 24 blade.

38.9 Kriminalforsorg

Ladefoged, Kurt: Jeg tror det kan nytte. Interview med Poul Garling, Søren Bie. [Den lukkede døgninstitution Koglen for unge kriminelle har lejet sig ind hos kriminalforsorgens optagelseshjem »Lyng«, Ringkøbing amt]. (i: Socialpædagogen. Årg. 44, 1987, nr. 26, side 510-513).

39.06 Frilandsmuseer

Brug og bevaring af Hjerl Hedes Frilandsmuseum. En situationsrapport angående de bevaringsmæssige forhold ved museet, december 1987. Redaktion: Leif Vogensen. [1987]. 121 blade, ill.

39.07 Folkemindeforskning

Bech Hald, Helga: En glemt folkemindesamler. [Peder Kristian Madsen]. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 95-102, ill.).

39.27 Ordsprogsforskning

Haastrup, Niels: Hvis du vil have penge mand, svøm! Om en dobbelttydig indskrift på Stadil kirke og dens internationale og lokale kontester. [Latinsk ordsprog]. (i: Kirkehistoriske samlinger. 1987, side 7-25, ill.).

39.42 Dagligliv i byen

Johansen, Eli: Mennesker i en provinsby. [Holstebro]. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 87-94, ill.).

39.43 Dagligliv på landet

Hansen, Karl: An' Trængsel hinne dreng. En fattigdrengs saga. Udgivet af Maja Mortensen. 1988. 117 sider, ill.

Hansen, Poul: Hjulet og sporene... (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 15, 1988/2, side 3-4).

Kongsgaard, Niels: Glade drengedage i Barslev. Uddrag af fhv. gårdejer Niels Kongsgaard's livserindringer. Red. af Poul Møller. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 13, 1987, side 10-19, ill.).

39.5 Nyårsfester

Kamp, Jens: Jul og nytår i Vestjylland for 140 år siden. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 81-88, ill.).

39.55 Juleskikke

Kamp, Jens: Jul og nytår i Vestjylland for 140 år siden. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 81-88, ill.).

40-49 GEOGRAFI OG REJSER

40.2 Kortlægning. Milepæle

Nielsen, Ole: Skjern å 1987 – kortlægning. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 1, side 13-15).

Pedersen, Ejner G.: Ad den gamle adelvej med Ole Rømer milesten fra Skave til Skive. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Fredningsafdelingen. 1988. Folder, ill.

Pedersen, Ejner G.: Milepæle i Ringkøbing amt. (i: Dansk vejtidsskrift. Årg. 64, 1987, nr. 12, side 287-290, ill.).

Pedersen, Ejner G.: Milepæle – og andre gamle vejafmærkninger. Beskrivelse og forslag til bevaring. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Fredningsafdelingen. 1987. 21 sider, ill.

40.6 Historisk-topografiske foreninger

Andersen, Agnes: Egnshistorisk Forening for Thyholm og Jegindø. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 13, 1987, side 46-47, arg. 14, 1988, side 54-55 og arg. 15, 1988/2, side 46-47).

Historisk Samfund for Ringkøbing Amt. Foreningsmeddelelser 1987 og 1988. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 121-125 og bind 22, 1988, side 104-106, ill.).

Historisk Samfund for Ringkøbing Amt. Vedtægter. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 108-109).

46.4 Ringkøbing amt

Ringkøbing amt. Arkæologi på naturgassens vej. Af Lis Helles Olesen og Palle Eriksen. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 3-38, ill.).

Ringkøbing amt. Cedergreen Bech, Svend: Vestjylland. Oplevet og beskrevet. 1988. 415 sider, ill.

Ringkøbing amt. Dahl, Knud: Fredede områder og statsskove. Jylland. 1987. 278 sider. Kort + Danmark. Færdselskort 1:200.000 (52 sider). [Heri beskrivelse af: 67: Agger-Harboør-tange. 141: Karup å. 144: Gindskov krat – Haderup ådal – Nordre Feldborg plantage. 145: Flyndersø – Stubbergård sø – Hjerl hede. 146: Rydhave skov. 147: Holmgård sø. 148: Kilen. 149: Klosterhede og Kronhede plantager. 150: Katholm og Munkholm odder. 151: Søndbjerg strand. 152: Å mølle – Toftum bjerge. 153: Lemvig

- sødal – Kappel. 154: Gjeller odde. 155: Sønderholme enge – Plet enge. 156: Trans kirke – Fjaltring. 157: Nissum fjord – Felsted kog. 158: Husby klitplantage. 159: Vest Stadil fjord – Husby klit. 160: Nørre Lyngvig – Havredningen. 161: Ulfborgområdet. 162: Idom å. 163: Holstebro sø. 164: Yllebjerg – Linnebjerg. 165: Stovbæk krat. 166: Ovnstrup og Ørre heder. 167: Trehøje – Tihøje. 168: Sol sø. 169: Brejning krat. 170: Herborg bakker – Gammelmølle. 171: Havnstrup-lejet – Bjerre plantage – Troldhede vildtreservat. 172: Fjederholt å. 173: Skjernå bro – Arnborg hedegård. 174: Højlund bæk – Karstoft å. 175: Albæk mose ved Skjern å. 176: Boris hede. 177: Øster Lem hede. 178: Dejbjerg hede – Dejbjerg kirke. 179: Lundemose. 180: Tamkær – Lønborg hede. 181: Tipperhalvøen – Ringkøbing fjord. 214: Bølling sø. 215: Hørbylund bakke. 227: Isen bjerg. 229: Brandlund mose. 230: Lundmosen og Grønmosen].
- Ringkøbing amt.* Danmarks længste udgravning. Arkæologi på naturgassens vej 1979-86. Red. af Rigsantikvarens arkæologiske sekretariat. 1987. Side 362-372: Ringkøbing amt.
- Ringkøbing amt.* Hardsyssels årbog. Udgivet af Historisk Sæmfund for Ringkøbing Amt. Række 2, bind 21-22, 1987-88, ill.
- Ringkøbing amt.* Hardsyssels årbog. Register til Hardsyssels årbog 1967-1986. Udarbejdet af Kr. Bjerregård. 1988. 61 sider.
- Ringkøbing amt.* Lejrskole- og hyttefortegnelse. Bo-muligheder i Ringkøbing amt. 1987. 34 blade, ill.
- Ringkøbing amt.* Lidegaard, Mads: Ravvejen. 1988. 262 sider, ill.
- Ringkøbing amt.* Mennesker i Ringkøbing amt. Et udvalg af erindringer og biografier i Holstebro Bibliotek. [Udarbejdet af Gunvor Troldvad]. 1988. 12 sider, ill.
- Ringkøbing amt.* Overgaard Christensen, Jens: Status for ynglebestande af måger og terner i Ringkøbing amt. 1986. 56 blade, ill. (Ringkøbing amts fugleliv, 3).
- Ringkøbing amt.* Regionplan 1985. Udg. af Ringkøbing amtskommune. 1988. 162 sider, ill. + 4 kort.
- Ringkøbing amt.* Regionplan 1985. Tillæg. Udg. af Ringkøbing amtskommune. 1987-88, Bind 1-8. [1: Placering af vindmøller. Forslag. 2: Placering af feriecenter ved Herning. 3: Placering af ferie- og fritidsbebyggelse. 4: Anvendelse af Skjern-Videbæk banen. 5: Nye byområder i Skjern i Skjern kommune. 6: Udlæg af nyt byområde i Gimsing i Struer kommune. 7: Placering af kraftvarmeværk nord for Holstebro. 8: Placeringen af feriecenter ved Sommerland West i Ringkøbing kommune].
- Ringkøbing amt.* Resen, Peder Hansen: Atlas Danicus VI D, Ribe Stift. Udg. ved Susanne Lykke Nielsen. I dansk oversættelse ved Mette Molvig og Susanne Lykke Nielsen. 1987. 203 sider, 8 tavler.
- Ringkøbing amt.* Skjern-konferencen 1986. "Marginaljorder". Resume ved Sven Hersbøll. 1987. 82 sider, ill. [Heri bl. a.: Niels Holten Sørensen: Besøg hos en marginaljordsbonde [Skjernådaalen]. Gert Alsted: Marginaljordernes anvendelse til naturformål [Dejbjergområdet]. I. Smith: Skovbrug på marginal landbrugsjord [Skjern kommune]. Kim Clausen: Kulturhistoriske synspunkter på landskabsudviklingen. Anton Kristensen: Amtskommunen og marginaljorden].
- Ringkøbing amt.* Skov Kristensen, Henrik: Britiske bomber over Vestjylland. En række dagbombardementer i foråret 1941. (i: Historie. Jyske samlinger. Ny række, bind 16, 1986, side 1-55, ill.).
- Ringkøbing amt.* Traustedt, P. H.: Leksikalsk register. [Minileksikon over kirker, herregårde og slotte samt fortidsminder og naturområder]. (i: Svend Cedergren Bech: Vestjylland. 1988, side 349-414).
- Ringkøbing amt.* Udvalg af litteratur om Ringkøbing amt 1985-1986. Ved Kr. Bjerregård. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 129-160).
- Ringkøbing amt.* Det vestjyske landskab fra istiden til i dag. Af Johannes Krüger og Steen Sjørring. (i: Svend Cedergren Bech: Vestjylland. 1988, side 326-348, ill.).

Enkelte områder

- Abelins gård.* Alsted, Gert: Abelens Hof. Ein Strandvogthof auf Holmsland Klit. Übersetzung ins Weutschel. 1987. 36 sider, ill.
- Aulum.* Aulum sogn fra oldtid til nutid. Redaktion: Kr. Schriver, Johannes Danielsen, W. Scheiber og Fie Olesen. 1988. Bind 1, ill. kort.
- Birk.* Nielsen, Ronald: Birk – kraftcenter af internationalt format. [I Birk ved Herning planlægges et område, hvor højtudviklet industri, teknologi, uddannelse og kunst skal gå op i en højere enhed]. (i: Danske kommuner. Årg. 19, 1988, nr. 21, side 30-31, ill.).
- Blåbøj.* Brockdorff, Alma: Et sogn. Før lyngen, under lyngen, efter lyngen. 1986-87. Bd. 1-2.
- Borris.* Grønbjerg, Carl: Boris skydeterræn – et enestående stykke natur. (i: Dansk jagt. Årg. 105, 1988, nr. 6, side 36-37, 53, ill.).
- Borris.* Hedegaard Christensen, J.: Fugle på Borristerøret for og nu. 1988. 55 sider, ill. (Ringkøbing amts fugleliv, 4).

- Brande.** Corneliussen, C. Aa.: Et mandat – og borgmester: Brande har resultater som frikommune. [Interview med borgmester E. Rubech Rasmussen]. (i: Amt og kommune bladet. Årg. 20, 1987, nr. 2, side 12, ill.).
- Brande.** Kristiansen, Ove: Kultur er en investering i fremtiden. [Interview med kulturudvalgsformand Birgit Vinge, Brande]. (i: Danske kommuner. Årg. 19, 1988, nr. 3, side 14-15, ill.).
- Brande.** Neergaard, Birgitte Bruun de: Kommuneplan – borgere og embedsmænd. [En tilflytters erfaringer med nærdemokratiet i kommuneplanlægningen]. (i: Byplan. Årg. 39, 1987, nr. 5, side 172-174).
- Brande.** Sidelmann Knudsen, Ingrid: Gavlmalierne i Brande. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 39-48, ill.).
- Breinholt.** Møller, Erling: Den første handelsmand på Breinholt. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 78-82, ill.).
- Bur møllebæk.** Christensen, Lars Bo: Undersøgelser af naturlige og kunstige gydepladser for laksefisk. 1988. 110 sider, ill. (Hedeselskabets forskningsvirksomhed. Beretning. nr. 39). [Heri: Bur møllebæk og Tarm møllebæk].
- Bækmarksbro.** Andersen, Edvard: Bækmarksbro. (i hans: Kors og krucifikser ved alfarvej. 1986, side 34-35, ill.).
- Bøvling.** Brorson Nielsen, Svend: Af Bøvlingssaga 1988. 1987. 82 sider, ill.
- Bøvling.** Brorson Nielsen, Svend: Fra fæstebonde til selvejer. Bøvling sogn 1770-1830. 1987. 60 sider, ill.
- Dejbjerg.** Jensen, H. P.: Dejbjerg. En skildring af forholdene i Dejbjerg gennem tiderne. 1988. 257 sider, ill. kort. [På titelsiden: 1966 (1. udgave)].
- Dejbjerg.** Naturbeskyttelse og friluftsliv i Dejbjerg-området. Udg. af Ringkjøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Fredningsafdelingen. 1987. 18 sider, ill. (Omlagsitel: Dejbjerg-området).
- Elbæk.** Vandløbsregulering – Elbæk 1 år efter. [Ikast kommune]. Af Ole Munk Nielsen og Lars Bo Christensen. (i: Vækst. Årg. 109, 1987, nr. 6, side 25-27, 33, ill.).
- Ellebæk.** Leick, Claus: Sjovere vandløb til fiskene. [Restaurering af vandløb i Holstebro kommune]. (i: Danske kommuner. Årg. 19, 1988, nr. 22, side 16-17, ill.).
- Engesvang.** Kend din egn. Udg. af Engesvang lokalhistoriske Forening. 1983-87. Nr. 1-4, ill.
- Feldborg.** Nielsen, Jørgen: Hedens grannelund. Statens plantageanlæg på de jyske heder 1788-1863. 1988. 188 sider, ill. [Side 90-104: Feldborgplantagerne].
- Finderup.** Finderup. Egnens og gårdens historie. [En kreds interesserede i Finderup]. 1988. 159 sider, ill.
- Fjaltring.** Byen ved havet. Af Peter Knudsen og Claus Hage. (i: Press. Månedssbladet. 1988, nr. 36, side 66-79, ill.).
- Fjaltring.** Ringgaard Lauridsen, Henning: Brugsfolk i bevægelse. [Fjaltring Brugsforening]. (i: Samvirke. Årg. 60, 1987, nr. 1, side 62-65, ill.).
- Frøjk bæk.** Leick, Claus: Sjovere vandløb til fiskene. [Restaurering af vandløb i Holstebro kommune]. (i: Danske kommuner. Årg. 19, 1988, nr. 22, side 16-17, ill.).
- Fåre.** Eriksen, Erik K.: Fåre mølle i 1800-tallet. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 73-80, ill.).
- Gadegård.** Traberg, Emil: *Gadegård* i Sevel sogn og slægterne Nielsen og Olesen, der boede der i 135 år, 1835-1970. 1986. 44 blade + 3 bilag.
- Ginding herred.** Pedersen, Ejner G.: Ad den gamle adelsvej med Ole Rømer milesten fra Skave til Skive. Udg. af Ringkjøbing amtskommune, Fredningsafdelingen. 1988. Folder, ill.
- Grove.** Lier Hansen, Tage: Karupfladen. Lokalhistorisk beretning om en hedeegns udvikling og forvandling. 1987. 178 sider, ill.
- Harbøre.** Langer, Anders Vrist: Fiskerdagbøger fra Harbøre. Skib, fisk, sjæl. 1988. Bind 1- , ill. Bind 1: Tradition og fornyelse.
- Hellegård å.** Synkronmålinger i Hellegård å. 1986. Udg. af Ringkjøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen. 1987. 10 blade + 7 bilag, ill. (Hedeselskabets hydrometriske undersøgelser).
- Herning.** Cykelruter i 4 byer. Redaktion: Henrik S. Ludvigsen. 1988. 45 sider, ill. [Om cykelruteprojekter bl. a. i Herning].
- Herning.** Hansen, H. P.: Herning by. 1987. 140 sider, ill. [Optryk af afsnittet med samme titel fra: Jyske byer og deres mænd. 1916. Bind 4].
- Herning.** Herning. Foto: Ole Haugsted. Tekst: Hanne Ellgaard og Ole Smed Andersen. [Redaktionsudvalg: Herning kommunes informationskontor]. Oversættelse: Mette Koch. 1988. 86 sider, ill. [Dansk, engelsk og tysk tekst. Udg. i anledning af Hernings 75 års jubilæum som købstad].
- Herning.** Herning-bogen. Udg. af Historisk Forening for Herning Kommune. 1987-88. Årg. 5-6, ill.

- Herning.* Herning Kongrescenter. Arkitekter: Friis og Moltke. Kommenteret af Knud Friis og Poul Nyholm. (i: Arkitektur DK. Årg. 31, 1987, nr. 2, side 82-87, ill.).
- Herning.* Herning købstad år 1913. [Genoptryk]. 1988. 80 sider, ill.
- Herning.* Hernings kommunaldirektør: Jotak, her går det rigtig godt. [Interview med Jørgen Norup]. (i Computerworld. Årg. 8, 1988, nr. 30, side 20-21, ill.).
- Herning.* Jespersen, Gunnar: Op og ned ad Bredgade. I hundredåret for Herning Handelsstandsforenings stiftelse. Udg. af Historisk Forening for Herning Kommune. 1987. 122 sider, ill. (Herning-bogen, 1987).
- Herning.* Jespersen, Gunnar: Op og ned ad Østergade. I hundredåret for Herning Handelsstandsforenings stiftelse. Udg. af Historisk Forening for Herning Kommune. 1988. 103 sider, ill. (Herning-bogen, 1988).
- Herning.* Meldgaard, Kristian: I Herning er K-90 allerede dagligdag. Interview med Gert Jensen, Jørgen Rasmussen, Jørgen Norup, Hanne Ellgaard. [Herning kommunes serviceprogram]. (i: Danske kommuner. Årg. 18, 1987, nr. 7, tillæg side 24-25).
- Herning.* Planlægning og byfornyelsen. Et forsøgsprojekt i Herning. [Skaarup & Jespersen, arkitekter og byplanlæggere, Sven Allan Jensens tegnestue, Herning afd.]. 1988. 61 sider, ill.
- Herning.* Tøttrup, P. F.: Vejen til en grøn kommune. [Hernings grønne områder]. (i: Vækst: Årg. 109, 1988, nr. 5, side 13-14, ill.).
- Hindø.* Aalbæk Jensen, Erik: Hindø. Stadilfjordene. (i hans: Livet på øerne. Langs Jyllands vestkyst. 1987, side 13-24, ill.).
- Hjerm.* Astrup, Jens: Landbetjent i Hjerm distrikt. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 5-18, ill.).
- Holmsland klit.* Ywl o æ kle't. 1987-88. Årg. 19-20, ill.
- Holmsland klit.* Aarup Jensen, Jens: •Marie, Marie, du skal sgu' mæ te æ haw'!. Med arkæologen på Holmsland klit. (i: FRAM. 1988, side 7-35, ill.).
- Holstebro.* Bebyggelsesplan i Holstebro. Konkurrence. (i: Arkitekten. Årg. 89, 1987, nr. 15, side 381-387, ill.).
- Holstebro.* Byfornyelse i tæt bebyggelse. Ved a2 tegnestuen A/S. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 42-45, ill.).
- Holstebro.* Graugaard, Esben: Industriudstillingen 1871 i •Købmændenes Jerusalem• – Holstebro. (i: FRAM. 1988, side 55-66, ill.).
- Holstebro.* Graugaard, Esben: Sct. Jørgen og Holstebro. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 17, 1987, side 10-21, ill.).
- Holstebro.* Højskole og musikskole. Nørreportcentret, Skredsande boliger. Ved Skaarup & Jespersen, arkitekter og byplanlæggere A/S. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 56-59, ill.).
- Holstebro.* Johansen, Eli: Mennesker i en provinsby. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 87-94, ill.).
- Holstebro.* Klange, Else: Bronzealdersvinet i Holstebro. (i: Hardsyssels Årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 57-62, ill.).
- Holstebro.* Kontor og forretningsbygning. Fysiurgisk afdeling. Arkitektfirmaet Torsten Riis Andersen. [Kontor- og forretningsjendom, Brotorvet 3, Holstebro Centralsygehus, Fysiurgisk afdeling]. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 48-51, ill.).
- Holstebro.* Lauritzen, Janne: Da kulturen kom til byen blev udviklingen vendt. [Kunstnerisk udsmykning i Holstebro]. (i: Dansk kunsthåndværk. 1988, nr. 2, side 4-9, ill.).
- Holstebro.* Levevilkår, livsformer og planlægning. Kultur- og fritidsplanlægning i Holstebro og Brønderslev. Af Bodil Bjørn og Hanne Krogstrup. 1984. 232 sider, ill. (Aalborg Universitetscenter. Kand. Samf. Adm. & Civilingeniørstudiet i Planlægning).
- Holstebro.* Mølleparken. Holstebro Bank. Ved Holstebro Arkitektkontor A/S. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 52-54, ill.).
- Holstebro.* Nautrup, Orla: Brandmonumentet på Sønderlands torv. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 101-106, ill.).
- Holstebro.* Nielsen, Carl Egon: Holstebro 1900-1925. Fra Østerport til Nørreport. 1987. 80 sider, ill.
- Holstebro.* Pedersen, Ejner G.: Håndværkere i Holstebro gennem 125 år. Tegninger: Svend Erik Ihle. Foto: Richard Nielsen. Udgivet af Holstebro Tekniske Skole i anledning af jubilæet den 1. oktober 1987. 1987. 96 sider, ill.
- Holstebro.* Skypumpen over Holstebro 11. februar 1962. En dag i februar for 25 år siden. Af Knud Erik Nielsen og Bent Torben Holm. 1987. 47 sider, ill.
- Hover å.* Ringkjøbing Museum: Kulturhistoriske anlæg i Hover ådal mellem Muldbjerg og Hovergårde. Af Jens Aarup Jensen. 1986. 52 sider, 5 tvl.

- Humlum.* Trudsø Poulsen, Kresten: Fra Humlum-fiskeriets tid. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 30-40, ill.).
- Hummelmose.* Laugesen, Dagmar: Pigen fra Hummel-mosen. [Hjerm]. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 59-67, ill.).
- Husby klit.* Klit, Niels Iversen: Husby klit. En egnskil-dring fra gammel tid. Skrevet i de sproglige mål tek-sterne fandtes i. 1988. 72 sider, ill. (Nr. 1 af flere bøger).
- Hvide Sande.* Ny redningsstation indviet i Hvide Sande. (i: Tidsskrift for redningsvæsen. Årg. 54, 1987, nr. 5, side 13-14, ill.).
- Idum å.* Faarup, Hans: For dyre å-bræmmer. [Om areal-erstatning for landbrugsjord langs Idum å]. (i: Vand & miljø. Årg. 4, 1987, nr. 6, side 296-298, ill.).
- Ikast.* Daugaard, Bo: Fuglelokaliteter i Ikast kommune. 1988. 120 sider, ill. (Ringkøbing amts fugleliv, 6).
- Ilskov.* Ilskovs historie. 1988. 184 sider, ill.
- Jeginda.* Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. 1987-88. Årgang 13-15, ill.
- Karstoft å.* Ulnits, Steen: Laksens sidste levested. [Kars-toft å]. (i: Fisk & fri. 1985, nr. 7, side 26-28, ill.).
- Karup å.* Christoffersen, Carsten: Karup å — årets bedste havørredvand. (i: Fisk & fri. 1987, nr. 9, side 16-17, ill.).
- Karup å.* Aakjær, Jeppe: Karup å og dens enge. 1987. 35 sider, ill.
- Karup ådal.* Geologiske og kulturbetingede samt ejen-domsstrukturelle forhold i udvalgte ådale. Udar-bejdet af V. Dissing og Stewart Grant, med bistand af Kaj Hansen. Udg. af Ringkjøbing amtskommune for Miljøstyrelsen. 1987. [38] tavler (kort), ill. + 4 foldede kort. (Marginaljorder og miljøinteresser. Miljøministeriets projektundersøgelser. Tekniker-rapport, nr. 18).
- Karup ådal.* Gyrsting, Leif: Karup ådal. En undersø-gelse af ændringerne i den landbrugsmæssige ud-nyttelse, og de naturmæssige følger heraf. Udg. af Ringkjøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Fredningsafdelingen. 1987. 61 sider, ill.
- Kilen.* Fiskeriundersøgelse i Kilen. Udarbejdet for Ringkøbing amtskommune, Hansen & Wegner I/S, Rådg. biologer, Skjern. Udg. af Ringkjøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen. 1987. 59 sider, ill.
- Kilen.* Leonhard, Simon B.: Kilen 1987. Bundfauna. [Udarbejdet af Bio/consult for Ringkjøbing amtskommune]. 1988. Ill., 20 sider, ill.
- Kilen.* Mortensen, Peer Bo: Kilen. Tilstand 1972-1982 samt udviklingsmuligheder. [Vandkvalitetsinstitut-tet, ATV. Sagsbehandlere: Peer Bo Mortensen, Erik Koch Rasmussen. Udg. af Ringkjøbing amtskom-mune, Teknik- og miljøforvaltningen, Recipientaf-delingen. 1988. 51, 26 sider, ill.
- Kvistrup.* Olufsen, Aksel: Mit liv. Aksel Olufsen beret-ning om sit liv, fortalt til Hanna Nielsen. 1988. 78 sider, ill.
- Laugesens have.* Christensen, Jacob: Laugesens have — en vestjysk kulturarv. [1988]. [8] sider, ill.
- Laugesens have.* Engmarksgaard, B.: Laugesens have. 1987. 104 sider, ill.
- Laugesens have.* Overgaard, Niels: Laugesens barnebarn skriver bog om eventyret på heden. (i: Stof & saks. Årg. 39, 1988, nr. 1, side 18-19, ill.).
- Laugesens have.* Overgaard, Niels Stoktoft: Laugesens have udvider. DBTF's [Dansk Beklædnings- og Tekstilarbejderforbund] kursus ejendom får 500 nye kvadratmeter til ca. 12 mio. kr. (i: Stof & saks. Årg. 39, 1988, nr. 12, side 11-12, ill.).
- Lemvig.* Rohweder, Marianne Schjøtt: Lidenlund på tværs. Lemvig har sin 'Perle' — en 'anti-attraktion' for liebhavere. (i: Dansk turisme. 1988, nr. 6, side 14-15, ill.).
- Linde.* Toftgaard Poulsen, Søren: Brugsforeningens he-stebane. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 51-58, ill.).
- Lundenæs.* Ravnsholt Rasmussen, V.: Træk af Lunde-næs' historie. (i: Årbogen [for Skjern]. [Årg. 46]. 1987, side 1-5, ill.).
- Lægård bæk.* Leick, Claus: Sjovere vandløb til fiskene. [Restaurering af vandløb i Holstebro kommune]. (i: Danske kommuner. Årg. 19, 1988, nr. 22, side 16-17, ill.).
- Lønborg.* Nielsen, Knud: Livet i sognet. Træk fra Løn-borg sogn ca. 1750-1950. 1987. 118 sider, ill.
- Mejdal.* Andersen, Søren: Storparcel II Mejdal. Medie-center i Naur. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 38-41, ill.).
- Mombøje.* Holst Christensen, Thomas: Mombøje plan-tage — et muligt rekreativt område. 3. dels hoved-opgave. Udg. af Ringkjøbing amtskommune, Tek-nik- og miljøforvaltningen, Fredningsafdelingen. 1987. 61 sider + bilag 1-4 (8 blade), ill.
- Møltrup.* Møltrup Optagelseshjem 1912-1937. Fra tanke til virkelighed. 1987. 108 sider, ill.
- Navr.* Andersen, Søren: Storparcel II Mejdal. Medie-center i Naur. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 38-41, ill.).

- Navr.* Naur sogn 1600-1900 – en sognehistorie på vej. Af Esben Graugaard og Rigmor Lillelund. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 39-52, ill.).
- Nissum fjord.* Overgaard Christensen, Jens: Nissum fjords fugleliv 1983-1985. 1987. 191, [20] sider, ill.
- Nissum fjord.* Skriver, Jan Nør: Fjordens forårsfugle. (i: Dansk jagt. Årg. 104, 1987, nr. 4, side 28-29, 52-53, ill.).
- Nørre Fjand.* Lewis, Bodil: Overbygård og Nørre Fjand. En analyse af nogle jernalderlandsbyers tilliggender og økonomi. (i: Kuml. 1985, side 123-163, ill.).
- Nøvling.* Understrup, Konrad: Vildbjerg sogn [1921], Nøvling sogn [1923]. Genudgivet af lokalhistorisk Arkiv for Vildbjerg Sogn og Lokalhistorisk Arkiv for Nøvling Sogn. 1988. 142, 117 sider, tvl.
- Odby.* Alstrøm, Anna Louise: Odbyboernes tiendekrig. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 15, 1988/2, side 5-13, ill.).
- Oddesund.* 1128 pæle bærer trafikken. [Oddesundbroen]. Af Cora Christoffersen og Poul Møller. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 15, 1988/2, side 40-43, ill.).
- Oddesund.* Jacobsen, Bent: Oddesundbroen 1938-1988. (i: Jernbanen. Årg. 28, 1988, nr. 2, side 48-50, ill.).
- Oddesund.* Ravn, Thomas Bloch: Det gamle færgested. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 15, 1988/2, side 14-23, ill.).
- Omgård.* Nielsen, Leif Christian: Omgård. The wiking age water mil complex. (i: Acta archaeologica. 1986. Vol. 57, side 177-204, ill.).
- Præstbjerg.* Degn, Hans Jørgen: Udviklingen af grøfter og andre vandløb i et vestjysk område. (i: Vand & miljø. Årg. 4, 1987, nr. 5, side 238-240, ill.).
- Ringkøbing.* Eriksen, Palle: En sojbrønd fra Ringkøbings middelalder? (i: FRAM, 1988, side 67-72, ill.).
- Ringkøbing.* Hauge Mortensen, Per: Ringkøbings besejlingsforhold omkring 1800 – en stranding. (i: Ringkøbing årbog. Årg. 62, 1988, side 5-18, ill.).
- Ringkøbing.* Henningsen, Helle: En hustomt fra det ældste Ringkøbing. (i: Meta. 1987, side 65-71, ill.).
- Ringkøbing.* Høgh, Jon: Orgelfabrikken i Ringkøbing. Joh. P. Andresen & Co. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 63-72, ill.).
- Ringkøbing.* Jul i Ringkøbing. 1987-1988. Årg. 1-2, ill.
- Ringkøbing.* Knudsen, Erik: Da magistraten i Ringkøbing blev sorteper. [Om skiftebehandlingen efter skipper Hendrich Clausen Sehested]. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 103-120, ill.).
- Ringkøbing.* Rasmussen, Erik: Hele gadebilledet bevares i Ringkøbing. (i: Dansk vejtidsskrift. Årg. 63, 1988, nr. 1, side 8-12, ill.).
- Ringkøbing.* Ringkøbing årbog. Årg. 61-62, 1987-88, ill.
- Ringkøbing.* Skikkild, Chresten Nielsen: Chresten Nielsen Skikkilds erindringer. (i: Jul i Ringkøbing. 1987, side 7-8, 10, 12, 14, 16, 18 og 1988, side 7-8, 10, 12, 15-16, 18, 20, ill.).
- Ringkøbing fjord.* Rapport over foreløbige kemiske og geologiske undersøgelser af Skjern å – Ringkøbing fjord. Foretaget af Geokemisk afdeling ved Danmarks Geologiske Undersøgelse. Rapporten er udarbejdet af Werner Christensen m.fl. 1975. 109 blade, ill. + bilag.
- Ringkøbing fjord.* Ringkøbing fjord. Undersøgelser 1986-87. 1988. Bind 1-11, ill.
1. Delrapport 1: Ringkøbing fjord og opland – topografi og næringsstofbelastning 1986.
 2. Delrapport 2: Sedimentundersøgelser i Ringkøbing fjord 1987.
 3. Delrapport 3: Vandkvaliteten i Ringkøbing fjord 1986 og 87.
 4. Delrapport 4: Phytoplankton i Ringkøbing fjord 1986.
 5. Delrapport 5: Ringkøbing fjords phytoplankton i 1986-87 og zooplankton 1987.
 6. Delrapport 6: Vegetationsudviklingen i Ringkøbing fjord gennem de seneste brakvandsperioder 1931-86.
 7. Delrapport 7: Bundvegetationen i Ringkøbing fjord status 1986-87
 8. Delrapport 8: Bundfauna i Ringkøbing fjord 1987.
 9. Delrapport 9: Heltbestanden i Ringkøbing og Stadil fjorde opgangen nov.-dec. 1987.
 10. Delrapport 10: Recipientkvalitetsplanlægning i forbindelse med Ringkøbing fjord, 1986-87.
 11. Samlerapport.
- Ringkøbing fjord.* Slusepraksis ved Hvide Sande. Arbejdsgrupperapport. 1987. 58 sider, bilag 1-13.
- Ringkøbing fjord.* Søholm Jepsen, Bent: En fjord og dens opland. [Angående en samlet løsning af forholdene i Ringkøbing fjord og Skjern å-systemet]. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 1, side 2-3).
- Rom.* Nielsen, Jørgen: Luftstøttestpunkt Rom 1940-1945. 1983-84. Bind 1-2, ill. [Maskinskrivet].
- Saugstrup.* Bisgård, Mette Marie: Hjordpige på Saugstrup Mølle. Uddrag af Mette Marie Bisgårds erindringer skrevet til Nationalmuseet. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 89-98, ill.).

- Sevel.* Degn, Ole: Båndet, der delvis bandt. Mobiliteten i stavningsbåndstiden set ud fra folketællinger fra 1769 og 1787 fra Sevel sogn i Vestjylland. (i: Bol og by. 1988, nr. 1, side 32-34).
- Sevel.* Helles Olesen, Lis: Brandhøj og 146 andre gravhøje i Sevel sogn. (i: FRAM. 1988, side 45-54, ill.).
- Skjern.* Egeberg Hansen, Torben: Tomten af en middelalderlig smedje ved Skjern. Udnyttede smeden vandkræften til sit arbejde. (i: Meta. 1987, side 58-64, ill.).
- Skjern.* Årbogen [for Skjern]. [Årg. 46-47]. 1987-88, ill.
- Skjern å.* Nielsen, Ole: Skjern å 1987 – kortlægning. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 1, side 13-15).
- Skjern å.* Poulsen, Henrik: Skjern å's reetableringsprojekt. (i: Ferskvandsfiskeribladet. Årg. 86, 1988, nr. 4, side 88-91, ill.).
- Skjern å.* Rapport over foreløbige kemiske og geologiske undersøgelser af Skjern å – Ringkøbing fjord. Foretaget af Geokemisk afdeling ved Danmarks Geologiske Undersøgelse. Rapporten er udarbejdet af Werner Christensen m.fl. 1975. 109 blade, ill. + bilag.
- Skjern å.* Rørkær Madsen, Per: Skjern å tilbage i det gamle løb? Beslutningsforslag godkendt i Folketinget. (i: Sportsfiskeren. Årg. 62, 1987, nr. 4, side 24-25, ill.).
- Skjern å.* Skjern ådalen – træk af 10.000 års bosættelsehistorie. Af Torben Egebjerg Hansen og Ole Lass Jensen. (i: FRAM. 1988, side 89-113, ill.).
- Skjern å.* Stilling, Elise Baastrup: Skitseprojekter for Skjern å dalen. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 1, side 8-12).
- Skjern å.* Søholm Jepsen, Bent: En fjord og dens opland. [Angående en samlet løsning af forholdene i Ringkøbing fjord og Skjern å-systemet]. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 1, side 2-3).
- Skjern å.* Waagepetersen, J.: Skjern å dalens udvikling. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 1, side 4-7).
- Skjern å.* Waagepetersen, Jesper: Skjern å igen. Folketingsbeslutningen og de første restaureringsprojekter. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 5, side 18-20, ill.).
- Skjern å.* Østergaard, Flemming: Skjern å's snoede argumenter. (i: Dansk jagt. Årg. 104, 1987, nr. 9, side 22-25).
- Skærum.* Juul Clausen, Erik: Nyt lys fra gammel mølle. Folkeuniversitetet (FU) får center i Skærum Mølle. (i: Samvirke. Årg. 61, 1988, nr. 9, side 25-27, ill.).
- Skærum.* Kristensen, Thorkil: Tanken bag. [Folkeuniversitetetscenteret]. (i: Samvirke. Årg. 61, 1988, nr. 9, side 26).
- Skærum.* Skærum andelsmejeri – et portræt af en succes – et led i en udvikling. Af Gudrun Aspel og Anne Elise Villemoes. 1987. 48 sider, ill. [Omslagstitel: Skærum Andelsmejeri. 1887. 18. oktober – 1987].
- Stadil fjord.* Ringkøbing fjord. Undersøgelser 1986-87. 1988. Delrapport 9, ill. (Heltbestanden i Ringkøbing og Stadil fjorde opgangen nov.-dec. 1987).
- Stauning.* Jakobsen, Sv. Ebbe: Præstegården i Stauning. (i: Ribe stiftsbog. 1987, side 86-96, ill.).
- Stendis.* Helles Olesen, Lis: Begravelsesplads gennem 2000 år i Stendis. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 17, 1987, side 22-54, ill.).
- Storåen.* Christoffersen, Carsten: Prøv en dansk påskelaks. [Interview med »Nelle«]. (i: Fisk & fri. 1988, nr. 5, side 54-55).
- Storåen.* Leonhard, Simon B.: Miljøtilstand i Holstebro Vandkraftø og Storå ved Holstebro 1987-1988. Bundfauna. Udarbejdet for Ringkøbing amtskommune. Udarbejdet af Bio/consult. 1988. IV, 32 sider, ill.
- Storåen.* Rørkær Madsen, Per: Storåen ud af skyggen! – med svømmekridt. (i: Sportsfiskeren. Årg. 62, 1987, nr. 6, side 4-7, 10, ill.).
- Storåen.* Spærringer i Storå-systemet. Opstrøms Holstebro. Udarbejdet for Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Recipientafdelingen. 1987. 80 blade, ill.
- Storåen.* Storå systemet. Beskrivelse af vandløbskvaliteten med særligt henblik på forureningstilstanden. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Recipientafdelingen. 1988. Bind 1-2, ill.
- Struer.* Borchmann, Elenius: En fattig drengs fortælling. [Struer i 1880'erne]. (i: Struerfolk, 1988, bind 3, side 41-50, ill.).
- Struer.* Boysen, Benny: Historien om A/S Struer Værkstedshuse. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 19-30, ill.).
- Struer.* Eigaard, Gerda: Købmandskone i krise- og krigsår. [Eigaards købmandsforretning i Struer]. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 21-29, ill.).
- Struer.* Hansen, Ingeborg: Struersangens forfatter. [Bruno Hansen]. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 16-20, ill.).
- Struer.* Højberg, Erling: Struer station og digterne. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 35-43, ill.).

- Struer. Høyer, Ove:* Dreng i Struer i trediverne. 1987. 69 sider, ill.
- Struer. Mogensen, Ole E.:* DSB 3. distrikt i Struer. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 44-50, ill.).
- Struer. Rytter, Jens:* Amatører på skrå brædder. [Amatørskuespil i Struer]. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 61-70, ill.).
- Struer. Sandfeld, Gunnar:* Nye tider. Struer bliver købstad. 1900-1920. 2. udg. 1987. 399 sider, ill.
- Struer. Struerfolk. Lokalhistorie fra Struerregnen.* Red. af Benny Boysen. 1987-88. Bind 2-3, ill.
- Struer. Tornbjerg, Jesper:* Struer satser på sindighed. Borgmester Niels Bergholt ser projektet K-90 som et slags græsrodssupplement til frikommuneforsøget. (i: Danske kommuner. Årg. 18, 1987, nr. 30, side 24, ill.).
- Stubbergård sø. Stubbergård sø.* Tilstand 1980-86 samt udviklingsmuligheder. [Sagsbehandlere: Jørgen Krogsgaard Jensen, Erik Koch Rasmussen, Peer Bo Mortensen]. Udgivet af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Recipientafdelingen. 1988. 59, 50 sider, ill.
- Søby. Østergaard, Egon:* Fugle ved Søby sø og de omkringliggende brunkulgrave 1960-1985. 1986. 40 sider, ill. (Ringkøbing amts fugleliv, 2).
- Sønder Nissum. A sowns histaarri.* Lokalhistorisk Arkiv Sdr. Nissum-Fjand 1978-1988. [Red. af Kirsten Bengaard m.fl.]. 1988. 28 sider, ill.
- Sønder Vium. Qvist, Jens:* Nybygger ved Sdr. Vium. (i: Vækst. Årg. 108, 1987, særudgave: Jydsk Landvinding 50 år, side 9-11, ill.).
- Sønderbygård. Thomsen Jensen, Asta:* Slægtsbånd gennem 400 år på Sønderbygård i Borris. (i: Årbogen [for Skjern]. [Årg. 47]. 1988, side 7-10, ill.).
- Sørvad. Hald Jespersen, Dagmar:* Erindringer fra en »blandet landhandel« i Sørvad. [Optryk af artikel i »Hardsyssels årbog 1972«]. (i: Viggo Jespersen: Sørvad by i 100 år. 1988, side 27-33, ill.).
- Sørvad. Jespersen, Viggo:* Sørvad by 100 år. Udg. af Lokalhistorisk Arkiv for Vinding Sogn. 1988. 121 sider, ill.
- Tarm møllebæk. Christensen, Lars Bo:* Kunstige ørtedgdepladser i Tarm møllebæk. (i: Vækst. Årg. 107, 1986, nr. 5, side 2-5, ill.).
- Tarm møllebæk. Christensen, Lars Bo:* Undersøgelser af naturlige og kunstige gydepladser for laksefisk. 1988. 110 sider, ill. (Hedeselskabets forskningsvirksomhed. Beretning, nr. 33). [Heri: Bur møllebæk og Tarm møllebæk].
- Thyholm. Astrup, Jens:* Drengedage på Thyholm. 1988. 68 sider, ill.
- Thyholm. Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø.* 1987-88. Årgang 13-15, ill.
- Thyholm. Lauridsen, Finn H.:* Byttehandel på Thyholm. Om gårdkøbmand Christen Jensen Dueholm. (i: Festskrift til Vagn Dybdahl. 1987, side 303-325, ill.).
- Thyholm. Thomsen, Gustav:* Kongelig privilegerede vindmøller på Thyholm. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 12, 1986, side 31-36, ill. og årg. 13, 1987, side 20-28, ill.).
- Tipperne. Melftofte, Hans:* Forekomsten af rastende vadefugle på reservatet Tipperne 1928-1982. (i: Dansk ornithologisk Forenings tidsskrift. Årg. 81, 1987, nr. 1/2, side 1-108, ill.).
- Tipperne. Palm, Børge:* Vadefuglene på Tipperne i Ringkøbing fjord. Sammenstilling og kommentarer. 1987. 24 sider. (Svingninger i forekomsten af danske fugle, hæfte 3).
- Tipperne. Skriver, Jan Nørr:* Fjordenes forårsfugle. (i: Dansk jagt. Årg. 104, 1987, nr. 4, side 28-29, 52-53, ill.).
- Tipperne. Tipperne.* Årsrapport over observationer. Årg. 1984 (158 sider), 1985 (174 sider).
- Tipperne. Aalbæk Jensen, Erik:* Tipperne. Felstationen. (i hans: Livet på øerne. Langs Jyllands vestkyst. 1984, side 25-32, ill.).
- Toftum bjerge. Jensen, Jørn Bo:* Sen-Elster smeltevandsler – en mulig ledehorisont i det vestlige Jylland. [Bl.a. Toftum bjerge]. (i: Årsskrift. Dansk geologisk Forening. 1984, side 21-35, ill.).
- Torsminde. Besejlingsforholdene alfa og omega.* Sand og økonomi. [Torsminde havn]. (i: Dansk fiskeri tidende. Årg. 105, 1987, nr. 19, side 14).
- Torsminde. Olsen, H. A.:* Analyse af den morfologiske udvikling på strandplanet nord for indsejlingen til Torsminde havn 1947-85. (i: Geografisk tidsskrift. Bind 86, 1986, side 31-45, ill.).
- Trehøje. Madsen, Flemming:* Team Danmark vælger Vinding: Fodboldeliten skal træne her. Man kan komme langt med utraditionelle midler, sådan som Trehøje kommune i Vestjylland er kommet. (i: Amt og kommune bladet. Årg. 20, 1987, nr. 7, side 36, ill.).
- Trehøje. Opstrup, Thomas:* Om misbrug af Trehøjesagen. (i: Juristen. Årg. 69, 1987, nr. 5, side 176-179).
- Trehøje. Raabo, Jesper:* Offensiv idrætspolitik har skabt rekordvækst. (i: Idrætsliv. 1987, nr. 10, side 20-21, ill.).

- Treboje*. Schaumburg-Müller, Per: Den kommunale styrelseslov § 61 C – og dens anvendelse. [Om Treboje-sagen]. (i: Juristen. Årg. 69, 1987, nr. 2, side 63-67).
- Tvis*. Mejdahl, Jørgen: Tvis sogn – og dets beboere. 1987. 359 sider, ill.
- Ulfborg*. Kaae, Alfred: Ulfborg herredsting. Hvor holdtes Ulfborg herredsting i 1600-tallet. [Optryk af artikel i »Hardsyssels årbog 1970«]. (i: Årsskrift. Udgiver: Egnshistorisk Studieceter, Ulfborg-Vemb. Museum og arkiv. Årg. 2, 1988, side 58-62, ill.
- Vandkraftsøen*. Leonhard, Simon B.: Miljøtilstand i Holstebro Vandkraftsø og Storå ved Holstebro 1987-1988. Bundfauna. Udarbejdet for Ringkøbing amtskommune. Udarbejdet af Bio/consult. 1988. IV, 32 sider, ill.
- Vandkraftsøen*. Rapport vedr. undersøgelse af Vandkraftsøen, Holstebro. Udg. af Det danske Hedeselskab, Forsøgsvirksomheden. Sagsbehandler: Bent Søholm Jepsen. 1988. Bd. 1-2 (Bd. 1: Tekstdel. Bd. 2: Bilagsdel), ill.
- Vandkraftsøen*. Vandkraftsøen – Holstebro 1987. Undersøgelse af sedimentforhold. Udført for Ringkøbing amtskommune og Holstebro kommune af Det danske Hedeselskab, Forsøgsvirksomheden. Sagsbehandler: Bent Søholm Jepsen. 1988. 58 sider, ill.
- Vejrum*. Helles Olesen, Lis: Jernalderkrigeren i Vejrumsgravhøj med rytterkriger fra ældre romersk jernalder udgravet i Vester Lundby ved Vejrumsgravhøj. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 31-34, ill.).
- Velling*. Velling sogn ved Ringkøbing fjord. Udgivet af Velling Sogneforening. Redigeret af Jens Noe. 1987. Bind 2, ill. (Mands minde – og kvindes).
- Venø*. Bach Jacobsen, Erik: Den vanskelige vej til Venø. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 68-77, ill.).
- Vennø*. Pedersen, Niels Ulrich: Ynglefugleregistreringer på Venø 1985. 1986. 20 blade, ill. (Ringkøbing amts fugleliv, 1).
- Vest Stadiil fjord*. Skriver, Jan Nørre: Fjordenes forårsfugle. (i: Dansk jagt. Årg. 104, 1987, nr. 4, side 28-29, 52-53, ill.).
- Vester Ballegård*. Christoffersen, Cora: Mordbrand i Søndbjerg 1821. (fortsat fra 1985). [Retssag ved Gammelby ting mod Poul Hansen Kappel for ildspåsættelse på Vester Ballegård]. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 13, 1987, side 29-37).
- Vester Ballegård*. Christoffersen, Cora: Vester Ballegaards ejere og fæstere i 300 år. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 13, 1987, side 38-40, ill.).
- Vestkysten*. Hansen, Leif J.: Ekspeditionslokalitet: Fra Bovbjerg til Blåvandshuk. (i: Geografisk orientering. Årg. 17, 1987, nr. 5, side 189-196, ill.).
- Vestkysten*. Normann, Gert: Skibsvrag ved vestkysten. 1987- . Bd. 1- . ill.
1. Ringkøbing amt. Fra Thyborøn til Fjaltring.
- Vestkysten*. Nørgaard, Leif O.: Flere turister på efterårsferie langs Vesterhavet. (i: Dansk turisme. 1988, nr. 6, side 26-27, ill.).
- Vestkysten*. Pichard, Knud: Vestlig profil. En vandring langs havet. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 49-72, ill.).
- Vestkysten*. Smidth, A. J.: At vove for at vinde. Dansk fiskeri skildret af A. J. Smidth 1859-63. Udg. og med indledning af Poul H. Moustgaard. 1987, side 94-135, ill.: Nyminddegab, Ringkøbing fjord og Holmsland klit. (1. Statistisk oversigt af fiskeriet ved Nyminddegab. 2. Fiskeriet ved Nyminddegab, set fra den statsoekonomiske side. 3. Om vaddragningen ved Nyminddegab og dens indflydelse på fiskeriet i Ringkøbing fjord. 4. Nogle bemærkninger om spørgsmålet fra den juridiske side). Kysten fra Havgvig til Thorsminde. Nissum fjord. Kysten fra Thorsminde til Agger.
- Vildbjerg*. Rasmussen, Ole C.: Fritidslivet som dynamo for industriel vækst. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 90, 1987, nr. 24, side 4-5, ill.).
- Vildbjerg*. Understrup, Konrad: Vildbjerg sogn [1921]. Nøvling sogn [1923]. Gennudgivet af Lokalhistorisk Arkiv for Vildbjerg Sogn og Lokalhistorisk Arkiv for Nøvling Sogn. 1988. 142, 117 sider, tvl.
- Vinderup*. Fønnesbech, Jens Kr.: Markant ændring af hastighed ved etablering af miljøprioriteret gennemfart. (i: Dansk vejtidsskrift. Årg. 63, 1986, nr. 10, side 257-259, ill.).
- Vinderup*. Herrstedt, Lene: Fartdæmpning giver trykthed i Vinderup. (i: Færdelsorientering. Årg. 15, 1987, nr. 3, side 79-83, ill.).
- Vinderup*. Herrstedt, Lene: Hastigheden faldt i Vinderup. [Vejdirektoratets forsøg med fartdæmpning på hovedlandevejen gennem Vinderup]. (i: Stads- og havneingeniøren. Årg. 78, 1987, nr. 5, side 10-12, ill.).
- Vinderup*. Vinderup, effekt af miljøprioriteret gennemfart. 1987. (Rapport. Udg. af Vejdirektoratet). 43: Hvad synes borgerne. En spørgeskemaundersøgelse. [Redaktion: Mai-Britt Herslund]. 78 sider, 8, 21 blade, ill.
44: Hastigheder og trafikalt. [Redaktion: Peder Fjeldsted]. 75 sider, bilag 1-4 (21 blade), ill.
45: De bløde trafikanters adfærd. Barriereeffekt. [Redaktion: Lene Herrstedt]. 68 sider, bilag 1-6 (25 blade), ill.

47: Bybrug. [Redaktion: Peter Fjeldsted]. 58 sider, bilag 1-6 (12 blade), ill.

48: Kørselstilpasning. Kognitiv belastning i trafikken. [Redaktion: Lisbeth Harms]. 51 sider, bilag 1-4 (4 blade), ill.

49: Forureningseffekterne. Støj, luftforurening, vibrationer og energiforbrug. [Redaktion: Hans Bendtsen]. 106 sider, ill.

50: Vinderup Skærbæk, Ugerløse. Effekt af miljøprioriteret gennemfart. Hvad synes bilisterne. Et vejkantinterview. 73 sider, ill.

51: Hvad synes de handlende. En handelsanalyse. [Redaktion: Tore Kristensen, Hanne Hartvig Larsen]. 91 sider, bilag 1-7 (15 sider), ill.

52: Effektvurdering af miljøprioriteret gennemfart i Vinderup. 56 sider, ill.

Volstrup. Jaubert, Anne Nissen: Han byggede nye borge. [Volstrup (Ulstrup)]. (i: Skalk. 1987, nr. 3, side 18-27, ill.).

50-59 NATURVIDENSKAB OG MATEMATIK

50.1 Naturen og mennesket

Skjern-konferencen 1986. »Marginaljorder«. Resumé ved Sven Hersbøll. 1987. 82 sider, ill. [Heri bl.a.: Niels Holten Sørensen: Besøg hos en marginaljordsbonde [Skjernådal]. Gert Alsted: Marginaljordernes anvendelse til naturformål [Dejbjergområdet]. I. Smith: Skovbrug af marginal landbrugsjord [Skjern kommune]. Kim Clausen: Kulturhistoriske synspunkter på landskabsudviklingen. Anton Kristensen: Amtskommunen og marginaljorden].

50.26 Naturområder

Grønbjerg, Carl: Borriss skydeterræn – et enestående stykke natur. (i: Dansk jagt. Årg. 105, 1988, nr. 6, side 36-37, 53, ill.).

Naturbeskyttelse og friluftsliv i Dejbjerg-området. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Fredningsafdelingen. 1987. 18 sider, ill. (Omslagstitel: Dejbjerg-området).

55.64 Geologi

Ringkøbing amt. Clausen, Kim: Vestjylland gennem 700 år. Det vestjyske landskab har udviklet sig noget anderledes end landskaberne i den østlige del af Danmark. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 2, side 6-9, ill.).

Ringkøbing amt. Det vestjyske landskab fra istiden til i dag. Af Johannes Krüger og Steen Sjørring. (i: Svend Cedergreen Bech: Vestjylland. 1988, side 326-348, ill.).

Enkelte områder

Ringkøbing fjord. Rapport over foreløbige kemiske og geologiske undersøgelser af Skjern å – Ringkøbing fjord. Foretaget af Geokemisk afdeling ved Danmarks Geologiske Undersøgelse. Rapporten er udarbejdet af Werner Christensen m.fl. 1975. 109 blade, ill. + bilag.

Skjern å. Rapport over foreløbige kemiske og geologiske undersøgelser af Skjern å – Ringkøbing fjord. Foretaget af Geokemisk afdeling ved Danmarks Geologiske Undersøgelse. Rapporten er udarbejdet af Werner Christensen m.fl. 1975. 109 blade, ill. + bilag.

Toftum bjerge. Jensen, Jørn Bo: Sen-elster smeltevandsler – en mulig ledehorisont i det vestlige Jylland. [Bl.a. Toftum bjerge]. (i: Årsskrift. Dansk geologisk Forening. 1984, side 21-35, ill.).

Torsminde. Olsen, H. A.: Analyse af den morfologiske udvikling på strandplanet nord for indsejlingen til Torsminde havn 1947-85. (i: Geografisk tidsskrift. Bind 86, 1986, side 31-45, ill.).

55.8 Skypumper

Skypumpen over Holstebro 11. februar 1962. En dag i februar for 25 år siden. Af Knud Erik Nielsen og Bent Torben Holm. 1987. 47 sider, ill.

55.9 Vandforurening

Afstrømningsmålinger. Udg. af Ringkøbing amtskommune. Årgang 1985 (1986. 72 sider, ill., tvl.), årgang 1986 (1987. 142 sider, bilag 1-2, ill.) og årgang 1987 (1988. 152 sider, bilag 1-2, ill.).

Chokerende undersøgelser: Lem vig trues alvorligt af tungmetaller og organiske stoffer. (i: Dansk fiskeri tidende. Årg. 106, 1988, nr. 28, side 6, ill.).

Christensen, Lars Bo: Kunstige ørredgydepladser i Tarm møllebæk. (i: Vækst. Årg. 107, 1986, nr. 5, side 2-5, ill.).

Christensen, Lars Bo: Vandløbsrestaurering med perspektiver. [Ikast kommune]. (i: Vækst. Årg. 107, 1986, nr. 3, side 7, ill.).

Dejn, Hans Jørgen: Udviklingen af grøfter og andre vandløb i et vestjysk område. [Præstbjerg]. (i: Vand & miljø. Årg. 4, 1987, nr. 5, side 238-240, ill.).

Leick, Claus: Sjovere vandløb til fiskene. [Restaurering af vandløb i Holstebro kommune – Ellebæk, Frøjk bæk og Lægård bæk]. (i: Danske kommuner. Årg. 19, 1988, nr. 22, side 16-17, ill.).

Mortensen, Peer Bo: Kilen. Tilstand 1972-1982 samt udviklingsmuligheder. [Vandkvalitetsinstituttet, ATV. Sagsbehandlere: Peer Bo Mortensen, Erik Koch Rasmussen]. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Recipientafdelingen. 1988. 51, 26 sider, ill.

- Rapport vedr. undersøgelse af Vandkraftsøen, Holstebro. Udg. af Det danske Hedeselskab, Forsøgsvirksomheden. Sagsbehandler: Bent Søholm Jepsen. 1988. Bd. 1-2 (Bd. 1: Tekstdel. Bd. 2: Bilagsdel), ill.
- Ringkøbing fjord. Undersøgelser 1986-87. 1988. Bind 1-11, ill.
1. Delrapport 1: Ringkøbing fjord og opland – topografi og næringsstofbelastning 1986.
 2. Delrapport 2: Sedimentundersøgelser i Ringkøbing fjord 1987.
 3. Delrapport 3: Vandkvaliteten i Ringkøbing fjord 1986 og 87.
 4. Delrapport 4: Phytoplankton i Ringkøbing fjord 1986.
 5. Delrapport 5: Ringkøbing fjords phytoplankton i 1986-87 og zooplankton 1987.
 6. Delrapport 6: Vegetationsudviklingen i Ringkøbing fjord gennem de seneste brakvandsperioder 1931-86.
 7. Delrapport 7: Bundvegetationen i Ringkøbing fjord status 1986-87.
 8. Delrapport 8: Bundfauna i Ringkøbing fjord 1987.
 9. Delrapport 9: Heltbestanden i Ringkøbing og Stadil fjorde opgangen nov.-dec. 1987.
 10. Delrapport 10: Recipientkvalitetsplanlægning i forbindelse med Ringkøbing fjord, 1986-87.
 11. Samlerapport.
- Slusepraksis ved Hvide Sande. Arbejdsgrupperapport. 1987. 58 sider, bilag 1-13.
- Stilling, Elise Bastrup: Skitseprojekter for Skjern å dalen. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 1, side 8-12).
- Storå systemet. Beskrivelse af vandløbskvaliteten med særligt henblik på forureningstilstanden. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Recipientafdelingen. 1988. Bind 1-2, ill.
- Stubbergård sø. Tilstand 1980-86 samt udviklingsmuligheder. [Sagsbehandlere: Jørgen Krosgaard Jensen, Erik Koch Rasmussen, Peer Bo Mortensen]. Udgiver af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøafdelingen, Recipientafdelingen. 1988. 59, 50 sider, ill.
- Synkronmålinger i Hellegård å 1986. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen. 1987. 10 blade + 7 bilag, ill. (Hedeselskabets hydrometriske undersøgelser).
- Synkronmålinger i nordlige tilløb til Ringkøbing fjord 1986. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen. 1987. 11 sider + bilag 1-7, ill. (Hedeselskabets hydrometriske undersøgelser).
- Synkronmålinger i tilløb til Nissum fjord 1986. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen. 1987. 10 blade + bilag 1-7, ill. (Hedeselskabets hydrometriske undersøgelser).
- Søholm Jepsen, Bent: En fjord og dens opland. [Angående en samlet løsning af forholdene i Ringkøbing fjord og Skjern å-systemet]. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 1, side 2-3).
- Vandkraftsøen – Holstebro 1987. Undersøgelse af sedimentforhold. Udført for Ringkøbing amtskommune og Holstebro kommune af Det danske Hedeselskab, Forsøgsvirksomheden. Sagsbehandler: Bent Søholm Jepsen. 1988. 58 sider, ill.
- Vandløbsrestaurering – Elbæk 1 år efter. [Ikast kommune]. Af Ole Munk Nielsen og Lars Bo Christensen. (i: Vækst. Årg. 108, 1987, nr. 6, side 25-27, 33, ill.).
- Waagepetersen, J.: Skjern å dalens udvikling. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 1, side 4-7).
- Østergaard, Flemming: Skjern å's snoede argumenter. (i: Dansk jagt. Årg. 104, 1987, nr. 9, side 22-25).
- 56.13 Hydrobiologi**
- Leonhard, Simon B.: Kilen 1987. Bundfauna. [Udarbejdet af Bio/consult for Ringkøbing amtskommune]. 1988. III, 20 sider, ill.
- Leonhard, Simon B.: Miljøtilstand i Holstebro Vandkraftsø og Storå ved Holstebro 1987-1988. Bundfauna. Udarbejdet for Ringkøbing amtskommune. Udarbejdet af Bio/consult. 1988. IV, 32 sider, ill.
- Ringkøbing fjord. Undersøgelser 1986-87. 1988. Bind 1-11, ill.
1. Delrapport 1: Ringkøbing fjord og opland – topografi og næringsstofbelastning 1986.
 2. Delrapport 2: Sedimentundersøgelser i Ringkøbing fjord 1987.
 3. Delrapport 3: Vandkvaliteten i Ringkøbing fjord 1986 og 87.
 4. Delrapport 4: Phytoplankton i Ringkøbing fjord 1986.
 5. Delrapport 5: Ringkøbing fjords phytoplankton i 1986-87 og zooplankton 1987.
 6. Delrapport 6: Vegetationsudviklingen i Ringkøbing fjord gennem de seneste brakvandsperioder 1931-86.
 7. Delrapport 7: Bundvegetationen i Ringkøbing fjord status 1986-87.
 8. Delrapport 8: Bundfauna i Ringkøbing fjord 1987.
 9. Delrapport 9: Heltbestanden i Ringkøbing og Stadil fjorde opgangen nov.-dec. 1987.
 10. Delrapport 10: Recipientkvalitetsplanlægning i forbindelse med Ringkøbing fjord, 1986-87.
 11. Samlerapport.
- 57.13 Planteøkologi**
- Gyrsting, Leif: Karup ådal. En undersøgelse af ændringerne i den landbrugsmæssige udyntelse, og de naturmæssige følger heraf. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Fredningsafdelingen. 1987. 61 sider, ill.

58.6 Fisk

Christensen, Lars Bo: Kunstige orredgydepladser i Tarm møllebæk. (i: Vækst. Årg. 107, 1986, nr. 5, side 2-5, ill.).

Christensen, Lars Bo: Undersøgelser af naturlige og kunstige gydepladser for laksefisk. 1988. 110 sider, ill. (Hedeselskabets forskningsvirksomhed. Beretning, nr. 39).

Fiskeriundersøgelse i Kilen. Udarbejdet for Ringkøbing amtskommune, Hansen & Wegner I/S, Rådg. biologer, Skjern. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen. 1987. 59 sider, ill.

Ringkøbing fjord. Undersøgelser 1986-87. 1988. Delrapport 9, ill. (Heltbestanden i Ringkøbing og Stadil fjorde opgangen nov.-dec. 1987).

Spærringer i Storå-systemet. Opstrøms Holstebro. Udarbejdet for Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Recipientafdelingen. 1987. 80 blade, ill.

Ulnits, Steen: Laksens sidste levested. [Karstoff å]. (i: Fisk & fri. 1986, nr. 7, side 26-28, ill.).

58.83 Fuglens økologi og adfærd

Daugaard, Bo: Fuglelokaliteter i Ikast kommune. 1988. 120 sider, ill. (Ringkøbing amts fugleliv, 6).

Hedegaard Christensen, J.: Fugle på Borrsterrænet før og nu. 1988. 55 sider, ill. (Ringkøbing amts fugleliv, 4).

Meltofte, Hans: Forekomsten af rastende vadefugle på reservatet Tipperne 1928-1982. (i: Dansk ornithologisk Forenings tidsskrift. Årg. 81, 1987, nr. 1/2, side 1-108, ill.).

Overgaard Christensen, Jens: Nissum fjords fugleliv 1983-1985. 1987. 191, [20] sider, ill.

Palm, Børge: Vadefuglene på Tipperne i Ringkøbing fjord. Sammenstilling og kommentarer. 1987. 24 sider. Svingninger i forekomsten af danske fugle, hæfte 3).

Pedersen, Niels Ulrich: Ynglefugleregistreringer på Venø 1985. 1986. 20 blade, ill. (Ringkøbing amts fugleliv, 1).

Skriver, Jan Nørre: Fjordens forårsfugle. [Tipperne i Ringkøbing fjord, Vest Stadil fjord, Nissum fjord]. (i: Dansk jagt. Årg. 104, 1987, nr. 4, side 28-29, 52-53, ill.).

Tipperne. Årsrapport over observationer. Årg. 1984 (158 sider), 1985 (174 sider).

Østergaard, Egon: Fugle ved Søby sø og de omkringliggende brunkulgrave 1960-1985. 1986. 40 sider, ill. (Ringkøbing amts fugleliv, 2).

Østergaard, Egon: Natfugle i Ringkøbing amt 1986-87. 1988. 52 blade, ill. (Ringkøbing amts fugleliv, 5).

58.884 Vade- og mågefugle

Meltofte, Hans: Forekomsten af rastende vadefugle på reservatet Tipperne 1928-1982. (i: Dansk ornithologisk Forenings tidsskrift. Årg. 81, 1987, nr. 1/2, side 1-108, ill.).

Overgaard Christensen, Jens: Status for ynglebestande af måger og terner i Ringkøbing amt. 1986. 56 blade, ill. (Ringkøbing amts fugleliv, 3).

Palm, Børge: Vadefuglene på Tipperne i Ringkøbing fjord. Sammenstilling og kommentarer. 1987. 24 sider. (Svingninger i forekomsten af danske fugle, hæfte 3).

58.889 Hejrer og storke

Stork og hejre på Skærum mølle. Redaktion: Gudrun Aspel. 1988. 95 sider, ill.

60-69 PRAKTISKE FAG**60.1 Virksomhedsledelse**

Nye virksomheder i Ringkøbing amt. Udg. af Teknologisk Informationscenter for Ringkøbing amt. 1988. 39 blade, ill.

60.13 Personaleforhold

Overgård, Niels Stoktoft: Kvinder skal have tre gange t... hver dag. [Aldi, Struer]. (i: HK bladet. 1988, nr. 4, side 10-11, ill.).

60.14 Erhvervsbyggeri

Boysen, Benny: Historien om A/S Struer Værkstedshuse. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 19-30, ill.).

60.6 Industriudstillinger

Graugaard, Esben: Industriudstillingen 1871 i -købmændenes Jerusalem- - Holstebro. (i: FRAM. 1988, side 55-66, ill.).

60.7 Teknisk uddannelse

Jørgensen, Flemming, Struer får det nye teknikum i Vestjylland. Nyt mini-teknikum i Struer i 1989. (i: Ingeniøren. Årg. 13, 1987, nr. 33, sektion 1, side 1 og sektion 2, side 1, ill.).

Laurvig, Jørgen: Erhvervsleder i Vestjylland: Vi kæmper til vi får en ingeniøruddannelse. Industrien i Midt- og Vestjylland mangler ingeniører, men har stadig ikke fået gennemtrumfet det ønskede teknikum. (i: Dansk industri. 1987, nr. 5, side 22, ill.).

- Pedersen, Ejner G.: Håndværkere i Holstebro gennem 125 år. Tegninger: Svend Erik Ihle. Foto: Richard Nielsen. Udgivet af Holstebro Tekniske Skole i anledning af jubilæet den 1. oktober 1987. 1987. 96 sider, ill.
- 60.96 Mølleindustri**
- Eriksen, Erik K.: Fåre mølle i 1800-tallet. (i: Hardsystems årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 73-80, ill.).
- Thomsen, Gustav: Kongelig privilegerede vindmøller på Thyholm. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 12, 1986, side 31-36, ill., årg. 13, 1987, side 20-28, ill. og årg. 14, 1988, side 33-43, ill.).
- Vandmøller i Skjern og Egvad kommuner. En registrering af områdets vandkraftanlæg. Udarbejdet af Skjern-Egvad Museum for Ringkjøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Fredningsafdelingen. 1987. 84 sider, ill. + bilag.
- 61.4 Sundhedsvæsen**
- Knudsen, Rudolf: Praktiske erfaringer med samordning til et amtsligt sundhedsudvalg. (i: Tidsskrift for danske sygehuse. Årg. 62, 1986, nr. 10, side 583-586).
- Møller Pedersen, Kjeld: Sundhedsudvalget og sundhedsforskningen – hvad er det? Vejle amtskommune er sammen med Ringkøbing amtskommune de eneste amter, der har oprettet henholdsvis et sundhedsudvalg og en sundhedsforvaltning. (i: Tidsskrift for danske sygehuse. Årg. 64, 1988, nr. 1, side 11-12).
- Pihl-Andersen, Axel: Går »bag om« folks helbred. Ringkøbing amtskommune har netop oprettet en medicinsk forskningsenhed, der skal arbejde tæt sammen med de ansatte i sundhedssektoren. (i: Forskning & samfund. Årg. 13. 1987, nr. 4, side 25, ill.).
- Ringkøbing amtskommunes medicinske forskningsenhed. Af Peter Barner-Rasmussen, Poul Bak og Henri Clausager. (i: Ugeskrift for læger. Vol. 150, 1988, nr. 50, side 3149).
- Søes Rasmussen, Birgit: Focus på trivsel i Ringkjøbing amt. [Interview med forskningsleder Henri Clausager]. (i: Danmarks amtsråd. Årg. 19, 1988, nr. 2, side 17, ill.).
- Undersøgelse af sygedagpengeklientellet i Ulfborg-Vemb kommune. Af Finn Olaf Olsen og Peter Barner-Rasmussen. Udg. af Ringkøbing amtskommune. Den medicinske forskningsenhed. 1988. 41 sider, ill.
- 61.44 Arbejdsbeskyttelse**
- Gregersen, Per: »Det fremgår, at De har været boker...« [Erhvervs sygdomme, Herning Galvanisering]. (i: Fagbladet. 1987, nr. 17, side 20-21).
- Overgaard, Niels: Endelig – efter stærk kritik fra fagbevægelsen: Arbejdsmedicinsk klinik i Herning. (i: Stof & saks. Årg. 38, 1987, nr. 8, side 9).
- Overgaard, Niels: Murer invalideret af eksem: Plaget af smerter og depressioner. [Svend Hestbæk, Hjern]. (i: Arbejds miljø. Årg. 3, 1987, nr. 8, side 4-6, ill.).
- Overgaard, Niels Stoktoft: Efter at det borgerlige amtsråd i Ringkøbing amt havde tøvet i 11 år: Syerskerne strømmer til ny arbejdsmedicinsk afdeling. Fagforbunds læger må ikke henvise patienter. (i: Stof & saks. Årg. 39, 1988, nr. 4, side 18-19, ill.).
- Overgaard, Niels Stoktoft: Ikast-virksomhed gjorde 1986 til et »antisymaskinesygdomsår«. Strikvarefabrik i kamp mod støv. [Belika, Ikast]. (i: Stof & saks. Årg. 38, 1987, nr. 9, side 6-7, ill.).
- Overgaard, Niels Stoktoft: Ulykker fører til flere sager med jernstøberi. [Birn, Holstebro]. (i: Arbejds miljø. Årg. 3, 1987, nr. 9, side 53).
- Pedersen, Ingrid: Betjent bag miljøsvineri. Mindst fem drenge under 16 år har ulovligt arbejdet med farlige stoffer på Struer Glasfiber A/S. (i: Fagbladet. 1988, nr. 42, side 8-9, ill.).
- Sandager, Erik: 5000 kr. i bøde for ulovligt børnearbejde i beklædning. [14-årig pige fik finger knust i nittemaskine på konfektionsfabrikken Niki i Birk ved Herning]. (i: Stof & saks. Årg. 39, 1988, nr. 4, side 10-11).
- Sandager, Erik: Ansatte på Cheminova forgiftes. Jeg kunne ikke få papirer udleveret af bedriftslægen. Hveranden forgiftet. (i: Fagbladet. 1987, nr. 17, side 23-26).
- Sandager, Erik: Indstillet til højeste invalidepension efter halvandet år på Brandtex i Tarm. Syerske forgiftet. [Jette Sørensen, Nr. Nebel]. (i: Stof & saks. Årg. 39, 1988, nr. 12, side 33-34, ill.).
- Sandager, Erik: Lys ned til autofolket. [Meiniche-Opel, Holstebro]. (i: Arbejds miljø. Årg. 3, 1987, nr. 9, side 50-51, ill.).
- Sandager, Erik: Tæt på en arbejdsulykke. [Hanne Houborg kommer til skade ved en arbejdsulykke på Skjern Tricotage-Farveri A/S]. (i: Stof & saks. Årg. 38, 1987, nr. 8, side 27-30, ill.).
- Smed, Palle: Bent viser vej: Succes til tre mio. kr. [Interview med Bent Kristensen, sikkerhedsrepræsentant på Kreaturslagteriet Vest i Holstebro]. (i: NNF-arbejderen. 1988, nr. 3, side 17, ill.).
- Smed, Palle: Sikkerhedsrepræsentant foreslår: Miljøekspert i hvert amt. [Interview med Sten Hartmann, Royal-Dane-Quality Slagteriet i Holstebro]. (i: NNF-arbejderen. 1988, nr. 3, side 16-17, ill.).

Stoktoft, Niels: Fik sit knæ læderet ved ulykke på arbejdspladsen: Hårdt ramt syerske mister 25.000 kr. [Hanne Kristensen, Hoven]. (i: Stof & saks. Årg. 39, 1988, nr. 8, side 6-7, ill.).

Wittrup, Steen Stub: Produktionsstyringen er flyttet fra et varmt menneske til en kold datamat. Ofre for teknologien? [Syersker i Hammerum herred går ind i teknologi-debatten]. (i: Stof & saks. Årg. 39, 1988, nr. 4, side 26-28, ill.).

61.55 Lægemedler

Praktisk samarbejde om forbedret lægemiddelterapi i et lokalområde. Lægemedelkomiteen for primærsektoren i Holstebro. Af Hans Gade-Kristensen, Erik Knudsen, Niels A. Larsen, Per Østerby. (i: Ugeskrift for læger. Årg. 148, 1986, nr. 42, side 2699-2703).

Toft, Birgit: Lægemedelkomitéarbejde i Herning – en variant i det vestjyske. (i: Farmaceutisk tidende. Årg. 97, 1987, nr. 51/52, side 994-997).

61.6011 Børnesygdomme

Børnegruppen i Herning. Et samarbejde mellem fysioterapeuter og egoterapeuter / Jonna Kvist, Margit Iversen, Birgit Nissen, Lissi Aagaard Dyrberg, Nils-Bo de Vos Andersen, Karin Schultz, Jens Tolstrup. (i: Ergoterapeuten. Årg. 48, 1987, nr. 15, side 636-638). (Dansk fysioterapeuter. Årg. 69, 1987, nr. 12, side 16-19 med titlen: Børnegruppen i Herning – en anvendelig arbejdsform).

61.642 Psykiatri

Distriktspsykiatri – fornyelse eller status quo? Af Lotte Winther og Jonas Gustavsson. [Ringkøbing amt]. (i: Sygeplejersken. Årg. 88, 1988, nr. 7, side 10-13).

61.7 Hjemmesygepleje

Kjærgaard, Grethe: Hjemmeplejen i Herning blev synlig med edb. Interview med Karin Vinter Jørgensen. (i: Sygeplejersken. Årg. 88, 1988, nr. 3, side 22-25).

62.01 Kraftvarmeværker

Haurballe, Bent: Herningværket. Kraftvarmeværk med 85% energiudnyttelse. (i: Stads- og havneingeniøren. Årg. 77, 1986, nr. 12, side 410-411, ill.).

62.12 Fjernvarmeanlæg

Energiforsyning af bofællesskaber. Rapport om renovering af energiforsyningssystemerne i fire bofællesskaber. Udarbejdet af Aage Johnsen Nielsen og Per Alex Sørensen, Planenergi s/i. Udg. af Organisationen for vedvarende Energi. 1987, side 43-74: Bofællesskabet Mejdal, ill.

Jespersen, Kurt: Bording – en trestjernet fjernvarmeby. [Bording varmeværk]. (i: Fjernvarmen. Årg. 26, 1987, nr. 3, side 49-50).

Leer, Ebbe: Dansk flis kan erstatte 70.000 tons olie. [Det halm- og flisfyrede varmeværk i Holstebro]. (i: Vækst. Årg. 107, 1986, nr. 3, side 5-6, ill.).

Returvandet klarer varmforsyningen. Gode resultater med tilslutning af virksomhed direkte til fjernvarme-returledning. Af Bjarne Aastrup, Erik Andersen, Flemming Hammer. [Otto C. Jensens lager-, udstillings- og kontorlokaler fra Herning kommunale værkers kraftvarmeværk]. (i: Ingeniøren. Årg. 14, 1988, nr. 33, sektion 1, side 10, ill.).

Vinderup Varmeværk lader sig ikke byde hvad som helst. Ønsker ikke, at andelshaverne skal betale for, at kommunen kan få tilført naturgas. Interview med Gunnar Jensen. (i: Fjernvarmen. Årg. 26, 1987, nr. 5, side 28, 31-33, ill.).

62.13 Ventilationsanlæg

Morsing, T.: Et miskendt geni eller en særpåregt kværlulant? Aaberg-sagen. Historien om en opfinder, der tabte en god idé på gulvet. (i: Ingeniøren. Årg. 12, 1986, nr. 48, sektion 1, side 8-10, ill. + DEBAT: nr. 49, sektion 1, side 8-9, nr. 50, sektion 1, side 7, nr. 51, sektion 1, side 4).

62.24 Motorer

Graugaard, Esben: Svend Niensens erindringer om fabrikant F. L. Hansen og holstebromotorerne. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 17, 1987, side 55-63, ill.).

Graugaard, Esben: Vist kan det nytte – den fortsatte historie om F. L. Hansens maskinfabrik. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 17, 1987, side 64-71, ill.).

62.28 Vindkraft

Jessen, Susan: Vindmøller i Ringkøbing amt. Mulighederne for at placere vindmøller i Ringkøbing amt. Udg. af Danske Vindkraftværker. 1988. 25 sider, ill.

Sandager, Erik: Dramaet om Vestas. Tør tro på ny medvind for Vestas. (i: Fagbladet. 1987, nr. 11, side 24-26, ill.).

62.31 Elektricitetsværker

Mejdahl, Jørgen: Energi i byen. [Forslag til elektricitetsværk drevet af vandkraft fra Storåen 1903]. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 17, 1987, side 89-106, ill.).

Vendelbjerg, Margit: 25 år med elforsyning i Struer. 1987. 46 sider, ill. (Omslagstitel: Udsendt i anledning af Struer Elværks 75 års jubilæum 26. oktober 1912-1987).

62.315 Elektriske installationer

Daidsen, Lisbeth: Kunderne går gerne til installatoren, når de skal giftes. Interview med [elektrinstal-

lator] Kaj Brink Nielsen, [Ulfborg]. (i: Electra. 1987, nr. 4, side 288, 292-293, ill.).

62.38 Teleteknik

Georg, Susse: Det elektroniske forsamlingshus. Interview med Jan Michael. [Telehus i Fjaltring]. (i: Naturkampen. Årg. 10, 1987, nr. 44, side 6-8, ill.).

Lokalnet i anden generation hos Struer kommune. (i: Erhvervslinien. Erhvervs magasin fra Jydsk Telefon. Årg. 5, 1988, nr. 1, side 10-11, ill.).

Thygesen, Jens K.: Sådan kan EDB blive en letelse for foreningslivet. [Telehusprojektet i Lemvig]. (i: Dansk Ungdom og Idræt. Årg. 70, 1987, nr. 23, side 8-9, ill.).

62.387 Radio og fjersyn

Jensen, Jørgen: Ada kom for at tjene til et nyt køleskab – blev i femogtyve år. Interview med Magnus Nesdam. [Videbæk Højtalerfabrik]. (i: Elektronik. Årg. 5, 1988, nr. 6/7, side 8-11, ill.).

Johannesen, Steen Ulrik: Bang og Olufsen satser på en videreudvikling af egne filosofier. Interview med Ole Lund. (i: Radiobranchen. Årg. 13, 1986, nr. 11, side 12-13).

Olufsen, Aksel: Mit liv. Aksel Olufsens beretning om sit liv, fortalt til Hanna Nielsen. 1988. 77 sider, ill.

Pedersen, Alfred E.: B&O verdensfirmaet med de jyske rødder. Fra at være en hjemmemarkedsindustri er B&O blevet et internationalt firma af verdensformat. Interview med Vagn Andersen. (i: Danmarksposten. Årg. 67, 1986, nr. 8, side 12-13).

Sandager, Erik: De er ofre for guldfipperne. Krisen kradses på B&O. 210 er afskediget og 375 er sendt på arbejdsfordeling. (i: Fagbladet. 1988, nr. 4, side 8-9, ill.).

Startede på et loftværelse. Stilfulde op og nedture. Aktien kræver stærke nerver. Kvalitet er mange ting. Af Lars Erik Skovgaard og Steen Michelsen. [B&O]. (i: Penge og privatøkonomi. 1988, nr. 2, side 21-26).

62.628 Krigsskibe

Jepsen, Palle Uhd: Kommandør Charles Dudley Pater. Et historisk vidne. [Kommandør på det engelske lineskib Cressy, som ledsagede lineskibene St. George og Defence i 1811]. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 5-18, ill.).

Pors Nielsen, Ulla: Sømandsliv anno 1811. Dykkere finder tusinder af ting ved vrage, som har ligget på havets bund ud for den jyske vestkyst i 176 år. [St. George]. (i: Ud & se. 1987, nr. 6, side 29-30, ill.).

62.65 Fæstningsvæsen

Houvig-fæstningen. Udg. af Ringkjøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen. 1987. 34 sider, ill. [Indhold: Bent Bågøe Anthonisen: De tykke fæstningsværker Kryle/Ringelnatter. Forvaltningen for teknik og miljø, Fredningsafdelingen: Forslag til bevaring af området].

62.8 Skibsbygning

Fra fjord til hav – fra jolle til kutter. Udg. af Ernst og Egon Kristensen. 1988. 68 sider, ill. [Udgivet i anledning af 50 års jubilæet for Johs. Kristensen Skibsbyggeri A/S, Hvide Sande].

62.9 Flyvning

H.K.: Stauning Aero Service. Et firma hvor mange får deres fly efterset eller repareret. Interview med Arvid Sørensen. (i: Flyv. Årg. 59, 1986, nr. 10, side 243, ill.).

63.06 Bønder og husmænd

Dejn, Ole: Båndet, der delvis bandt. Mobiliteten i stavnsbåndstiden set ud fra folketællinger fra 1769 og 1787 fra Sevel sogn i Vestjylland. (i: Bol og by. 1988, nr. 1, side 32-54).

Landbovirke gennem hundrede år. [Redigeret af F. Tarpgaard m.fl.]. Udgivet i anledning af Videbækegnens Landboforenings 100 års dag 18.2. 1988. 1988. 87 sider, ill.

Ringkøbing amts samvirkende Husmandforeninger 1913-1988. Samlet af Kirsti Eikre Storinggaard. Udg. af Ringkøbing amts samvirkende Husmandforeninger. 1988. 107 sider, ill.

Stavnsbåndsjubilæet 1788 – 20. juni – 1988. Udg. af Videbækegnens Landboforening. 1988. 20 sider, ill.

Ulfborg-Hinds herreds familiebrug 1913-1988. 1988. 114 sider, ill.

63.091 Landbrugets historie. Oldtid og middelalder

Egeberg Hansen, Torben: De højrøggede agre. Kortlægning af marker fra før landboreformerne. (i: FRAM. 1987, side 79-86, ill.).

Rostholm, Hans: De første bønder. Landbrug i Danmarks bondestenalder og bronzealder. (i: FRAM. 1987, side 39-60, ill.).

Aarup Jensen, Jens: I jernalderbondens spor. (i: FRAM. 1987, side 61-78, ill.).

63.093 Landbrugets historie. 1660-1814

Alstrøm, Anna Louise: Odbyboernes tiendekrig. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 15, 1988/2, side 5-13, ill.).

Damgaard, Ellen: Lykkelige bønder – hvis de kender deres fordele. (i: FRAM. 1987, side 87-108, ill.).

Dieckmann Rasmussen, Jørgen: Landboreformerne set fra Vestjylland. (i: Slægtsgården. Årg. 46, 1987/88, nr. 271, side 6-7).

Overgaard, Anna: Herremand og fæstebonde. (Nye tider på vej. Helligkildegård. Hindels. Landsbylove. Jegindø. Soldatertjeneste. En fæstegård og dens beboere. Udskiftning, landsbyen i opbrud. Udflytning. Selvejrbønder. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 14, 1988, side 4-23, ill.).

Toftgaard Poulsen, Søren: Hvorledes hoveriet aldeles kan afskaffes. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 5-22, ill.).

Toftgaard Poulsen, Søren: Stavnsbåndsløsningen og landboreformerne i Ringkøbing amt. (i: FRAM. 1987, side 7-38, ill.).

63.097 Landbrugets historie. 1900-tallet

Olufsen, Aksel: Mit liv. Aksel Olufsens beretning om sit liv, fortalt til Hanna Nielsen. 1988. 77 sider, ill.

63.1 »Marginaljorder«

Skjern-konferencen 1986. »Marginaljorder«. Resumé ved Sven Hersbøll. 1987. 82 sider, ill. [Heri bl.a.: Niels Holten Sørensen: Besøg hos en marginaljordsbonde [Skjernådal]. Gert Alsted: Marginaljordernes anvendelse til naturformål [Dejbjergområdet]. I. Smith: Skovbrug på marginal landbrugsjord [Skjern kommune]. Kim Clausen: Kulturhistoriske synspunkter på landskabsudviklingen. Anton Kristensen: Amtskommunen og marginaljorden].

63.15 Eng- og mosekultur

Geologisk og kulturbetingede samt ejendomsstrukturelle forhold i udvalgte ådale. Udarbejdet af V. Disning og Stewart Grant, med bistand af Kaj Hansen. Udg. af Ringkøbing amtskommune for Miljøstyrelsen. 1987. [38] tavler (kort), ill. + 4 foldede kort. (Marginaljorder og miljøinteresser. Miljøministeriets projektundersøgelser 1986. Teknikerrapport, nr. 18).

Gyrsting, Leif: Karup ådal. En undersøgelse af ændringerne i den landbrugsmæssige udnyttelse, og de naturmæssige følger heraf. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Fredningsafdelingen. 1987. 61 sider, ill.

63.16 Hedeopdyrkning

Nielsen, Jørgen: Hedens grannelund. Statens plantageanlæg på de jyske heder 1788-1863. 1988. 188 sider, ill. [Side 90-104: Feldborg-plantagerne].

Qvist, Jens: Nybygger ved Sdr. Vium. (i: Vækst. Årg. 108, 1987, særudgave: Jydsk landvinding 50 år, side 9-11, ill.).

Ringkøbing-Skjern. Plantningsforsøg 1888-1988. 1988. 85 sider, ill.

Stoklund, Bjarne: Menneskeskabt hede. (i: Skalk. 1987, nr. 2, side 18-27, ill.).

63.18 Landbrugsredskaber

Toftgaard Poulsen, Søren: Nogle forskrækkelige plove – altsmånen så tung og klodset. Landbrugsredskaber i 1788. (i: FRAM. 1988, side 73-88, ill.).

63.28 Plantebeskyttelsesmidler

Overgaard, Niels: Gyldent hakkejern til stadsgartner. [Stadsgartner Carl Aage Sørensen, Holstebro, tildelet »Det gyldne hakkejern« for indsats mod brugen af bekæmpelsesmidler]. (i: Arbejds miljø. Årg. 3, 1987, nr. 8, side 50, ill.).

Overgaard, Niels: Holstebro bekæmper bekæmpelsesmidler. (i: Fagbladet. 1987, nr. 6, side 23, ill.).

63.35 Kartofler

MS: Kartofler er sandjordsbondens hovedafgrøde. Interview med H. C. Hansen [Stenlund ved FASTERHOLT]. (i: Agrológisk tidsskrift. Årg. 5, 1987, nr. 4, side 20-24).

63.4 Skovbrug

Hedebrug og skovdød. Indtryk fra en studietur. [Bl.a. Gedhus plantage, Munklind og Søbyarealerne]. Af Arne Vestergaard Petersen og Marianne Tinggaard. (i: Ugeskrift for jordbrug. Årg. 132, 1987, nr. 39, side 1175-1180, ill.).

Holst Christensen, Thomas: Mombhøje plantage – et muligt rekreativt område. 3. dels hovedopgave. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Fredningsafdelingen. 1987. 61 sider + bilag 1-4 (8 blade), ill.

Klindt-Jensen, Karsten: Historiske skove i Vestjylland. (i: Fortidsminder og kulturhistorie. Antikvariske studier 9. 1988, side 115-120, ill.).

Laumann Jørgensen, E.: Skovrejsning – skovflytning. [Skovdød i Vestjylland]. (i: Ugeskrift for jordbrug. Årg. 132, 1987, nr. 4, side 76-79, ill.).

Lundberg, Jørgen: Plantningsforsøg på marginal landbrugsjord. (Jydsk Landvinding 50 år). [Plantningsforsøg ved Munklind]. (i: Vækst. Årg. 108, 1987, særudgave, side 15-23).

Smith, Ib: Bøg i Vestjylland. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 1, side 19-22, ill.).

Smith, Ib: Lovtræsdyrkning i Vestjylland. (i: Vækst. Årg. 107, nr. 6, side 6-8, ill.).

Velling plantage. 1887-1987. 1987. 69 sider, ill.

63.519 Parker og haveanlæg

Christensen, Jacob: Laugesens have – en vestjysk kulturarv. [1988]. [8] sider, ill.

Engmarksgaard, B.: Laugesens have. 1987. 104 sider, ill.

Overgaard, Niels: Laugesens barnebarn skriver bog om eventyret på heден. [Laugesens have]. (i: Stof & saks. Årg. 39, 1988, nr. 1, side 18-19, ill.).

Overgaard, Niels Stoktoft: Laugesens have udvider. DBTF's [Dansk beklædnings- og Textilarbejderforbund] kursusjendom får 500 nye kvadratmeter til ca. 12 mio. kr. (i: Stof & saks. Årg. 39, 1988, nr. 12, side 11-12, ill.).

Tøttrup, P. F.: Vejen til en grøn kommune. [Hernings grønne områder]. (i: Vækst. Årg. 109, 1988, nr. 5, side 13-14, ill.).

63.62 Studehandel

Clausen, Kim: Frihed for stavnsbåndet eller frihed til studehandel. (i: FRAM. 1987, side 109-124, ill.)

Graungaard, Esben: Studehandel i Ringkøbing amt efter 1788. (i: FRAM. 1987, side 140-167, ill.).

63.64 Svineavl

KEM: Dækningsbidraget er underordnet, bare jeg tjener penge. Interview med Jens Langkjær. (Svineproducent i 90'erne). [Bedriftsbesøg hos Jens Langkjær, forsøgs- og demonstrationsbruget Østergård ved Vildbjerg. (i: Hyologisk tidsskrift svinet. Årg. 10, 1988, nr. 5, side 18-22).

KEM: Totaloptimering gik den forkerte vej. Interview med Otto Ottosen. [Besøg hos en stor svineproducent ved Hvide Sande]. (i: Hyologisk tidsskrift svinet. Årg. 9, 1987, nr. 9, side 8-12).

63.689 Minkavl

PHj: Drivkraften i pelsdyravl er dynamik. Interview med Jørgen Pedersen. [Klittens Minkfarm, Hvide Sande]. (i: Dansk pelsdyravl. Årg. 49, 1986, nr. 12, side 870-871).

63.7 Mejeribrug

Lier Hansen, Ø.: Snebjerg mejeri 1887-1987. 1987. 32 sider, ill.

Skærum Andelsmejeri – et portræt af en succes – et led i en udvikling. Af Gudrun Aspel og Anne Elise Villemoes. 1987. 48 sider, ill. [Omslagstitel: Skærum Andelsmejeri. 1887 – 10. oktober – 1987].

63.9 Erhvervsfiskeri

Langer, Anders Vrist: Firkedagbøger fra Harboøre. Skib, fisk, sjæl. 1988-. Bind 1-, ill. Bind 1: Tradition og fornyelse.

Smidth, A. J.: At vove for at vinde. Dansk fiskeri skildret af A. J. Smidth 1859-63. Udg. og med indledning af Poul H. Moustgaard. 1987, side 94-135, ill.: Nymindegab, Ringkjøbing fjord og Holmsland klit. (1. Statistisk oversigt af fiskeriet ved Nymindegab. 2. Fiskeriet ved Nymindegab, set fra den statsoekonomiske side. 3. Om væddragningen ved Nymindegab og dens indflydelse på fiskeriet i Ringkjøbing fjord. 4. Nogle bemærkninger om spørgsmålet fra den juridiske side). Kysten fra Haurvig til Thorsminde. Nissum fjord. Kysten fra Thorsminde til Agger.

Trudsø Poulsen, Kresten: Fra Humlum-fiskeriets tid. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 30-40, ill.).

63.907 Fiskeriundersøgelser

Fiskeriundersøgelse i Kilen. Udarbejdet for Ringkøbing amtskommune, Hansen & Wegner I/S, Rådg. biologer, Skjern. Udg. af Ringkjøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen 1987. 59 sider, ill.

63.91 Fiskeavl

Christensen, Lars Bo: Kunstige ørredgydepladser i Tarm møllebæk. (i: Vækst. Årg. 107, 1986, nr. 5, side 2-5, ill.).

Christensen, Lars Bo: Undersøgelser af naturlige og kunstige gydepladser for laksefisk. 1988. 110 sider, ill. (Hedeselskabets forskningsvirksomhed. Beretning, nr. 39).

64.1 Madlavning

Andersen, Else: Opskrifter fra før og nu. Midt- og Vestjylland. 1987. 76 sider, ill.

65.06 Herring-Hallerne

Ebdrup, Mette: Textilindustrien pressede på. Hallernes historie går tilbage til 1954, da pengene til den første hal blev samlet ind. [Herring Hallerne]. (i: Ingeniøren. Årg. 13, 1987, nr. 36, tillæg side 2-3, ill.).

jb: Messecenter Herning skal nu moderniseres. (i: Computerworld. Årg. 7, 1987, nr. 31, side 38, ill.).

Jørgensen, Kurt H.: Herning er centrum for erhvervs-turismen. (i: Civiløkonomen. Årg. 34, 1987, nr. 9, side 13-14, ill.).

65.09 Handelshistorie

Hald Jespersen, Dagmar: Erindringer fra en "blandet landhandel" i Sørvad. [Optryk af artikel i "Hardsys-sels årbog 1972"]. (i: Viggo Jespersen: Sørvad by i 100 år. 1988, side 27-33, ill.).

Lauridsen, Finn H.: Byttehandel på Thyholm. Om gårdkobmand Christen Jensen Dueholm. (i: Festskrift til Vagn Dybdahl. 1987, side 303-325, ill.).

Møller, Erling: Den første handelsmand på Breinholt. [Enevold Breinholt]. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 78-82, ill.).

Skikkild, Chresten Nielsen: Chresten Nielsen Skikkilds erindringer. (i: Jul i Ringkøbing. 1987, side 7-8, 10, 12, 14, 16, 18 og 1988, side 7-8, 10, 12, 15-16, 18, 20, ill.).

65.4 Kontorhuse

Farbøl, Ole: Et intelligent skib midt på heden. Triste fabrikshaller blev attraktiv ramme for moderne storbyerhverv. [Kontorhuse, EDB-Gruppen, Herning]. (i: Byggeri. Årg. 8, 1987, nr. 21, side 4-5, ill.).

Hansen, Jan W.: Trikotagefarveri i Skjern. [Ny administrationsbygning til Skjern Trikotage-Farveri A/S. Arkitekter: C. F. Møllers Tegnestue]. (i: Arkitektur DK. Årg. 31, 1987, nr. 4/5, side 176-183, ill.).

65.508 Kolonialhandel

Eigaard, Gerda: Købmanskone i krise- og krigsår. [Eigaards købmandsforretning i Struer]. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 21-29, ill.).

65.555 Eksportskoler

Laustsen, Svend Erik: Lad os vise, at erhvervslivet har viljen og evnen. Den danske Eksportskole har brug for støtte til opførelse af en ny skolebygning i Herning. (i: Dansk industri. 1988, nr. 4, side 8, ill.).

65.82 Vejtrafik

Cykelruter i 4 byer. Redaktion: Henrik S. Ludvigsen. 1988. 45 sider, ill. [Om cykelruteprojekter bl.a. i Herning].

Fonnesbech, Jens Kr.: Markant ændring af hastighed ved etablering af miljøprioriteret gennemfart. [Vinderup]. (i: Dansk vejtidsskrift. Årg. 63, 1986, nr. 10, side 257-259, ill.).

Herrstedt, Lene: Fartdæmpning giver tryghed i Vinderup. (i: Færdselsorientering. Årg. 15, 1987, nr. 3, side 79-83, ill.).

Herrstedt, Lene: Hastigheden faldt i Vinderup. [Vejdirektoratets forsøg med fartdæmpning på hovedlandevejen gennem Vinderup]. (i: Stads- og havneingeniøren. Årg. 78, 1987, nr. 5, side 10-12, ill.).

Lidegaard, Mads: Ravvejen. 1988. 262 sider, ill.

Vangkilde, Gregers: "Alle tiders færdselsundervisning". [Holstebro]. (i: Færdselsorientering. 1987, nr. 2, side 39-43, ill.).

Vinderup, effekt af miljøprioriteret gennemfart. 1987. (Rapport. Udg. af Vejdirektoratet). 43: Hvad synes borgerne. En spørgeskemaundersøgelse. [Redaktion: Mai-Britt Herslund]. 78 sider, 8, 21 blade, ill.

44: Hastigheder og trafiktal. [Redaktion: Peter Fjeldsted]. 75 sider, bilag 1-4 (21 blade), ill.

45: De bløde trafikanters adfærd. Barriereeffekt. [Redaktion: Lene Herrstedt]. 68 sider, bilag 1-6 (25 blade), ill.

47: Bybrug. [Redaktion: Peter Fjeldsted]. 58 sider, bilag 1-6 (12 blade), ill.

48: Kørselstilpasning. Kognitiv belastning i trafikken. [Redaktion: Lisbeth Harms]. 51 sider, bilag 1-4 (4 blade), ill.

49: Forureningseffekterne. Støj, luftforurening, vibrationer og energiforbrug. [Redaktion: Hans Bendtsen]. 196 sider, ill.

50: Vinderup, Skærbæk, Ugerløse. Effekt af miljøprioriteret gennemfart. Hvad synes bilisterne. Et vejkanalinterview. 73 sider, ill.

51: Hvad synes de handlende. En handelsanalyse. [Redaktion: Tore Kristensen, Hanne Hartvig Larsen]. 91 sider, bilag 1-7 (15 sider), ill.

52: Effektivurdering af miljøprioriteret gennemfart i Vinderup. 56 sider, ill.

65.84 Jernbanestationer

Høiberg, Erling: Struer station og digterne. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 35-43, ill.).

Mogensen, Ole E.: DSB 3. distrikt i Struer. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 44-50, ill.).

65.841 Enkelte jernbanestrækninger

Rasmussen, Egon: Turen er en dejlig rejse. [Vemb-Lemvig-Thyborøn Jernbane]. (i: Arbejdsgiveren. 1988, nr. 13, side 12-13, ill.).

Toftgaard Poulsen, Søren: Brugsforeningens hestebane. [Banen fra Linde til Bur]. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 51-58, ill.).

Troldhede-Kolding-Vejen Jernbane (TKVJ). (nedlagte baner). (i: Signalposten. Årg. 23, 1987, nr. 2, side 51-60, nr. 3, side 99-116, nr. 4, side 147-164 og årg. 24, 1988, nr. 1, side 3-12, 24-25, nr. 2, side 79-94, ill.).

65.87 Teleforsøg

Andersen, Orla: Lemvig-forsøget – tager telehusene forskud på fremtidens samfund? [Lemvig. Teleforsøg]. (i: Bogens verden. Årg. 69, 1987, nr. 7, side 504-505).

65.907 Skoleskibe

Årbog. Udg. af Foreningen Marilyn Anne's Venner. 1987-88. Bind 1-2, ill. [Skonnerten -Marilyn Anne – en skole til søs].

65.909 Færgefart. Skibsfart

Bach Jacobsen, Erik: Den vanskelige vej til Venø. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 68-77, ill.).

Hauge Mortensen, Per: Ringkjøbings besejlingsforhold omkring 1800 – en stranding. (i: Ringkjøbing årbog. Årg. 62, 1988, side 5-18, ill.).

Ravn, Thomas Bloch: Det gamle færgested. [Odde-sund]. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø: Årg. 15, 1988/2, side 14-23, ill.).

65.94 Havne

Besejlingsforholdenes alfa og omega. Sand og økonomi. [Torsminde havn]. (i: Dansk fiskeri tidende. Årg. 105, 1987, nr. 19, side 14).

65.98 Søulykker. Redningsvæsen

Christensen, Chr. T.: En stranding ved Sønder Lyngvig på Holmsland Klit. [»Peru« af Arendal strandede 21.11. 1893]. (i: Tidsskrift for redningsvæsen. Årg. 53, 1986, nr. 1, side 11).

Fornem indsats i Hvide Sande. Aktionen set fra helikopteren. [Redningsaktionen natten mellem 1. og 2. december 1986 for at hjælpe Hvide Sande kutteren »Anni Bang«]. (i: Tidsskrift for redningsvæsen. Årg. 54, 1987, nr. 1, side 5-7, ill.).

Hauge Mortensen, Per: Ringkjøbings besejlingsforhold omkring 1800 – en stranding. [»Niels Kjør Tang« strandet den 15. juli 1802 på Hovstrup strand]. (i: Ringkjøbing årbog. Årg. 62, 1988, side 5-18, ill.).

Jepsen, Palle Uhd: Kommandør Charles Dudley Pater. Et historisk vidne. [St. George og Defence's stranding 1811]. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 5-18, ill.).

Kærgaard, Henning: Kronprins Frederiks Fond. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 99-103, ill.).

Lange, Maria: Vestjysk initiativ: Hurtigere hjælp ved redningsaktioner til søs. (i: Tidsskrift for redningsvæsen. Årg. 53, 1986, nr. 4, side 61, ill.).

Normann, Gert: Dykker opklarer mystisk forlis i Nordøen. [S/S Hermond's forlis 3. okt. 1927 ud for Thyborøn]. (i: Tidsskrift for redningsvæsen. Årg. 54, 1987, nr. 6, side 11-14, ill.).

Normann, Gert: Skibsvrag ved vestkysten. 1987-
Bd. 1- , ill.
1. Ringkjøbing amt. Fra Thyborøn til Fjaltring.

Ny redningsstation indviet i Hvide Sande. (i: Tidsskrift for redningsvæsen. Årg. 54, 1987, nr. 5, side 13-14, ill.).

Politiet ventede 20 minutter med at tilkalde redningsvæsen. [Ulykken i Felsted kog 26.9. 1987]. (i: Tidsskrift for redningsvæsen. Årg. 54, 1987, nr. 5, side 22).

Pors Nielsen, Ulla: Sømandsliv anno 1811. Dykkere finder tusindvis af ting ved vrag, som har ligget på havets bund ud for den jyske vestkyst i 176 år. [St. George]. (i: Ud & se. 1987, nr. 6, side 29-30, ill.).

Samarbejde mellem politi og redningsvæsen skal styrkes. [Ulykken i Felsted kog 26.9. 1987]. (i: Tidsskrift for redningsvæsen. Årg. 54, 1987, nr. 6, side 7).

Største ulykke i redningsvæsenets historie mindes. [Liløre redningsbåd kæntruede 25. januar 1897 og besætningen på 12 mand omkom]. (i: Tidsskrift for redningsvæsen. Årg. 54, 1987, nr. 1, side 15).

66.15 Kemisk industri

Fabrikken ved fjorden. [Cheminova]. (i: Miljø og mennesker. Debatbog fra SID om sammenhængen mellem det ydre miljø og arbejdsmiljøet. 1987, side 25-34, ill.).

Jacobsen, Knud: Høfde 42. [Forening fra giftdepoterne ved kemikaliefabrikken Cheminova]. (i: Udkig. 1987, nr. 3, side 22-24).

Sveinsdóttir, Sinja: Amt og industri i samarbejde om miljøkravene. Pionerarbejde i Ringkjøbing amt, der med hjælp fra Cheminova har opstillet model for krav til udledninger i Vesterhavet. (i: Ingeniøren. Årg. 12, 1986, nr. 46, side 42-43, ill.).

Aabo, Kurt: Cheminova – en både spændende og interessant virksomhed. (i: VVS. Årg. 23, 1987, nr. 1, side 10-12, 16, ill.).

66.54 Gasværker

Mejdahl, Jørgen: Energi i byen. [Holstebro Gasværk]. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 17, 1987, side 89-106, ill.).

66.62 Tekstilarvning

Hansen, Jan W.: Trikotagefarveri i Skjern. [Ny administrationsbygning til Skjern Trikotage-Farveri A/S. Arkitekt: C. F. Møllers Tegnestue]. (i: Arkitektur DK. Årg. 31, 1987, nr. 4/5, side 176-183, ill.).

Holdgaard, Jens: Europas mest moderne farveri ligger på den jyske hede. [Skjern Trikotage-Farveri]. (i: Dansk industri. 1987, nr. 2, side 32-33).

66.81 Mølleri. Bageri

Smed, Palle: Lis bagte guldmedaljen. [Lis Tarbensen Nielsen, Holstebro]. (i: NNF-arbejderen. 1988, nr. 4, side 16-17, ill.).

Smed, Palle: Pigernes bageri. [Niels Erik Tanges bageri, Holstebro]. (i: NNF-arbejderen. 1988, nr. 4, side 14-15, ill.).

Thomsen, Gustav: Kongelig privilegerede vindmøller på Thyholm. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 12, 1986, side 31-36, ill., årg. 13, 1987, side 20-28, ill. og årg. 14, 1988, side 33-43, ill.).

66.83 Brændevin

Buchwald, Karen: Brændevinsbrænding. (i: Årbogen for Skjern]. [Årg. 46]. 1987, side 6, ill.).

66.88 Tobak

Nielsen, Knud Erik: Nørregade 10. [Firmaet Martin Schmidt & Søn, Holstebro]. 1987. 18 sider, ill.

66.9 Plastindustri

Emballager er ikke standardvarer. Interview med Jørgen Færch, Heinrich Küsch. [Færch Plast, Holstebro]. (i: Plast panorame Scandinavia. Årg. 37, 1987, nr. 6, side 25-26).

67.2 Jern-, metal- og stålbehandling

Bjerregrav, Henrik: Sort arbejde – fotoreportage fra Holstebro Jernstøberi. (i: Holstebro Museum: Årskrift. Årg. 17, 1987, side 73-88, ill.).

Broch Nielsen, J.: Her er Melchior's spørgsmålstegn kun en bagatel. Tromler, mølletårne og kolossale gasbeholdere er vigtigere for producenten af den aflyste telefonstander. (Portræt af en virksomhed). [Erik Roug A/S, Herning]. (i: Ingeniøren. Årg. 12, 1986, nr. 36, tematillæg, side 10-11).

Havsted, Mogens: Tidligt generationsskifte. [Blücher Metalvare, Vildbjerg]. (i: Dansk industri. 1988, nr. 9, side 40-41, ill.).

Sandager, Erik: Hæver kontant 75 millioner og går i skattely. Arbejds-skadet om Birns skatteflugt. Nu lukker han ikke. [Valdemar Birn hævdede sidste år 75 millioner i Valdemar Birns Jernstøberi i Holstebro og oprettede fond i skattely i Liechtenstein. (i: Fagbladet. 1987, nr. 18, side 23-25).

67.4 Træindustri

Thomassen, Ejilif: En sand mester i virksomhedskøb. Interview med Hans Christian Esbensen. [Ikast Træ Holding]. (i: Børsens nyhedsmagasin. Årg. 4, 1988, nr. 7/8, side 32-33).

67.7 Tekstilindustri

Sandager, Erik: Gift- og lugtfri laminering uden opløsningsmidler. [Ikast Stofværeri]. (i: Stof & saks. Årg. 39, 1988, nr. 5, side 14-15, ill.).

67.78 Enkelte tekstilindustrier

Holdgaard, Jens: Mærkeloyalitet og 5.000 salgssteder. Egetæpper har satset på ny teknologi og råder i dag over muligheder, som får andre til at spærre øjnene op. (i: Dansk industri. 1987, nr. 2, side 16-18. [Egetæpper A/S, Herning].

Overgaard, Niels: Tæppefabrikken Scantuft igen på danske hænder. (i: Stof & saks. Årg. 38, 1987, nr. 1, side 6-8, ill.).

Rasmussen, Egon: Grøn bomuld til de miljøbevidste. [Novotex Ikast A/S]. (i: Arbejdsgiveren. 1988, nr. 14, side 26-27, ill.).

68.06 Håndværkerstandens historie

Pedersen, Ejner G.: Håndværkere i Holstebro gennem

125 år. Tegninger: Svend Erik Ihle. Foto: Richard Nielsen. Udgivet af Holstebro Tekniske Skole i anledning af jubilæet den 1. oktober 1987. 1987. 96 sider, ill.

68.5 Køkkenelementer

L.A.: EDB styrer snart det hele. Invita Køkkener i Bording i Midtjylland er ved at være klar med edbstyring af virksomheden, der er blevet til en idealfabrik. (i: Arbejdsgiveren. 1987, nr. 15, side 14).

68.81 Konfektionsindustri

Konfektionsskolen moderniseret og udvidet for 18 mio. [Dansk Konfektions- og Trikotageskole, Herning]. (i: Stof & saks. Årg. 38, 1987, nr. 8, side 23-25, ill.).

Nielsen, Grete Gunnar: Jensen – året rundt. [Jensen Coat, Herning]. (i: Stof & saks. Årg. 38, 1987, nr. 1, side 9-10, ill.).

Nielsen, Grete Gunnar: Noget for enhver skikkelse. [Brandtex, Brande]. (i: Stof & saks. Årg. 38, 1987, nr. 10, side 10-11, ill.).

Nielsen, Grete Gunnar: Solen er afgørende for salg og succes. [Sunchic, Sunds]. (i: Stof & saks. Årg. 38, 1987, nr. 6-7, side 8-9, ill.).

Nielsen, Grete Gunnar: Ungt tøj til ham og hende. [DanJeans, Herning]. (i: Stof & saks. Årg. 38, 1987, nr. 9, side 32, ill.).

Nygaard, Erik: Tre hvide huse i Herning. [Dansk Konfektions- og Trikotageskole. Dansk Beklædnings- og Tekstilinstitut]. (i: Arkitektur DK. Årg. 31, 1987, nr. 8, side 338-352, ill.).

Nørgaard, Leif O.: Her går bygninger, kunst og natur op i en højere enhed. [Dansk Konfektions- og Trikotageskole, Herning]. (i: dpa. Årg. 25, 1987, nr. 7/8, side 28-30, ill.).

Overgaard, Niels Stoktoft: Konfektionselever »driver« fabrik i en uge. [»Cord«, Herning]. (i: Stof & saks. Årg. 38, 1987, nr. 3, side 22-23, ill.).

Overgaard, Niels Stoktoft: LO »tester« 25 virksomheder: Pæne karakterer til Brandtex. [Brande og Tarm]. (i: Stof & saks. Årg. 39, 1988, nr. 2, side 24-25, ill.).

Sandager, Erik: Aftmatning på Brandtex kan føre til krise: Ingen nye arbejdspladser de sidste tre år. [Brande og Tarm]. (i: Stof & saks. Årg. 38, 1987, nr. 10, side 24-26, ill.).

Sandager, Erik: Billigtøj i danske butikker til 18 millioner mennesker. Fyrrer for første gang i 22 år – 30 ansatte ud. [Hotex Børnekonfektion, Holstebro]. (i: Stof & saks. Årg. 38, 1987, nr. 11, side 6-7, ill.).

Sandager, Erik: Direktøren, fagforeningsformanden og syerskernes talskvinde: – Sværere at være dansker. [Power Konfektion, Herning]. (i: Stof & saks. Arg. 38, 1987, nr. 11, side 10-11, ill.).

Sandager, Erik: Egnsudvikling – til Portugal...? 18 syersker »ofre« for egnsudviklingsstøtte – den gik til Portugal. Herning eller Oporto – det er da et fedt. [Søms Model A/S, Lem]. (i: Stof & saks. Arg. 38, 1987, nr. 8, side 11-14, ill.).

Sandager, Erik: Træk af en Herning-syerskes dagbog. Syerske på seks fabrikker i løbet af 20 år: Alle er lukket idag. [Henriette International A/S, Herning]. (i: Stof & saks. Arg. 38, 1987, nr. 11, side 8-10, ill.).

Stoktoft, Niels: Tekstilværkstedet på produktionsskolen. Produkt: Positiv fremtid for unge. [Produktionsskolen Lærkehøj, Herning]. (i: Stof & saks. Arg. 39, 1988, nr. 8, side 16-17, ill.).

Wittrup, Steen Stub: Brandtex ekspanderer: Hårdt pres på det hjemlige »imperium«. [Brande og Tarm]. (i: Stof & saks. Arg. 38, 1987, nr. 4, side 6-8, ill.).

68.89 Andre beklædningsfag

Nielsen, Grete Gunnar: Alle kan komme ud at svømme. [Wiki, Herning]. (i: Stof & saks. Arg. 38, 1987, nr. 6/7, side 32, ill.).

Nielsen, Grete Gunnar: Babydoll for natten. [Ulsø Design, Ikast]. (i: Stof & saks. Arg. 38, 1987, nr. 11, side 14-15, ill.).

Nielsen, Grete Gunnar: Tre gange jysk »herrestrik« – men ofte er det pigerne, der snupper det... [Zacho, Hammerum]. (i: Stof & saks. Arg. 38, 1987, nr. 2, side 8-9, ill.).

Overgaard, Niels Stoktoft: Ikast-virksomhed gjorde 1986 til et »antisymaskinesyngdomsår«. Strikvarefabrik i kamp mod støv. [Belika, Ikast]. (i: Stof & saks. Arg. 38, 1987, nr. 9, side 6-7, ill.).

Sandager, Erik: Efter de falske »Made in Denmark« mærkater på Vinkon. Nægt falsk-syning. [Pytex afdeling i Ringkøbing]. (i: Stof & saks. Arg. 39, 1988, nr. 12, side 8-9, ill.).

Sandager, Erik: Teknologien i beklædning og tekstil. Syerskerne glade for skiftet fra symaskine til syautomat. Robotten »Holger« brækker sig ikke. [Skjortefabrikken »Boswell«, Herning]. (i: Stof & saks. Arg. 39, 1988, nr. 2, side 25-27, ill.).

69.218 Vinduer

Hove Nielsen, Flemming: Fabrikanten og fabrikken. [Centrum Vinduer, Struer]. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 41-50, ill.).

69.51 Vandløbsregulering

Poulsen, Henrik: Skjern å's reetableringsprojekt. (i: Ferskvandsfiskeribladet. Arg. 86, 1988, nr. 4, side 88-91, ill.).

Rørkær Madsen, Per: Skjern å tilbage i det gamle løb? Beslutningsforslag godkendt i Folketinget. (i: Sportsfiskeren. Arg. 62, 1987, nr. 4, side 24-25, ill.).

69.53 Sluser

Slusepraksis ved Hvide Sande. Arbejdsgrupperapport. 1987. 58 sider, bilag 1-13.

69.58 Dræning

Dejn, Hans Jørgen: Udviklingen af grøfter og andre vandløb i et vestjysk område. [Præstbjergegnen (Fuglkær å) ca. 16 km syd for Holstebro]. (i: Vand og miljø. Arg. 4, 1987, nr. 5, side 238-240, ill.).

69.59 Dykkerarbejde

Normann, Gerrt: Skibsvrag ved vestkysten. 1987- Bd. 1- , ill.
1. Ringkjøbing amt. Fra Thyborøn til Fjaltring.

Pors Nielsen, Ulla: Sømandsliv anno 1811. Dykkere finder tusinder af ting ved vrage, som har ligget på havets bund ud for den jyske vestkyst i 176 år [St. George]. (i: Ud & se. 1987, nr. 6, side 29-30, ill.).

69.61 Gader og veje

Pedersen, Ejner G.: Milepæle i Ringkøbing amt. (i: Dansk vejtidsskrift. Arg. 64, 1987, nr. 12, side 287-290, ill.).

Rasmussen, Erik: Hele gadebilledet bevares i Ringkøbing. (i: Dansk vejtidsskrift. Arg. 65, 1988, nr. 1, side 8-12, ill.).

69.79 Broer

1128 pæle bærer trafikken. [Oddesundbroen]. Af Cora Christoffersen og Poul Møller. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Arg. 15, 1988/2, side 40-43, ill.).

Jacobsen, Bent: Oddesundbroen 1938-1988. (i: Jernbanen. Arg. 28, 1988, nr. 2, side 48-50, ill.).

69.84 Vandforsyning

Juul Sørensen, G.: Hydrologiens sære luner. [Humusholdigt vand under brugbart vand i dyb boring – Fjand vandværk]. (i: Vandteknik. Arg. 55, 1987, nr. 5, side 221-226, ill.).

Jørgensen, Annette: Herning kommunale Vandforsyning får avanceret fjernkontrollsystem. (i: Vandteknik. Arg. 56, 1988, nr. 3, side 163-165, ill.).

69.85 Spildevand

Andersen, M.: Mislugte omkring Holstebro rensingsanlæg. Lystfisker foraget over artikel der-
ste forkælelse af mikrober. (i: Ingeniøren. Årg. 13,
1987, nr. 32, sektion 1, side 18).

Andersen, Morten: Her kræses for mikroberne. Der-
for renses Holstebro rensingsanlæg lagt bedre end
det skal. Interview med Erik Sørensen. (i: Ingeniø-
ren. Årg. 13, 1987, nr. 25, sektion 1, side 4-5).

Nielsen, Elmo L.: Holstebro centralrenseanlæg. 1987.
26 blade, ill.

Rasmussen, Michael Bo: Nærzoneundersøgelse ved
Lemvig og Hvidbjerg spildevandsudledninger
1987. Udarbejdet for Ringkøbing amtskommune
af Bio/consult. 1987. IV, 83 sider, ill.

Vandrensning i Struer. En forundersøgelse. 1988. 153
sider (flere pagineringer).

69.86 Kommunekemi

Andersen, Else Marie: Lemvig kandidat til Kommu-
nekemi II. (i: Danske kommuner. Årg. 19, 1988, nr.
11, side 7).

69.87 Forurening

Andersen, Else Marie: Miljøkonflikter løses med kaffe
og brød. Et vandløbsråd i Holstebro kommune
hindrer, at miljøkonflikter om vandløb ender som
ankesager. (i: Danske kommuner. Årg. 18, 1987, nr.
38, tillæg: Dansk miljø 87, side 7, ill.).

Dynnesen, Dynnes: Styr på giftene under Chemi-
nova. Geolog viser, at Rønlands undergrund kan
renses. (i: Ingeniøren. Årg. 13, 1987, nr. 41, sektion
1, side 16, ill.).

Hammer, Jørgen: Et giftigt år. Her er Cheminovas
top-ti-liste over udslip i 1987. (i: Fagbladet. 1988, nr.
2, side 7, ill.).

Herping, Hans: Milepæl i dansk miljøhistorie. [Ring-
købing amts miljøgodkendelse af Cheminova]. (i:
Danmarks amtsråd. Årg. 19, 1988, nr. 8, side 8-9,
ill.).

Leonhard, Simon B.: Miljøtilstand i Holstebro Vand-
kraftsø og Storå ved Holstebro 1987-1988. Bund-
fauna. Udarbejdet for Ringkøbing amtskommune.
Udarbejdet af Bio/consult. 1988. IV, 32 sider, ill.

Ringkøbing fjord. Undersøgelser 1986-87. 1988. Bind
1-11, ill.

1. Delrapport 1: Ringkøbing fjord og opland –
topografi og næringsstofbelastning 1986.
2. Delrapport 2: Sedimentundersøgelser i Ring-
købing fjord 1987.
3. Delrapport 3: Vandkvaliteten i Ringkøbing
fjord 1986 og 87.

4. Delrapport 4: Phytoplankton i Ringkøbing
fjord 1986.

5. Delrapport 5: Ringkøbing fjords phytoplank-
ton i 1986-87 og zooplankton 1987.

6. Delrapport 6: Vegetationsudviklingen i Ring-
købing fjord gennem de seneste brakvandspe-
rier 1931-86.

7. Delrapport 7: Bundvegetationen i Ringkøbing
fjord status 1986-87.

8. Delrapport 8: Bundfauna i Ringkøbing fjord
1987.

9. Delrapport 9: Heltbestanden i Ringkøbing og
Stadil forde opgangen nov.-dec. 1987.

10. Delrapport 10: Recipientkvalitetsplanlægning i
forbindelse med Ringkøbing fjord, 1986-87.

11. Samlerapport.

Rohweder, Marianne: Kemien og turismen. [Chemi-
nova]. (i: Dansk turisme. 1988, nr. 2, side 22-23).

Stjan: Herning spiller ud med Nordens første miljø-
messe. (i: Amt og kommune bladet. Årg. 20, 1987,
nr. 3, side 11, ill.).

Sveinsdóttir, Sinja: Cheminova vil rense luften. Al luft
skal brændes i amerikansk anlæg, som en dansk le-
verandør har købt licensrettighederne til i hele Eu-
ropa. (Tillæg om miljøteknologi). (i: Ingeniøren.
Årg. 13, 1987, nr. 46, tillæg, side 12-13, ill.).

Vandkraftsøen – Holstebro 1987. Undersøgelse af se-
dimentforhold. Udført for Ringkøbing amtskom-
mune og Holstebro kommune af Det danske He-
deselskab, Forsøgsvirksomheden. Sagsbehandler:
Bent Søholm Jepsen. 1988. 58 sider, ill.

Aabo, Kurt: Industri og miljø arbejder sammen. [Chemi-
nova]. (i: Dansk turisme. 1988, nr. 1, side 12).

69.89 Brandvæsen

Knudsen, Bjarne: Månedens brandbil. [Herning
brandvæsen]. (i: Brandværn. Årg. 14, 1988, nr. 4,
side 20-24, ill.).

Nautrup, Orla: Brandmonumentet på Sønderlands
torv. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986,
side 101-106, ill.).

69.94 Tørv

Bjerg Mogensen, Frede: Engesvang og tørvindu-
strien. Med portræt af tørvefabrikant Emil Ernst
(1854-1933). 1988. 48 sider, ill.

**70-79 KUNST. TEATER. FILM
MUSIK. SPIL. IDRÆT****70.86 Kunstmuseer**

Glimt fra museernes arbejdsmark. [Holstebro Kunst-
museum]. (i: FRAM. 1987, side 172-175, ill.).

Glimt fra museernes arbejdsmark. [Holstebro Kunstmuseum]. (i: FRAM. 1988, side 122-124, ill.).

Knudsen, Jesper: Kunstmuseet på Nørreland i Holstebro. [Jens Nielsen og Olivia Holm-Møllers Museum]. (i: FRAM. 1988, side 36-44, ill.).

Lovring, Rigmor: Carl-Henning Pedersen og Else Alfelt Museet 10 års jubilæum. (i: Herning Kunstmuseums bulletin. 1986, nr. 4, side 7-9).

Lovring, Rigmor: En kavalkade i Herning. Kunstmuseets udstillingsvirksomhed. (i: Herning Kunstmuseums bulletin. 1987, nr. 5, side 15-20, ill.).

Sahl-Madsen, Charlotte: Et anderledes museum. Fra skjortefabrik til kulturcenter. [Herning Kunstmuseum]. (i: Dansk turisme. 1988, nr. 6, side 28-29, ill.).

70.96 Kunsthistorie

Lauritzen, Janne: Da kulturen kom til byen blev udviklingen vendt. [Kunsterisk udsmykning i Holstebro]. (i: Dansk kunsthåndværk. 1988, nr. 2, side 4-9, ill.).

71.084 Sommerhuse

Nørgaard, Leif O.: Sommerhuse i dyre domme med klitgård som forbillede. [Bygmester Hans Lødbergs Klitbohuse. (i: dpa. Årg. 26, 1988, nr. 9, side 34-36, ill.).

71.64 Arkitekturhistorie

Ringkøbing amt. Gormsen, Gudrun: Bindingsværk og grundmur. Åshuse og udskudshuse. Lidt om den ældre byggeskik i Ringkøbing amt. (i: FRAM. 1987, side 125-139, ill.).

Enkelte områder

Herning. Nygaard, Erik: Tre hvide huse i Herning. [EDB-gruppen i Herning. Dansk Konfektions- og Trikotageskole. Dansk Beklædnings- og Tekstilinstitut]. (i: Arkitektur DK. Årg. 31, 1987, nr. 8, side 338-352, ill.).

Holstebro. Byfornyelse i tæt bebyggelse. Ved a2 tegnestuen A/S. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 42-45, ill.).

Holstebro. Højskole og musikskole. Nørreportcentret. Skredsande boliger. Ved Skaarup & Jespersen, Arkitekter og byplanlægger A/S. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 56-59, ill.).

Holstebro. Kontor og forretningsbygning. Fysiurgisk afdeling. Arkitektfirmaet Torsten Riis Andersen. [Kontor- og forretningsjendom, Brotorvet 3, Holstebro Centralsygehus, Fysiurgisk afdeling]. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 48-51, ill.).

Holstebro. Mølleparken. Holstebro Bank. Ved Holstebro Arkitektkontor A/S. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 52-54, ill.).

Mejdal. Andersen, Søren: Storparcel II Mejdal. Mediecenter i Naur. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 38-41, ill.).

Navr. Andersen, Søren: Storparcel II Mejdal. Mediecenter i Naur. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 38-41, ill.).

71.864 Kirkebygninger

Ringkøbing amt. Høgh, Jon: Vestjyske kirker. 1987. Bd. 1: Ringkøbing-egnen. [Dansk og tysk tekst].

Ringkøbing amt. Nyborg, Ebbe: Korbue, krucifiks og bueretabel. Om de ældste vestjyske triumfkrucifikser; deres udformning og anbringelse. (i: Hikuin. 1988. Bind 14, side 133-152, ill.).

Ringkøbing amt. Traustedt, P. H.: Leksikalsk register. [Minileksikon over kirker]. (i: Svend Cedergreen Bech: Vestjylland. 1988, side 349-414).

Enkelte kirkebygninger

Borbjerg. Altertavler i Viborg stift: Borbjerg og Vejrum. Af Gudrun Meedom og Johannes Bæch. (i: Viborg stifts årbog. 1988, side 58-69, ill.).

Hanning. Vilhelmsen, Jens: Restaureringen af Hanning og Nr. Vium kirker. (i: Ribe stiftsbog. 1988, side 50-59, ill.).

Humlum. Boysen, Benny: Herremand og menighed i Humlum kirke. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 5-15, ill.).

Nørre Vium. Nørre Vium kirke. Nr. Vium sogn – Videbæk kommune – Ringkøbing amt – Ribe stift. 1987. 20 sider, ill.

Nørre Vium. Vilhelmsen, Jens: Restaureringen af Hanning og Nr. Vium kirker. (i: Ribe stiftsbog. 1988, side 50-59, ill.).

Sabl. Det gyldne alter i Sahl kirke. Af Gudrun Meedom og Johannes Bæch. (i: Viborg stifts årbog. 1987, side 54-62, ill.).

Stadil. Hastrup, Niels: Hvis du vil have penge mand, svøm! Om en dobbelttydig indskrift på Stadil kirke og dens internationale og lokale kontester. (i: Kirkehistoriske samlinger. 1987, side 7-25, ill.).

Struer. Larsen, Esben: Kirke i Struer. (i: Byggeri. Årg. 8, 1987, nr. 1, [sek. 1], side 10-11, ill.).

Vejrum. Altertavler i Viborg stift: Borbjerg og Vejrum. Af Gudrun Meedom og Johannes Bæch. (i: Viborg stifts årbog. 1988, side 58-69, ill.).

71.9564 Egns- og byplanlægning

Ringkøbing amt. Regionsplan 1985. Udg. af Ringkøbing amtskommune. 1988. 162 sider, ill. + 4 kort.

Ringkøbing amt. Regionplan 1985. Tillæg. Udg. af Ringkøbing amtskommune. 1987-88. Bind 1-8. 1. Placering af vindmøller. Forslag. 2. Placering af feriecenter ved Herning. 3. Placering af ferie- og fritidsbebyggelse. 4. Anvendelse af Skjern-Videbæk banen. 5. Nye byområder i Skjern i Skjern kommune. 6: Udlæg af nyt byområde i Gimsing i Struer kommune. 7: Placering af kraftvarmeværk nord for Holstebro. 8: Placeringen af feriecenter ved Sommerland West i Ringkøbing kommune].

Ringkøbing amt. Skjern-konferencen 1986. »Marginaljorden«. Resumé ved Sven Hersbøll. 1987. 82 sider, ill. [Heri bl. a.: Niels Holten Sørensen: Besøg hos en marginaljordsbonde [Skjernådaalen]. Gert Alsted: Marginaljordernes anvendelse til naturformål [Dejbjergområdet]. I. Smith: Skovbrug på marginal landbrugsjord [Skjern kommune]. Kim Clausen: Kulturhistoriske synspunkter på landskabsudviklingen. Anton Kristensen: Amtskommune og marginaljorden].

Enkelte kommuner

Brande. Neergaard, Birgitte Bruun de: Kommuneplan – borgere og embedsmænd. [En tilflytters erfaringer med nærdemokratiet i kommuneplanlægningen]. (i: Byplan. Årg. 39, 1987, nr. 5, side 172-174).

Herning. Nielsen, Ronald: Birk – kraftcenter af internationalt format. [I Birk ved Herning planlægges et område, hvor højtudviklet industri, teknologi, uddannelse og kunst skal gå op i en højere enhed]. (i: Danske kommuner. Årg. 19, 1988, nr. 21, side 30-31, ill.).

Herning. Planlægning og byfornyelsen. Et forsøgsprojekt i Herning. [Skaarup & Jespersen, arkitekter og byplanlæggere, Sven Allan Jensens tegnestue, Herning afd.]. 1988. 61 sider, ill.

Holstebro. Bebyggelsesplan i Holstebro. Konkurrence. (i: Arkitekten. Årg. 89, 1987, nr. 15, side 381-387, ill.).

Holstebro. Levevilkår, livsformer og planlægning. Kultur- og fritidsplanlægning i Holstebro og Brønderslev. Af Bodil Bjørn og Hanne Krogstrup. 1984. 232 sider, ill. (Aalborg Universitetscenter. Kand. Samf. Adm. & Civilingeniørstudiet i Planlægning).

71.966 Rekreative områder

Holst Christensen, Thomas: Momhøje plantage – et muligt rekreativt område. 3. dels hovedopgave. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen, Fredningsafdelingen. 1987. 61 sider + bilag 1-4 (9 blade), ill.

73.08 Monumenter

Andersen, Edvard: Bækmarksbro. [Semiddelalderligt stenkor]. (i hans: Kors og krucifikser ved alfarvej. 1986, side 34-35, ill.).

Gravminder – en fotomontage. Af Børge Gade og Esben Graugaard. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 53-60, ill.).

Klange, Else: Bronzealdersvinet i Holstebro. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 57-62, ill.).

Nautrup, Orla: Brandmonumentet på Sønderlands torv. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 101-106, ill.).

74.6 Malerkunst

Agger, Knud: Blomstrende kirsebærtræ. 8-31. maj 1987. [Redaktion: Christian Gether]. 1987. 24 sider, ill.

Sidelmann Knudsen, Ingrid: Gavlmalierne i Brande. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 39-48, ill.).

Tikjøb Olsen, Kristian: Kræ' Bjerre i Tobaksfabriken. Kresten Bjerre – maleren og kroværten 1869-1943. 1987. 14 upag. sider, ill. [Udstillingskatalog].

76.46 Broderier

Tekst- og billedhæfte til lysbilleder fra Vestjylland. [Danmarks folkelige broderier]. [Forord og billedtekst ved: Gudrun Andersen... et al.]. 1983. 43 sider, ill. Lysbilledserie, 12). [Hertil findes diasserie].

77.096 Teaterhistorie

Bisgaard, Mette Marie: Hjordpige på Saugstrup Mølle. Uddrag af Mette Marie Bisgaards erindringer skrevet til Nationalmuseet. [Mejrup-dilettanterne]. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 95-97, ill.).

Byen ved havet. Af Peter Knudsen og Claus Hage. [Bla. om Tukak-teatret]. (i: Press. Månedbladet. 1988, nr. 36, side 66-79, ill.).

Rytter, Jens: Amatører på skrå brædder. [Amatørskuespil i Struer]. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 61-70, ill.).

77.606 Børnefilmklubber

Riedel, Flemming: Og der blev atter vist film. [Lemvig Børnefilmklubs overtagelse af Lemvig biograf]. (i: Pråsen. Årg. 12, 1986, nr. 45, side 2-6).

78.07 Musikskoler

Højskole og musikskole. Nørreportcentret. Skred-sanne boliger. [Holstebro]. Ved Skaarup & Jespersen, Arkitekter og byplanlæggere A/S. (i: Tegl. Årg. 91, 1988, nr. 2, side 56-59, ill.).

78.22 Orgler

Høgh, Jon: Orgelfabrikken i Ringkjøbing. Joh. P. Andersen & Co. (i: Hardsysseis årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 63-72, ill.).

79 Idræt

Rasmussen, Ole C.: Fritidslivet som dynamo for industriel vækst. [Vildbjerg]. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 90, 1987, nr. 24, side 4-5, ill.).

Raabo, Jesper: Offensiv idrætspolitik har skabt rekordvækst. [Trehøje kommune]. (i: Idrætstliv. 1987, nr. 10, side 20-21, ill.).

79.506 Gymnastikforeninger

Rasmussen, Ole C.: Foreningsarbejde med plan i. Interview med Elmo Flaskager. [Skjern Gymnastikforening]. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 90, 1987, nr. 9, side 4-5).

Rasmussen, Ole C.: Gymnastik er et uldent begreb. – (Hvor går gymnastikken hen?). [Rapport udarbejdet på baggrund af omfattende observationer under gymnæstradaen i Herning]. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 90, 1987, nr. 40, side 6-7).

Rasmussen, Ole C.: Strammere krav til rep.-gymnaster. Interview med Hans Laurids Pedersen, Vibeke Madsen. [Ringkøbing, Skjern, repræsentationshold]. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 90, 1987, nr. 26, side 10-11).

79.606 Skytte-, gymnastik- og idrætsforeninger

Holstebro Skytteforening. 125 års jubilæum. 1863-1988. 1988. 14 upag. sider, ill.

RHIF gennem 50 år. [Redaktion: Theodor Seerup og Henrik V. Mathisen]. 1986. 55 sider, ill. [Resen-Humlum idrætsforening].

Thygesen, Jens K.: Vi satser på DDGU – og en god vejlederordning. [Videbæk Idrætsforening]. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 91, 1988, nr. 40, side 4-5, ill.).

Ulfborg Skytte- og Gymnastikforening gennem 125 år. 1862-1987. [Red. af Kristen Bro]. 1987. 62 sider, ill.

79.609 Idrætsstævner

Margolinsky, Allan: Rekorddeltagelse i gymnæstraden. [8. gymnæstrada i Herning 1987]. (i: Idrætstliv. 1987, nr. 3, side 24-25, ill.).

Melgaard, Kristian: Berlin, Wien, Zürich og så blev det Herning. Verdens største idræts-begivenhed afvikles i Herning – og kommunen er aktivt og centralt placeret. (i: Danske kommuner. Årg. 18, 1987, nr. 10, side 20-21, ill.).

Nielsen, Eva: Focus på gymnæstrada 1987 – gymnastik, teater – eller et sted midt imellem. (i: Focus idræt. Årg. 11, 1987, nr. 6, side 266-267).

Rasmussen, Ole C.: Gymnæstradaen gav et pænt resultat. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 90, 1987, nr. 43, side 3).

Rasmussen, Ole C.: Gymnastik festival. [8. gymnæstrada i Herning 1987]. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 90, 1987, nr. 27, side 4-5, ill.).

Rasmussen, Ole C.: Overvældende skønhed. [8. gymnæstrada i Herning 1987]. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 90, 1987, nr. 27, side 6-7, ill.).

Rasmussen, Ole C.: Succesen oversteg langt forventningerne. [8. gymnæstrada i Herning 1987]. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 90, 1987, nr. 27, side 3, ill.).

Thygesen, Jens K.: Gymnæstradaen 1987 i Herning. Det skrev aviserne om den store gymnastik-festival. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 90, 1987, nr. 29, side 6-7, ill.).

79.65 Ridning

Et festskrift. Udg. i anledning af Herning Rideklubs 50 års jubilæum og Herning Rideklubs Venners 10 års jubilæum. 1988. 44 sider, ill.

79.71 Fodbold

Kongsgaard, Herlev: Fodbold i Spjald 50 år. 1938-1988. Udg. af Fodboldforeningen i Spjald. 1988, 16 sider, ill.

Madsen, Flemming: Team Danmark vælger Vinding: Fodboldeliten skal træne her. Man kan komme langt med utraditionelle midler, sådan som Trehøje kommune i Vestjylland er kommet. (i: Amt og kommune bladet. Årg. 20, 1987, nr. 7, side 36, ill.).

Thygesen, Jens K.: Svært at kæmpe mod det etablerede også i idræten. [Ny fodboldklub i Brande]. (i: Dansk ungdom og idræt. Årg. 90, 1987, nr. 5/21, side 4-5).

79.78 Badminton

Bendixsen, Bogdens: 50 år med badminton i Herning. Herning Badmintonklub af 1937, 1937-1987. 1987. 42 sider, ill.

79.97 Sportsfiskeri

Christoffersen, Carsten: Karup å – årets bedste havørredvand. (i: Fisk & fri. 1987, nr. 9, side 16-17, ill.).

Christoffersen, Carsten: Prøv en dansk påskelaks. [Interview med »Nelle«. Storåen]. (i: Fisk & fri. 1988, nr. 5, side 54-55).

Rugholdt, Kim Mark: Jyllands vestkyst. 300 kilometer jomfrueligt ørredvand. (i: Fisk & fri. 1987, nr. 3, side 24-27).

Rørkær Madsen, Per: Storaen ud af skyggen! – med svømmeskridt. (i: Sportsfisken. Årg. 62, 1987, nr. 6, side 4-7, 10, ill.).

80-89 LITTERATUR. SPROG

81.68 Enkelte motiver i dansk litteratur

Hansen, Ingeborg: Struersangens forfatter. [Bruno Hansen]. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 16-20, ill.).

Høiberg, Erling: Struer station og digterne. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 34-43, ill.).

89.667 Jysk sprog

Borup Jensen, Gunnar: Så wit æ hæve. Vandring i vort modersmål, den thyholmske dialekt. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 13, 1987, side 5-9).

90-99 HISTORIE

90.85 Segl

Mejdahl, Jørgen: Niels Vendelsbos signet på marken ved Østerlund i Idom. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 39-44, ill.).

90.87 Kommunevåben

Graugaard, Esben: Sct. Jørgen og Holstebro. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 17, 1987, side 10-21, ill.).

91.15 Oldtiden

Arkæologi på naturgassens vej. Af Lis Helles Olesen og Palle Eriksen. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 9-38, ill.).

Danmarks længste udgravning. Arkæologi på naturgassens vej 1979-86. Red. af Rigsantikvarens arkæologiske sekretariat. 1987. Side 362-372: Ringkøbing amt.

Helles Olesen, Lis: Begravelsesplads gennem 2000 år i Stendis. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 17, 1987, side 22-54, ill.).

Helles Olesen, Lis: Brandhøj og 146 andre gravhøje i Sevel sogn. (i: FRAM. 1988, side 45-54, ill.).

Aarup Jensen, Jens: »Marie, Marie, du skal sgu' mæ te æ haw!». Med arkæologen på Holmsland klit. (i: FRAM. 1988, side 7-35, ill.).

91.151 Stenalderen

Helles Olesen, Lis: Museets ældste genstand. [Skaftungespil fra tiden umiddelbart efter sidste istid].

(i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 7-8, ill.).

91.155 Jernalderen. Vikingetiden

Helles Olesen, Lis: Jernalderkrigeren i Vejrum. [Gravhøj med rytterkriger fra ældre romersk jernalder udgravet i Vester Lundby ved Vejrum]. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 31-34, ill.).

Lewis, Bodil: Overbygård og Nørre Fjand. En analyse af nogle jernalderlandsbyers tilliggende og økonomi. (i: Kuml. 1985, side 123-163, ill.).

Nielsen, Leif Christian: Omgård. The wiking age water mill complex. (i: Acta archaeologica. 1986. Vol. 57, side 177-204, ill.).

96.15 Middelalderarkæologi

Egeberg Hansen, Torben: Tomten af en middelalderlig smedje ved Skjern. Udnyttede smeden vandkraften til sit arbejde. (i: Meta. 1987, side 58-64, ill.).

Eriksen, Palle: En søjbrønd fra Ringkøbings middelalder? (i: FRAM. 1988, side 67-72, ill.).

Henningsen, Helle: En hustomt fra det ældste Ringkøbing. (i: Meta. 1987, side 65-71, ill.).

96.71 Besættelsen 1940-45

Fonager, Carl: Toldstrups telegrafnøgle brugt af »Moses radiohold». (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 75-86, ill.).

Houvig-fæstningen. Udg. af Ringkøbing amtskommune, Teknik- og miljøforvaltningen. 1987. 34 sider, ill. [Indhold: Bent Bågøe Anthonisen: De tyske fæstningsværker Kryle/Ringelnatter. Forvaltningen for teknik og miljø, Fredningsafdelingen: Forslag til bevaring af området].

Nielsen, Jørgen: Luftstøttepunkt Rom 1940-1945. 1983-84. Bind 1-2, ill. [Maskinskrrevet].

Skov Kristensen, Henrik: Britiske bomber over Vestjylland. En række dagbombardementer i foråret 1941. (i: Historie. Jyske samlinger. Ny række, bind 16. 1986, side 1-55, ill.).

Toldstrup, Jens: Den ukendte soldat. [Tage Hansen]. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 87-91, ill.).

99.07 Autografsamling

Kristensen, Georg: »Undskyld, må jeg bede om Deres autograf...? (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 92-100, ill.).

99.1 Biografiske samlinger

Mennesker i Ringkøbing amt. Et udvalg af erindringer og biografier i Holstebro Bibliotek. [Udarbejdet af Gunvor Trolldvad]. 1988. 12 upag. sider, ill.

99.4 Biografier af enkelte personer

- Agger, Knud.* Agger, Knud: Blomstrende kirsebærtræ. 8.-31. maj 1987. [Redaktion: Christian Gether]. 1987. 24 sider, ill.
- Astrup, Jens.* Astrup, Jens: Drengedage på Thyholm. 1988. 68 sider, ill.
- Astrup, Jens.* Astrup, Jens: Landbetjent i Hjerm distrikt. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 5-18, ill.).
- Astrupgaard, Morten.* Astrupgaard, Morten: Om et Sct. Hans minde. En livsskildring. 1979. 99 sider, ill.
- Bang, Jens Andreas.* Bang, Jørgen: En læge på landet for et århundrede siden. [Læge Jens Andreas Bang, Struer]. (i: Medicinsk forum. Årg. 41, 1988, nr. 1, side 21-25, ill.).
- Bisgård, Mette Marie.* Bisgård, Mette Marie: Hjordpige på Sæugstrup Mølle. Uddrag af Mette Marie Bisgårds erindringer skrevet til Nationalmuseet. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 89-98, ill.).
- Bjerre, Kresten.* Tijkøb Olsen, Kristian: Kræ' Bjerre i Tokbaksfabrikken. Kresten Bjerre – maleren og kroaværten 1869-1943. 1987. 14 upag. sider, ill. [Udstillingskatalog].
- Breinholt, Enevold.* Møller, Erling: Den første handelsmand på Breinholt. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 78-82, ill.).
- Borchmann, Arnold Elenius Thomas.* Brochmann, Elenius: En fattig drengs fortælling. [Barndom i Struer]. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 41-50, ill.).
- Brondbjerg, K. F.* Brondbjerg, K. F.: Erindringer fra min skoletid i Staby søndre skole. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 73-86, ill.).
- Bruhn, Thomas.* Barløse, Børge L.: Thomas Bruhn på Rybjerg. Portræt af en grundtvigsk patriark. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 45-56, ill.).
- Christensen, Ane Cathrine.* Rasmussen, Anna Lise: Tråde i Trine Kræn's liv. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 14, 1988, side 44-52, ill.).
- Christensen, Jens Sørensen.* Mose Enevoldsen, Chr.: Han magtede ikke at miste flere af sine redningsmænd. [Bådfører af Hvide Sande redningsbåden i 1951]. (i: Tidsskrift for redningsvæsen. Årg. 55, 1988, nr. 4, side 12-13, ill.).
- Dueholm, Christen Jensen.* Lauridsen, Finn H.: Byttehandel på Thyholm. Om gårdkøbmand Christen Jensen Dueholm. (i: Festskrift til Vagn Dybdahl. 1987, side 303-325, ill.).
- Eigaard, Gerda.* Eigaard, Gerda: Købmandskone i krise- og krigsår. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 21-29, ill.).
- Ernst, Emil.* Bjerg Mogensen, Frede: Engesvang og tørveindustrien. Med portræt af tørvefabrikant Emil Ernst (1854-1933). 1988. 48 sider, ill.
- Fløe, Gunnar.* Fløe, Gunnar: Gunnar og Gullestrup – om sammenhold og naboskab. 1988. [28] blade, ill.
- Gråbøl, Poul.* Hove Nielsen, Flemming: Fabrikanten og fabrikken. [Centrum Vindeur, Struer]. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 41-50, ill.).
- Guldberg Madsen, Oskar.* Guldberg Madsen, Oskar: Skolebørnene gik rundt og solgte boller for bagerne. Redigeret af Asta Thomsen Jensen. (i: Årbogen [for Skjern]. [Årg. 47]. 1988, side 1-6, ill.).
- Hansen, Bruno.* Hansen, Ingeborg: Struersangens forfatter. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 16-20, ill.).
- Hansen, F. L. Graugaard.* Esben: Svend Nielsens erindringer om fabrikant F. L. Hansen og holstebromotorerne. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 17, 1987, side 55-63, ill.).
- Hansen, Karl.* Hansen, Karl: An' Trængsel hinne dreng. En fattigdrengs saga. Udgivet af Maja Mortensen. 1988. 117 sider, ill.
- Hansen, Tage.* Toldstrup, Jens: Den ukendte soldat. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 16, 1986, side 87-91, ill.).
- Hauch, Henrik.* Hauch, Henrik: Erindringer. Ved Tage Kaarsted. 1978. 162 sider, ill.
- Hauskov, Jens.* Hauskov, Jens: Minder fra et langt liv. (i: Årsskrift. Udgiver: Egnshistorisk Studiecenter, Ulfborg-Vemb. Museum og arkiv. Årg. 1, 1987, side 11-51, ill.).
- Henriksen, Otto.* Henriksen, Otto: Den gamle bonde fortæller. 1967-69. Bind 1-2, ill. [Gårdejer i Brande].
- Højbjerg, Karen.* Fomsgaard, Sigrid: Gamle Kaarens kirkegang. [Digt]. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 15, 1988/2, side 24-28, ill.).
- Høyer, Ove.* Høyer, Ove: Dreng i Struer i trediveerne. 1987. 69 sider, ill.
- Kann, Ebba.* Kann, Ebba: Livets puslespil. Et tidsbillede m. m. 1976. 111 sider. [Barndom i lægeboligen i Brande].
- Kirk, Ole.* Ebbensgaard, Aage: Ole Kirk, vestjysk bonde, politiker og foregangsmand. (i: Årsskrift. Udgiver: Egnshistorisk Studiecenter, Ulfborg-Vemb. Museum og arkiv. Årg. 2, 1988, side 4-20, ill.).

- Kirk, Ole.* Kirk, Jens: Ole Kirk 1788-1876. Mindetale ved kransenedlægning d. 9. november 1988. Ulfborg kirkegård. (i: Årsskrift. Udgiver: Egnshistorisk Studiecenter, Ulfborg-Vemb. Museum og arkiv. Årg. 2, 1988, side 2-3, ill.).
- Kirk, Ole Noe, Rita Louise:* Ole Kirk til minde i 200-året for hans fødsel. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 22, 1988, side 23-38, ill.).
- Kirkegaard, Anders.* h. o.: Anders Kirkegaard – 50 år. [Dansk Pelsdyravlerforenings formand Anders Kirkegaard, Holstebro]. (i: Dansk pelsdyravler. Årg. 50, 1987, nr. 1, side 36-37, ill.).
- Kongsgaard, Niels.* Kongsgaard, Niels: Glade drengedage i Barslev. Uddrag af fhv. gårdejer Niels Kongsgaard's livserindringer. Red. af Poul Møller. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 13, 1987, side 10-19, ill.).
- Korsgård, Knud Christensen.* Alstrøm, Anna Louise: En stridbar storbonde. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 14, 1988, side 24-27, 30-32).
- Kristensen, Anders.* Fiskeri for hele familien. [Fiskerfamilie i Torsminde]. (i: Dansk fiskeri tidende. Årg. 105, 1987, nr. 15/16, side 20-21).
- Krogshede, Kristian.* Krogshede, Kristian: Minder fra Olerup og Gerlev. En bondedrenge livsventyr. 1980, side 11-48, ill.: [Min lykkelige barndom og ungdom i Vestjylland. (Bøvlingegenen)].
- Kruchov, E. C.* Christoffersen, Cora; Dr. Krushov. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 15, 1988/2, side 33-39, ill.).
- Kruchov, E. C.* Søndergaard, Grethe: Min far, læge E. C. Kruchov i Hvidbjerg. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 15, 1988/2, side 29-32, ill.).
- Kaae, Alfred.* Bjerregård, Kr.: Alfred Kaae. [Optryk af artikel i •Hardsyssels årbog 1972•]. (i: Årsskrift. Udgiver: Egnshistorisk Studiecenter, Ulfborg-Vemb. Museum og arkiv. Årg. 1, 1987, side 8-9, ill.).
- Kaae, Alfred.* Jespersen, Esbern: Alfred Kaae. 1892-1973. [Optryk af artikel i •Hardsyssels årbog 1973•]. (i: Årsskrift. Udgiver: Egnshistorisk Studiecenter, Ulfborg-Vemb. Museum og arkiv. Årg. 1, 1987, side 2-4, ill.).
- Kaae, Alfred.* Uhre, Rudolf: Alfred Kaae. (i: Årsskrift. Udgiver: Egnshistorisk Studiecenter, Ulfborg-Vemb. Museum og arkiv. Årg. 1, 1987, side 5-7, ill.).
- Laugesen, Dagmar.* Laugesen, Dagmar: Pigen fra Hummelmosen. [Hjerm]. (i: Struerfolk. 1987, bind 2, side 59-67, ill.).
- Laustsen, Marie.* Laustsen, Marie: Fra bondepige til borgerskole. Erindringer fra et langt liv. 1987. 76 sider, ill.
- Lumbolt, Johannes.* Lumholt, Johannes: Min krogede livsbane. Noget om min slægt og mig selv som jeg har fået det fortalt og som jeg selv erindr det. 1987. 157 sider, ill.
- Madsen, Gunnar.* Madsen, Gunnar: Fra vogterdreng til førstelærer. Erindringer. 1978, side 7-28, ill.: [Barndom og ungdom i Nees og Nr. Nissum].
- Madsen, Harry.* Harry Madsen udnævnt til æresmedlem af foreningen. [Stationsleder Harry Madsen, Redningsstation Torsminde]. (i: Tidsskrift for redningsvæsen. Årg. 55, 1988, nr. 4, side 16-17, ill.).
- Madsen, Jens.* Madsen, Jens: Krejler af Guds nåde. 1986. 79 sider, ill.
- Madsen, Peder Kristian.* Bech Hald, Helga: En glemt folkemindesamler. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 95-102, ill.).
- Moelberg, Jens Pedersen.* Købmand Jens Pedersen – træk af hans liv og virksomhed. (i: Ringkjøbing årbog. Årg. 61, 1987, side 5-16).
- Møller, K.* Møller, K.: Sælsomt slynges de tråde. Minder fra et langt liv. 1975, side 136-191, ill. [24 år på Hammerum Landbrugs- og Husholdningskole].
- Nautrup, Orla.* Skov, Torben: Orla Nautrup – formand for Museumsforeningen for Holstebro og Omegn 1974-1988. (i: Holstebro Museum: Årsskrift. Årg. 17, 1987, side 7-9, ill.).
- Nielsen, Carl.* Stephensen, Hakon: Carl d. Røde. 1976, side 10-40: [Barndom og ungdom på Struer-Hjermegenen].
- Olufsen, Aksel.* Olufsen, Aksel: Mit liv. Aksel Olufsens beretning om sit liv, fortalt til Hanna Nielsen. 1988. 77 sider, ill.
- Pichard, Knud.* Pichard, Knud: Billed nummer to fra Struer Statsgymnasium. En personlig tilståelse. Af Knud H. Thomsen. [Optryk af artikel i •Hardsyssels årbog 1975•]. (i: Struer Gymnasium. 1938-88. En skole og dens by. 1988, side 94-103, ill.).
- Plougmann, Niels.* En vestjysk fjordfisker Niels Plougmann, Thorsminde, (i: Portrætter af dansk fiskeri. Dansk Fiskeriforening 1887-1987. 1987, side 40-50, ill.).
- Poulsen, Johan A.* Boysen, Benny: Jeppe Aakjærs fotograf. 1981. 18 sider, ill.
- Ritzau-Eigaard, Oscar.* Eigaard, Gerda: Købmandskone i krise- og krigsår. (i: Struerfolk. 1988, bind 3, side 21-29, ill.).

Rytter, Jens. Rytter, Jens: Stille grund og dybt vand. 1988. 53 sider, ill.

Sebested, Hendrich Clausen. Knudsen, Erik: Da magistraten i Ringkøbing blev sorteper. [Om skiftebehandling efter skipper Hendrich Clausen Sehested] (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 103-120, ill.).

Simonsen, Bernhard. Simonsen, Bernhard: En landsbydegns erindringer. 1973. 11 blade.

Skelmose, Peder. Skelmose, Peder: Fiskerdreng fra Klitten. Optegnelser udgivet ved A. Hjorth Rasmussen. 1970. 35 upag. sider, ill.

Skikkild, Chresten Nielsen. Skikkild, Chresten Nielsen: Chresten Nielsen Skikkilds erindringer. (i: Jul i Ringkøbing. 1987, side 7-8, 10, 12, 14, 16, 18 og 1988, side 7-8, 10, 12, 15-16, 18, 20, ill.).

Strandbygaard, Jørgine. Fra fornuft til forelskelse. [Om Jørgine Strandbygaards (Vedersø) breve til hendes forlovede Jens Anton Holm affattet i årene 1865-66]. (i: Samvirke. Årg. 61, 1988, nr. 5, side 74-77, ill.).

Terkelsen, Johannes. Terkelsen, Johannes: En vej til højskolen. Erindringer. 1975, side 14-55: [Barndom og ungdom på Heringegenen].

Thuborg, Anders. Thuborg, Anders: En broget fortid. 1971. 70 sider, ill.

Thyrring, Ulla. Johansen, Keld: Hun bestyrer fortiden i hedens hovedstad. (i: Inspiration/IN. 1987, nr. 7, side 70-71, 104-105, ill.).

Traberg, Laust. Traberg, Laust: Erindringer om mit ophold på Holstebro Sygehus fra 30/11 1931 til 4/7 1933. 1987. 15 sider.

Windfeldt Jensen, Hans. Windfeldt Jensen, Hans: Hans Windfeldt Jensen 1819-1897. Dagbog, nedskrevet i Skakhus, Ulfborg, år 1886. (i: Årskrift. Udgiver: Egnshistorisk Studieceter, Ulfborg-Vemb. Museum og arkiv. Årg. 2, 1988, side 21-56, ill.).

Zahle, Grete. Zahle, Grete: Liv og kunst omkring mig selv. 1987. 263 sider, ill.

Østergaard, Ove. Balslev, Estrid: Manden der fik nok af at være rektor. [Interview med rektor Ove Østergaard, Herning Gymnasium]. (i: Gymnasieskolen. Årg. 71, 1988, nr. 5, side 212-215, ill.).

Aaberg, C. P. Morsing, T. Et miskendt geni eller en særpræget kværvulant? Aaberg-sagen. Historien om en opfinder, der tabte en god ide på gulvet. (i: Ingeniøren. Årg. 12, 1986, nr. 48, sektion 1, side 8-10, ill. + DEBAT: nr. 49, sektion 1, side 8-9, nr. 50, sektion 1, side 7, nr. 51, sektion 1, side 4).

Aastrup, K. L. Aastrup, Valdemar: Register over K. L. Aastrups salmer. (i: Hymnologiske meddelelser. Årg. 15, 1986, nr. 3/4, side 146-178).

99.8 Stamtavler

Slægtsgården i Sdr. Bork. Skrevet af Cecillie Pedersen og Per O. Pedersen. 1986. 94 blade, ill. [Visse blade trykt på begge sider].

99.9 Stamtavler over enkelte familier

Christensen. Slægten fra Bækgården i Resen sogn (Skodborg herred). Om Jens Christensen, født 1815, og hustru, deres forfædre og efterkommere. Ved Nordisk Slægtsforskning. 1987. 263 sider, ill.

Christensen. Slægtsbog for efterkommere efter Anders Christensen, husmand i Nr. Lyngvig, født 1826. Ved Anearkivet. 1984. 31, 40 blade, [8] tavler + foldet slægtstavle.

Clemmensen. Slægten Østergaard fra Sunds sogn (Hammerum herred). Om Jens Kølback Clemmensen og hustru, deres forfædre og efterkommere. Ved Nordisk Slægtsforskning. 1987. 247 sider, ill.

Ertbjerg. Ertbjerg-slægten. Redigeret og delvis skrevet af Rikard Karlsmose. Med afsnit skrevet af medlemmer af familien. Udgivet på foranledning af Krista Ertbjerg. 1987. 317 sider, ill.

Hemmet. Langholz, Carl: Præsteslægten Hemmet i fem led. Søren Kierkegaards gejstlige forfædre og slægtninge. (i: Personalhistorisk tidsskrift. Årg. 105, 1985, nr. 2, side 199-218 + rettelser: Årg. 107, 1987, nr. 1, side 81-82).

Jensen. Slægtsbog for efterkommere efter Mogens Jensen, gårdejer, fisker, strandfoged og klitfoged i Klegod, født 1846. Ved Anearkivet. 1984. 40 blade, 143 sider, [31] tavler + foldet slægtstavle.

Jensen. Slægtsbog for efterkommere efter Søren Jensen, gårdejer i Neder Brøndbæk, Borbjerg sogn, født 1795. Ved Anearkivet. 1985. 17 blade, 125 sider, [30] tavler + foldet slægtstavle.

Lauritsen. Bjærre, Viggo: Et bidrag til historien og forhistorien vedrørende Anton Lauritsen, 1850-1935, og hustru Birgitte Nielsen Bank, 1849-1928, som boede i Videbæk fra året 1882, på gården matricel no. 5-b. 1988. 150 blade + anetavle.

Laursen. Munch, G. A.: Over Kjelsmark slægten. Lidt om Trabjerg og Karen Madsdatter i Trabjerggård, beboerne i Over Kjelsmark i Borbjerg sogn i 1700-tallet, stamægteparret Jens Laursen (1822-1909) og Birthe Kirstine Jensen (1831-1899) i Over Kjelsmark, deres efterslægt i gårdslinien, 4 slægtslinier på spindesiden efter stamægteparret. Kusk-slægten

- fra Vester Bjørnkær i Sevel sogn, Vestergaard-slægten fra Vestergård i Hogager i Borbjerg. Olesen-slægten fra Øster Hvamgård i Borbjerg, Olesen-slægten fra Kirkebygård i Ryde sogn. 1986. 286 sider, 112 tvl.
- Madsen*. En slægt Madsen fra Hvidbjerg sogn (Refs herred). Om Ole Christian Madsen, født 1939, hans forfædre og efterkommere. Ved Nordisk Slægtsforskning. 1988. 143 blade, ill.
- Mouritsen*. Slægtsbog for efterkommere efter Christen Mouritsen, gårdejer i Pedersgård, Tjörning sogn, født 1786. Ved Anearkivet. 1985. 18 blade, 250 sider, [40] tavler + foldet slægtstavle.
- Nielsen*. Anetavle for slægten Nielsen på matrikel nr. 7 i Semb. Ved Anna Overgaard. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 14, 1988, side 28-29).
- Nielsen*. Slægtsbog for efterkommere efter Peder Nielsen (Obel), husmand i Søndbjerg på Thyholm, født 1922. Ved Anearkivet. 1984. 30, 84 blade, [11] tavler + foldet slægtstavle.
- Pedersen*. En selvejerslægt i Haderup sogn. Om Jørgen Pedersen, født 1801, og hustru, deres forfædre og efterkommere. Ved Nordisk Slægtsforskning. 1987. 342 sider, ill.
- Pedersen*. Slægtsbog for efterkommere efter Christen Pedersen (Gade), gårdejer i Gade, Nees sogn, født 1790. Ved Anearkivet. 1984. 31 blade, 206 sider, [27] tavler + foldet slægtstavle.
- Qvistgaard*. Qvistgaard, Erh.: Stamtavle over slægten Qvistgaard fra Veirum med biografier og billeder. 3. udg. 1974-86. 1 bind (løsblade). [Ajouført i perioden 1974-1986].
- Sand*. Slægten Sand fra Stavning sogn (Bølling herred). Om Peder Andreas Sand, født 1804, og hustru, deres forfædre og efterkommere. Ved Nordisk Slægtsforskning. 1988. 432 sider, ill.
- Wiborg*. Wiborg, Govert: Sognedegn Søren Wiborgs efterkommere. En vestjysk slægt og dens forgreninger. 1988. 123 sider, ill.

99.94 Slægthistorie

- Lind*. Østergaard, Bent: En vestjysk præste- og degneslægt. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 19-38, ill.).
- Nielsen*. Traberg, Emil: «Gadegård» i Sevel sogn og slægterne Nielsen og Olesen, der boede der i 135 år, 1835-1970. 1986. 44 blade + 3 bilag.
- Odgaard*. Alstrøm, Anna Louise: Odgaard-slægten. Jens Odgaard af Styvel. (i: Egnshistorisk Forening Thyholm og Jegindø. Årg. 15, 1988/2, side 44-45, ill.).
- Olesen*. Traberg, Emil: «Gadegård» i Sevel sogn og slægterne Nielsen og Olesen, der boede der i 135 år, 1835-1970. 1986. 44 blade + 3 bilag.
- Schmidt*. Nielsen, Knud Erik: Nørregade 10 [Firmaet Martin Schmidt & Søn]. 1987. 18 sider, ill.
- Traberg*. Traberg, Emil: De tre Trabjerg-slægter fra Borbjerg sogn. Især slægten, der stammede fra «Ladefogedgården» i Trabjerg. 1986. 40 blade.
- Vendelbo*. Mejdahl, Jørgen: Niels Vendelbos signet på marken ved Østerlund i Idom. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 39-44, ill.).
- Ølgaard*. Østergaard, Bent: En vestjysk præste- og degneslægt. (i: Hardsyssels årbog. Række 2, bind 21, 1987, side 19-38, ill.).

REGISTER

omfattende personer (personer, der bare er nævnt, men ikke videre omtalt, er udeladt), stednavne og emner. B angiver billede.

4. maj møde i Holstebro 1949 13-18

Aldal, J. (Overlærer, Holstebro) 23-44, B 24

Biblioteksvæsen. Haderup sogn 86

Blytækning 97-98

Borbjerg. Sognehistorie 34

Broer. Haderup sogn 77, 81, 84

Broer. Hagebro 81-82

Broer. Holstebro, Østerport 55-57, 63-64

Broer. Smedevad bro 49-68, B 51, B 61, B 65, B 67

Bromand, Jens Christensen (Møllersvend, Holstebro) 46-47

Brunsholm, Jens Nielsen (Vægter, Holstebro) 45-47

Bundgård, Bertel (Broslager, Ås) 60-62, 66

Botcher, Hans Jacob (Sognepræst, Haderup) 75

Dalgaard, Bertel (Politikeren) 21-22

Degnehistorie. Hardsyssel 35

Feldborg plantage 77-78

Femhøj, Rasmus Pedersen (Politibetjent og rådstuetjener, Holstebro) 46, 48

Fjerde maj møde i Holstebro 1949 13-18

Frandsen, Arne V. (Overbibliotekar, Holstebro) 38, 40, 43

Glavind, Laust (Klog mand) 45-48, B 46, B 47

Grundtvig, N. F. S. (Præsten) 70-72

Haderis å 77-78

Haderup sogn 75-88, kort 76

Haderup sogn. Biblioteksvæsen 86

Haderup sogn. Skolevæsen 85

Hagebro 79, 81-82, 84

Hansen, C. F. (Amtmand, Ringkøbing) 56, 58

Hansen, H. C. (Førstelærer, Trabjerg) 38, 44

Hansen, H. P. (Museumsforstander, Herning) 27, 33, 35-36, 38, 44

Harboøre 89-94

Hardsyssels årbog 26-28, 33-38

Historisk Samfund for Ringkøbing Amt 32-38, 99-106

Historisk Samfund for Ringkøbing Amt. Vedtægter 105-106

Hjemstavnsbogen for Ringkøbing amt 38

Hjemmeværnsdistrikt. Holstebro 5-22

Holm, Niels (Tømrermester, Ringkøbing) 58-59

Holstebro 45-48, 51-52, 55-57, 59-60, 63-64, 78, 82, 85, kort 53, kort 57

Holstebro. 4. maj møde 1949 13-18

Holstebro. Byhistorie 23, 26-28, 31-32, 39-43, B 39

Holstebro. Hjemmeværnsdistrikt 5-22

Holstebro. Markeder 82

Holstebro. Skolevæsen 24-26, B 25

Holstebro Museumsforening 29-30

Hornshøj 49-50, 55

Hover kirke 97-98, B 97

Indremission. Harboøre 90-92

Jakobsen, Frode (Politikeren) 18

Jelling Seminarium 70-72

Jensen, Andrea (f. With) 91, 94, 96

Jensen, Anton M. (Sognepræst, Harboøre) 89-96, B 90, B 91, B 95

Johnstad-Møller, S. E. (Hjemmeværnschef) 6, 8, B 7

Jørgensen, Aage (Tegner, Frederiksberg) 37

Karberg, Andreas (Amtmand, Ringkøbing) 32-33

Knudsen, N. C. (Garversvend, Holstebro) 46-48

Knudsen, Peder (Gårdejer, Staulund) 75-88

Kragelund, Peder Frederik (Sognepræst, Haderup) 75

Lind, Mathias (Guldsmed, Holstebro) 26-27

Litteratur om Ringkøbing amt 107-141

Lægård bæk 49, 52, 54-56, 63-64, kort 53

Lægårdvej, Holstebro 50, 52, 54, 58-60, 64, kort 53

Madsen, Jens Chr. (Seminarieforstander, Jelling) 69-74, B 71

Marked. Holstebro 82

Marked. Sjørup 84

Marked. Skive 83-84

Marked. Viborg 83-84

Moe, Carl (Sognepræst, Harboøre) 90

Møller, Ane Marie (Værthusholder »Madam Møller«, Holstebro) 45-47

Møller, C. F. E. (Sognepræst, Borbjerg) 70

Møller, Christian (Førstelærer, Borbjerg) 34-35, 73

Nielsen, Kaj K. (Borgmester, Holstebro) 10-11, B 12

Oldtidsvejen (Dybå-Hagebro) 54-55, 81

Oversvømmelser. Haderis å 77-78

Oversvømmelser. Holstebro 49-50, 56

Pedersen, Christen (Blytækker, Sneek) 97-98

Pligtkørsel 84

Poulsen, Ejnar (Enelærer, Lovskal) 35

Rødevej, Holstebro 50, 52, 54, kort 53

Rømer, Niels (Politibetjent, Holstebro) 45-48

Schou, Holger Jensen (Lærer, Borbjerg) 70

Schous købmansgård, Holstebro 30-31, 40, B 30

Sjørup. Markeder 84

Skive. Markeder 83-84

Skolevæsen. Haderup sogn 85

Skolevæsen. Holstebro 24-26, B 25

Smedevad bro 49-68, B 51, B 61, B 65, B 67

Staulund (Haderup sogn) 75, 83, 85, B 79

Storgaard Pedersen, P. (Lærer, Hee) 32-33, 35

Storåen 49-50, 55-56, 63

Struer. Byhistorie 28

Studehandel 82-83

Svendsen, H. J. M. (Seminarieforstander, Jelling) 71-72

Tagdækning. Blytækning 97-98

Tang Kristensen, Evald (Folkemindesamleren) 75-76

Thomsen, Hilmer (Boghandler, Holstebro) 23, 42

Thomsen, K. P. (Kaptajn, Hjemmeværnet) 5-22

Thomsen, Niels P. (Bogtrykker, Holstebro) 30, 36-37, 42

Thomsen, Peder (Vind) 46

Tranberg, Jørgen (Herredsfoged, Holstebro) 56, 59-60

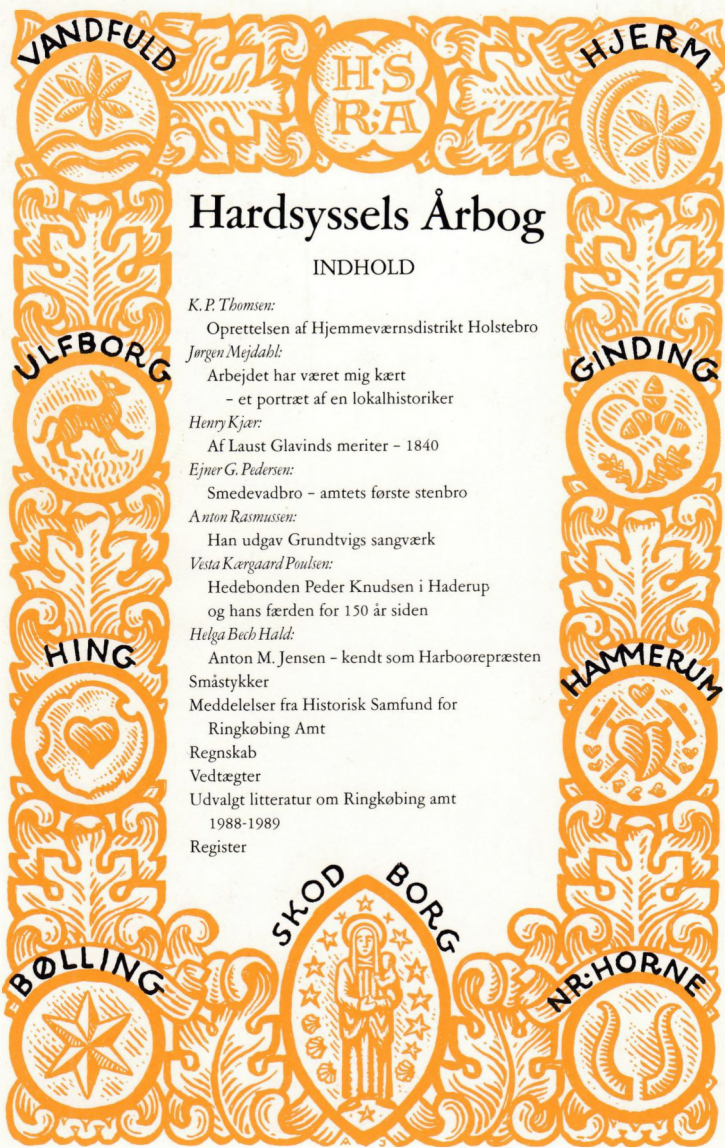
Vejarbejde 81-82

Vestergaard Christensen, Stephan (Gårdejer, Borbjerg)
33-35

Viborg. Markeder 83-84

Ægtkørsel 84

Østerport, Holstebro 55-57, 59, 63-64

Hardsyssels Årbog

INDHOLD

K. P. Thomsen:

Oprettelsen af Hjemmeværnsdistrikt Holstebro

Jørgen Mejdahl:

Arbejdet har været mig kært
- et portræt af en lokalhistoriker

Henry Kjær:

Af Laust Glavinds meriter - 1840

Ejner G. Pedersen:

Smedevadbro - amtets første stenbro

Anton Rasmussen:

Han udgav Grundtvigs sangværk

Vesta Kærgaard Poulsen:

Hedebonden Peder Knudsen i Haderup
og hans færd for 150 år siden

Helga Bech Hald:

Anton M. Jensen - kendt som Harboørepræsten

Småstykker

Meddelelser fra Historisk Samfund for

Ringkøbing Amt

Regnskab

Vedtægter

Udvalgt litteratur om Ringkøbing amt

1988-1989

Register